

Ngi Lah Ban Ngeit Ha U Blei

Shisien U Jim U la kylli ia u briew u bymngait ba don U Blei lada u la ju ialeh ne em bad ka jingpyrkhat, wat ha ki khyllipmat kiba khyndiat, ba lehse U Blei U don.

"Khlem artatien!" la phai ktien uta u bym ngeit blei, U Jim u da lyngngoh. "Bun snem mynshwa mynba la kha ia i khun nyngkong jong ngi nga la jan long uba ngeit ha U Blei. Katba nga peit ha ita i khunlung barit hynrei i bajanai ba ithiah ha ka jingthiah jong i, katba nga peit ia kito ki shynriahti barit bad la iohi ba la sdang paw ka jingithuh briew ha kito ki khmat barit, nga la ia id lyngba bun bnai ha ka jingialeh ha kaba nga la jan kein noh ban long u bym ngeit blei. Da kaba peit bniah ha ita i khunlung i la jan pynkohnguh ia nga badei ban don U Blei."

1. KAEI KAEI KABA DON DUR KA DON U NONGTHAW DUR

Ka jingthaw dur ia ka met briew ka dawa ia ka jingdon u nongthaw dur. Ki saiantis ki iathuh ia ngi ba ka jabieng ka kynshew bad kynmaw ia ki hajar ki dur, ka pyniasoh bad pynjem ia ki jingeh, ka niew kor ia ka jingitynnad, ka sngewthuh ia ka lade, bad kwah ban pynsan ia kaba bha tam ha uwei pa uwei u briew. Ka bor electric ka sdang na ka jabieng bad ka synshar ia ka jingtrei ki dohksah ka met jong ngi.

Ki Komputer ruh ki trei kam lyngba ki bor ba pynkhih ka electric. Hynrei ka dei ka jingmut briew (mind) kaba shem ia ka komputer bad dei u briew uba thaw ia ka Komputer bad iathuh aiu ka dei ban leh.

Ym sngew phylla ba u nongrwai Salm u pynkut ba ka met briew ka kren jam bad shai ia U Nongthaw Uba phylla:

"Ngan ainguh ia me; naba la thaw itieng bad phylla ia nga: ki ba phylla ki kam jong me; bad ka mynsiem jong nga ka tip bha ia kata." Salm 139:14. (Ia ki dkhot Baibl la shim na ka (NIV) (New International Version).

Ngim donkam ban leit jngai ban shem ia "ki kam" jong U Blei. Ka jingring dur ba maian bad ba suhsat jong ka jabieng briew bad kiwei ki bynta ka met jong ngi ki long "ki kam" jong U Blei, bad ka kdew sha U Nongthawdur bastad bad uba bymjukut.

Ym don kor ba la shna da u briew ba lah ban ianujor bad u klong snam u briew. Ym don komputer ka ban iaryngkat bad ka jingtrei kam ki thied jabieng jong ngi. Ym don tiar telebishon kaba tbit kum ka sur kren jong u briew, ki shkor bad ki khmat. Ym don kor pynsyaid ne pynkhriat ba lah ban iaryngkat bad ka jingtrei kam jong ka khmut, ki tor, bad ka snieh doh. Ka jingiathain ki

bynta jong ka met briew ka ai jingmut ba don uei re uei uba thaw dur ia ka, bad Uta U dei U Blei.

Ka met briew ka dei ka jingpynbeit ryntih ia ki bynta bapher jong ka ___ baroh ki iabsap bad iadei, baroh la pynwan dur bha. Ki tor bad u klong snam, ki thied-jabieng bad ki dohksah, baroh ki iatrei kam phylla ka kam kaba shaniah ha kiwei ki bynta jong ka met.

Lada phin buh dak shiphew tylli ki peisa nar iwei shaduh shiphew, thep ia ki hapoh pla jong phi bad kynruh ia ki, nangta sei ia ki shabar bad thep biang hapoh pla iwei hadien iwei pat, phi tharai phin ioh ia ki kumba la buh numbar ia ki? Da ka ain khein jingkhein phi lah ban ioh tang kawei na ki shiphew billion ban shim ia ki ha ka jingbeit iwei haduh shiphew.

Mynta pyrkhath ia ki lad jong ka kpoh, ka jabieng, u klong snam, u dohnud, ki thied snam bha, ki thied snam sniew, ki khyllai, ki shkor, ki khmat, bad ki bniat baroh ki ia san lang bad sdang ban trei kam ha kajuh ka por.

Kaei ka jingbatai kaba sngew shongnia tam eh ia ka jingthaw dur ia ka met briew?

"U Blei U la ong, to ngin iathaw ia u briew ha ka dur jong ngi hi, ha ka dur U Blei kein U la thaw ia u, KUMTA U BLEI U LATHAW IA U BRIEW HA KA DUR JONG U HI. . . shynrang bad kynthei u la thaw ia ki." __ Jen. 1:26,27.

U briew bad ka briew ki banyngkong kam lah ban long ba ka shu jia hi. Ka Baibl ka iathuh skhem ba U Blei U la thaw ia ngi ha ka dur jong U. U la pyrkhath bad u la pynlong ia ngi ki briew.

2. IA KAWEI PA KAWEI KA JINGTHAW LADON U NONGTHAW

Hynrei ka sakhi ia U Blei kam shym la kut tang na kaba thaw dur ia ki met jong ngi, ka phriang lyngba ki bneng. Ieh ia ki jingshai jong ka sor bad khmied sha ka sahit bneng jong ka miet. U lyoh bakum ka dud sha lyndet ki khlur kaba ngi khot ka milky way ka dei da shisha ka lynti bneng ba la pynlong da ki billian ki sngi kiba syriem kum ka jong ngi. Ha ka jingshisha ka sngi jong ngi bad ki met bneng ki dei shi bynta jong ka milky way. Bad ka Milky Way jong ngi ka dei tang kawei na ki shi spah billian tylli palat kiwei pat kiba lah ban iohi lyngba ka telescope ne iit khmih radbah ha khyndew bad lyngba ka Hubble telescope ha ki haw-haw.

Ym sngew phylla shuh ba u nongrwai Salm u pynkut ba ki khlur ki pynbna ia ka burom jong U Nongthaw.

"Ki bneng ki pynbna ia ka burom U Blei; bad ka sahit bneng ka pyni ia ki jingleh ki kti jong U." Salm 19:1-3.

Da kaba sngew shongnia kaei ngi lah ban pynkut da kaba khmih sha ka jingthaw dur ba i lyngngoh bad ia ka jingiar bakhraw jong ki jingthaw (ki bneng bad khyndew)?

"Ha kaba mynnyngkong U Blei U la thaw ia ki bneng bad ia ka khyndew." Jen. 1:1.

"[U Blei] u long shwa ia kiei kiei baroh, bad ha U kiei kiei baroh ki ianeh lang." Kolossai 1:17.

Ki jingpynlong baroh ki phla ia U Blei U Kynrad Nongthaw dur bad U Nongthaw babymjukut. Ha ki ktien kiba synlar, "ha kaba mynnyngkong U Blei," ngi shem ia ka jubab ia ka jingmaian jong ka jingim. U don U Blei uba la pynlong ia kiei kiei baroh.

Ki bun ki riewstad saian bakhray mynta kiba ngeit ha U Blei. U Dr. Arthur Compton ba la ioh ia ka Nobel Prize ha ka physicist, haba pynshai ia kane ka dkhot u la ong shisien: "Ia lade, ka jingngeit ka sdang bad ka jingsngewthuh badei U Blei uba ha khlieh tam eh uba pynlong ia ki jingthaw bad u la thaw ruh ia u briew. Kam long kaba eh ia nga ban don kum kata ka jingngeit, namar ka long kaba shai ba haba don ka jingthmu hangta ka don ruh ka bor bad jingstadblei. Ka jingthaw kaba iaaid beit iaaid ryntih ka phla ia ka jingshisha ba khraw tam ba la ju kren ___ "ha kaba mynnyngkong U Blei."

Ka Baibl kam pyrshang ban pynshisha ia U Blei ___ ka pynbna ia ka jingdon jong U. U Dr. Aurthur Conklin, u biologist uba la tip bha, u la thoh kumne: "Ka jingimat lah ban long jong ka jingim kaba la sdang na ka jingjia ryngkhat ka ia syriem bad ka jingimat lah ban don ka dictionary na ka jingbthei ding ha ka iingshon kot."

Ngi tip ba u briew um lah ban pynlong ei ei ruh na ka bym don ei ei. Ngi lah ban tei ei ei, shem thymmai ia kiei kiei, buh lang ia kiei kiei, hynrei ngim pat ju lah ban pynmih ne pynlong wat ia i jakoid barit tam eh lane u syntiew uba synlar tam eh ruh. Kiei kiei ki badon sawdong jong ngi ki iapyrta jam ba U Blei u thaw dur bad u pynlong, U Blei U bat u kyrshan. Tang kawei ka jubab kaba lah ban ngeit ia ka jingsdang jong ki jingthaw, kane ka pyrthei, bad ki briew ___ dei U Blei.

3. U BLEI U WAN SHA KA JINGIADEI BA MARJAN BAD LA KI BRIEW

U Blei uba thaw dur ia ki bneng bad ki khlur, uba la pynlong ia ka haw haw. U wad ban don ka jingiaidei bad ngi. U la don ka jingiaidei shimet bad u Moses: "Te U Trai u la iakren markhmat bad u Moses, kumba u briew u iakren bad la u lok." (Eksodos 33:11). Bad U Blei U thrang bad don ka jingiaidei marwei bad phi bad long u Lok jong phi. U Jisu U la kular ia kito kiba bud ia U: "Phi long ki lok jong nga" (Ioan. 15:14).

Ngi baroh ngi la ialeh bad ki jingpyrkhat shaphang U Blei, namar ki briew ha la ka jinglong tynrai ki long kiba ieit niam. Ym ju don u mrad uba tei duwan ban mane blei. Pynban phi shem ia ki briew kylleng la kylleng ba ki ia mane blei. Hapoh kawei pa kawei ka dohnud briew ka don ka jingkwah ba long tynrai ban mane, ka jingsngewthuh ba U Blei U don, ka jingkwah ban long u lok jong U Blei. Haba ngi bud ia kata ka jingthrang ban wad ia U Blei, te ym don jingartatien shuh ia ka jingdon jong u bad ia ka jingdonkam jong ngi.

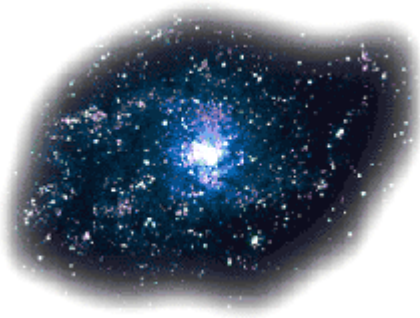
Ha ki snem 1990 da ki millian ki nonglenblei ka Russia ki la iehnoh ia ka jinglenblei jong ki bad wan phai sha U Blei. U Prophefor ha ka skol Bah ha St. Petersburg u la ai ka jingken kaba long kum ka nuksa ba la pynpaw da ki babun ki nonglen blei ha Russia:

"Nga la wad ia ka jingmut jong ka jingim ha ka jingiit bniah ba kynja saian jong nga, hynrei khlem shem ei ei ha kaba nga lah ban buh ia la ka jingshaniah. Ki para saiantis badon sawdong ki don kajuha ka jingsngew thylli ha mynsiem. Katba nga khmih ha ka jingiar bad jingjylliew jong ki jingthaw ha ka jingpule ia ki, ki met bneng, bad ka jingthylli ha ka mynsiem jong nga, nga la sngew kut nia badei ban don ka jingmut. Nangta, ynda nga la ioh pdiang ia ka Baibl ba phi ai ia nga bad sdang ban pule ia ka, ia ka jingthylli ka mynsiem la pyndap. Nga la shem ba ka Baibl ka dei tang ma ka ka tynrai bad ka nongrim jong ka jingshaniah ka mynsiem jong nga. Nga la pdiang ia U Jisu kum U Nongpynim jong nga bad nga la shem ia ka jingsuk bad jingsngewhun ha ka jingim.

U Khristan u ngeit ha U Blei namar ba u ne ka ki la iakynduh bad U bad shem ba U lah ban pynhun ia ki jingdonkam ba jylliew tam jong ka dohnud. U Blei uba ki Khristan ki la shem da ka jingkmn ba u don, u ai ha ngi ia ka jinglong bashisha kaba thymmai, ka jingmut bathymmai, ka jingthmu bathymmai, bad ka jingkmn bathymmai.

U Blei um shyk kular ia ka jingim kaba lait na ka jynjar bad jingialeh, hynrei u pynthikna ia ngi ba un ialam bad kyrshan ia ngi lada ngi pyniadei ia lade bad U. Bad da ki millian ki Khristan kin iathuh ba ki lah kaba duh ia kiei kiei baroh ban ia kaba im ha pyrthei khlem U Blei.

Kata ka dei ka jingphylla bakhraw tam ia baroh ___ ba U Blei Badonbor baroh uba thaw dur bad pynlong bad kyrshan ia ki jingthaw jong U, U kwah ruh ban don ka jingiadei bad iwei pa iwei i briew shykrang ne kynthei. U David u la sngewphylla eh ia kane, haba u la thoh:

"Haba nga pyrkhath ia ki bneng jong me, ka kam ki shyriahti jong me, u bnai bad ki khlur ba me la buh; u briew u long aiu ba me kynmaw ia u? bad u khun u briew ba me wan khmih ia u?" Salm 8:3,4

U Nongthaw u kynmaw ia iwei pa iwei na ngi. U da sngewtynnad ia phi shimet la kumba don tang ma phi ha pyrthei ba U la thaw.

Kumta ngi lah ban ngeit ha U Blei: (1) Namar ka jingthaw dur baphylla ia kiei kiei baroh ba U la thaw sawdong jong ngi. (2) Namar ka jingthrang ia U Blei ha ka dohnud jong ngi kaba pynlong ia ngi ban nym don jingsuk tad ynda ngi la shem jingsuk ha U. Bad, (3) haba ngi wad bad shem ia U, U Blei U pynhun ia ki jingdonkam bad jingkwah jong ngi baroh.

4. U BLEI U LONG UBA KUMNO?

KA JINGIASHEM

Ka long kaba shongnia ba U Blei un kwah ban pynpaw ia lade ha ki jingthaw kiba u la thaw kumba u kpa u kwah ba ki khun jong u kin ithuh ia U. Bad ha ka Baibl U Blei U iathuh ia ngi U long Uba kumno bad U iasyriem badno!

Ka nuksa kaba kumno U Blei u pyndonkam ban thaw ia u briew bad ia ka briew?

"Kumta U Blei u la thaw ia u briew ha ka dur jong u hi, ha ka dur jong U Blei U la thaw ia u." Jen. 1:27.

Naduh ba la thaw ia ngi ha ka dur U Blei, ka jinglah jong ngi ban puson bad sngew ban kynmaw bad kyrmen, ban duriap bad eksamin bha bad pyniakhlad ___ baroh ngi ioh na U.

Kaei ka jinglong bajop eh jong U Blei?

"U Blei U long ka jingieit." I Ioan. 4:8.

U Blei u pyniadei bad u khun bynriew na ka dohnud baieit jong u. Ym don ei ei kaba u la leh ne kaba un dang leh kaba ym shym la pynkhih da ka jingieit ba kheinduh jong U.

5. KUMNO U JISU U PYNPAW IA KA JINGLONG U BLEI

Ha ka Baibl U Blei U kren bunsien ia lade kum u kpa.

"Hato ngi baroh ngim don uwei u Kpa? Uwei U Blei um shym la thaw ia ngi?" Malakhi 2:10.

Ka jinglong jong ki kpa mynta ki por kim long kum kata kaba ngi kwah ia ki ban long. Ki don ki kpa kiba leh lyndet, kiba lehbein. U Blei um long kum kita. U long U Kpa uba ri ba sumar bad uba sngewlem. U long u jait kpa uba ieit ban ialehkai bad u khun ne ka khun, u jait kpa uba pynsngewtynnad ia ki khun da ki jingiathuhkhana ha ka por thiah.

U Kpa baieit jong ngi u kwah ban leh kham palat ban ia kaba shu pynpaw ia lade lyngba ki ktien jong ka Baibl. U sngewthuh ba u briew uba ngi iasah ryngkat u kham long uba shisha ha ngi ban ia uta uba ngi shu pule ha ka kot ne iohsngew pateng. Kumta u la wan sha kane ka pyrthei jong ngi kum u briew uba shisha ___ U dei U Jisu kein.

"U [Jisu] u long ka dur jong U Blei u bym lah iohi." Kolosai 1:15.

Kumta lada phi la iohi ia U Jisu, phi la iohi ia U Blei. U la wan hiar sha kane ka pyrthei jong ngi ___ ban long kum uwei na ngi ___ khnang ba u lah ban hikai ia ngi kumno ban im bad long ki basuk, te kumta ngi lah ban iohi ia U Blei U long uba kumno. U Jisu U long U Blei uba lah ban iohi. Ma u hi u la ong, "jar uba iohi ia ngi u la iohi ia uta U Kpa ruh. (Ioan. 14:9)

KA JINGIASHEM

Haba phi pule ia ka jingiathuh shaphang U Jisu ha ki saw gospel, ki saw tylli ki kitab kiba nyngkong jong ka Testament Bathymmai phin shem ia ka dur bapynshohbieit jong U Kpa uba ha bneng. Kumno ki nongtong dohkha ki iehnoh ia la ki jar ban bud ia U Jisu, bad ki khynnah rit ki ialum ban ioh ia ki jingkyrkhu jong u. U lah ban pyntngen ia u nongpop uba la duh jingkyrmen bad pynduh nia ia u riew arsap uba sngewhok tam eh ia lade. U pynkhiah lut naduh uba matlah haduh uba pang niangthohlieh. Ha ki kam jong U baroh U Jisu U la pyni ba U Blei U long ka jingieit! U pynbiang ia ki jingdonkam u briew ha kata ka rukom kaba ym pat ju don mano mano ba la ju leh mynshwa ___ ne hadien jong u!
Ka jingpynpaw badonburom bad ba khatduh U Jisu ia U Kpa U long Uba kumno ka jia ha ka diengphna.

"Naba U Blei u la ieit katta katta ia ka pyrthei katba u la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei ba uei uei ruh uba ngeit ha u un ym jot shuh, hynrei un ioh ka jingim bymjukut." Ioannis 3:16.

U Jisu U la iap ym tang ban pynlong ia ka jingim jong ngi kaba kham suk mynta, hynrei ban ai ruh ia ka jingim bymjukut. La bun pateng bynriew ki briew ki ap khmih, bad kyrmen bad phohsniew shaphang U Blei. Ki la iohi ia ki matti jong u ha sahit bneng bad ha ki jingitynnad ka mariang. Nangta ha ka diengphna, U Jisu u la pynkut noh ia ka jingjarjar jong ki yrta, bad ki paidbah ki la shem ia lade ba ki ia khmih ia ka khmat jong U Blei hi, ki da iohi ia U kumba U long shisha ___ ka jingieit, ka bym iap bad ka bymkut shuh!

Phi lah ban shem ia U Blei mynta hi katba U Jisu U pynpaw ia U. Kata ka jingshem kan ialam ia phi ban rai kut da kaba ong"
"Ko Kpa, nga ieit ia me!"

Ngi Lah Ban Ngeit Ia Ka Baibl

Ki haram nimok bapawnam ki ba pynngam ia ka jhad ki British kaba ki ai kyrteng Ka Bounty hynrei ki kut noh da kaba ia shong iasah bad ki kynthei trai shnong jong ki ha ka dew lynnong ba kynjah jong ka Pitcairn ha South Pacific. Kata ka kynhun ka kynthup ia ki 9 ngut ki nongniah lieng jong Ka British, hynriew ngut ki dei ki rangbah nong Tahiti bad 10 ngut ki kynthei nong Tahiti, bad kawei ka thei samla badang 15 snem. Uwei na kita ki nongniah lieng u la shem ia ka buit shet kiad, te shen ka jingbuaid ka la pynsniew khait ia ki briew ha kata ka dew lynnong. Ka jingiashoh iadat hapdeng ki shynrang bad kynthei ka la kiew shaduh ka jingleh jubor ba mar kylliang.

Hadien katto katne por sah sa tang uwei u briew uba poi ha kata ka dew lynnong na kita ki haram nimok. Hynrei une u briew, u Alexander Smith, u la shem ia kawei ka Baibl na kawei ka synduk ba la wan rah na ka jhad. U la sdang ban pule ia kata ka Baibl bad hikai de ia kiwei ki briew ha kata ka dew lynnong ia kaei ba ka ong. Haba u leh ia kata, ia ka jingim jong u ruh la pynkylla, bad khatduh khatwai ia ka jingim ki briew baroh ha kata ka dewlynnong.

Kita ki briew ha kata ka dew lynnong ki la sah marwei. Kim don jingiadei shuh bad ka pyrthei shabar haduh ynda lawan poi ka jhad na ri America kaba kyrteng ka Topaz ha u 1808. Ki briew jong kata ka jhad ki la shem ba kata ka dew lynnong ka roi ka man bha khlem kiad, khlem patok, ym don nongkam sniew. Ka Baibl ka la pynkylla ia kata ka dewlynnong na ka dujok ha pyrthei sha ka nuksa kaba U Blei U kwah ia ka pyrthei ban long. Kumta ruh ka neh haduh kane ka sngi.

Hato U Blei U dang kren ha ki briew lyngba ki sla jong ka Baibl? Khlem artatien u dang kren. Katba nga thoh ia kane, nga dang khmih ha ka sla jubab ba la phah sha ngi da uwei na ki khynnah uba pule ia ki lynnong Baibl. Ka jingthoh lyngkot ha trai ka ong, "Nga don ha byndi, ryngkat bad ki ban sa shah pyniap, ba la rai ban iap, na ka bynta ka jingleh bymman. Shwa ba ngan pule ia kine ki lynong Baibl, nga long uba la jah noh, hynrei mynta nga don ei ei ban kyrmen, bad nga la shem ia ka jingieit bathymmai."

Ka Baibl ka don ka bor kaba lah ban pynkylla ia ka jingim ki briew. Haba ki briew ki sdang ban pule minot ia ka Baibl, ia ki jingim la pynkylla bak.

1. KUMNO U BLEI U KREN HA NGI LYNGBA KA BAIBL

U Blei U ia kren bad u Adam bad ka Im, ki briew kiba nyngkong ha khyndew, u ia kren bad ki markhmat. Hynrei ynda u wan peit biang ia ki hadien ba ki la leh pop, kine ki arngut ki la leh aiu?

KA JINGIASHEM

"Uta u brier bad ka tnga jong u ki la iohsngew ia ka jingsawa U TRAI Uba U Blei ba u dawan iaid ha ka kper ha ka jingpynggad ka sngi bad KI LA BUHRIEH IA LADE NA U TRAI UBA U BLEI hapdeng ki dieng jong ka kper." Jen. 3:8.

Ka pop ka la pynwit ia ka jingiakynduh mar khmat bad U Blei. Hadien ba ka pop ka la wan sha ka pyrthei, kuno U Blei u iakren bad ki brierw?

"Shisha U Trai U Blei un ym leh ei ei, khlem da pyntip ia la ka jingthmu ha la ki shakri ki nongiathuhlypa." Amos 3:7.

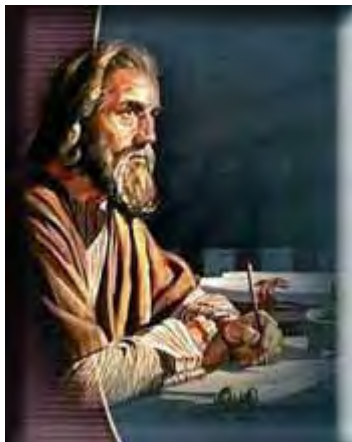
U Blei um shym la iehnoh ia ngi ban sah ha ka jingdum shaphang ka jingim bad ka jingmut jong ka. Lyngba ki nongiathuhlypa jong u ___ ki brierw kiba u la khot ban kren bad ban thoh na ka bynta jong U ___ u la pynpaw ia ki jubab jong u ia ki jingkylli bakhraw jong ka jingim.

2. MANO BA THOH IA KA BAIBL

Ki nongiathuhlypa ki ai ia ki khubor U Blei da ka ktien bad da u khulom katba ki dang im, bad ynda ki la iap, ki jingthoh jong ki ki im hadien jong ki. Te ia kine ki khubor jingiathuhlypa la lum lang hapoh ka jingialam U Blei ha kawei ka kitab kaba la tip kum ka Baibl.

Haduh katno kine ki jingthoh ki long kiba lah ban shaniah?

"Haba phi tip shuwa ia kane, ba ym don jingiathuhlypa na ki Jingthoh Bakhuid kaba long na ka jingbatai u brierw hi. Namar ym da ka mon u brierw la wan ka jingiathuhlypa mynno mynno ruh: hynrei ki brierw ki la kren na U Blei kein, haba la pynkhih ia ki da U Mynsiem Bakhuid." II Petros 1:20,21.

Ki Nongthoh jong ka Baibl kim shym la thoh kat kum ka mon ne jingkwah jong ki hi, hynrei tang kat kumba la ialam ia ki da U Mynsiem U Blei. Ka kitab ka dei ka kitab U Blei!

U Blei U iathuh ia ngi shaphang ialade bad pynpaw ia ki jingthmu jong u ia ka jait bynriew. Ka pyni ia ka jingiohi U Blei ia kaba la dep, bad u pynpaw ruh ia ka lawei, u da iathuh ia ngi kumno un leh ia ki jingeh jong ka pop ha kaba khatduh, bad kumno ka jingsuk kan wan sha ka pyrthei jong ngi.

Hato ka Baibl baroh kawei ka dei ka khubor na U Blei?

"Ka Jingthoh baroh ka long ba la pyrsad mynsem da U Blei, bad kaba myntoi ia ka jinghikai, ia ka jingsneng, ia ka jingpynbeit, ia ka jingpynmien kaba ha ka hok: khnang ba u brierw jong U Blei Un ioh long janai sha ka jingleh babha baroh." II Timothi 3:16,17.

Ka Baibl bakhuid ka ktah jur ia ki briew namar ka Baibl baroh kawei ka long kaba la pyrsad mynsiem da U Blei. Ka dulir ba la pyrsad mynsiem, ka kitab jong U Blei. Ki nongiathuhlypa ki iathuh ia kaei kaba ki la iohi bad la iohsngew ha ka ktien briew, hynrei ka khubor kaba wan beit na U Blei. Kumta lada phi kwah ban tip ka jingim ka dei kaei, pule ia ki Jingthoh Bakhuid. Kaba pule ia ka Baibl kan pynkylla ia ka jingim jong phi, katba phi nang pule ia ka da kaba duwai, katta phin ioh mad ia ka jingsuk ha ka mynsiem.

U juh U Mynsiem Bakhuid uba la pynkhih ia ki nongiathuhlypa ban thoh ia ka Baibl, Un pynlong ia ki jinghikai jong ka Baibl, ka gospel kaba trei kam ha kaba pynkylla ia ka jingim jong phi lada phi khot ia u Mynsiem ban don lem haba phi pule ia ka Baibl.

3. KA JINGLONG KAWEI JONG KA BAIBL

Ka Baibl ka long ka iing buh kot jong ki 66 tylli ki kitab. Ia ki 39 kitab jong ka Testament Barim la thoh naduh 1450 S.K. haduh 400 S.K.; Ki 27 Kitab jong ka Testament Bathymmai la thoh hapdeng H. K. 50 bad H. K. 100.

U Moses u la sdang ia ki san tylli ki Kitab banyngkong jong ka Baibl shwa khyndiat ka 1400 S.K. U Apostol Ioannis u la thoh ia ka kitab bakhatduh jong ka Baibl, ka Jingpynpaw kumba 95 H.K. Namar ka 1500 snem ki por bathoh ia ki kitab banyngkong bad bakhatduh jong ka Baibl, la don 38 ngut ki nongthoh ba la pyrsad mynsiem kiba la thoh ia ka ktien U Blei. Katto katne ki dei ki nongkhahi, kiwei pat ki nongap langbrot, ki nongtong dohkha, ki shipai, ki doctor, ki nongialap, ki syiem ___ ki briew ha la ki kam ki kam jong ka jingim. Bunsien ki im hapdeng ki rukom im bad ki jinghikai baiapyrshah.

Hynrei hangne la iohi ia ka jingphylla bakhraw: Habla lum lang ia ki 66 tylli ki kitab jong ka Baibl lem bad 1,189 tylli ki lynnong kiba la pynlong da ki 31,173 tylli ki dkhot, ngi shem pynban ia ka jingialong kawei bad jingiahap sur kaba janai ha ki khubor ba ki ai.

Tharai u briew u wan tied ka jingkhong jong phi bad, ynda la khot shapoh, u buh pynban ia u maw marble u ba ym don dur don dar ha kamra pdeng jong phi, nangta u mih noh khlem kren shi kyntien. Wan sa kiwei ki briew ki iabuh uwei hadien uwei pat haduh 40 ngut ki briew iwei pa iwei ki la buh la i jong i bynta ha kawei ka jaka.

Ynda uba khatduh u la leit noh, phi la sngew phylla ban iohi ba la ieng pynban da ka dur briew baitynnad ha khmat jong phi. Nangta phi tip ba bun na kita ki "nongot dur" kim ju iakynduh iwei ia iwei pat, namar ki wan na South America, na China, na Russia, na Africa, bad na kiwei ki bynta jong ka pyrthei. Phin pynkut nia kumno? Ba la don mano re mano ba la thaw buit lypa ia kata ka dur briew bad phah sha uwei pa uwei u briew ia ki jingbatai babeit bashai ia i bynta iba u dei ban leh.

Ka Baibl kum ka kitab ka iathuh ia kawei ka khubor ba iasoh lang ___ kum ka dur briew bajanai. Kawei ka jingmut ka la thmu ia kata baroh, ka jingmut (mind) jong U Blei. Ka jingiatylli jong ki

Jingthoh ka ai ia ka sabut ba wat la thoh ia ka da ki briew, u dei U Blei uba ialam bad pynkhih ia ki jingmut.

4. PHI LAH BAN SHANIAH IA KA BAIBL

(1) Ka jingri pynsah pynneh ia ka Baibl ka long kaba phylla. Baroh ki jingthoh ba mynshwa jong ka Baibl la thoh da ka kti ___ bun spah snem shwa ban mih ka kor shon kot. Ki dei ki nongthoh kiba bud na kaba nyingkong ka jingthoh bad sam ia ki sha kiwei. Ki dang don da ki hajar kum kita ki jingthoh.

Ki jingthoh ha ka ktien Hebru jong ka Testament Barim kiba naduh 150 haduh 200 snem shwa U Khrist la shem hajan ka duriaw Baiap ha ka 1947. Ka long kaba i phylla ba kita ki kot kli kiba la 2000 snem ki don thik ki juh ki jingshisha kiba ngi shem ha ka Testament Barim jong ka Baibl kaba shon mynta. Kata ka dei ka sakhi ba khlain bor ba pyni haduh katno ka Ktien U Blei ka long kaba lah ban shaniah.

Ki apostol ki la thoh shibun na ka Testament Bathymmai kum ki shithi ba ki phah sha ki balang Khristan kiba la seng hadien ka jingiap bad ka jingmih pat U Khrist. La don palat ia ka 4,500 tylli ki jingthoh jong ka Testament baroh ne shi bynta na ka la pyni ha ki iing kyrpang bad laibrari ka ri Europe bad America. Katto katne kiba naduh ka spah snem ka baar. Da kaba ianujor ia kine ki jingthoh bad ka Baibl kaba mynta, ngi lah da kaba suk ban iohi ba ka Testament Bathymmai ruh ka iai neh khlem kylla naduh ba la thoh ia ka.

Ha kine ki por ia ka Baibl baroh kawei ne shi bynta na ka la pynkylla sha ki 2,060 tylli ki jait ktien. Ka dei ka kot kaba lah tam ban die ha pyrthei: palat ia ka 150 millian tylli ba die man ka snem.

(2) Ka jingbeit bad jingthikna ka histori jong ka Baibl ka long kaba phylla. Shibun ki jingshem jong ki nongtih ia ki shnong barim bajah ki pynskhem ia ka jingbeit jingthikna ka Baibl. Ki nongthoh histori ki la lap ia ki jingthoh ha ki maw it bad ki mot maw kiba la pynpaw pyrthei ia ki kyrteng, ki jaka, bad ia ki jingjia kiba la tip mynshwa tang ha ka Baibl.

Kum ka nuksa, kat kum ka Jenesis 11:31, u Abraham bad ka ing jong u "ki la mih na ka Ur ki Khaldi ban leit sha ri Kanaan." Namar ba tang ka Baibl kaba kren shaphang ka Ur, ki don ki riewstad kiba ong ba ym ju don kum kata ka shnong. Nangta ki nongtih ia kiei kiba rim ki shem shapoh khyndew ia ka kut templ ha ka bynta ba shathie jong ka Iraq ia u rishot pyllun, ha trai ka don ka jingthoh bad la shem ia ka kyrteng Ur. Ki jingshem kiba

hadien ki pyni ba ka Ur ka dei ka nongbah kaba man bha bad ki briew kiba la tip la shai. Hynrei ia kata ka nongbah la klet noh, dei tang ka Baibl kaba pynsah ia ka kyrteng jong ka ___ tad

haduh ynda u mohkhiew jong ki nongtih u la pynshisha ia ka jingdon jong ka. Bad ka Ur ka dei tang kawei na kiba bun ki nuksa ba la pynskhem da ki nongtih ia ka jingthikna jong ka Baibl.

(3) Ka jingpyndep bashisha ia ki jingiathuhlypa jong ka Baibl ki pyni ba phi lah ban shaniah ia ka Baibl. Ki jingthoh ki don bun ki jingiathuhlypa ia ka lawei kiba la pyndep mynta ha khmat jong ngi. Ngin sa ia peit bniah hadien ia ki katto katne kine ki jingiathuhlypa ha ki lynnong kiba hadien.

5. KUMNO BAN SHEMPHANG IA KA BAIBL

Katba phi wad ia ka ktien U Blei bat ia kine ki nongrim jingshisha ha ka jingmut:

(1) Pule ia ka Baibl da ka mynsiem kaba duwai. Lada phi wan sha ka Jingthoh da ka dohnud bad jingmut kaba plie lyngba ka jingduwai, ka la kylla long ka jingiakren bad U Jisu (Ioan. 16:13,14).

(2) Pule ia ka Baibl man ka sngi, kaba pule ia ka Baibl man ka sngi ka long u shabi sha ka bor ha ka jingim, ka jingiakynduh bad ka jingmut U Blei (Rom 1:16).

(3) Katba phi pule ia ka, shah ia ka Baibl ban kren ialade hi. Kylli: Aiu u nongthoh ia ka Baibl u thmu ban ong? Da kaba ioh bat ia ka jingmut ka dkhot te ngi lah ban pyniadei da kaba sngewthuh sha ka jingim mynta.

(4) Pule ia ka Baibl da ka subjek. Ianujor ia ka Jingthoh bad ka Jingthoh. U Jisu U pyndonkam ia kata ka rukom ban pynsabut ba U la dei U Messiah.

"Haba u la sdang na u Moses, bad na ki nongiathuhlypa baroh, u la pynpaw ha ki ha ki jingthoh baroh ia kiei kiei ruh shaphang ia lade." Lukas 24:27.

Da kaba buh lang ia baroh ki ba ka Baibl ka don ban ong ha kano kano ka subjek ngi ioh ka jingsngewthuh kaba pura.

(5) Pule ia ka Baibl ban ioh ia ka bor ban im namar U Khrist. Ia ka ktien U Blei la pynshai ha ki Hebru 4:12 kum ka waitlam arliang syrti kaba nep. Ka kham palat ban ia ki ktien ha ka sla kot, ka dei ka atiar baim bad badonbor ha ka kti ban ialeh bad ki jingpynshoi ka pop.

(6) Shah shkor katba U Blei U kren ha phi lyngba ka ktien. Lada u briew u kwah ban tip ia ka jingshisha shaphang kano kano ka subjek, u ne ka ki dei ban mon ban bud ia kaba ka Baibl ka hikai (Ioan 7:17), ym ia kaba u briew u pyrkhath, ne ia kaba ka balang ka hikai.

6. KA BAIBL KA LAH BAN PYNKYLLA IA KA JINGIM JONG PHI

"Kaba plie ia ka ktien jong me ka ai jingshai; ka pynshemphang ia kiba shida." Salm 119:130.

KA JINGIASHEM

Kaba pule ia ka Baibl ka pynkhlain bor ia ka jingsngewthuh, ka ai bor ia phi ban jop ia ki jingmlien basniew, bad pynlah ia phi ban nang kiew ha ka met, ka bor pyrkhath, ha ka jinglong babha, bad bakynja mynsiem.

Ka Baibl ka kren ha ka dohnud. Ka iadei bad ki jingiashem u bynriew ___ ka jingkha, ka jingieit, ka jingiapoikha, ka longkmie long kpa, bad jingiap. Ka pynkhiah ia ka jingmong ba jylliew tam ha ka jinglong briew, ha ka pop bad ka kordit kiba mih na ka.

Ka ktien U Blei kam dei ka kitab jong kawei ka jait bynriew, kawei ka juk, kawei ka rukom im ki briew. Wat lada la thoh ia ka ha ri Mihngi, hynrei ka kyntu kumjuh ha ki briew kiba shong ha ri Sepngi. Ka rung sha ki ing ki baduk bad sha ki ing jong ki riw spah. Ki khynnah ki ieit ia ki jingiathuh khana basngewtynnad jong ka. Ki riw shlur jong ka ki pynkyndeh mynsiem ia ki samla. Ki bapang, ba kynjah, bad ki tymmen ki shem jingtngen bad jingkyrmen ia ka jingim ba kham bha.

Namar ba U Blei U trei lyngba ka Baibl, ka don ka bor bakhraw. Ka lah ban pynpait wat ia ki dohnud ba eh pyrshah ia ki jingsngew briew, ka da pynjem bad pyndap ia ki da ka jingieit. Ngi la iohi ba ka Baibl ka la pynkylla ia u nonglute bad u nongdih kani sha u nongialap. Ngi la iohi ruh kumno ka Baibl ka pynkylla ia u nongshukor sha u nonghikai uba hok bad u babeit. Ngi la iohi ba kane ka kitab ka knieh kyntet ia ki briew na tmier ka jingiap bad ai ia ki da ka jingsdang bathymmai ba don jingkyrmen. Ka Baibl ka kyrsiew jingieit hagdeng ki nongshun. Ka pynlong ia uba sarong ban leh rit bad ia uba khwan lalot uba sbun. Ka Baibl ka pynshait bor ha ka jingtlot, ka pynkmen ia ka jingkhuslai, ka pyntngen ha ka sngewsih, ka ialam ha ka jingbymthikna, ka pynjem haba jrem. Ka pyni kumno ban im da ka jingshlur bad kumno ban iap khlem jingtieng.

Ka kitab jong U Blei, ka Baibl, kan pynkylla ia ka jingim jong phi! Phin sa iohi shuh shuh katba phi nang pule ia ka JINGSHEM.

Balei ba la thoh ia ka Baibl na ka bynta jong ngi? U Jisu U jubab:

"Hynrei ia kine (Ki jingshisha ka Baibl) la thoh ba phin ioh ngeit ba U Jisu U long U Khrist, U Khun jong U Blei; bad ba da kaba ngeit phin ioh ka jingim ha ka kyrteng jong U." Ioannis 20:31.

Ka daw ba khraw tam ba ngi dei ban tip bha ia ki Jingthoh Bakhuid ka dei namar ba ka dap da ki dur kiba pynpaw ia U Jisu Khrist bad ka pynkyrmen ia ngi ia ka jingim bymjukut. Da kaba khmih ha U Khrist lyngba ka Baibl, ia ngi yn pynkylla ban bit ia U. Kumta balei phim pyrshang noh mynta hi ban shem ia ka bor jong ka Ktien U Blei kaba lah ban pynlong ia phi kum U Jisu?

Hato Ka Jingim Jong Nga Ka Don Jingmut Shisha ha U Blei?

Ki don ki step, ba ka pyrthei ka i kum ka paradais. Phi kyndit na ba iothiah, phi ring mynsiem jylliew ha jingkhang iit, bad khmih ia ka jingtyngshain ka sngi halor ki dieng, kawei pa kawei ka sla dieng. Ki don ki khyllipmat kiba pynlong ia ka jingim kaba i kordor katta katta: ka khmat u lok baieit katba phi ia ong khublei ban iakhlad noh, ka sur kaba la kyntiew sha khlieh eh bad ia dei bad ka jingsngew jong phi, ka jingleh ieit bym poi pyrkatat jong i khynnah rit.

Hynrei kiwei ki step, ka pyrthei kaba i shyrkhei. Phi peit ia ki kot khubor phi iohsngew ia ka jinglynniar ba la pynbthei bom ki lehnoh ba la mynsaw jur ne la matlah u khynnah, sa uwei u nong pyniap uba ong ba u la pyniap la shiphew ngut, nangta sa ka nemsniew ne ka jingshlei um, ne ka thma ne ka jingkhynniuh jumai. Kine ki dei ki khyllipmat, kiba ym don ei ei kaba sngewtynnad. Ym don ei ei kaba itynnad ne pynsngewbha.

Ki mut aiu kita kiei kiei baroh? Ngi dang lah hi ban sngewthuh ia kane ka pyrthei baphylla bad ba shyrkhei jong ngi? Balei ngi don hangne? Hato ka jingim jong nga ka don jingmut ha khmat U Blei ne nga long tang kum i tiar barit ha ka kor bakhraw jong ka haw-haw?

1. U BLEI U LA THAW IA KA PYRTHEI KABA JANAI

U Blei U long U Nongthaw, U Nongtei bad U Nongsain dur jong kiei kiei baroh. Naduh uba khrawtam haduh ibarit tam.

"Da ka Ktien U Trai la thaw ia ki bneng bad ia u paidbah jong ki baroh da ka jingpyrsad ka shyntur jong U. . . Naba u la kren te ka la long, bad u la hukum te ka la neh skhem." Salm 33:6,9.

U Blei U donkam tang ban shu kren bad ki met tynrai ki kohnguh ia ka mon jong U.

2. HYNRIEW SNGI U LA THAW IA KA PYRTHEI JONG NGI

"Naba ha ki hynriew sngi U Trai U la thaw ia ki bneng bad ia ka khyndew, ia ka duriaw, bad ia baroh katba don ha ki, U la shong sngi ruh ha kata ka sngi ka bahynniew: namar kata U Trai u la kyrkhu ia ka sngi Sabbaton bad u la pynkyntang khuid ia ka ruh." Eksodos 20:11.

U Nongthaw bakhraw bor bad bymjukut U lah eh ban pynlong ia ka pyrthei ha ka shi khyllipmat, da ka jingpyrsad ka shyntur jong U." Hynrei U Blei U la jied ban shim por 6 sngi ban leh ia kata ___ hynriew minit, ne wat hynriew sekhon kan jin da la biang. Ka lynnong ba nyngkong jong ka Baibl, Jenesis 1, ka iathuh aiu U Blei U pynlong ha kawei pa kawei ka sngi jong ka jingpynlong.

Ka jingthaw ba kysai tam aiu U Blei U la pynlong ha ka sngi kaba hynriew kum ka pansngiat ia ka jingpynlong jong U?

"U BLEI U LA PYNLONG IA U BRIEW HA KA DUR JONG U HI, ha ka dur jong U Blei U la pynlong ia u: SHYNRANG BAD KYNMTHEI U LA PYNLONG IA KI." Jen. 1:27.

U Blei U la rai ban pynlong ki briew kiba kum ma u hi kiba lah ban sngew bad ieit. Ia ki briew baroh la thaw ha ka "dur" U Blei. Kat ka sngi kaba hynriew ka pyrthei ka la dap da ki jingthung bad ki mrad te nangta U Blei U la pynithuh ia u jingthaw ba kysai tam jong ka jingpynlong. Kat kum ka Jenesis 2:7, U Badonbor baroh u la thaw ia ka met u Adam na ka dewmet ka khyndew. Kumta haba U Blei U la pyrsad ia ka "jingpyrsad ka jingim" ha ki thliew khmut jong u, u briew u la kylla long ka mynsiem baim" ___ kata ka mut u la long u baim. U Blei U la khot ia uta u briew uba nyngkong u Adam, kaba mut u "briew", bad ia ka briew kaba nyngkong ka Im kaba mut "baim" (2:20; 3:20). U Nongthaw baieit u la iohi ia ka jingdonkam ia u lok ba kynja briew.

Haba ki dang shu wan na ka kti U Blei, u Adam bad ka Im baroh arngut ki phalang ia ka dur jong U Blei. U Blei U lah eh ban thaw ki briew kiba kum ki briew nar bad pynlong ia ki ban iaidei kai ha kper Eden bad pynjam ia ka sur kren jong ki ha ka jingiaroh ia U. Hynrei U Blei U kwah ia ka jingiaidei bakhm bha. Ki briew nar ki lah ban wiatsamrkhie, ban kren wat ban sait ban khlieng, hynrei kim lah ban ieit.

U Blei U la thaw ia ngi ha ka dur jong U bad ka bor ban pyrkhath bad jied, bad ban kynmaw, ban sngewthuh bad ieit. U Adam bad ka Im ki dei ki khun jong U Blei, bad ki long kiba la ieit eh da U.

3. KA BYMMAN KA WAN SHA KA PYRTHEI BA JANAI

U Adam bad ka Im ki don lut ia kiei kiei baroh ban pynlong ia ki kiba suk bakmen. Ki don ka jingkoit jingkhiah bajanai met bad mynsiem, ki shong ha ka kper baitynnad, ka pyrthei kaba khlem jingduna ei ei ruh em. (Jen. 2:8; 1:28-31). U Blei U la kular ba kin sa don khun, bad ia ka jingtbit ban pyrkhath pyrdain, bad ban shem jinghun ha ki kam ki kti jong ki ___ (Jenesis 1:28; 2:15). Ki ioh lad ban ia kren iasyllok bad la U Nongthaw. Ym don dak jingkhuslai, jingtieng, ne jingpang ban pynsiew ia ki sngi bakmen jong ki.

Kumno ka pyrthei ka kylla kynsan sha ka jaka jong ka jingshitom bad jingiap? Ki lynnong baar bad balai ka Jenesis ki iathuh ia kaei kaba la jia kumno ka pop ka la wan sha kane ka pyrthei. Da pule bad pyrkhath bha. Hangne ngi iathuh lyngkot.

Hadien ba U Blei U la dep thaw ia ka pyrthei kaba janai, u Bymman u la wan sha ka kper Eden ban pynshoi ia u Adam bad ka Im ban ym kohnguh ia U Nongthaw jong ki. U Blei U la khanglad ia ka bor ktah uta u Bymman tang ha uwei u dieng ha ka kper, "u dieng ka jingtip ia ka babha bad ka basniew." Bad u la maham ia ki arngut ki ba nyngkong ban nym wan shajan uta u dieng bad ban ym bam ia ki soh jong u, lada ki bam kin iap.

Hynrei ha kawei ka sngi ka Im ka iaid sakma sha uta u dieng adong. Te uta u nongshukor u la sdang ia ki jingpynshoi jong u. U ong ba U Blei U la thok ia ka bad lada ka bam ia uta u soh kan ym iap, hynrei kan stad kum U Blei hi, kaba tip ia ka babha bad basniew. Da kaba sngewsih ka Im bad u Adam, kiba tip tang ia kaba bha, ki la shah ia U Bymman ban shukor ia ki, bad ki la bam na uta u soh jong u dieng adong ___ kumne ki la pynkhein ia ka jingteh kular jong ka jingshaniah bad jingkohnguh ia U Blei.

U Blei U la thmu ia u Adam bad ka Im ban synshar halor ka pyrthei kum ki sordar ka jingpynlong jong U (Jen. 1:26). Hynrei namar ba ki la pynkhein ia ka jingshaniah ha U Blei bad jied ia u Bymman kum u nongialam jong ki, kita ki arngut shi lok ki la duhnoh ia ka hok ban synshar. Mynta ki por u Soitan u kam ia ka pyrthei kum ka jong u bad u ialeh katba lah ban pynlong mraw ia ki briew jong ka.

Bunsien ngi shem ia lade ba ngi leh ia ki kam khwan myntoi ne leh ia ki kam runar haba ha ka jingshisha ngi kwah ban leh ia kaba mar pyrshah. Balei? Namar ba u nongshun bym lah iohi, u Soitan, u trei ban pynlong ia ki briew ban nym leh ia ka babha.

Katba ngi pule ia ka Jenesis 3 lynnong, phin sa shem ba ka pop ka pynlong ia u Adam bad ka Im ban rieh na U Blei ba ki tieng. Ka pop ka la ktah jur ia ka jngpynlong baroh. La mih sa ki shiah bad ki shiah keng ki la ih bad ki phuh syntiew. Ka khyndew ka la tyrkhong, bad ka jingtrei ka la kylla long ka jingkit bakhia. Ki jingpang ki la sdang ban trei na phang. Ka jingiashun, ka jingbishni, bad ka jinglalot ki la pynbun ia ka kordit u bynriew. Hynrei kaba shyrkhei tam na baroh, bad ka pop, la wan ruh ka jingiap!

4. UEI UNE U BYMMAN UBA LA PYNBIT IA KA PYRTHEI JONG NGI DA KA POP?

"U la long U NONGSHUN BRIEW NADUH KABA MYNNYNGKONG, . . . Ka jingshisha kam don satia ha u: haba u kren ia ka lamler, u kren na kiei kiei la ki jong, naba u long uba lamler, bad U KPA jong ka jinglamler." Ioannis 8:44.

Kat kum U Jisu, U Soitan u dei u nong seng ia ka pop, u "Kpa" jong ka pop bad jong ka jingpyniap bad ka lamler.

U Thomas Carlyle, u riewstad bakhraw, shisien u la ialam ia u Ralph Waldo Emerson lyngba ki surok basniew tam jong ka London East End. Katba ki dang ia id hangta, jar jar ki la peit thuh ia ka jingpohrati bad jingsniew ba don sawdong jong ki, khatduh u Carlyle u la kylli, "Hato phi ngeit ha u Soitan mynta?"

5. HATO U BLEI U THAW IA U SOITAN?

Em! U Blei U babha um lah ban thaw ia u Soitan. Pynban ka Baibl ka ong ba u Soitan lem bad ki angel kiba u la shukor, ki la duh noh ia la ka jaka sah ha bneng bad ki la wan sha kane ka pyrthei.

"Bad ka thma ka la long ha bneng: U Mikhal bad ki angel jong u ki la ialeh thma ia uta u iakjakor; te uta u iakjakor ruh bad ki angel jong u ki la ialehthma; hynrei kim shym la jop, lymne ia ka jaka jong ki ym shym la shem shuh ha bneng. Te la shop noh arsut ia uta u iakjakor bakhraw, uta u bsein tymmen ia uba la khot u ksuid bad u Soitan, uba shukor ia ka pyrthei baroh kawei; la shop noh arsut ia u sha ka khyndew, bad ia kita ki angel jong u la shop noh arsut lem bad u."
Jingpynpaw 12:7-9.

Kumno une u ksuid u leit poi sha bneng pynban?

"Me la long u kherub ba la sleh uba kah: bad nga la buh ia me, kumta ba me la long halor u lum bakhuid jong U Blei; me la ia id sharum shaneng hapdeng ki maw bameh ding. Me la long janai ha la ki lynti naduh kata ka sngi ba la pynlong ia me, haduh ba la shem ia ka jingbymhok ha me." Ezeiel 28:14,15.

U Blei um shym la thaw ia u Soitan, u la thaw ia u Lusiphar u angel uba janai, uwei na ki angel ba lam khmat ka bneng, u da ieng ruh hajan ka khet U Blei. Hynrei nangta u leh pop __ "la shem ia ka jingbymhok ha u." La beh noh ia u na bneng, bad da kaba leh mynleh lok ia u Adam bad ka Im, u la kylla long u nongshun bashyrkhei tam ia u khun bynriew.

6. BALEI U LUSIPHAR, UNE U ANGEL BAJANAI U LEH POP?

"Kumno ME LA HAP NA BNENG, Ko Lurshai, u khun jong ka step! . . . LA OT NOH IA ME SHA KHYNDEW . . . Me la ong ha la ka dohnud, ngan kiew sha bneng, ngan kyntiew ia la ka khet haneng ki khlur jong U Blei; . . . NGAN LONG KUM UBA HAJRONG TAM EH." Isaiah 14:12-14.

U jingthaw uba la kylla ksuid lakhot nyngkong ia u u Lusiphar, kaba mut u "Lurshai" ne "uba tyngshain." Ha ka dohnud une u angel, ka jingthala bad ka jingkwah burom ka la sdang ban shim ia ka jaka jong ka jingaiti. U

symbai ka jingsarong u la san shaduh ka jingkwah ban shim ia ka jaka U Blei.

Khlem artatien u Lusiphar u la trei tynggeh ban pynkohnguh ia ki jingthaw ba kynja bneng. Ka long kaba jem ban mutdur ba u soitan u la pyni ba U Blei u bat ei ei na ki, bad ba ka ain blei ka long kaba pyrkhing than, bad ba U Blei U long u syiem ubym salia. U la kren bein da ka lamler ia uta uba ka jinglong jong u ka pyni kaei ka jingieit.

Kumno la pynjem ia kane ka jingialeh ha bneng?

"Ka dohnud jong me ka la meng,. . . kumta nga la bred ia me sha khyndew." Esekiel 28:17.

Ka jingsarong ka la pynkylla ia u rangbah ki angel sha u ksuid ne u Soitan. Te khnang ban pynneh pynsah ia ka jingsuk ka bneng, ma u bad shi bynta na ka lai bynta jong ki angel kiba iasoh bad u ha ka jingialeh pyrshah, la dei ban beh noh (Jingpynpaw 12:4,7-9).

7. MANO BA KIT KHLIEH IA KA POP?

Balei ba U Blei um thaw ki jingthaw ki bym lah ban leh pop? Lada u la leh kumta, yn ym don jingsniew ha ka pyrthei jong ngi. Hynrei U Blei u kwah ia ki briew kiba u lah ban don ka jingiadei ba don jingmut. Kumta u la thaw ia u briew ha ka dur jong u hi." (Jen. 1:27). Kata ka mut la thaw ia ngi ban long kiba lait luid bad kiba kit khlieh. Ngi lah ban rai ban ieit ia U Blei lane phai da ka lynthohdoh sha U.

U Blei U la ai ha ki angel bad ki briew jong kawei pa kawei ka pateng bynrrew, ia ka jinglong bakynja mynsiem bad ia ka bor ban jied.

"To jied phi ha kane ka sngi iano phin shakri." Joshua 24:15.

U Blei U pynsngewthuh ia ki jingthaw kiba u la thaw ha ka dur jong U ban jied bad leh ia kaba dei namar ka bor pyrkhath jong ki ka iathuh ia ki "ka lynti U Blei ka dei kaba bha tam." Bad ban phai noh na ka jingbakla namar ka bor pyrkhath jong ki ka maham ia ki pyrshah ia ka jingmih jong ka pop bad ka jingbym kohnguh.

Tang ki jingthaw kiba don ka bor pyrkhath bad ba lah ban jied kiba lah ban iohmad ia ka jingieit bashisha. U Blei U kwah ban thaw ki briew kiba lah ban sngewthuh bad sngewnguh ia ka jinglong jong U, bad jubab mon sngewbha ia U ha ka jingieit, bad kiba don ka jingieit ia kiwei. U Blei U thrang eh ban iasam ia ka jingieit jong U haduh ba u la mon ban shim ka jingkheinduh bakhraw ban thaw ia ki angel bad ki briew bad ka bor ban jied. U la tip ba ka long kaba lah ha kawei ka sngi ba uwei na ki jingthaw jong u u lah ban jied ban nym shakri ia U. U Soitan u la dei u ba nyngkong na ki jingthaw ha bneng bad khyndew ban leh ia kata ka jingjied ba shyrkhei. Ka jingsniew jong

ka pop ka la sdang bad u (Ioannis 8:44; I Ioan. 3:8).

8. KA DIENGPANA KA PYNLAH IA KA JINGPYNDUH IA KA POP

KA JINGIASHEM

Balei U Blei um pynduh noh ia u Lusiphar shwa ba ka pop jong u kan phriang? U Lusiphar u la kop ia ka jinglong hok ka sorkar U Blei. U la iathuh lamler shaphang U Blei. Lada U Blei U la pynjot ia u mardor, ki angel kin jin da la shakri ia U da ka jingtieng ha ka jaka ka jingieit. Kata kan jin da la pynsnew ia ka jingthmu ba U Blei U la don ha kaba thaw ia ki bad ka bor ban jied.

Kumno lah ban tip da shisha ba ka lynti U Blei ka dei kaba bha tam? U Blei U la ai ia u Soitan ka lad ban pyni ia ka jingpyniaid kam jong U. Namar kata u shah ia u ban pynshoi ia u Adam bad ka Im.

Kane ka pyrthei ka la long ka jaka tynjuh ha kaba ia ka jinglong u Soitan bad ka hima jong u la pyniapher bad ka jinglong U Blei bad ka hima jong u. Mano ba dei? Iano ngi lah ban shaniah shisha? U Lusiphar u long uba sian bad uba shukor, kumta ka shim por ia kiwei ki jingthaw ban sngewthuh janai haduh katno ka long ka bama ka jingialam jong u. Hynrei ha ka bakut baroh kin iohi ba ka "bainong ka pop ka long ka jingiap" bad ba ka jingaiei U Blei ka long ka jingim bymjukut ha U Khrist Jisu U Trai jong ngi" (Rom 6:23).

Uwei pa uwei u jingthaw ha ka bneng bad khyndew kin sa mynjur ba:

"Ki bakhraw bad ba iphylla long kita ki jingleh jong me Ah Trai uba U Blei Badonbor baroh! Ki bahok bad bashisha kita ki lynti jong me U Syiem jong kita ki rta! . . . Naba ki kynja bynriew baroh kin ia wan bad kin ia mane dem ha khmat jong me, na ba la pynpaw shynna ia ki jingleh bahok jong me." Jingpynpaw 15:3,4.

Hadien ynda baroh ki la sngewthuh ia ka jinglong bashyrkhei jong ka pop bad ia ka jinglong bapynjot jong ki buit Soitan, U Blei Un pynduh noh ia u Soitan bad ka pop. Un hap pynduh noh ia kita ruh kiba leh mutlop ia ka jingaiei jong U bad ba iai snoh ha u Soitan. U Blei U kwah ban pynduh noh ia ki jingeh jong ka pop bad ka jingjynjar. Hynrei u dang ap haduh ba Un da lah ban leh ia kata ha ka nongrim kaban neh junom, bad haduh un da lah ban pynsah ia ka mon laitluid jong ngi bad ban pakhang ia ka jingsniew na kaba mih biang.

U Blei U la kular ban pynduh noh ia ka pop junom da kaba pynkhuid ia ki bneng bad ka khyndew da ka ding. Ha ka jingiadei bad ka kular jong U, "ngi lah ban ap khmih ia ka bneng bathymmai bad ka khyndew bathymmai, ka ing jong kiba hok" (II Petros 3:10,13). Ka pop kan nym mih shuh. Ki jingmih basngewsih jong ka pop kin sakhi shai ba ka jingbym kohnguh ia U Blei kan long kaba ijli bad basngew ia pyrshah lyngba ka bymjukut.

"Namar kata haba kita ki khun ki long ki nong ia ioh bynta na ka doh bad ka snam, ma u hi ruh da ka juh ka rukom u la shim bynta na ki juh; ba da ka jingiap un ioh pynduh noh ia uta uba don ka bor ka jingpyniap, uta u long u Soitan kein; bad ba un ioh pyllait ia kita baroh kiba da kaba sheptieng ia ka jingiap ki la ju long baroh shi rta hapoh ka jinglong mraw." Hebrew 2:14,15.

Ha ka diengphna ki angel bad ki pyrthei bakhlem pop ki la iohi ia u Soitan kumba u long shisha ___ u nong shukor, uba lamler, bad u nongshohnoh briew. Hangta u la pynpaw ia ka jinglong

KA JINGIASHEM

bashisha jong u da kaba pynbor ia ki briew ban pyniap ia U Khun bakhuid jong U Blei. Ki ba shong ha bneng bad ha khyndew ki la iohi ba ka pop ka long kaba runar bad khlem jingisnei. Ka diengphna ka la thadmadan ia ki jingthmu u Soitan, bad ynda U Blei u la pynjot ia u Soitan bad ia kito kiba iaisnoh ha ka pop, baroh kin phla ba U Blei U long Uba hok.

Ka jingiap U Jisu halor ka diengphna ka la thadrong ia ki jingthmu u Soitan ha khmat ki jingthaw baroh (Ioannis 12:31,32). Ka diengphna ka pynpaw ruh ia U Khrist ia ka jinglong jong U __ U Nongpynim jong ka pyrthei. Ha Golgatha ka bor jong ka jingieit ka la iengrangbah marpyrshah ia ka jingieit ia ka bor. Ka diengphna ka la pynskhem khlem jingartatien ba ka dei da ka jingieit kaba len ia ka lade kaba pynkhih ia U Blei ha ki jingleh jong u baroh ia u Soitan, ia ka pop, bad ia ki briew bapop shynrang bad kynthei. Ha ka diengphna U Jisu u la pyni ia ka jingieit ba hakhlieh tam bad pyndem ngon ia u Bymman. Ka thma ka la kut, uei uban synshar ia ka pyrthei, U Khrist ne u Soitan? Bad ka diengphna ka la pynskhem ia ka junom. Ka dei ban long U Khrist Uba ha khlieh tam!

Phi la shem ne em ia ka jingiadei bad u Nongpynim uba la iap ban pynpaw ia ka jingieit bymlah ban ia nujor jong u? Kumno phi sngew shaphang uta uba la wan sha ka pyrthei jong ngi kum u briew bad iap ha jaka jong phi ban pynim ia phi na ki jingmih jong ka pop? Phin pyndem ne em ia la ka khlieh mynta bad ainguh ia U Jisu, nangta kyrpad ia u ban ialam ia ka jingim jong phi?

Ka Jingthmu Ia Ka Jingim Jong Phi

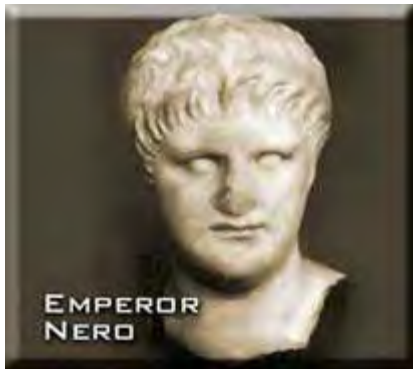
Hadien ba u pastor u la dep kren ia ka subjek, "Balei nga ngeit ha U Jisu," la wan uwei u samla uba la riam bha ban wan peit ia u ha ka kamra pule kot jong u bad ong, "Ka jingkren jong phi mynta ka miet ka long kaba sngewtynnad, baroh kaba phi ong shaphang U Khrist ka wan na ka Baibl jong phi. "Iathuh ia nga, lada U Jisu U la ju im ha kane ka pyrthei, balei ba ka histori kam kren shaphang jong U?"

"Ka jingkylli jong phi ka dei ka ba hok," la phai ktien u pastor katba u phai ban shim katto katne tylli ki kot. "Hynrei kat kum ka jingshisha, ka histori ka kren shaphang U Jisu Khrist."

"Ia kata nga kwah ban iohi da lade," la phai ktien une u samla.

"Hangne don ka shithi 97 jong ka kot kaba 10 jong ki Shithi u Pliny the Younger, u nongbishar Roman ka Bithynia, ka jylla jong ka Asia Minor. U Pliny u la thoh sha u Patsha ka Rom, U Trajan, u iathuh shaphang ka jingjia ha ka jylla jong u. Peit, hangne u pan buit kumno un leh ia ka kynhun niam kaba thymmai, ki Khristan. U iathuh ia ka jingroi stet jong ki bad kumno ki iarwai ia ki jingrwai ia u nongialam jong ki, U Khrist. U Pliny u la phah ia ka shithi jong u ha u snem A.D. 110. Ka shithi jong u Pliny ka ai ia ka sakhi ka histori ia uta u briew, U Khrist, bad ia ka jingphriang ka jingngeit jong u ha ki sngi ki apostol jong u."

Uta u samla u la kyndit bad u la ong, "Iathuh shuh ia nga!"

Te katba uta u Pastor u dang shim sa ia kawei ka kot, u iai ong, "Sa uwei u nongthoh histori, uba im ha ka juh ka por bad u Pliny, u dei u Tacitus. Ha ka Annals (Kot 15, lynnong 44) u iathuh ia ka jingshun u Nero bad ia ka jingleh bein jong u ia ki Khristan ha kaba thang ia ka shnong Rom. U Tacitus u pynshai ba ka ktien 'Khristan' ka wan na ka kyrteng 'Khrist'. U da iathuh ba la pyniap ia U Jisu Khrist, u nongseng ia ka niam Khristan da u Pontius Pilat, uba dei u Lat jong ka Judia, ha ka jingsynshar jong u Patsha Tiberious. Baroh kine ki jingiathuh bniah ba u Tacitus u ai ki iadei thik bad ki jingjia, ki kyrteng bad ki jaka ba la ai ha ka Baibl."

Pastor ngam ju tip ia kita kiei kiei ba ki la don ha ka histori!" la pynpaw uta u samla.

U Pastor u la bteng, Nga kwah ia phi ban peit thuh ba ha u snem AD 180 u Celsus u la thoh ia kawei ka kot ha kaba u la krenbein ia ki Khristan, u da kdew ba ka Jingngeit Khristan ha kata ka por ka la long kaba khlain.

"Lada phi dang artatien, kynmaw ba ki saw gospel ki long kum ka histori kumba long kine ki kot pyrthei."

KA JINGIASHEM

Ynda une u samla u la sngewthuh ba baroh ar ka histori niam bad histori pyrthei ki ia mynjur lang ba U Jisu U la im shisha ha khyndew, u la leit noh bad sngewthuh ba U Jisu Khrist U dei U briew jong ka histori bashisha.

1. U KHRIST U LA DON NA BYMJUKUT

U Jisu um dei tang u briew uba bha, U la long ruh U Blei. Kaei ka jingdawa ba U Jisu u la kam ialade shaphang ka jinglong Blei jong U?

"Lada phi la lah ithuh ia nga, phin da ithuh ia U Kpa jong nga ruh: hynrei naduh mynta phi ithuh ia U, bad phi la iohi ia U. . . . jar uba la iohi ia nga, u la iohi ia uta U Kpa." Ioannis 14:7-9.

Lada phi kwah ban tip ia ka jubab ia kine ki jingkylli, "U Blei U dei Uei? U long uba kumno?" Shu peit ha U Jisu, uba la ong,

"Nga bad U Kpa ngi ialong kawei." Ioannis 10:30.

U Blei U Kpa bad U Jisu U Khun ki la iadon lang naduh bymjukut (Heb 1:8). Ym ju don ka por kaba U Jisu um long lem bad U Kpa. U Kpa U iashim bynta ia ka juh ka jingieit bad ka jingsumar ia uwei pa uwei u briew ba U Jisu U la pyni ha ki sngi ka jingim jong u ha khyndew.

2. U KHRIST, U PDENG KA HISTORI BAD KA JINGIATHUHLYPYA

Ka jingiathuh ia ka jingim U Khrist Ka dei ka jingpyndep ia ka jingiathuhlypa, ka jingiathuh ia ka jingim jong u la dep thoh lypa shwa ba yn kha ia u. Ki jingiathuhlypa ka Testament Barim ki pynpaw ia ka jingim bad jingiap U Khrist bad ia ka jingmihpat shwa ki jingjia. Ka Testament Bathymmai pat ka dei ka jingiathuh ia ka jingim ba la dep urlong.

Kiba im naduh san spah shaduh khatsan spah snem shwa ban kha ia U Khrist, ki nongiathuhlypa ka Testament Barim ki la kren da ki phew tylli ki jingiathuhlypa shaphang ka jingim U Messaiah. Bad naduh basdang ka jingtrei U Khrist ha khyndew, katba ki briew ki ianujor ia ka jingim jong u bad ki jingiathuhlypa ka Testament Barim kumno ki pynkut nia?

"Ngi la shem ia uta uba u Moses u la thoh shaphang jong u ha ka hukum, bad shaphang uta uba ki nongiathuhlypa ki la thoh __ U Jisu U Nong Nazareth, u khun u Joseph." Ioannis 1:45.

U Nongpynim jong ngi u la kdew sha ki jingiathuhlypa kiba la urlong ban pynskhem ia ka jinglong Messaiah jong U.

KA JINGIASHEM

"Te haba u la sdang na u Moses, bad na ki nongiathuhlypa baroh, u la pynpaw ha ki ha ki jingthoh baroh ia kiei kiei ruh shaphang ia lade." Lukas 24:25-27.

Ki Jingiathuhlypa kiba la urlong ki ai ka sakhi kaba pynkohnguh ba U Jisu U dei U Messaiah ba la kular.

3. KA JINGIM U KHRIST KA DEI KA JINGPYNDEP IA KI JINGIATHUHLYPA

To ngin ia peit ia ki katto katne kine ki jingiathuhlypa na ka Testament Barim ___ bad ki jingurlong jong ki ha ka Testament Bathymmai.

KA JAKA BA KHA IA U

"Hynrei ma pha ka Bethlehem Ephratha, la pha long ka barit hapdeng ki hajar Judah, na pha kein un mih ha nga uwei u ban sa long u nongsynshar ha Israel; uba ka jingmih jong U ka long na mynhyndai, naduh bymjukut." Mikah 5:2.

Ka jingpyndep ha ka Testament Bathymmai:

"Ia U Jisu la kha ha BETHLEHEM ha Judia." Mathaios 2:1.

KA JINGKHA IA U NA KA THEISOTI

Ki jingiathuhlypa ka Testament Barim:

"Namar kata U Trai hi un ai ka dak ia phi: ha khmih ka theisotti kan pun khun, kan kha ruh ia u khun, yn khot ruh ia ka kyrteng jong u U Immanuel." Isaiah 7:14.

Ka jingpyndep ha ka Testament Bathymmai:

"Ko Joseph u khun u Dabid, wat sheptieng ban shim ha me ia ka Mari ka tnga jong me: naba ita iba la pun ha ka i long na U Mynsiem Bakhuid: Kan kha ruh ia u khun; men khot ruh ia ka kyrteng jong U U Jisu (U Trai U pynim)." Mathaios 1:20-23.

KA JINGHIAR PATENG JONG U NA KA JAID JUDAH

Ka jingiathuhlypa Ka Testament Barim:

"U DIENG SYNSHAR UN YM KYNRIAH NA U JUDAH, lymne u nongthaw ain napdeng ki slajat jong u, haban da wan u Shailo: bad ia u ki jait bynriew kin ia kohnguh." Jenesis 49:10.

Ka jingurlong ha ka Testament Bathymmai:

"Namar ka paw shynna ba U Trai jong ngi u la mih na u Judah." Hebrew 7:14.

KA JINGKYNTAIT IA U

Ka jingiathuhlypa ka Testament Barim:

"U long uba la ibein, bad ba la kyntait da ki briew." Isaiah 53:3.

Ka jingpyndep ha ka Testament Bathymmai:

"U la wan sha kita kiba dei la ki jong, hynrei kita KIBA DEI LA KI JONG KIM PDIANG IA U." Ioannis 1:11.

KA JINGIASHEM

KA JINGDIE IA U BAD KA DOR BA LA SIEW HA U NONGDIE

Ka jingiathuhlypa ka Testament Barim:

"Wat u lok baieit jong nga hi ruh, uba nga shaniah uba la ju bam ia u kpu jong nga, u la rah ia la ka khongdongjat pyrshah ia nga." Salm 41:9.

"Te nga la ong ha ki, lada phi ibit, to ai ha nga la ka bainong; lymda kumta te, to ieh. Kumta ki la thew ia ka bainong jong nga laiphew ki sbai rupa." Sekharaiah 11:12.

Ka jingpyndep ha ka Testament Bathymmai:

"Ynda kumta uwei na ki khadar ngut, ia uba la khot u Judas Iskaraiot, u la leit ha kita ki rangbah lyngdoh, u la ong, phin ai aiu ha nga, ba ngan die noh ia u ha phi? Ki la thew te ha u laiphew ki sbai rupa." Mathaios 26:14,15.

KA JINGIAP JONG U HALOR KA DIENGPANA

Ki jingiathuhlypa ka Testament Barim:

"Ki la sam ia ki kti bad ki kjat jong nga." Salm 22:16.

La pyndep ha ka Testament Bathymmai:

"Ynda ki la poi ha kata ka jaka ba ki khot Maloi Khlieh, hangta ki la SAHNARPHNA ia u." Lukas 23:33; Ioannis 20:25.

KA JINGLAIT JONG U NA KA JINGTEP

Ki jingiathuhlypa ka Testament Barim:

"Naba MEN YM IEHNOH IA NGA HA KA JINGTEP lymne shah ia U Bakhud jong me ban iohi ia ka ba pyut." Salm 16:10.

Ka jingpyndep ha ka Testament Bathymmai:

"Haba u la iohi lypa, u kren shaphang kata ka jingmihpat U Khrist ba yn ym iehnoh ia ka mynsiem jong u ha Hades, ka doh jong u ruh kam shym shem ia ka ba pyut. U Blei U la pynmih pat ia une U Jisu sha ka jingim, bad ngi baroh ngi long ki nongphla ia kata ka jingshisha." Ki Kam 2:31,32.

Ki sabut ki long ki bakhlain ba ki jingjia shaphang U Jisu ki shu jia hi. Ia ka jingiathuh shaphang ka jingim jong U la thoh bun spah snem shwa ba kine ki jingjia kin jia da ka bor ba palat ia ka jong u briew. Da shisha U Jisu U dei U Khun jong U Blei.

Hadien ba la dep khmih ia kine ki sakhi, ngi donkam ban rai da kaba duwai shaphang uei u ban long U Trai ha ka jingim jong ngi. Lada phim pat shym la leh ia kata, phin buh ne em ia ka jingim jong phi ha ki kti U Jisu?

4. KA JINGIM BA LA PYNBEIT DA U BLEI

U Jisu u la im ka jingim ba la pynbeit da U Blei, la dep iathuh lyngkot lypa bun spah snem shwa ban kha ia U. U kynmaw barobor ia kata ka jingshisha. U iai long uba sngewthuh ia ka jingialam U Blei. U Khrist u la ong:

"Ngam leh ei ei ruh em na lade hi; hynrei kat kumba U Kpa jong nga u la hikai ia nga ia kita kein nga iathuh. . . namar nga leh barobor ban pynsngewbha ia U." Ioannis 8:28,29.

U Blei U la thmu lypa ia ka jingim U Jisu kum u briew ha pyrthei bun snem shwa ban kha ia u, bad U Blei U don ka jingthmu ia uwei pa uwei u briew. U tip kumno iwei pa iwei na ngi ngi lah ban pyndep ia ki jingkwah ba jylliew bad shem ia ka jingim ba kyrhai.

U Ray um ju sngew thikna ba u kwah ban aiti ia lade ha ki jingthmu U Blei. Hynrei ynda u la iakynduh ia ka jingrai ka ba eh sha kano ka kollej ba u dei ban leit, u la kut jingmut ka sien nyngkong ha ka jingim jong u ban wad ia ka jingialam ba kynja blei ia kata ka subjek. U la duwai bun sngi bad pyrshang ban shah shkor ia ki jubab. Hadien katto katne por u i kumba u la ioh ki daw ki ba shai balei ba u dei ban jied ia ka kollej B: kaba kham duna ka jinglut jingsep, tangba ka dei ka skul bah kaba heh. Shen hadien ba la sdang ki klas u la ia ithuh ithaw bad ki Khristan kiba bha kiba dei na ka Campus Crusade ia U Khrist. Ka jingiasyllok jong u bad ki ha kito ki arsnem ka la pynkylla bak ia ka jingim jong u.

Haba u Ray u peit shadien mynta, u iohi ba man ba u ia kynduh bad ka jingrai ki bakhraw bad wad jingiarap na U Blei, "U Blei u plie lad plie

lynti ia u."

Kumno phin tip ia ka jingthmu U Blei ia ka jingim jong phi? U Blei u ialam ha ki bun rukom:

(1) KA BAIBL

Kat kum u nongrwai salm, ka kitab aiu kaba ialam ia ka jingim.

"Ka Ktien jong me ka long ka sharak ia ki kjat jong nga bad ka jingshai ia ka lynti iaid jong nga." Salm 119:105.

Ka ktien U Blei ka pynthymmai ia ka jingmut bad ka iarap ban iohi jngai (Rom 12:2; Salm 119:99). Don da ka por bathikna ban duwai bad pule ia ka ktien U Blei, ka dei ka rukom babha tam ban sdang ia kawei pa kawei ka sngi.

(2) KI JINGJIA BA IALAM U BLEI

U Blei U ialam ruh da ki jingjia badon sawdong. Ka Salm 23 ka pynpaw ia U kum U Nongap langbrot U Babha. U Nongsharai u ialam ia ki langbrot sha ki jaka phlang bajyrngam. U long uba lah ban iarap bad pynmyntoi bad shim jinghikai na kawei pa kawei ka jingiashem. Ngi don u nongsharai uba don hajan barobor.

(3) KA JINGKREN BEIT U BLEI HA KA DOHNUD

U Blei U ialam ia ngi da kaba kren beit ha ka jingiatiplem jong ngi. U Mynsiem u lah ban pynshai ia ki "khmat ka dohnud jong phi" (Eph. 1:18). Katba ngi nang iai pynmlien ban iakren bad U Blei, katta ruh un nang kham lah ban ialam ia ngi. U pynwan dur ia ka jingshon ha ka mynsiem bad ia ka bor pyrkhath bad jingbishar khnang ba ngin lah ban iohi shai ia ka jingjam ba ngi donkam ban shim.

5. KI JINGIALAM KI DEI BAN IA HAP SUR

Ka long kaba lah, da shisha, ban pyrkhath ba phi im ka jingim ba la ialam da U Blei, hynrei phi shu bud ne pyndem sha la ka jong ka mon bad jingsngew (Proberb 16:25). Ki jingsngew jong ngi ki dei ban iadei bad ka jinghikai ka ktien U Blei. Kam long kaba dei ban pynkut nia ba U Blei U ialam ia ngi lynda baroh lai ki nongialam ki iahap sur.

Shim ia u Jake, kum ka nuksa. U don ka lok ba bha bad ki khun arngut, hynrei u bieit samla pynban ia kawei pat ka kynthei. U iathuh ia ki paralok jong u: "nga la duwai shaphang kane bad nga sngew ba ka dei ka mon U Blei."

Ki jingsngew jong u Jake bad ka "jingshon ba hapoh jong u hi" ki la ialam bakla ia u sha ka lynti ka bym dei. U mut dur ba ka dei ka jingialam U Blei ba u la ibha ia kata kawei pat ka kynthei bad u khlem peit sha ka hukum U Blei ha ka Baibl pyrshah ia ka klim. Ka Baibl, ka "hukum bad ka jingphla," ka dei ka nongialam badon bor, ka nongbishar ba khatduh ban rai ha ki jingleh ki badei (Isaiah 8:20). Ngim dei lano lano ruh ban shah ialam ha ki jingsngew ba long pyrshah ia ki jinghikai ka ktien jong U Blei.

6. KABA PYNDEM SHA KA JINGTHMU U BLEI

Mynba u Soitan u la wan ban pynshoi ia U Jisu ha ri khlaw, u la ai jingmut, lada phi mon ban ieh noh ia kane ka jingkhein duh ba jynjar ba U Kpa jong phi u la thmu ia phi, ngan ai ha phi ia ka pyrthei ha ki kti jong phi __ bad ka nam, ka spah, bad ka jingim kaba suk." U Soitan u pyndonkam da ki dkhot Baibl ban pyrshang ialam bakla ia U Jisu. Hynrei man ba u pyrshang, U Jisu U ialeh bad u da ka ktien U Blei "la thoh" (Mathaios 4:1-11).

Kawei ka jinghikai badonbor ngi lah ban ioh na ka jingim U Jisu ka dei ka jingpyndem ha ka mon U Kpa. Wat hapdeng ka kordit bah jong ka Gethsemane, u la pyrta, "Ko Kpa, lada don lad, to ai ba kane ka khuri kan lait noh na nga. Hynrei ym ia ka mon jong nga, ia ka mon jong me yn leh (Mathaios 26:39). Haden lai snem ka jingtrei minot jong u, u da im man ka sngi ha ka jingiadei bad ka mon jong U Kpa, ki ktien khatduh U Jisu ki long: "La pyndep" (Ioan 19:30). Kata ka mut U Jisu U ong, "Ka jingim jong nga kaba la thmu da U Blei ka la kut bad la pyndep."

Haba phi sdang ban iohsngew ia ka sur kren jong U Blei ba U kren kaba iadei bad ka ktien jong U, da ka jingialam ha ki jingjia, bad kaba shon ha ka jingiatiplem, phi lah ban tip bad pdiang ia ka jingialam jong u da ka dohnud baroh. Phi ruh phi lah ban shem ia ka jingkmn jong ka jingim kaba bud ia ka jingthmu bad jingialam U Blei.

Ka Jingkieng Sha Ka Jingim Basngewhun

Ki la lap ia ka shynrong jong u hajan ka jaka rieh ha ka dewlynnong ba kynjah hapdeng ka duriaw Atlantic. U nong pyniaid lieng uba ngim tip ia ka kyrteng, u la buh jingkyngmaw ia ki jingtyngjuh bakhrav haduh saw bnai. La pynpoi ia u sharud duriaw ha ka dewlynnong Ascension da ka kynhun shipai ki Dutch ha u 1725 ia kano re kano ka kam sniew ba khlem iathuh. Shen u la shu dih da ka snam dkar tang ban pynjah ia ka jingsliang um ba jur jong u. Ka jingshitom jong u ha ka met ka long kaba jur palat, hynrei ka jingpang kaba kham khraw ba paw ha ka jingthoh jong u: ka dei kata kaba la tyllap ia u da ka jingleh palat jong u.

U la thoh ki ktien jingjynjar kum: "ka jingpang aiu kiba lanot khop ki sngew kiba la iehnoh ia ka lynti ka hok, ki sngewbha ban pynkhrav ia ki numbar jong kiba la pynrem." Ka jingkyngjah bakhrav tam jong une u nongiaid duriaw ha kata ka dewlynnong ba kynjah ka wan na ka jingsngewthuh ba la pyniakhlad ia u na U Blei. Kata ka dei ka jingshisha ka bymlah shah ha ka ba kut.

U khun bynriew u la ialeh bad kata ka jingsngewtmang sngew kynjah jong ka dohnud naduh ba u Adam bad ka Im ki la "buhrieh ia lade na U TRAI U Blei hapdeng ki dieng jong ka kper" hadien ba ki la bam ia u soh dieng adong (Jen. 3:8). Ki jingsngew jong ka jingpalat, jinglehrain bad jingtieng ki la pynlong ia kita ki arngut ban phet ynda haba U Blei U la wan bad khot ia ki. Sniew bok, ngi tip bha ia kito ki jingsngew mynta. Kaei kaba pynlong ia kane ka jingiakhlad hapdeng jong ngi bad U Blei?

"Ka jingbymhok jong phi ka la pyniakhlad ia phi na U Blei jong phi; ki pop jong phi ki la buhrieh ia ka khmat jong U na phi." Isaiah 59:2.

Kane ka kharai bakhrav kaba la pynjngai bak ia u nongpop na U Blei kam dei ka jingleh jong U. U Blei U khlem phet na u Adam bad ka Im __ ma ki kiba phet na U.

1. KABA PYNHUN IA KA JINGTHANGAN BARIEH JONG NGI

Shwa ba ka pop kan pynsniew ia ka pyrthei, u Adam bad ka Im ki shadkmen ia ka jingialong jan bad U Nongthaw jong ki ha ka kper baitynnad ka Eden. Da kaba sngewsih ki la pdiang ia ka jingshukor u Soitan ba kin stad kum U Blei bad pynkhein ia ka jingteh jong ka jingshaniah bad U Nongthaw jong ki.

KA JINGIASHEM

Hadien ba la beh noh ia ki na kper Eden, u Adam bad ka Im ki la shem ba ka jingim ka kham eh kham shitom shabar. Ka kha khun bad ka rep lyngkha mynta ka la wan bad ka jingshitom, ka jingjaw syep, bad ki ummat. Ka jingiateg lok jong ki bad U Blei ka la dkut, ki shem ia lade ba ki hap sha ki jingkwah bym lah ban pynhun bad ki jingangnud ba pynpang mynsiem __ ka jingkyjah jong ka pop.

Naduh ka kam ialeh pyrshah banyngkong jong u Adam bad ka Im, "baroh" (ka jait bynriew baroh kawei) ka la hap sha ka juh ka rukom leh bad la hap sha ka jingiap, ka bainong ka pop.

"Kat kumba da uwei u briew ka pop ka la bsut sha ka pyrthei, bad da kata ka pop ka jingiap, bad kumta kato ka JINGIAP KA LA WAN HAP HA KI BYNRIEW BAROH PHAR, namar BAROH KI LA LEH POP." Rom 5:12.

Baroh ngi la iohmad ia ka jingthngan ba khraw ka dohnud ia kata kaba ngi la duh noh, ka jingthrang ia ka jingsngew skhem kaba tang U Blei ba lah ban ai. Bunsien ngi pyrshang ban pynhun ia kata ka jingthngan da kaba ia khalai, ne da kaba ialeh ban ioh kiew kam ha ka jingtrei, ne da kaba pynngop ia kata ka jingsliang ha ka kiad, ki drok ne ka jingleh awria.

Hynrei ki jingangnud jong ngi baroh ki long tang ki dak jong ka jingiakhlad na U Blei. Bad ym don dawai ban pynjem lait tang ka jingshem ia ka jingieit jong U ha ka jingim jong ngi.

"Ha khmat jong me ka jingdap ka jingkmn ka don; ha ka kti kamon jong me ka don ka jingsngewbha junom junom." Salm 16:11.

Ka jingsngewhun bashisha kan wan ynda kaba kata ka kharai hapdeng jong ngi bad U Blei la pun jingkieng bad ngi lah ban wan beit ha khmat jong U.

2. KABA PUN JINGKIENG IA KA KHARAI JONG KA POP BAD JINGIAP

Ym dei tang ia ki briew ba la pynlong kynjah ne sah marwei da ka pop. Wat ka dohnud U Blei ruh ka pang ha ka sngi ba u Adam bad ka Im ki la phai dien noh na U. Bad u dang iai pangnud halor ki jingsngewsih bad jingiap u khun bynriew. U Blei U kwah eh ban pynhun ia ki jingthrang barieh jong ngi bad ban pynkhiah ia ki dohnud ba la mong jong ngi. Um hun tang ban shu khmih isnei lyngba ka kharai kaba la pyniakhlad ia ngi na U. U Blei U la rai kut ban long ka jingkieng lyngba ka kharai jong ka pop bad jingiap.

"Naba U Blei U la ieit katta katta ia ka pyrthei katba u la aiti noh ia u Khun ba la kha marwei, ba uei uei ruh uba ngeit ha U un ym jot shuh hynrei un ioh ka jingim bymjukut. Naba U Blei um shym la phah ia la u Khun sha ka pyrthei ban pynrem ia ka pyrthei hynrei ban pynim ia ka pyrthei da U." Ioannis 3:16,17.

U Blei U la ai ia la U Khun, bad U Jisu U la ai ia la ka jingim kum ka jingknia namar ka pop, U da siew ia ka kuna ka

jingiap da lade hi. Ka jingim, jingiap, bad ka jingmih pat jong U ki la pynlong kaba lah ia u ban map bad pynim ia ki nong pop khlem pynrit dor ia ka pop, bad la ai ia ka bneng bad ka khyndew ka nuksa jong ka jinglong bashisha U Khrist bad ia u Soitan. Ka jingkieng jong U Khrist ka dei ka met ba la khein bad ba la mih snam ka la khring ia ki briew na ka jingriam jong ka pop. Dei ka jingieit baphylla U Blei kaba la pun jingkieng, bad pynlah ia baroh kiba buh ia la ka jingngeit ha U Khrist kum U Trai bad U Nongpynim ban ia id sha ka jingim bymjukut.

3. HYNNIEW KI JINGSHISHA PHI DEI BAN TIP SHAPHANG U JISU

Kine ki hynniew ki jingshisha shaphang U Jisu kim long kiba ia dei bad kino kino kiwei pat ki briew kiba la ju im.

(1) U Jisu U la wan na bneng sha pyrthei.
Slem haduh katno U Jisu U dawa ba u la long"

"Shwa ban kha ia u Abraham, nga la don!" Ioannis 8:58.

U Jisu U la pyntip ia ka pyrthei "nga long" barobor nga la ju long bad ngan iai long. Wat la ia U Jisu la kha na ka kmie briew (math 1:22, 23), U long U Blei ___ U Blei ha ka doh.

U Dwight L. Moody, U Billy Graham jong ka 19 spah snem, u la ong shisien ia ka jingwan long briew U Jisu, "Ka la long ka jingkhein duh bakhraw ia U Jisu Uba dei ban wan ban shah kynoi ha ka jingthiah rupa, bad bsa da u angel, bad pynbam da ka siang ksiar. Hynrei U Nongthaw ka bneng bad ka khyndew u la wan bad shim ia ka met briew, bad la kha ha sem kulai na ki kmie ki kpa baduk ha ka jaka basniew tam."

U angel u la iathuh ia u Joseph ha ka por ba kha ia U Jisu:

"Kan kha ruh ia u khun, men khot ruh ia ka kyrteng jong U U Jisu NABA UN PYNIM IA LA KI BRIEW NA KI POP JONG KI." Mathaios 1:21.

U Jisu, U Nongthaw jong ka bneng bad khyndew (Ioannis 1:1-3,14), u la mon ban wan sha ka pyrthei jong ngi ban pyllait ia ngi na ka pop bad jingiap.

(2) U Jisu U la im ka jingim bakhlem pop.

"U Jisu U Khun jong U Blei, . . . la pynshoi ia U ha kiei kiei baroh syriem kum ngi ___ hynrei khlem pop." Heb. 4:14,15.

U Blei U la leh kham palat ban ia kaba shu kren ia ngi ha ka jingim bapop bad ialam sha ka jingim ba kham sngewhun. Da kaba im hangne kum u briew, U Jisu U la pynlong ia ka jingim kaba lait na ka pop, kaba kham itynnad bad kham sngewtynnad ban ia kaba ka jingiathuhkhana ka lah ban leh.

U Soitan, u nongshun jong U Khrist, u la ia sylla lynter ka jingim U Jisu ha pyrthei ban pyngngat ia U sha ka pop. Ha ri khlaw u Soitan u la sei lut ia ki buit shukor bad ki jingleh bor pyrshah ia

KA JINGIASHEM

ka jinglong bahok bad ba beit jong U (Mathaios 4:1-11). Ha Gethsemane shwa ka jingsahnarphna, la ban khia da ki jingpynshoi ki bashyrkhei, haduh ba U Jisu u la jaw syep da ka snam (Lukas 22:44).

Pynban U Khrist U la ieng skhem pyrshah ia kiei kiei kiba u Soitan u la bred ha U ___ "hynrei khlem pop." Namar ba U Jisu U la mad ia ki jingeh bad jingpynshoi baroh ba u khun bynriew u la iakynduh, U sngewthuh ia ki jingialeh jong ngi. U sngewlem ruh ia ka jingtlot jong ngi (Heb. 4:15).

Balei ba ka long kaba donkam ia U Jisu ban im ka jingim ba khlem pop?

"Namar ia uta u bymshym la tip ia ka pop, u la pynlong ka pop na ka bynta jong ngi, khnang ba yn pynlong ia ngi ka hok U Blei ha U." II Kor. 5:21.

U Jisu U la jop ia ki jingpynshoi bad im ka jingim ba khlem pop khnang ba un ioh ai ia ka ha ngi ban ia pli bad ka jingim barim jong ka pop.

(3) U Jisu U La Iap ban Shim noh ia ka Pop
Katno ngut ki briew kiba la leh pop?

"Baroh ki la leh pop bad ki la duh lehnoh ei ia ka burom U Blei." Rom. 3:23.

Kaei ka kuna namar ka pop?

"Ka bainong ka pop ka long ka JINGIAP; hynrei ka jingaei jong U Blei ka long ka jingim bym jukut da U Jisu Khrist uba U Trai jong ngi." Rom 6:23.

"Ha khmih, u Khun Langbrot jong U Blei, uba SHIM NOH IA KI POP jong ka pyrthei! (Ioannis 1:29).

Baroh ngi la leh pop bad ngi la dei ban iap junom, hynrei U Jisu U la iap ha ka jaka jong ngi. La pynlong ka "pop ia u na ka bynta jong ngi." U la siew ia ka ram jong ka pop na ka bynta jong ngi. Ka jingiap jong u ka la long ka jingai, bad "ka jingai jong U Blei ka long ka jingim bymjukut ha U Khrist Jisu U Trai jong ngi." (Rom 6:23)

U Jisu u la aiti ia ka jingim bajanai, bad bahok jong U kum ka jingai jong ka jingieit ha ngi. Ka jingieit kaba kum kata ka long palat ia ka jingsngewthuh briew. Bad namar ka jingiap jong u ngi don ka jingsuk bad U Blei (Rom. 5:1).

(4) U Jisu U La Mih Na Ki Baiap

Ka jingiap U Jisu ha ka diengphna kam pat dei ka bakut ia ka jingiathuh baphylla shaphang jong U. Um lah ban iai sah ha ka jingiap bad long u Nongpynim jong ngi.

"Te lada ia U Khrist ym shym la pynmih pat, ka jingngeit jong phi ka long kaba thala; phi dang sah ha ki pop jong phi. Te kito kiba la iohthiah ha U Khrist ki dang sah ha ki pop jong ki.: I Kor. 15:17,18.

U Mohammed bad u Budha ki la ai sha ka pyrthei katto katne ki jinghikai stad bashisha. Ki la pynkhih ia ki millian ki briew, hynrei kim don bor kaba palat ia ka bor briew ban ai jingim namar ba ki dang sah ha ki jingtep jong ki.

Namar ba U Jisu U la mih na ka jingtep ha ka sngi balai hadien ka jingiap jong u, ka jingkular ai u lah ban ai ha ngi?

"Namar ba nga im, phi ruh phin im." Ioannis 14:19.

U Jisu U im! Namar ba u don ka bor halor ka jingiap, U lah ban pyllait ia ngi na ka jingiap bad tyrwa ia ka jingim kaba kyrhai bad ba bymjukut. Un im ha ka dohnud jong ngi lada ngi khot ia U. U Khrist uba la mih pat u don ban pynbiang ia

ki jingdonkam jong ngi mynta.

"Shisha ngan long lem bad phi hala ka sngi haduh bawai noh ka pyrthei." Mathaios 28:20.

Ki briew shynrang bad kynthei ha kylleng ka pyrthei ki iathuhkhana kumno U Khrist U la pyllait ia ki na ki jingmlien basniewtam bad bapop.

Uwei na ki khynnah skul jong ngi mynshwa u la thoh ia kine ki ktien jingsngewnguh ha ka sla jubab jong u: "Nga la long u nongdih kiad. Ha kawei ka sngi katba nga dang buaid, nga la iohi ia ka sla kot ha nylla kaba pyntip ia ka jingpule Baibl jong phi. Nga shim ia ka, bad pyndap, bad nga la ioh nyngkong ia ka jingtip bashisha ia U Khrist. Hadien ynda nga la pyndep ia ka jingpule Baibl, nga aiti ia la ka dohnud ha U Blei bad duh noh ka jingkwah ia ka kiad."

Ynda U Jisu U la shimti ia ka jingim une u briew, ka bor kaba thymmai ka la ai ha u ia ka jingjop halor ka jingdih kiad. Namar ba U Khrist U long U Nongpynim ba la mih pat, U lah ban pynim ia baroh kiba wan ha u ban ioh jingiarap.

(5) U Jisu U la Kiew sha Bneng

Shwa ba U Jisu un leit phai sha U Kpa hadien ka jingmihpat jong U (Ki Kam 1:9), u la ai ia kane ka jingkular ha ki nongbud jong U:

"Wat khih khuslai ha ka dohnud jong phi, to ngeit phi ha U Blei, to ngeit ha nga ruh. Ha ka ing u Kpa jong nga don bun ki jaka shong neh. . . Ngan leit noh ban khreh ka jaka ia phi. Bad. . . ngan wan pat bad shimti ia phi ha lade hi. . . ba ha kaba nga long ma nga phi ruh phi lah ban long." Ioannis 14:1-3.

KA JINGIASHEM

(6) U Jisu U Trei Kum U Lyngdoh Bakynja Bneng
Khlem da pud U Jisu U iai wad ban pynkhreh ia ngi ka jaka ha bneng.

"Namar kata ka la dei ban pynlong ia U Uba syriem ia la ki para ha kiei kiei baroh, ba un ioh long U Rangbah lyngdoh baisnei bad ia uba lah ban shaniah ha kiei kiei kiba dei sha U Blei, ba un pynlong ka kuna namar ki pop u paidlang. Namar ha kaba ma u hi u la shah kaba la pynshoi ia U, u lah kein ban iarap ia kita kiba la pynshoi." Heb. 2:17,18.

U Jisu u la wan sha ka pyrthei jong ngi "ban pynlong ka jingpyniasuk na ka bynta ki pop ki briew," bad ban pyllait ia ngi na ka kordit jong ka jinglong mraw ha ka pop. U la iap ban pynim ia ngi ban ioh rat dyngkhong ia ka daw jong ka pop, ka jynjar, bad jingiap da kaba pynjot ia u Soitan.

Ia U Jisu kum u Rangbah Lyngdoh la "pynlong syriem ia ki para jong u ha kiei kiei baroh." Bad mynta U paw khlem kut ha khmat U Kpa kum u Ksiang na ka bynta jong ngi. Uta U juh U Jisu Uba la kyrkhu ia ki khyannah, uba la pynioh hok pat ia ka kynthei ba la kem ha ka klim, bad uba la map ia u nong kam sniew uba la jan iap halor ka diengphna, u dang trei ha bneng mynta na ka bynta jong ngi, ban iarap ia kito kiba la shah pynshoi.

(7) U Jisu Un Sa Wan Phai.
Shwa ba un leit phai sha bneng, kaei ka kular U Jisu u la ai?

"Lada nga leit ban khreh ka jaka ia phi NGAN WAN PAT ban shimt ia phi ha lade hi ba ha kaba nga long ma nga phi ruh phi lah ban long." Ioan. 14:3.

Ynda U Jisu un wan pat, un sa pyllait ia ngi na ka pop, ka jingpang, ka sngewsih bad jingiap kaba la pyndap ia ka pyrthei. Bad un sa khot ia ngi sha ka pyrthei bathymmai jong ka jingkmn bad jingim bymjukut.

4. KA JINGIEIT BANEH

La iathuh shaphang ka jingiashong kurim ba shu pynbeit ka ri Taiwan hapdeng U Long bad ka thei samla kaba kyrteng "Golden Flower". Ynda u Long u la khyllie ia ka jingtap khmat na ka nongleit kurim jong u hadien ka jingleh niam, u la kyndit bad sngewsih. Ia ka khmat jong ka la tap da ki sohkhiang na ka daw u niangthylliew.

Hadien kata, u Long um don jinglehieit ei ei ia ka lok jong u. Ka la ialeh katba lah ban pynkmn ia u; ka la trei shitom ha ing, da kaba kyrmen ba u tnga jong ka un sa pdiang ia ka. Hynrei u iaisah u bym patiw ia ki jingpynpaw jingieit jong ka baroh.

Hadien 12 snem kata ka jingleh mynleh shong kurim, u Long u sdang ban ym iohi shuh baroh ar ki khmat. U doctor u la ong ia u ba un sa matlah lada um phah sumar. Hynrei ka jingpuid ka long kaba rem.

Ka Golden Flower ka la sdang ban trei bun kynta ha kaba shna tupia da u skum kba ban kham ioh peisa. Ha kawei ka sngi, la iathuh ia U Long ba la don ki khmat ba ioh na iwei i briew iba ia kynduh aksiden. U la leit stet sha hospital ban shah sumar.

KA JINGIASHEM

Hadien ynda u la koit, u la kut jingmut ban leit peit ia ka tnga jong u ba un khublei ia ka ba ka la pynmih ia kata ka peisa. Ynda u la pynphai ia ka khlieh ba dem jong ka khnang ba ka lah ban peit ha u, U Long u shu ang. Ka la peit sha u khlem jingiohi, ki khmat ki bym don ei ei, ki khmat kim don shuh. La tyllap lin ia u da ki jingsngew, u la dem ha ki kjat jong ka bad iam. Te ka sien ba nyngkong u la pasiaw ia ka kyrteng jong ka: Golden Flower.

U Jisu u thrang dik dik ban don ka jingiadei bad kito ki bym salia ia u la slem. U thrang ban iohsngew ba ngi pasiaw ia ka kyrteng jong U kum U Nongpynim jong ngi. U long uba la klois ban kheinduh ym tang ia ki khmat jong u hynrei ia ka met baroh shi tylli khnang ba un ioh pyni ia ka jingieit ba iaineh jong u. Ka jingieit jong u ka long kaba donbor katta katta ba U Khrist U "la wan sha ka pyrthei ban pynim ia ki bapop." (I Tim. 1:15).

Ka jingkheinduh bakhraw U Khrist ka la pynlong ia ka jingkieng kaba pun ia ki jingleh bymsalia jong ngi, kaba tap ia ka jingleh nongwei jong ngi. Hato phi la shem da lade ba u kwah ban khring ia phi lyngba ka liewlong bajylliew sha ki ksangkti jong u? Hato phin jubab bad duwai, "Ko Jisu, nga ieit ia Me. Khublei ia ka jingkhein duh baphylla jong me. To wan ha ka dohnud jong nga ban pynim ia nga mynta___ pynim ia nga baroh shitylli: pynim janai ia nga, pynim ia nga junom duh"?

U JISU

U LA WAN kum U Blei ha ka doh

U LA IM khlem pop ha ka jaka jong ngi

U LA IAP na ka bynta ki pop jong ngi.

U LA MIH ban pyllait ia ngi na ka jingiap

U LA KIEW ban pynkhreh ka ing ia ngi ha bneng

U SHAKRI man ka sngi kum U Rangbah Lyngdoh jong ngi.

UN WAN SHEN ban ialam ia ngi ban shong bad U junom.

Ka Lad Baar Ha Ka Jingim

Hadien ba u la im la jan baroh shirta kum u Buddhist, u briew uba la iaw ha Singapore uba la kylla Khristan la kylli ia u, "Mr. Lin, kaei ka jingiapher phi shem hapdeng kaba long Buddhist bad kaba long Khristan?"

"Kata ka basuk," u la jubab. "Naduh ba nga la shem ia U Jisu kum U Nongpynim jong nga, nga la ioh ka jingsuk ha ka mynsiem."

Kata kaba jia haba ngi la aiti ia la ka jingim ha U Jisu.

"Men bat ha ka jingsuk bajanai ia uba pynneh la ka jingmut ha me; naba u shaniah ha me."- Isaiah 26:3.

Kaba im ia ka jingim Khristan ka pynmih ia ka jingsuk bajanai ___ ka jingsngew skhem sngewthikna.

Kito kiba la pynlong ia kane ka jingshem ia ka lad kaba tang kata ka lad baar ha ka jingim ___ U Jisu.

1. KAEI KA JINGMUT IA KIBA LA JAH BAN IOH IM

Ka long ka ba lah ia u briew uba dang im ha ka met ban don ia kaba kiwei ki khot ka por basngewtynnad, bad ki dang iap hi ___ kiba iap ha ka mynsiem.

"Ia phi u la pynim, haba phi la long kiba iap ha ki jingryngkang bad ki pop, ha kiba phi la ju iaaid mynno mynno katba kum ka rukom jong kane ka pyrthei, katba kum u syiem ka jingsynshar ka suin ka jong kita ka mynsiem kein kaba trei mynta ha ki khun ka jingbymkohnguh." Eph. 2:1,2.

U Soitan u ialam ia u briew uba iap ha ka mynsiem ban nang ngam ha ka pop bad jingbymkohnguh. Hynrei ka jingshisha baphylla jong ka gospel ka long ba U Blei U ieit ia kiba la rem. U ieit ia ki katba ki dang long kiba iap ha ki pop jong ki, bad u tyrwa ha ki ia ka jingpyllait ei kaba janai na ka jinglong bama.

"Hynrei U Blei, ba u long uba kynrei ha ka jingisnei namar ka jingieit ka bakhraw jong u da kaba u la ieit ia ngi. U LA PYNLONG IM IA NGI LEM BAD U KHRIST WAT HABA NGI LONG KIBA IAP HA KA JINGRYNGKANG." . . . ba un iohpyni ha ki rta ki ban sa wan ia kata ka jingkyndrei eh ka jingaiei jong u ha ki jinglehsbun sha ngi ha U Khrist Jisu." Eph. 2:4-7.

U Blei U la ieit ia ngi haba ngim don ei ei ruh ba un ieit. Ka jingaiei jong u ka la pynlong ha ngi ia ka jingim bathymmai ha U Khrist. Ngim lah ban pynkylla ia lade, hynrei U Blei U lah. Haba

ngi wan ha u da ka jingngeit bad da kaba pyndem ha u, u ai lad biang ia ngi sa shisien ha ka jingim kum ka jingaiei.

2. NA KAEI BA DEI BAN PYNIM IA NGI?

(1) Ngi donkam ban pynim ia ngi na ka pop.

"Baroh ki la leh pop bad ki la duh lehnohei ia ka burom U Blei." __ Rom 3:23.

Ban kren beit: Ngim shym ialeh ban im kum ba ngi tip kaei kaba dei. U Kpa hapoh ka jingeh u lah ban khie dom bad pynmong ia u khynnah. U briew u lah ban pynbitar ia uwei pat u nongniah kali ba la jan aksiden. U nongkhahi u lah ban "leh klet" shaphang ka jingioh nong ha ka por siew khajna. "Baroh ki la leh pop;" kata ka dei ka jinglong briew. Kumno ka Baibl ka pynshai ia ka pop?

"Ka jingleh bakla baroh ka long ka pop." I Ioan. 5:17.

Ia ngi donkam ban pyllait na ki jingmliem basniew bad ka jingpynbor: kaba thok, ka jingbitar, jingkwah brai, ka jingkthang, ban shu kren khyndiat.

"Uwei pa uwei baroh uba iai leh ia ka pop u iai leh ruh ia ka jingpalat hukum; te ka pop ka long ka jingpalat hukum." I Ioannis 3:4.

Kumta ngi donkam ban lait na ka pop __ kaba pynkhein ia ki hukum U Blei.

(2) Ngi donkam ban lait na kaba pyniakhlad ia ka jingiadei bad U Blei.

"Hynrei ki jingbymhok jong phi ki la pyniakhlad noh hapdeng jong phi bad U Blei jong phi, bad ki pop jong phi ki la kah ia ka khmat jong u na phi, katba un ym sngew." Isaiah 59:2.

Ki pop kiba khlem ioh map ki pyndkut ia ka jingiadei bad U Blei. U Khrist U la wan ban pynbha pat ia ka jingshaniah ha U Blei, kaba u Soitan u la pynsniew.

(3) Ngi donkam ban lait na ka jingiap bymjukut __ ka bainong jong ka pop.

"Da uwei u briew ka pop ka la bsut sha ka pyrthei, bad da kata ka pop ka jingiap; bad kumta kata ka jingiap ka la wan hap ha ki bynriew baroh phar, namar baroh ki la leh pop." Rom 5:12.

(4) Ngi donkam ban lait na ka jingim bapop, ka bymsuk, bad ba thylli.

Namar ia u nongpop, ka jingim ka long kum ka lynti bakut kynsan.

(5) Ngi donkam ban lait na ka pyrthei bapop.

Ia ngi dei ban pyllait na ka pyrthei kaba dap da ka pop bad ki jingmih jong ka __ ka kordit, ka pangnud, ka kynjah, ka thma, ka jingpang, bad jingiap!

3. UEI BA LAH BAN PYNIM IA NGI?

Tang U Jisu ba lah ban pynim ia ngi.

(1) U Jisu U lah ban pyllait ia ngi na ka pop.

"Men khot ia ka kyrteng jong U U Jisu naba un pynim ia ki briew na ki pop jong ki." Mathaios 1:21.

Uwei u Hindu u iathuh ia u paralok Khristan, "Nga shem shibun kiei kiei ha ka niam Hindu kiba ym shem ha ka jingngeit Khristan, hynrei don kawei kaei ba ka Jingngeit Khristan ka don ba ka niam Hindu kam don __ U Nongpynim." Ka niam Khristan ka dei tang ma ka ka niam ha pyrthei kaba tyrwa ha ki briew ia U Nongpynim.

(2) U Jisu U lah ban pynim ia ngi na ka jingiadei kaba la dkut bad U Blei.

"Myn kata phi la long khlem U Khrist. . . . Ki bym don ka jingkyrmen bad kiba khlem U Blei ha ka pyrthei. Hynrei mynta ha U Khrist Jisu, ia phi kiba ju long jngai noh mynno mynno, la pynlong hajan da ka snam U Khrist." Ephesos 2:12,13.

U Jisu U dei u Lok bajanai ban don ka jingiadei. U ieit ban pynmih ia ka babha tam ha ngi. Lyngba ka snam U Khrist ia ki pop ba mynshwa jong ngi la map, bad man ka sngi u ai ha ngi ia ka jingpdiang jong U, ia ka bor halor ka pop, bad ia ka jingim bajanai jong U. Ngii tip ba u don hangta ban khyllie ia ngi man ba ngi kyllon. Ka jingieit jong ngi ia u ka pynmih ia ka jingkwah ban im ha kata ka rukom kaba pynsngewbha ia U.

(3) U Jisu U lah ban pynim ia ngi na ka jingiap bymjukut, ka bainong jong ka pop.

"Namar ka bainong ka pop ka long ka jingiap; hynrei ka jingaiei jong U Blei ka long ka jingim bymjukut da U Jisu Khrist uba U Trai jong ngi." Rom 6:23.

Ngi long ki nongpynkhein hukum kiba la rai ban iap. Ka kuna namar ka pop ka long ka jingiap. U Jisu U pyllait ia ngi na ka jingiap bymjukut bad ai ha ngi ia ka jingim bymjukut.

"Hynrei U Blei U pyni shynna ia la ka jong ka jingieit sha ngi, ha kaba, haba ngi dang long ki ba pop, U Khrist U la iap ia phi ia nga." Rom 5:8.

Namar ka jingieit baiaineh jong U, U Jisu U "la iap na ka bynta jong ngi." Da kaba iap na ka bynta u briew U Jisu u la siew ia ka dor kaba biang jong ka pop, U Blei u lah mynta ban map bad pdiang ia ki nongpop khlem pynrit dor ia ka pop.

(4) U Jisu U lah ban pyllait ia ngi na ka jingim bapop bad ka bym don jingsuk.

"Namar lada u briew u don ha U Khrist u kylla long u jingthaw bathymmai __ kiei kiei ki barim ki la duh noh, ha khmih kiei kiei baroh ki la jia long kiba thymmai." II Korinth 5:17.

Ngim lah ban pynim ialade na ka pop lane pynkylla ia la ka jinglong da lade hi kumba u sing um lah ban pynkylla ia lade sha u khunlangbrot (Rom 7:18). Ka pop ka kham khlain ban ia ka bor jong ka mon jong ngi. Hynrei U Khrist U lah ban "pynkhlain ia phi da ka bor U mynsiem jong u ha u briew bashapoh" (Ephesos 3:16) U trei ban buh bujli ia ki jingmlien basniew jong ngi da ki jinglong babha: ka jingieit, ka jingsuk, ka jingkmn, ka jingsbun, ka bor halor lade (Gal. 5:22,23). U Khrist U im ka jingim jong U lyngba jong ngi, kumta ngi iohpdang ia ka jingpynkhiah bakynja mynsiem, ka jingpynthymmai, bad ka jingim bathymmai.

U Harold Hughes u la duh jingkyrmen ba un kylla. U la ialeh tyngeh ban sangeh dih bunsien. U la tip bha ba dei u bitor kiad jong u uba la buh ia ka lok bad ki arngut ki khun kynthei ha ka jingjynjar haduh 10 snem. Kumta u la ieng ha ka jaka sum ha kawei ka step ka ba khriat jur bad thew da ka suloi ha ka shyntur jong u. Shwa ba un siat, u rai ba u dei ban pynshai shwa ha U Blei. Kata ka jingduwai ka la kylla long ka jingkyrpad iaiam ba jrong na ka bynta ka jingiarap.

U Blei U la jubab. U Harold Hughes u la aiti ialade ha U Khrist bad u la ioh bor ban iai ialeh. U la ieh noh ia ka dih kiad, bad kylla sha u tnga bad u kpa baieit bad ba lah ban shniah, bad u la nang iaid shaphrang haduh ba u la long u dkhot jong ka iing Dorbar ha USA. U Harold Hughes u la shem ia ka bor bakhraw tam kaba pynkylla ha ka pyrthei jong ngi __ U Jisu!

(5) U Jisu U lah ban pyllait ia ngi na ka pyrthei bapop. Ki saw tylli ki JINGSHEM Guides kin pynshai kumno

4. IA NGI LA PYNIM DA KABA SHIM IA KI LAI TYLLI KI JINGJAM

Jingjam 1. Aiti ha U Khrist ban iehnoh ia ka pop kaba don ha ka jingim jong phi. Kaei ka bynta jong ngi ha kaba iehnoh ia ka jingim bapop?

"KYLLO KA BAMUT, nangta phai sha U Blei, khnang ba ia ki pop jong phi yn pyndam noh." Ki Kam 3:19.

Kaei kaba ialam ia u briew ban kylla ka bamut?

"KA DEI KA JINGBHA SBUN JONG U BLEI KABA IALAM IA PHI SHA KA JINGKYLLO KA BAMUT." Rom 2:4.

"KA JINGNGEWSIH BA RIEWBLEI KA IALAM IA PHI SHA KA JINGKYLLO KA BAMUT." II Korinth 7:9.

Ka jingkylla ka bamut ka dei kaba sngewsih ia ka jingim bapop kaba ladep, nangta phai noh na ka pop, kaba pynduh noh ia ki jingmlien barim, ki jingleh, bad ki jingsngew. Kam dei ka sngewsih namar ba tieng ia ka jingpynshitom, hynrei ka dei ka jubab ia ka jingbha sbun jong U

Blei, ka ba la ialam ia U Jisu ban iap ha ka jaka jong ngi ia ki pop jong ngi. Ngi kyntait ia ka pop namar ba ka pynmong ia U Blei.

Ynda ngi la ioh mad ia ka jingim bathymmai ha U Khrist, ngi dei ban pynbeit ia ki jingbakla ba mynshwa katba lah (Esekiel 33:14-16).

Kaei ka bynta jong U Blei ha kaba bred noh ia ka jingim barim jong ka pop?

Ka jingkylla ka bamut bad ka jingmap ki dei ki jingai jong U Blei ha ngi.

"Ia une U Blei U la kyntiew sha ka kti kamon jong U ban long U Syiem bad u Nongpynim ia kaban ai ka jingkylla ka bamut ha u Israel bad ka jingmap ia ki pop." Ki Kam 5:31.

Bad haba ngi kylla ka bamut, U Nongpynim baieit u map bad pynkhuid ia ngi na ki pop bad bred ia ki sha kiba jylliew ka duriaw.

"Lada ngi phla ia ki pop jong ngi, U LONG UBA IAINEH bad Uba hok ban map noh ia kita ki pop jong ngi bad ban pynkhuid ia ngi na ka bymhok baroh." I Ioannis 1:9. (Peit Mikah 7:18, 19).

Ym don kano kano ka pop bashyrkhei kaba U Nongpynim uba la iap ha Kalbari Um lah ban map. U briew uba shaniah ha U Jisu u donkam tang ban pan na U ia ka jingmap. Ka jingiap U Khrist na ka bynta ki pop kam lah ban map lynda ngi pan map na U. Ka dei ka jingshisha ba ktah mynsiem ba ki pop jong ngi ki iarap sah ia kito ki prek lyngba ki kti bad ki kjat jong U Jisu. Pynban U Jisu U long uba thrang eh ia ngi ba ngin pdiang ia ka jingai jong ka jingmap jong u bad ia ka jingpyniasuk.

Ka khubor ka la poi sha uwei u samla uba la phet noh na ing ba ka kmie jong u ka la jan iap. Kata ka khubor ka la pyndap ia u da ka jingsngewsih ba um don shuh ka jingiadei babha ha ing. U pynkloi kat ba lah ban poi sha ing, u rung beit sha ka kamra bad bred ia lade ha ka jingthiah ka kmie. Da ki ummamt kiba iai tuid u kyrpad ia ka ban map ia u.

Ka la ring ia u shajan bad pasiaw, "Khun, ngan jin da la map ia phi la slem lada phi la pan na nga."

Lada phi la syntuid jngai na U Blei ___ lane phim pat la ithuh ia U ___ sngewbha pyrkhath shaphang katno U Kpa baieit jong phi uba ha bneng u kwah ban pdiang sngewbha ia phi sha ing. U kwah eh ia phi ban pdiang ia ka jingmap ba u tyrwa. U Jisu U ieit ia phi. To sngap ia ka jingkhoh ieit jong u ban kylla ka bamut. Phla ia la ki pop. Shu ngeit ba U Blei U la map ia phi namar ba u la kular. Shaniah ha U! Shaniah ha ki kular jong U.

Jingjam 2. Pdiang ia ka jingim bathymmai na U Jisu. Ka bynta jong phi ha kaba pdiang ia ka jingim bathymmai na U Jisu ka dei ban ngeit ba U Jisu u la pynim shisha ia phi. Pdiang khlem

jingartatien ia ka jingshisha ba U la map bad la pynkhuid ia phi, u la shim noh ia ka jingim barim bapop jong phi, ba u la ai ia phi ka jingim bathymmai.

"Kat kiba la pdiang ia u, ha kito u la ai bor ban long ki khun U Blei." Ioannis 1:12.

Kum u khun jong U Blei, phi don hok ban ioh pdiang ia ka jingim bathymmai na U Jisu. Kumba la ju ong, phim lah ban ioh pdiang na la ka jong ka bor, ka dei ka jingai na U Kpa uba ha bneng! U Jisu U ai kum kata ka jingkular baskhem khnang ban weng ia ki jingartatien bad jingbymthikna.

Kaei ka bynta jong U Blei ha kaba ai ha ngi ia ka jingim bathymmai?

"U Jisu U la iathuh, nga ong ha phi ia kaba shisha, ym don uba lah ban iohi ia ka hima U Blei lynda kha pat ia u." Ioannis 3:3.

Kat kum U Jisu, u nongpop u ba ngeit, uba la kylla ka bamut u dei uba la kha pat sha ka jingim bathymmai. Ka dei ka kam phylla kaba tang U Blei balah ban leh. U kular:

"Ngan ai ha phi ia ka dohnud bathymmai bad ngan buh ia U Mynsiem Bathymmai ha phi; bad ngan shim noh ia ka dohnud maw na phi bad ai ha phi ia ka dohnud doh." Esekiel 36:26.

U Jisu u pynkylla ia ka dohnud jong ngi ___ ki jingsngew bad ki jingleh ___ bad u shong "ha ngi" (Kolosai 1:27). Kane ka jingim bathymmai kam dei tang ka jingmut ba kynja mynsiem, ka dei kaba shisha, ka jingmih pat na ka jingiap ba kynja mynsiem sha ka jingim bathymmai.

Jingjam 3: Kaba im namar U Jisu man ka sngi.

Ka jingim Khristan ka kynthup ia kaba phai noh man ka sngi na ka jingkhwan lade bad kaba iasoh bad U Jisu kum u Lok baieit jong ngi. Ngi san ha kane ka jingim bathymmai da kaba pynskhem ia ka jingiadei jong ngi bad U Jisu. Kata ka mut ngi dei ban pynlut por ban iasyllok bad u, ha kaba iakren bad u lyngba ki jingduwai bad kaba pule ia ka Baibl. U Blei U la ai ha ngi san tylli ki jingiarap bakynja mynsiem ba ngin san; kaba pule ia ka Baibl, ka jingduwai, kaba puson ne duriap ia ki kam baphylla U Blei, ka jingiasyllok bad ki para Khristan, bad kaba iasam lem bad kiwei ia ka jingshem mynsiem jong ngi.

Kaba im ha U Khrist kam mut ba ngim don jingbakla shuh. Hynrei haba ngi jynthut bad leh pop, ngi pan map na U Khrist, bad iaied shaphrang. Ngi ia iaied sha kawei ka liang, bad ngi tip ba U Khrist U iaisah ha ka dohnud.

5. KA JINGKMEN JONG KA LAD KA BAAR

U Harold Hughes u la ioh pdiang shibun ki jingleh burom bakyrpang na ka jingtrei jong u kum u dkhot dorbar thaw ain ha USA, hynrei kawei kaba don jingmut tam eh ha u ka dei kaba wan hadien ka jingaiti jong u ia la ka jingim ha U Khrist.

KA JINGIASHEM

DISCOVER
online

U Harold u dang pule Baibl marwei ha ka kamra pdeng jong u ha kawei ka janmiet mynba u la iohsngew ia ka jingktah na tymbuit jong u. U khmied. Ki dei ki khun kynthei barit jong u, ki dang ieng jar jar ha ki soptithiah. U shu peit sha ki shiphang; ki la kylla shibun, bad u la sngew duh ia ki shibun ha ki por ba u dang ialeh thma bad u bilor kiad.

Nangta ka Carol, kaba kham rit ka la ong, "Ko Pa, ngi wan ban doh ia phi, thiah suk."

Ki khmat u kpa ki dap da ki ummat. La kham slem naduh ba ki khun ki la wan khatduh ba un kdup ia ki. Mynta ki khmat bashai bad ba itynnad jong ki kim don jingtieng shuh. U Kpa khatduh u la wan phai sha ing. U Jisu U ai da shisha ia ki briew ia ka lad ka baar. U shim ia kito kiba khlem jingkyrmen shuh bad thaw ia ka jingsdang kaba thymmai.

U Nongpynim u thrang ia iwei pa iwei na ngi ban wan noh sha ing. Phi la pdiang ia ka jingkhoteit jong U Khrist? Kaba pdiang ia ka jingmap bad jingpynkhuid ka long ka bajem bad bajylliew kum kaba plie ia ki ksang kti jong phi ia ka jingkdup i khun baieit.

Lada phim pat shaniah ha U Khrist kum U Nongpynim jong phi shimet, phi lah ban leh kumta mynta hi da kaba duwai kumne:

"Ko Kpa, nga sngewsih ia ka jingim barim bad bapop jong nga. Khublei ba me la phah ia la U Khun sha kane ka pyrthei ban iap ha ka jaka jong nga. Ko Jisu, sngewbha map ia ki pop jong nga, to wan ha ka jingim jong nga bad pynim ia nga. Nga kwah ia ka lad baar ha ka jingim ____ nga kwah ba yn kha pat ia nga. Hynrei khamtam, nga kwah ban don ka jingiadei ba man la ka sngi bad me. Khublei ba men leh ia kane ka kam phylla ha nga. Ha ka kyrteng U Jisu. Amen."

To pynlong ia kane ka jingshem baphylla: Haba ngi wan sha U, U Jisu U pynim.

Shaphang Ka Lawei Jong Phi

Ka doctor Patricia bad u Dabid Mrazek ki la iohi shibun kaba pynpang nud ia ki ha ka jingtrei jong ki. Kum kiba pyntbit ban sumar ia ki khunlung khynnah ki la iakynduh shibun ki khynnah ki bapang. Hynrei la pynlyngngoh ia ki ban iohi ia ka jingshisha ba katto katne ki khynnah ki wan na ki jingjynjar jingshitom hynrei ki koit ki khiah bad ki long briew man briew katba ki don kito kiba la shah khniot iap da ka. Balei? Balei ba uwei u khynnah u leit dih drok, katba uwei pat u leit sha Kollej? Balei ba ki khynnah kiba shah leh bein ki heh ki san ban leh bein ia lade, katba kiwei pat ki long ki kmie ki kpa babha?

Ki Mrazek ki pynlong ka jingiitbniah kaba bun ban shem ia ka jubab ia kine ki jingkylli. Ha ka jingiit bniah jong ki ki shem ia kawei ka jinglong kaba mih shi mih kaba kham khlain ban ia kiwei hapdeng kito ki khynnah kiba lah ban ia pyneh bad jop ia kata ka jingeh ba ki la iaid lyngba bad im ka jingim kaba jop bakoit bakhiah. Kaei ka daw? "Ki don ka jingkyrmen ia ka babha, ki peit sha ka liang kaba bha jong ka jingim."

Ka jingkyrmen ka pynlong ia ka jingiapher. Ka dei ka jingkyrmen kaba iarap ban pynjem ia ki jingeh haba ki iengpyrshah ia ngi.

U khun bynriew u donkam bha ia ka jingkyrmen. Kumno ngi ioh ia ka? Kaba eh ban shem ia ka jingkyrmen ha ka pyrthei ___ Tad ynda ngi la khmih ha ka liang jong ki jingiathuhlypa ka Baibl. Kane KA JINGSHEM Guide ka eksamin ia ka jingiathuhlypa baphylla kaba la pynkhih ia ki babun da ka jingkyrmen ka bakhlain.

1. KA JINGIATHUHLYPA BAPHYLLA JONG KA BAIBL

Kumba san spah snem shwa ban kha ia U Khrist, U Blei U la ai ia ka pyrthei ka jingiohi kaba pynkyndit ia ka lawei lyngba u nongiathuhlypa Daniel. U Blei U la ai lypa ka jingiathuhlyngkot ia ka histori jong ka pyrthei na ka bynta 2500 snem, naduh ki por u Daniel shaduh ki sngi jong ngi.

Kane ka jingiathuhlypa ka la sdang ha ka jingphohsniew ba U Blei U la ai ha U Nebukhadnezzar, u syiem jong ka Babilon, kumba 2500 snem mynshwa. Kata ka jingphohsniew ka pynkhuslai jur ia une u syiem ___ hynrei um kynmaw shuh aiu u iohi ha ka jingphohsniew ynda u la kyndit!

Hadien ynda ki riewstad jong ka Babilon baroh ki la rem ban iarap ia u syiem ban kynmaw ia ka jingphohsniew jong u lane ban batai ia ka, la wan u samla Hebrew ha ka jinglong mraw uba kyrteng u Daniel, uba iathuh ba U Blei jong ka bneng u lah ban pynpaw ia ki jingmaian baroh. U da ieng ha khmat u syiem, bad u kren shlur:

"Me, ko syiem, me la iohi, bad ha khmih ka dur blei ka bakhraw. Kane ka dur blei, ka la long ka baheh, bad kaba ka jingtyngshain jong ka kaba itynnad tam, ka la ieng ha khmat jong me; bad ka dur jong ka ka la long ka bashyrkhei. Shaphang kane ka dur blei, ka khlieh jong ka ka long da ka kshar banylla, ka shadem bad ki ksang kti

KA JINGIASHEM

jong ka da ka rupa, ka kpoh bad ki lbong jong ka da ka rnong, ki kjat jong ka da ka nar, ki sla kjat jong ka shi bynta da ka nar bad shi bynta da ka dew byrtha. Me la iohi tad ynda la khlaw ym da ka kti ia uwei u maw uba la shoh ia kata ka dur blei na ki sla jat jong ka kiba la long da ka nar bad ka dew byrtha, bad u la pynlwet ia ki. Ynda kumta la pynlwet lang ia ka nar, ia ka dewbyrtha, ia ka rnong, ia ka rupa, bad ia ka ksiar, bad ki la long kum u stait ha ka kyntem kba, ha ka por lyiur; bad ka lyer ka la kit ia ki, katba ym shem jaka shuh ia ki: te uta u maw . . . u la kylla long u lum bakhraw, bad u la dap ia ka pyrthei baroh." Dan 2:31-35.

Shisien peit, kane ka dur blei, kam I don ei ei ban ai jingkyrmen ha kane ka por, hynrei to da ap.

2. IA KA JINGIATHUHLYPA LA BATAI

Hadien ba la iathuh u Nebukhadnessar u la sngewthuh ba ka la dei thik kata ka jingphohsniew kaba u la iohi, u nongiathuhlypa Daniel u la batai:

"Kane ka la dei ka jingphohsniew, bad mynta ngin batai ha u syiem ia ka jingbatai jong ka." Daniel 2:36.

KA KHLIEH KSIAR: Ka bor synshar aiu u Daniel u la ong ia u syiem ba kata ka khlieh ksiar ka ieng pharshi?

"Me, ko syiem, me long u syiem ki syiem, ha uba U Blei ka bneng u la ai ka hima, ka bor bad ka jingkhlain, bad ka burom; bad kat ha kaba ki shong ki khun bynriew, u la ai ha ka kti jong me ia ki mrad khlaw bad ia ki sim bneng, bad u la buh ia me ban synshar halor jong ki baroh: ME LONG KATA KA KHLIEH KSIAR.. dkhot 37, 38.

U Daniel u kren ha u nong synshar jong ka hima bakhraw tam ha pyrthei:

"Ko Nebukhadnessar, U Blei U iathuh ia phi ba ka hima Babilon jong phi la ieng pharshi da ka khlieh ksiar jong kane ka dur blei."

KA SHADEM BAD KI KSANGKTI DA KA RUPA

Na ka jingpeit briew, ka hima Babilon ka i kum ka hima ka ban neh junom. Hynrei aiu ka jingiathuhlypa ka ong ba kan sa jia?

"Te hadien jong me kan sa mih kawei pat ka hima kaba kham poh ia me." Daniel 2:39.

Ha ka jingpyndep ia ka jingiathuhlypa U Blei, ka hima jong U Nebukhadnessar ka la kyllon bad jot mynba u Sairos, u General jong ka Persia u la pynkyllon ia ka hima Babilon ha u 539 S. K. Kumta ka shadem bad ki kasangkkti jong ka rupa ki iengpli ia ka Medo-Persia, sa kawei pat ka hima bakhlain.

KA JINGIASHEM

KA KPOH BAD KI LBONG JONG KA RNONG:

Kane pat ka bynta jong kata ka dur blei ka ieng pharshi ia kaei?

"Sa kawei pat ka hima ka balai da ka rnong, ka ban synshar halor ka khyndew baroh." Dkhot 39.

Ka kpoh bad ki lbong jong ka rnong ka dur blei ka iengpharshi ia ka hima Grik. U Alexander bakhraw u la jop ia ka hima ki Medes bad ki Persia, u la pynkylla ia ka sha ka hima synshar pyrthei kaba lai. Ka la synshar naduh 331-168 S.K.

KI KJAT NAR:

"Khatduh, kan sa don sa ka hima kaba saw (la ong u nongiathuhlypa), kaba khlain kat ka nar __ kumba ka nar ka pynlwet bad ka jop ia kiei kiei baroh; bad kumba ka nar ka tylliat ia kiei kiei baroh, ka ruh kan pynlwet bad kan tylliat." Dan. 2:40.

Hadien ka jingiap u Alexander, ia ka hima jong u la pyntlot bad la pynpra da kaba ia knieh hima hapdeng ki rangbah shipai haduh u snem 168 S.K. ha ka thma Pydna, ka hima nar jong ka Rome ka la pynjot ia ka hima Grik.

U Kaisar Augustus u la synshar ia ka hima Rome mynba la kha ia U Jisu kumba arhajar snem mynshwa (Lukas 2:1). U Khrist bad ki apostol jong u ki im ha ka juk ba la ieng pharshi da ki kjat nar. U Gibbon, u nongthoh histori jong ka 18 spah snem u pyrkhata ia ka jingiathuhlypa u Daniel mynba u la thoh: "Ki dur jong ka ksiar, ne ka rupa, ne ka rnong, kiba lah ban ieng pharshi ia ki jait bynriew bad ia ki syiem jong ki la pynjot kawei hadien kawei pat da ka Rome ka hima nar." Edward Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire* (John D. Morris and Company), Vol. 4, p. 89.

Pyrkhata khyndiat shaphang kane ka jingiathuhlypa na ka liang ka jingiohi briew. Kumno u Daniel u lah, uba im ha ki por ka hima Babilon, un ioh kata ka jingmut katno tylli ki hima kiban mih kawei hadien kawei pat da ki spah snem ha ka lawei? Ngi shem jingeh haduh katta katta ban mut dur kumno ka iew khaii pateng kan long ha ka taiew ka ban wan! Pynban ka Babilon, Medo-Persia, Greece, bad Rome ki ia bud kawei hadien kawei, thik kumba la iathuhlypa __ kum ki khynnah skul kiba ia iaaid ha u lain.

Hato U Blei U synshar ia ka lawei? Hato ngi lah ban don jingkyrmen halor ka nongrim ka jingthmu bakhraw jong u? Ka jubab ka sawa biang, H'oid!

KI KJAT BAD KI SHYNRIAHJAT DA KA NAR BA LA IAKHLEH BAD KA DEWBYRTHA: Hato ka hima pyrthei ka ba san kan bud ia ka hima Rome?

"Kumba me la iohi ia ki slajat bad ia ki shynriahjat, ki la long shi bynta da ka nar bad shi bynta da ka dewbyrtha, kumta ka hima kan long shi bynta ka bakhlain, bad shi bynta kaba shroin." Dan 2:41,42.

U nongiathuhlypa u khlem iathuh ba yn don ka hima synshar pyrthei kaba san, hynrei ka jingpra ka hima nar jong ka Rome. Ka Rome kan pra ha ki shiphew hima, kumba la pyni pharshi da ki shiphew tylli ki shynriahjat ka dur blei.

Hato kata ka la jia shisha? Khlem jingartatien. Hamar ki spah snem kiba saw bad basan jong ka juk Khristan ki riewkhlaw nong hiar thma na shaphang shatei ki la tuid halor ka hima Rome kaba la troin ki la ther kawei ka jingtangon hadien kawei pat. Khatduh, shiphew ki jait ki la ioh bat ia ka jaka jong ka Western Rome, bad shiphew tylli ki jaid bynriew ba laitluid ki la pynskhem ia lade hapoh ka jaka jong ka Europe. Kumta ki shynriahjat ki ieng pharshi ia ki jaitbynriew ka ri Europe ba mynta.

3. KA SNGI JONG NGI HA KA JINGIATHUHLYPA KA BAIBL

Hato ka jingiathuhlypa u Daniel ka iathuh ba yn don ka jingpyrshang ban pyniasoh ia ki jait bynriew ka Europe hapoh uwei u nongsynshar?

"Bad kumba me la iohi ia ka nar ba la iakhleh bad ka dewbyrtha baktieh, kin pyniakhleh ia lade bad u symbai ki briew; hynrei kin ym iadait lang, kumba ka nar ruh kam iadait bad ka dew byrtha." Daniel 2:43.

Bunsien kiba khlain bor ki la pyrshang ban pyniasoh ia ka Europe, hynrei man ba ki pyrshang ki rem. U Napoleon u la jan lah ban ia kiwei ha kata ka jingpyrshang, ban pyniasoh ia ka Europe kaba la pra, lehse u pyrkhata ia kane ka jingiathuhlypa kat ban phet noh ba la shah rem ha madan thma ka Waterloo, u pyrta "U Blei Badonbor baroh u palat than ia nga!"

U Kaiser Wilhelm II bad u Adolf Hitler ki la pynmih ka kynhun shipai bakhlain tam ha ki sngi jong ki. Hynrei uwei pa uwei na ki u la rem ban pyniasoh ia ka Europe hapoh kawei ka jingsynshar. Balei? Namar ba ka ktien U Blei ka la kren lypa. "Ki briew ki dei kiba la iakhleh bad kin ym iasohlang." Ka jingmih na ki artylli ki thma bah ka pyrthei ki pynskhem ba U Blei U bat ia ka lawei ha ki kti jong U. U dei ma U uba bat khatduh ia ka bor synshar. Da shisha kata ka la biang ban ai jingkyrmen jingsuk ha ka dohnud, bad ka jingshaniah baskhem ha ka jingthmu jong u ia ki jingim jong ngi.

4. KA PEITNGOR SHA KA LAWEI

Sa tang kawei ka bynta jong ka jingiathuhlypa u Daniel kaba ym pat urlong. Kaei ka jingmut jong u maw uba tied ia ki slajat jong ka dur blei, bad uba tylliata ia ka kum u powder, bad uba la kylla long u lum bah uba pyndap ia ka khyndew baroh?

"TE HA KI SNGI JONG KITA KI SYIEM U BLEI KA BNENG UN PYNIENG IA LA KA HIMA, ia kaba yn ym pynduh lano lano ruh, lymne yn ym ieh ia ka jingsynshar jong ka ha kawei pat ka jait bynriew; hynrei kan pynlwet bad kan bam duh ia kine ki hima baroh, BAD KAN IAISAH BYMJUKUT." DANIEL 2:44.

"Kita ki syiem," ka kdew tang sha ki syiem kiba ieng pharshi da ki kjat bad ki shynriahjat jong ka dur blei ___ ki nongsynshar jong ka ri Europe ba mynta ki kdew sha ki sngi jong ngi. Uta u maw ia uba la khlaw ym da ka kti un tied ia ka dur blei bad pynpait lyngkhot lyngkhai ia ka, bad un pyndap ia ka pyrthei baroh kawei (dkhot 34,35,45). Shen U Jisu Un sa wan hiar na bneng "ban pynieng ia ka hima." Ka hima ka jingsuk jingkmn. Te U Khrist, U Mawsiang jong ki Arta bad u Syiem jong ki syiem, un synshar ia ka pyrthei junom!

Ia kawei pa kawei ka jingiathuhlypa jong u Daniel 2 ki la urlong lait tang ka jingleh ba khatduh ___ kaba tied ia ka dur blei da u maw. Kat kum ka por jong U Blei, ngi la jan poi sha ka bakut bad badonburom tam, ka jingwan phai U Khrist sha kane ka pyrthei. U Jisu Khrist, U Khun jong U Blei, u la jan pynkut pynwai ia ka jingialeh, jingiaphlei snam u khun bynriew bad ban pynieng ia ka hima bymjukut jong ka jingieit bad jingaiei jong U.

5. KA JINGPHOHSNIEW U SYIEM BAD PHI

Kane ka jingiathuhlypa ka pynpaw ia ka kti ba ialam jong U Blei ha ka jingmih bad ka jingkyllon jong ki jait bynriew. U Blei U tip ia kaba la dep, bad kane ka jingiathuhlypa jong ka Baibl ka pynishai ba u tip ia ka lawei kumjuh.

Lada U Blei U pynbeit ia ki jingiakhih ki jait bynriew da ka jingthikna kaba kat kata, da shisha u lah ban ialam ia ka jingim jong iwei pa iwei na ngi. U Jisu U iathuh skhem ia ngi: "Wat ia u shniuh khlieh jong phi la niew: Kumta wat sheptieng (Mathaios 10:30-31). Ka jingngeit kaba U Blei U ai ka lah ban long ka dawai ia ki jingkhuslai bad jingtieng jong ngi baroh. Ka jingkyrmen ba u ai ka lah ban long ka bor ia ki mynsiem jong ngi (Heb. 6:19).

U riwstad Erasmus jong ka 16 spah snem u iathuh ia ka jingjia ha ka jingiaid lynti duriaw kaba la neh ha u lynter jingim. Ka lieng jong u ka la sahkut ha kawei ka rud duriaw namar ba la beh jur ka eriong. Ka jingatphyllung ba shyrkhei ka la sympat pyrshah ia ka lieng bad ka la sdang ban pra lyngkhot, wat ki shipai duriaw ki la khaweit. Ki nongleit jingleit ki la jan iohpang na ka jingtieng. Ki babun ki iapyrta jingiarap ia ki riwkhuid, ki don kiba iarwai, lane kyrpad jam ha ka jingduwai.

U Erasmus u la iohi ia kawei ka kynthei, kaba leh pher na kita baroh. "Na baroh na ngi," la thoh u Erasmus, "kawei ka briew kaba long jai jai ka dei ka kynthei kaba bat ia i khunlung ba ka ai buin. Dei tang ma ka ba khlem pyrta, ne iam, lane ia khroh ia ka bneng. Ka khlem leh ei ei hynrei shu duwai jar jar ha lade katba ka bat skhem ia la i khun ha lade." Kata ka jingduwai ka dei kaba ju iailong ha ka jingim jong ka, la peit thuh u Erasmus. Ka imat aiti ia lade ha ki kti U Blei.

Katba kata ka jhad ka la sdang ban ngam. Ka la aiti beiti ia lade ha U Blei. Haba kata ka jhad ka la sdang ban ngam la buh ia kata ka kmie bad ikhun jong ka halor kawei ka lyntang bad la ai ba ia u dieng ban pyndonkam kum ka siang kinglieng, bad la phah sha ki jingatphyllung. Ka hap bat da kawei ka kti ia i khun, bad king da kawei ka kti. Tang khyndiat eh kiba pyrkhath ba kan lah ban iaaid lyngba ka jingat phyllung.

Hynrei ka jingngeit jong ka bad ka jingshaniah ha U Blei ki la ri ia ka. Ma ka bad i khun jong ka ki la long kiba nyngkong ban poi sha rud duriaw.

Ka jingkyrmen ha U Blei uba lah ban shaniah ka lah ban pynlong ia ka jingiapher bakhraw wat haba ka pyrthei jong ngi ka la imat pra lyngkhot lyngkhai. Ngim don bor ban iada ia lade. Ka kti bakhm khraw ka ialam ia ngi bad ka bat skhem ia ngi.

Lada phi wan sha U Khrist da ka jingaiti lut, un ai ha phi ia ka jingngeit kaba ialam beiti ia phi lyngba ka jingatphyllung. Wad ia ka jingsuk baphylla ba U Jisu U la kular.

"Ka jingsuk nga ieh noh ha phi: ka jingsuk jong nga nga ai ha phi . . . Wat khieh khuslai ha ka dohnud jong phi, bad wat sheptieng." __ Ioannis 14:27.

Hato phi la don ia kata ka jingsuk? Lada phi don, ainguh ia U Jisu U Nongpynim jong phi. Lada phim don, balei phim khot ia U Jisu sha ka jingim jong phi mynta?

SHIPHEW KI SHYMPRIAHJAT -SHIPHEW KI JAIT BAKHRAW HA KA WESTERN ROMAN EMPIRE

Anglo-Saxon - (England)

Franks - (France)

Alamanni - (Germany)

Lombards - (Italy)

Ostragoths - (La pynjot noh hadien)

Visigoths - (Spain)

Burgundians - (Switzerland)

Vandals - (North Africa, la pynjot noh hadien)

Suevi - (Portugal)

Herulli - (La duh noh hadien khyndiat spah snem)

Ynda U Jisu Un Wan Na Ka Bynta Jong Phi

Hadien bun snem ka jingshah lehbein, u Armando Valladares u la raikhoh, bad u la dkoh, u ikumba satang ka syrngiew na kaba u long mynshwa. U la shah set patok haduh 30 snem ha kawei na ki iingbyndi jong u Castro namar ba u leit duwai ha ingmane ha ka sngi Khristmas. Ki nong pyniaid ka byndi ki la pynshah thngan, shoh bein, bad pynpoh briew ia u, hynrei um mon ban iehnoh ia la ka jingngeit.

Ka don kaei re kaei kaba iai bat ia u ban nang iai im: ka kular kaba u la ai ha kawei ka samla kaba kyrteng ka Martha. Ki la ju ia kynduh bad la ia ieit katba u dang don ha byndi. La khring ia ka da ka jingngeit ba skhem jong u. Ki tang shu dep iathoh ha iing shari, ia ka Martha la pynbor ban leit noh sha Miami.

Ka jingiakhlad jong ki ka long kaba pang mynsiem haduh katta katta. Hynrei u Armando u la ioh lad ban phah ia ka kular jong u sha ka. Ha i kot lyngkhot i barat i ba la bret, u thoh ia ka kular jong u: "Ngan wan sha phi. Ia ki suloi kiba don sha lyndet nga khein shuh."

Une u koidi u la kut jingmut ba la kumno kumno ma u bad ka Martha kin iateh jutang ha ingmane ha khmat U Blei. Ha kawei ka sngi ka jingiasoh jong ki kan long kaba shisha kaba janai. "Phi long barobor bad nga," u iathuh ia ka.

Ka jingkular u Armando ka la ri ia u lyngba ki snem jong ka jingshah lehbein ka ban jin da la pynduh noh ia ka mynsiem jong ki ba bun ki briew. Bad ka iarap ia ka Martha ban nang iai im. Ka la trei shitom khlem man thait ban pynpoi sha ki shkor jong ki paidbah ia ka jingshah lehbein ia u tnga jong ka. Kam ju duh jingkyrmen.

1. KA KULAR

Teng teng ngi lah ban sngew phylla, hato U Khrist un wan hiar shisha ha kawei ka sngi na katei ka sahit bneng ban don ka jingiashem baphylla? La pyniakhlad ia ngi la slem bah. Kaba kum kata ka jingpynkut bakmen ia ka histori ba slem bad basngewsih jong ka pyrthei ka lah ban paw kum kaba bha than ban long kaba shisha. Hynrei ka don kawei kaei kaei kaba lah ban ri pynim ia ka jingkyrmen ha ka dohnud jong ngi. Bad kata ka dei ka jingkular U Jisu ban wan phai. Shwa ba un khlad na ki synran jong u sha bneng, U Jisu U la ai ia kane ka jingkular:

"Wat khih khuslai ha ka dohnud jong phi. To ngeit phi ha U Blei, to ngeit ha nga ruh. Ha ka ing U Kpa jong nga don bun ki jaka shong neh; lynda kumta, nga la iathuh ia phi. Ngan sa leit ban khreh ka jaka ia phi. Bad lada nga leit khreh ka jaka ia phi, NGAN WAN PAT BAD NGAN shimti ia phi ha lade hi ba ha kaba nga long ma nga phi ruh phi lah ban long." Ioannis 14:1-3.

Shwa ba U Jisu un leit kiew sha bneng, u iathuh skhem ia ki nongbud jong U, "Ngan wan pat!" U la kular ban wan phai bad shimti ia kito kiba shaniah ha U bad ialam ia ki sha ka jaka ba U la leit pynkhreh ia ki. Ki jingthoh ki kren shaphang ka jingwan arsien jong u kumba 2500 sien. Ka jingshisha ba U Jisu un sa wan sha kane ka pyrthei sa shisien ka long ka baskhem kum ka jingwan banyngkong ar hajar snem mynshwa.

La slem bah U Blei U la kular ba U Messaiah un wan, U Nongpyllait uban shim ia ki ryngkang jong ngi bad un ai jingmap ia ki pop ki briew. Kata ka kular ka imat ka long kaba bha than ban long kaba shisha ha ka pyrthei kaba ngi im. Hynrei U Jisu U la wan bad U la iap halor ka diengphna. Ka jingkular ka la urlong kham donburom ban ia kaba ki briew ki iamutdur. Ka jingkular jong U ban wan phai ruh kan sa urlong. Ngilah ban shaniah ha uta uba ieit ia ngi, ban wan phai bad lum lang ia kito kiba U la siew da ka dor bah.

Lyngba ka jingshah set byndi jong u, u Armando u iai ialeh ban phah ki khubor bad jingdro sha ka Martha. Bad ka la ioh shon katto katne na kita ki jingthoh. Bad ka jingtbit jong ka ka la khring ia ka jingshah shkor ka pyrthei. Ki sorkar bapher jong ka pyrthei ki la sdang ban kren bad ong ia u Castro ban pyllait noh ia ki koidi kiba shah lehbein na ka bynta ka jingiatiplem. U President jong ka Phrans u la ia kren bad u Castro bad khatduh ha u October 1982 ia u Armando la leit buh ha ka eroplein kaba her sha Paris. Um sngew lah ngeit ba ia u la pyllaitluid __ wat hadien ba ka eroplein ka la hiar ha khyndew. Hadien arphew snem ka jingjynjar bad jingap bad jingkhmih lynti, u Armando u la mareh sted sha ki kti ba la kner jong ka Martha.

Khyndiat bnai hadien kine ki arngut ki la ia ieng hapoh ka ingmane St. Kieran ha Miami ban pyndep ia ka jingsmai jong ki. Khatduh khat wai ka jingiashongkurim jong ki ka la skhem ha khmat ka ain. Ia ka kular jong u la pyndep: "ngan wan sha phi."

Phi lah ne em ban mut dur ka jingiakynduh baphylla haduh katno kata ka long haba ngin lah ban iohi ia U Khrist mar khmat? Ka jingmih paw badon burom jong u kan sa nguid lut ia ki jingkluslai bad duh jingkyrmen baroh, kan niad lut ia ki jingpang baroh kiba ngi la buhrieh ha ka dohnud jong ngi. Ka jingwan phai U Jisu kan pyndap ia ki jingkwah ne sliang bajylliew tam jong ngi bad ia ka jingkhmih lynti ba pynkyndeh mynsiem tam jong ngi. Te ngin sa ioh rung sha ka jingiadei lok bajan bad ki briew baphylla tam jong ki jingthaw jong U. U Jisu un sa wan shen! Phi thrang ban iashem bad U?

2. KUMNO U JISU UN WAN?

(1) U Jisu un wan ne em ha ka barieh?

"Ha khmih nga la iathuhlypa ia phi. Namar kata la kin ong ha phi, ha khmih u don ha ka ri khlaw; phi wat mih noh: ha khmih u don ha ki pulit ba jar jar: phi wat ngeit. NABA KUMBA KA MIH KA LEILIEH na mih-ngi, BAD KA

KA JINGIASHEM

SHAI haduh sepngi, KUMTA RUH KAN LONG KATA KA JINGWAN U KHUN U BRIEW." Mathaios 24:25-27.

Lah ban iohi jngai ia ka jingba ka leilieh, kumjuh ruh ka jingwan U Jisu kam dei ka jingjia kaba rieh lane ka jingjia kaba tang ha ka jingmut ki briew.

(2) Hato U Jisu Un wan pat kum u briew shisha?

"Te haba ki dang ia khmih shain sha bneng, katba U dang kiew, ha khmih arngut ki rangbah ki la ia wan ieng hajan jong ki ha ki jain kup balieh; kiba la ong ruh, 'Ko rangbah Galilaia, balei phi ieng khmied sha bneng? UNE U JUH U JISU, ia uba la SHIM noh na phi SHA BNENG, UN WAN PAT HA KAJUH KA RUKOM kumba phi la iohi ia U ba u leit sha bneng." Ki Kam. 1:10,11.

Ha ka sngi ba u la leit noh na ka pyrthei jong ngi, ki angel ki la iathuh skhem ia ki synran ba uta u juh U Jisu uba la shim na ki sha bneng __ ym da uwei pat __ un wan pat ha ka dur kum u Syiem jong ki syiem. U juh U Jisu uba la pynkhiah ia ki bapang bad uba la pynpeit ia ki khmat uba matlah. U juh U Jisu uba la kren jai jai ha ka kynthei kaba la shem ha kaba klim. U juh U Jisu uba la niad ia ki ummat na ki khmat kiba iam sngewsih bad uba khot ieit ia ki khunlung ha ka pneh jong U. U juh U Jisu uba la iap ha ka diengphna ha Kalbari, uba la shong thait hapoh jingtep, bad uba la mih pat na kiba iap ha ka sngi balai.

(3) Un wan ne em U Jisu khnang ba ngin iohi ia U?

"Ha khmih, u wan bad ki lyoh, TE KA KHMAT BAROH KAN IOHI IA U." Jingpynpaw 1:7.

Baroh kiba dang im haba U Jisu un wan pat, kiba hok bad ki bymhok kin iohi ia ka jingwan jong U.

Katno ngut U Jisu hi dalade u ong kiban iohi ia ka jingwan jong U?

"Ynda kumta te ka dak U Khun u briew kan paw ha bneng; te hangta ki jait bynrIEW baroh ka pyrthei kin ia lynniar lympat haba kin iohi ia U Khun u briew ba u wan ha ki lyoh bneng da ka bor bad ka burom bakhraw." Mathaios 24:30.

Baroh kiba dang im ha kane ka pyrthei kin iohi ia U Jisu ba U wan phai.

(4) Kiei kiban wan bud ia U Jisu haba un wan?

"Haba U Khun u briew un wan ha ka burom jong u, bad baroh ki angel lem bad U te un shong halor ka khet ka burom jong U." Mathaios 25:31.

To mutdur kumno kan long ynda U Jisu un wan phai ha ka burom batyngshain phyrnai ba la ker sawdong da ki angel bakhuid baroh."

(5) Ngi lah ne em ban iathuh thik ia ka por ba U Jisu Un

wan phai?

"Hynrei shaphang kata ka sngi bad kata ka por ruh ym don batip, lymne ki angel ki bneng, hynrei tang U Kpa jong nga hi. . . Naba kumta, phi ruh to long kiba la kloj; na ba ha ka por ba phim mut, u wan U Khun u briew." Mathaios 24:36,44.

Baroh kin iohi ia ka jingwan badon burom U Jisu, hynrei kiba bun ki long kiba khlem pynkhreh ia kata ka jingjia. Hato phi shimet phi la pynkhreh ia U Jisu ynda U wan?

3. AIU U JISU UN LEH YNDA UN WAN PAT?

(1) U Jisu un lum lang ia baroh kiba la pynim.

"Un phah noh ruh ia ki angel jong U da ka jingsawa bakhraw ka turoi, bad kin ialum ia kiba lajjied jong u na ki saw lyer, naduh ki bakut jong ki bneng haduh ki bakut jong ki." Mathaios 24:31.

Lada phi la shah ia U Jisu ban pynkhreh ia phi ha ka dohnud bad ka jingim, phin sa iakynduh bad u da ka jingmen kum u Nongpynim jong phi.

(2) U Jisu Un sa pynmih pat ia kiba hok kiba la iap.

"Naba U Trai hi Un wan hiar na bneng da ka jingrisa da ka ktien sawa u angel rangbah bad da ka turoi U Blei; BAD KITA KIBA IAP HA U KHRIST KIN IA MIH PAT SHWA." I Thessaloni 4:16.

U Jisu Un wan hiar na Bneng da ka jingrisa. Ia ka jingsawa bakhraw jong U lah ban iohsngew sawdong ka pyrthei. Ka plie ia ki jingtep ha kawei pa kawei ka jaka tep, bad la pynmih pat da ki millian ki briew kiba la pdiang ia U Jisu lyngba ki arta. Ka sngi ka bakmen haduh katno kata kan long!

(3) U Jisu un pynkylla ia ki bahok baroh ha ka jingwan jong U __ ym tang ia ki bahok kiba la iap, hynrei ia ki bahok kiba dang im ruh.

"Ynda kumta ma ngi kiba dang im ia kiba la pynsah, YN RONG NOH IA NGI LEM BAD KI ha ki lyoh, ia ka ban iashem ia U Trai ha ka suin bneng, te kumta ngin iai long junom junom lem bad U Trai." (dkhot 17).

Ban pynkhreh ia ngi ia ka bymjukut, U Khrist U pynkylla ia ki met baiap jong ngi sha ki met kiba itynnad bad ki bym iap shuh. Ha khmih nga iathuh ia phi ia ka jingmaian ngin ym iothiah baroh, hynrei yn pynkylla ia ngi baroh shi syndon, ha kaba shi khyllipmat kein ha ka turoi kaba khatduh. Namar ka turoi kan sawa, ynda kumta ia ki baiap yn pynmih pat ki bym pyut, bad ia ngi yn pynkylla. Namar ka dei da lei lei ia kane ka bapyut ban phong ia ka bympyut, bad ia kane ka baiap ban phong ia ka bymiap." I Korinth 15:51-53.

Ynda U Jisu un wan "yn pynkylla ia ngi baroh."

Pyrkhat: ym don jingpang mat shuh, jingpang iapshilliang, lane ka kansar. Ia ki hospital la khang bad ia ki ing buh met iap. U Khrist U la

wan!

(4) U Jisu un ialam ia ki bahok baroh sha bneng.

U dei U Jisu hi uba kular, "ngan wan pat bad ngan shimti ia phi ha lade hi" ha ing U Kpa jong nga (peit Ioannis 14:1-3). U Petros u kren ia ka jingioh pateng jong kiba la siewspah "ia kaba la ri ha bneng na ka bynta jong phi." I Petros (1:4). Ngi lah ban khmih lynti ban ioh peit bniah ia ki jingphylla ka nongbah U Blei, ka Jerusalem bathymmai, bad ban ithuh ia U Kpa Uba ha bneng.

(5) U Jisu Un pyndam noh ia ka jingsniew bad jingjynjar baroh jong kane ka pyrthei.

Ki bymman __ kito kiba la kyntait barobor ia ka jingtyrwa U Jisu ia ka jingisnei __ ha ka jingshisha ki la rai pynrem ia lade hi. Haba ki peit ia ka khmat U Jisu haba U wan sha ki na ki lyoh ka bneng, ka jingkynmaw kynsan ia ki pop jong ki ka long kaba pang eh haduh katta katta ia ki ban shah; ki la pyrta ia ki lum bah bad ia ki mawsiang, "To hap ha ngi bad buhrieh ia ngi na ka khmat jong uta uba shong halor ka khet bad na ka jingbitar uta u khun langbrot." (Jingpynpaw 6:16). Ki kham jied ia ka jingiap ban ia kaba ieng ha khmat ka jingpeit basam lyngba jong U Jisu.

Ki tip mynta ba kata ka sur kren kaba tied kum u pyrthat na sahit bneng, shisien ka sngi ka la ju khroh ia ki ban pdiang ia ka jingaiei blei. Kito kiba la len ia lade ha ka jingiabeh ia ka spah ne ka jingsngewbha lane ia ka kyrdan mynta ki la sngewthuh ba ki la leh lyndet ia kata kaba tang ma ka hi kaba kordor ban don ha ka jingim.

Ka dei kane ka jingsngewthuh kaba khniot iap ia ki. Ha ka jingshisha, ym donkam ia uwei ruh na ki ban jah noh. Wat U Blei hi da lade "um shem jingsngewbha ha ka jingiap u bymman" (Esekiel 33:11). Um kwah "iano iano ruh ban jot noh, hynrei ba baroh kin poi sha ka jingkylla ka bamut" (II Petros 3:9). U Jisu U kyrpad jur ia ngi, "To wan ha nga, phi baroh kiba thait bad bakhia ka jingkit, te ngan pynjem ia phi" (Mathaios 11:28). Hynrei, ka bym sngew lah ngeit, katto katne ki kyntait sharud ia ka jingkhoh ieit jong U.

4. PHI LA PYNKHREH IA KA JINGWAN U JISU?

Ka shong rem shi katdei ia U Jisu ban bah jamin ba ngin don ka lawei ba donburom bad U "ha ka ing U Kpa jong nga." U hap ai ia la ka jingim!

"IA U KHRIST LA KNIA AINGUH TANG SHISIEN ia ka ban bah noh ia ki pop jong ki ba bun UN MIH PAW HA KABA ARSIEN, khlem bah ki pop ha kita kiba ap khmih lynti ia u, ia ka jingpynim." Heb. 9:28.

U Nongpynim uba la iap ha ka diengphna ban bah ia ki pop jong phi un wan ha kaba "arsien," bad un wallam jingpynim ha kito kiba ap khmih ia u." U Khrist U da kheinduh ia lade khnang ba un ioh tyrwa jingpynim ia iwei pa iwei na ngi. Hynrei khlem ka jingwan arsie ka diengphna ka long lehnohei. U Khrist U kwah ia ngi ban don ka ing baskhem lem bad u. Te khnang ban pynlong ia kata kaba lah ban jia, ngi dei ban shah ia u ban synshar ia ki dohnud jong ngi kum U Trai bad U Nongpynim mynta hi.

KA JINGIASHEM

Ha ka step u August 16, 1945 uwei u khynnah u mareh sha kut ki Shantung ha North China bad pyrta ba u la iohi ia kawei ka erplein hasuin bneng. Te baroh kiba lah ban mih shabar ki la iamih bad khmied. Kine ki briew shynrang bad kynthei ki la shah shitom da ki snem ha ka jingkynjah, ka jingkhah lad, ka jingpisa mynsiem, ka shah set byndi da ki nong Japan kum ki nongshun ka jaitbynriew. Ia kiba bun na ki don tang kawei kaei kaei kaba ri im ia ki: ka jingkyrmen ba ha kawei ka sngi ka thma kan kut.

Ka jingkyndit ka par kata ka jingsngew ki 1500 ngut kita ki koidi thma haba ki la sngewthuh ba kata ka eroplein ka lah ban wan na ka bynta jong KI. Katba ka jingsawa kata ka eroplein ka la nang jam don uba pyrta, "Peit, katei ka dei ka lama America ba la niad rong ha krung!" Te nangta ha ka jingkmn kabym sngew lah ngeit, ki ktien sawa ki iapyrta, "khmih, ki kaweh ia ngi! Ki tip ngi dei kiei. Ki wan ban pyllait ia ngi."

Ha kata ka por ka jingkhiiwin ka la palat ban ia kaba kita ki briew ki lah ban synshar. Kata ka ing babuh ia ki ka la pra. Ki briew ki ia mareh, ki ia pyrta katba don ka bor, ki ia kaweh ia la ki kti bad ia iam.

Kyndit uta u paid byllien u shu ia ang la ka shyntur bad peit lyngngoh ha ka jingjar jar. Ka kpoh jong ka eroplein ka plie wang kynsan bad ki briew ki la mih nangta ha ki parashut. Ki nong pyllait ia ki koidi ki la wan mynta ka sngi bad ki don hapdeng jong ki!

Uta u paidbah u la iatuid sha ka khyrdop jong ka kut. Ym don shuh uba pyrkat ia ka suloi kaba kdew sha ki na ka kut. Hadien bun snem ka jingsngewlehnohei bad ka jingkynjah, ki la pynpra ia ka khyrdop bad mareh sha ki shipai kiba hiar da ki parashut.

Shen uta u paidbynriew u la phai biang sha poh kut lem bad ki shipai ha ki tyrpeng jong ki. U nongialam jong ka kut u la shu pyndem khlem ialeh shuh. Ka thma da shisha ka la kut. Ka jinglaitluid ka la wan. Ka pyrthei ka la thymmai biang.

Shen U Blei JONG NGI, U Nongpynim JONG NGI un hiar na ki lyoh ban pyllait ia ngi. Ka jingiathuh bajrong bad ba shyrkhei jong u briew ia u para briew khatduh ka la kut. Kan don ka jingrisa ka jingkmn ha kata ka sngi, ka jingpyrta ka jingkmn khatduh la sngewthuh. "U la nang jan; nga lah ban iohi ia ki angel kiba put ia ki turoi jong ki." Ka jingsawa ka la nang kham jam, bad u lyoh ka

burom u la nang kham phyrnai tad haduh ba da kaba eh ngi lah ban shah ia ka. Hynrei ngim lah khlem da peit haba ngi sngewthuh: "U iohi ia nga. U ithuh nga dei uei." Ngin sa ithuh da ka jingkmn bymlah ban batai: "Une U long U Blei jong nga. U la wan na ka bynta jong nga, ym ha kawei ka por, hynrei mynta, mynta hi."

Phi la kloii ne em ban pdiang sngewbha ia U Syiem ha ka Burom jong u? Lada phim pat kloii, sngewbha khot ia U Jisu da lade sha ka jingim jong phi mynta hi. Kumba ia ki jingeh jong ka pyrthei yn pynjem da ka jingwan U Jisu, te ka jingwan jong u ha ka dohnud kan iarap ia phi bad ia ki jingeh ba phi ia kynduh man ka sngi. U Nongpynjem bakhraw ia ki jingeh u lah ban pyllait ia phi na ka jingpalat bad na ki jingkit bakhia ka pop te un ai ha phi ia ka jingim bymjukut.

KA JINGIASHEM

Phi lah ban shaniah ha U Jisu. Un pynkhreh ia phi ia ka jingwan jong U bad ai ha phi ia ka jingsngew thikna ia ka jingim jong ka jingsuk bymjukut.

Ka Ing Jong Phi Ha Bneng

Mynba u Marco Polo u la wan phai sha la shnong ha Venice hadien ba u la don bun snem sha ri mihngi, ki paralok jong u ki pyrkhata kata ka jingiaid lynti ba jngai ka la pynlong ia u uba bieit. U la don shibun kiei kiei ban iathuh.

U Marco u la poi sha ka shnong kaba dap da ka ksiar bad ka rupa. U la iohi ia u maw uba iong uba ing. Hynrei ym don mano mano ba la iohsngew shaphang u dewiong. U la iohi ia ka jain ka bym ing wat haba bret ia ka ha ka ding, hynrei ym don ba iohsngew ia kawei ka jaid mar kaba khot ka asbestos. U iathuh shaphang ki bsein kiba heh shiphew sienjam ka jingjrong bad ka shyntur kaba lah ban nguid wat ia u briew ruh, ki soh ot kiba heh kat ka khlieh u briew bad hapoh lieh kum ka dud. Hynrei ym pat don mano mano ba la iohi ia u snepkor, lane ia ka umphniang kaba ym pat pynkhuid. Ki briew ki shu ia rkhe ia

kiba kum kita ki jingiathuhkhana. Bun snem hadien, ynda haba u Marco u la jan iap, u briew uba leh riew blei u ieng hajan ka jingthiah bad kyntu ia u ba un weng noh ia kito ki jingiathuhkhana baroh ba ula iathuh. Hynrei u Marco Polo um treh: "Baroh ki long kiba shisha ___ man iwei pa iwei. Ha ka jingshisha, nga khlem pat iathuh tang shiteng na kaba nga la iohi.

Ki nongthoh Baibl kiba ai ia ngi ka jingiohi kiba tang khyndiat jong ka bneng ki i kumba pynsawa ia ki jingpyrkhat jong u Marco Polo. Ha ki jingithuhpaw ki khmih ia ka jaka kaba phyrnai, kaba la itynnad sat, hynrei ki lah ban iathuh tang khyndiat eh na kata kaba pyni ha ki. Bad ngi iakynduh ki jingiakop kiba syriem bad ki lok jong u Marco Polo. Ngi dei ban mutdur ia "u snepkor bad ki krokadail" kiba ngim pat ju iohi, namar ita i jingiohi iba tang liak ki pyni ia ngi ba ka bneng ka long kham palat ban ia kaba shu shong ha ki lyoh bad tem duitara.

1. HATO KA BNENG KA LONG KABA SHISHA?

U Jisu U dang pynkhreh jaka kaba shisha ia ngi mynta ha ka bneng kaba shisha.

"Wat khieh khuslai ha ka dohnud jong phi: to ngeit phi ha U Blei, to ngeit ha nga ruh. Ha ing U Kpa jong nga don bun ki jaka shong mneh: lynda kumta nga la iathuh ia phi. Nga LEIT BAN PYNKHREH KA JAKA IA PHI. Bad lada nga leit bad pynkhreh jaka ia phi, ngan wan pat, bad shimti ia phi halade hi ba ha kaba nga long ma nga, phi ruh phi lah ban long." Ioannis 14:1-3.

U Jisu Un sa wan biang sha ka pyrthei jong ngi ba un ioh ialam ia ngi sha kata ka jaka shong neh ha ka nongbah ha

bneng kaba dap da ka burom kaba ngim lah shuh ban mut dur, ka Jerusalem ka bathymmai.

Hadien ba ngi la sah hangta shi hajar snem, U Khrist u thmu ban wallam ia kata ka ing bneng sha kane ka pyrthei. Katba ka Jerusalem bathymmai ka dang hiar, ka ding kan pynkhuid ia kane ka pyrthei baroh kawei. Ka pyrthei ba la pynthymmai kan kylla long ka ingbaskhem jong kiba la pynim. (Jingpynpaw 20:7-15. Yndang pule shuh ha Ka JINGSHEM 22.)

U Ioannis uba thoh ia ka Jingpynpaw u pyni sa ia kaei pat?

"Te nga la iohi ia ka bneng bathymmai bad ka khyndew bathymmai, naba ka bneng kaba nyngkong bad ka khyndew ba nyngkong ka la leit noh, bad ka duriaw kam don shuh. Nga la iohi ia ka nongbah bakhuid, ka Jerusalem, bathymmai, ka dawan hiar na bneng na U Blei, ia kaba la khreh kum ka nongleit kurim ba la pynibha ia u tnga jong ka. Bad nga la iohsngew ia ka ktien sawa ba jam na ka khet kaba ong, ha khmih ka tabernakl U Blei ryngkat bad ki briew bad un shong lem bad ki. Ma ki kin long u paidlang jong u bad U Blei Un long U Blei jong ki." Jingpynpaw 21:1-3.

Hadien ba la pynkylla dur ia ka da ka ding, U Jisu U la kular mano ban shong ha ka pyrthei bathymmai?

"Suk kiba jemnud naba kin ia ioh ia ka khyndew." Mathaios 5:5. (Peit ruh Jingpynpaw 21:7.)

U Khrist u kular ban pynbha pat ia ka pyrthei kaba la ju long shisien kaba janai sha ka jingitynnad jong ka Eden; bad kiba jemnud "kin ia ioh ia ka khyndew."

2. NGIN DON NE EM KI MET KIBA SHISHA HA BNENG?

Mynba U Jisu U la mihpaw ha ki synran jong u ha ka met badonburom bad ba la mihpat, kumno u iathuh ia kata?

"To khmih ia ki kti bad ki kjat jong nga. Dei ma nga hi. To ktah ia nga bad peit ruh; naba ka mynsiem kam don doh bad shyieng, kumba phi iohi ia nga ba nga don." Lukas 24:39.

U Jisu U don ka met kaba shisha; u khot ia u Thomas ban tba ia u (Ioannis 20:27): Ha kata ka sien U Jisu U iaid shapoh ing, u iakren bad ki briew kiba shisha, bad u bam jingbam ba shisha (Lukas 24:43).

Ka bneng kam dei ka jaka shong ki ksuid, hynrei da ki briew kiba shisha kiba sngewtynnad ia ka jingim ba kynja mynsiem, bad kiba don "ki met badonburom."

"Namar kata ka jinglong trai shnong jong ngi ka long ka bneng; nangta ruh ngi iaap khmih lynti ia U Nongpynim, U Jisu Khrist Uba U Trai, uban

thaw thymmai ia ki met ka jinglong rangli jong ngi ia kaban pynlong ia ka shidur bad ka met ka burom jong u." Philippi 3:20,21.

Ngi lah ban sngewthikna ba ki met bakynja bneng jong ngi kin long kiba shisha kum ka met ba la mihpat U Jisu.

Ngin ithuh ne em ia kiba haing hasem bad ki lok ki jor ha bneng?

"Namar mynta ngi iohi tang kumba ha ka it ba byrngut ha ka badum byrngut byrngut; hynrei hangta markhmat markhmat: mynta nga tip tang katto katne, hynrei hangta ngan ithuh biang kumjuh kumba la ithuh biang ruh ia nga." I Kor. 13:12.

Ha bneng ngin "sa ithuh janai." Ngin sngewthuh bad sngewnguh iwei ia iwei kham jylliew ban ia kaba ngi la ju long mynno mynno ha kane ka pyrthei.

Ki synran U Jisu ki ithuh ia u ha ka met ba kynja bneng jong u imat na ki rukom ba u ju leh. (Lukas 24:36-43). Ka Mari ka ithuh ia U ha jingtep namar ka sur ba U ju kren haba U khot ia ka da ka kyrteng (Ioannis 20:14-16). Ki arngut ki synran ha ka lynti sha Emaus ki ithuh ia U na ki rukom leh ba U shait leh. Haba ki peit thuh ia ka rukom kyrkhu ia ka jingbam, ki ithuh ia U kum U Trai, da ki rukom jong U. (Lukas 24:13-35).

Kiba la siewspah da shisha kin ioh mad ia ka jingkyndeh mynsiem ha ka jingiakynduh lang markhmat ha bneng. Mut dur ia ka jingkmen ba ithuh ia ka rukom wiatsamrkhie ka tnga jong phi, ne ka rukom khot i khun rit ia phi iba phi la tep la slem bah, ne ia ka rukom pynkhih met ba i ieit jong u lok ba ieit. Ngi don ka bymjukut ban nang pynsan ia ka jingialong lok bad ki riewkhraw jong ka bneng, ka khyndew bad kiwei kiwei ki jingthaw U Blei.

3. KAEI NGIN LEH HA BNENG?

Ngin don bun ki kam ban leh ki ban dawa ia ka bor pyrkhath ha bneng. Kumno ban mut dur ia ka ing kaba phi phohsniew ba phin don?

"Ha khmih ngin pynlong ia ki bneng bathymmai bad ia ka khyndew bathymmai: bad ia kiei kiei kiba mynshwa yn ym kynmaw lymne kin ym wan ha ka jingmut. . . Te kin tei ki ing bad kin shong ha ki; kin thung ruh ki brisoh wain, bad kin bam ia ki soh jong ki. . . Ki ba la jied kin ioh slem ia ka kam ki kti jong ki." Isaiah 65:17-22.

Phi ieit ne em ia ka jingitynnad ki kshaid, ia ka jingjai jai ki madan phlang, ia ki khlaw ba iai jyrngam, bad ia ki syntiew ba puh itynnad?

"U Trai u la pyntngen ia ka Seion; . . . un pynlong ia ka ri khlaw jong ka kum ka Eden, bad ka ri kynjah bad ia ka ri bakynjah jong ka kum ka kper U Trai. Yn shem hangta ka

jingkmén bad ka jingsngewbha, ka jingainguh bad ka jingsawa ka jingrwai." Isaiah 51:3.

U Trai un pynkylla ia ka pyrthei sha ka kper baitynnad jong ka Eden. Ym don jingpynhoid umphniang shuh, u lyoh khyndew, ne ka jingtyrkhong; ki pung kiba khuid phyrnai, ki dieng ki bajrong bad beit, bad ki sharing lum kiba khlem dak pynmong.

Ym tang ia ki jingitynnad jong ka pyrthei, hynrei ia ka jinglah jong ngi ban sngewhun sngewnguh yn nang pynkhráw. Kan long kum kato ka sngi nyngkong ba ngi mih shabar hadien ba la thiah pang la slem. Bad ki arphew minit kin nang pyiar shaduh ki bymjukut.

Hato phi sngewtynnad ia kiei kiei kiba thymmai? Kaba wad jingtip? Kaba pynlong ia kiei kiei?

"Hangta, ki jingmut ki bym iap shuh kin pyrkhát jylliew da ka jingsngewbha bymkut ia ki jingphylla jong ka bor ba pynlong, ki jingmaian jong ka jingieit basiewspah. Kawei pa kawei ka bor pyrkhát kan roi, kawei pa kawei ka jinglah ban pdiang kan nang iar. Ka jingialeh ban wad jingtip kan ym pynthait ia ka jabieng lane pynjrem ia ka bor. Hangta ia ki jingpyrkhat bakhráw tam lah ban ialeh, ki jingagnud ba jrong tam la kot, ki jingkwah burom ba ha khlieh eh la iohmad: hynrei kin dang mih shuh ki jingjrong bathymmai ban kiew, ki jingphylla bathymmai ban iaroh, ki jingshisha bathymmai kiba dáwa ia ki bor ka jingmut ka mynsiem bad ka met.

"Ia ka spah jong ka bneng bad ka khyndew la plie wang ha kiba la siewspah jong U Blei ba kin ioh pule minot. Khlem teh shuh da ka jingiáp, ki her khlem thait sha ki pyrthei bajngai. Ki khun jong ka khyndew ki iarung sha ka jingkmén bad jingstad jong ki jingthaw kiba khlem kyllon, ki iasam lem ia ki jingkyshew ka jingtip bad jingshemphang ba la ioh pdiang lyngba ki yrta." Ka Jingialeh Bakhráw, p. 613, 614.

4. KA BYMMAN KAN DANG PYNMA BIANG IA KA BNENG?

"Bad da lei lei kam ym ioh leit bsut sha ka kaei kaei ruh ka bym khuid, lane uta uba leh ia ka jingijli bad ka jinglamler: hynrei tang kita kein ia kiba la thoh ha kata ka kitab ka jingim jong Uta U Khun langbrot." Jingpynpaw 21:27.

U Blei un rat dyngkhong ia ka pop bad ia ki jingmih bashyrkhei jong ka; kin ym paw shuh lano lano ruh. Ynda U Jisu un mih paw, ngin sa long kum ma u" (I Ioannis 3:2). Ha ka jaka ban kwah ban pyniap, ban tuh, ban shukor, ban bat bor, ngin ia beh brai ia ki jingaei ba kynja bneng.

"U Blei un niad noh ia ki jingjaw ummat baroh na ki khmat jong ki: bad ka jingiáp kan ym long shuh, lymne ka jingsngewsih, lymne ka jingiam, lymne ka jingpang, kan ym long shuh; kita kiei kiei kiba mynshwa ki la leit noh." Jingpynpaw 21:4.

Wat ka nongshun bakhatduh, ka jingiáp kan leit noh. Ha bneng ngin iaisamla sah, ki ba la siewspah "kin ym iap shuh" (I Kor. 15:53); ym don shuh u ban shah ia ka jingjynjar ka jinglong tymmen.

Ka bneng ym tang ba ka pynjot ia ka jingmih ka pop hynrei ka da pynphai kylla ia ki. Mut dur kumno kan long ia kito kiba shah shitom baroh shi lynter jingim.

"Ynda kumta ia ki khmat uba matlah yn pynpeit, bad ia ki shkor uba kyllut yn plie noh. Ynda kumta u briew uba dkoh un rynsied kum ka skei, bad u thylliej u bym nang kren un rwai: namar ha ka ri khlaw ki um kin kyrsoi, bad ki wah duit ha ka ri shyiap." Isaiah 35:5,6.

5. KAEI KA JINGPYNKYNDEH MYNSIEM BAKHRAW TAM JONG KA BNENG?

Mutdur ba phi iohi ia U Trai jong ki jingthaw markhmat.

"Ha khmih ka tabernakl U Blei ryngkat bad ki briew, bad un shong lem bad ki, te ma ki kin long ki paidlang jong u, bad U Blei un long lem bad ki." Jingpynpaw 21:3.

U Blei Badonbor baroh u kular ban long u lok jong ngi bad u nonghikai. Ka jingkmn kaba katno ban ioh shong ha ki kjat jong U! Pyrkhat ai u nongthaw jingrwai un kwah ban ioh pynlut khyndiat por bad u Beethoven ne u Mozart. Mutdur katno u saiantist u niew kor ia ka lad ban shong kai bad u Albert Einstein, lane katno kan mut lane haduh katno kan long kaba don jingmut ia u nongdro dur ban ia kren bad u Michelangelo lane u Rembrandt.

Shu pyrkhat, kiba la siewspah kin ioh ka bok ka lad kaba kham khraw. Kin ia kren bad U Nongpynlong ia ki jingrwai baroh, ka saian bad kiwei ki lynti jingstad. Kin long kiba iajan bad ka jingmut bakhraw tam bad ka dohnud bajylliew tam ha bneng bad khyndew. Bad kata ka jingiadei kan tuid sha ka jingmane.

"Na uwei u nai thymmai sha uwei pat, bad na kawei ka Sabbaton haduh kawei pat, ka doh baroh kan wan ban mane ha khmat jong nga, ong U Trai." Isaiah 66:23.

Hapdeng eh jong ka nongbah bakhuid ka ieng ka khet balieh bakhraw jong U Blei. La ker sawdong da u simpyllieng ha ka rong bajyrngam, ka khmat jong u ka tyngshain kum ka sngi baphyrnai. Hapoh ki kjat jong u ka don ka duriaw it kaba baroh sawdong. Halor kane ka madan it ka phalang ka burom U Blei, kiba la siewspah ki ialang ban sei ia ka jingiaroh bakmen.

"Te kiba la siewspah jong U Trai kin wan phai, bad kin wan lem bad ki jingrwai sha Seion; ka jingkmn bymjukut ruh kan long halor ki khlieh jong ki: kin ioh ka jingsngewbha bad ka jingkmn, ka jingsngewsih bad ka jingud kin phet noh." Isaiah 35:10.

Hangne u don uta uba ka jingbha sbun jong u kam ju duh noh shisien ruh. Ka jingiaineh skhem bad ka jingiaishah slem bad ka jingsngewlem jong u ki iai tyllun. Iaroh ia ka kyrteng bakhuid jong U!

6. NGI DEI BAN DON HANGTA

U Jisu U thrang eh ia kata ka jingiakynduh markhmat. Namar kata u kloj ban pyllait ia phi na ka

pop ha ka dor kaba khraw katta katta. Phi dei da lade hi ban shim ia kane ka kabu jong ka jingai. Phi dei ban aiti ia lade ha U Khrist kum U Trai bad U Nongpynim. Phi donkam ia ka jingmap kaba la tyrwa na ka diengphna namar:

"Kaei kaei ka bymkhuid, lane uta uba leh ia ka jingjili bad ka jinglamler kan ym ioh leit bsut hangta; hynrei tang kita kiba ia ki kyrteng jong ki la thoh ha ka kitab uta u Khunglangbrot." Jingpynpaw 21:27.

U Jisu U pyllait ia ngi na ka pop, ym ha ka pop. Ngi dei ban wan sha U lyngba ka bor jong u ha ngi bad pyniakhlad noh ialade na ka bymkhuid.

Bad kata ka hima ka lah ban don ka jingsdang mynta ha ka dohnud jong ngi. Haba U Khrist u la pyllait ia ngi na ka pop, u pynlong ia ka bneng ka barit hapoh jong ngi. U lah ban iarap ia ngi ban beh ia ka khuslai, ka bitar, kwah awria, ka tieng, bad ka jingpalat kaba pynjynjar ia ngi. Ka jingkyrmen ia ka bneng kam dei kaba pyrshang ban ioh lait na ki jingeh ka jingim, ka iarap ban pynlong bneng shuh shuh ha khyndew. Dang shen la pynlong ka jingwad na ki paidbah bad ka pyni ba kito kiba ngeit ia ka jingim hadien ka jingiap ki im ka jingim kaba kham suk bad ki shaniah ia ki para briew kham bha ban ia ki bymngait.

Ym don shuh kawei pat kaba don jingtah kaba kham jur ia ka jingim jong phi mynta ban ia ka jingshaniah ha ka jingiadei bad U Jisu Khrist. Sngap kumno u Petros u iathuh ia ka jingtah jong ka jingngait ka baim.

"Ia uba, haba ym iohi ruh, phi ieit; ha uba, la phim iohi mynta, hynrei phi ngeit, phi ia sngewkmen eh da ka jingkmen kabym lah ong bad kaba dap da ka burom; da kaba pdiang ia ka jingkot ka jingngait jong phi, ka jingpynim kein ia ki mynsiem jong phi." I Petros 1:8,9.

Kane baroh __ bad ka bneng ruh. Phi la shem ia kata ka jingim kaba kyrhai ba U Khrist U kwah ba phin ioh? Sngewbha wat phai noh na ka jinghot isnei jong U.

"Te U Mynsiem bad kata ka nongleit kurim ki ong, To wan. Bad uta uba iohsngew to un ong, To wan. Bad jar uba sliang, to ai un wan; bad jar uba mon, un shim ei ia ka um ka jingim." Jingpynpaw 22:17.

U Jisu u don bad phi mynta, u dang kren ha ka dohnud jong phi katba phi pule ia kine ki lain. U khot ia phi ban "wan!" "wan!" Um lah shuh ban pynpaw kham palat, ban kham pynbor. Lada phim pat leh, kane ka dei ka khyllipmat kham palat ban ia kano kano ka lad jong phi ban pdiang ia ka jingtyrwa jong U.

Balei phim iathuh ia u ba phi pdiang ia ka jingai isnei jong u bad kwah ban pynlut ia ka bymjukut bad U? Iathuh ia U ba phi ieit ia U. Khublei ia U na ka bynta kiei kiei baroh ba U la leh ia phi bad ia kiei kiei baroh ba U dang thmu ban leh na ka bynta jong phi. Lada don kaei kaei hapdeng jong phi bad U Blei, kyrpad ia u ban pynlong ia phi uba mon ban weng noh ia kata.

KA JINGIASHEM

Mynta katba phi dang iohsngew ia ka ktien jong U, katba ka dohnud ka dang pdiang, to aiti ia lade ha U khlem tyngkai. To pyndem ia la ka khlieh ha kane ka khyllipmat bad ong, "Ko Jisu, U Trai jong nga, nga wan. Nga aiti lut ha me. Ngan long U jong Me junom duh."

Lano U Jisu Un Wan Phai?

Kiba bun na ngi ngi don ha lade hi ka jingkyntu ban peit syntiat ia ka lawei. Ngi kwah ban tip aiu ba don ha lyndet kaba ka khmat ka lah ban iohi. Hynrei ka jingiathuhlypa jong u briew ka sah ha ka jingdum. Ngi shem jingeh ka bakhraw wat ban tip kumno ka suin bneng kan long lashai!

U don Uwei, la kumno kumno, Uba ki jingiathuhlypa jong u la dep pynshisha ba ki long kiba da thikna bad beit. U Jisu Khrist, lyngba ka ktien jong U, ka lah ban ialam ia ngi sha ka lawei; U long U Nongialam ba lah ban shaniah. Ha kane ka lynnong ngin ia peit ia kaei ba u don ban ong shaphang ka jingwan arsien jong u. Namar, uei uba lah ban tip ia kaba wai noh ka pyrthei ban ia uta uba la thaw ia ka ha kaba mynnyngkong?

1. KI DAK BA U KHRIST UN WAN PHAI HA KI SNGI JONG NGI

Hadien ba U Jisu U la dep pynthikna ia ki synran jong u ba un wan biang sha kane ka pyrthei jong ngi ha ka sien ka baar (Mathaios 23:39), ki kylli aiu ki synran ia U?

"To iathuh ha ngi, lano ba kine kiei kiei ruh kin long? Bad KABA KUMNO KA DAK ka jingwan jong me bad kaba wai noh kane ka pyrthei? Mathaios 24:3.

U Jisu U jubab shai bad skhem. Ha ka lynnong 24 u Mathaios bad 21 u Lukas. U da lade hi u la iathuh bun ki dak ne ki sakhi, da kaba ngi lah ban tip ba ka jingwan jong u ka la jan. Kiwei na ki jingiathuhlypa ka Baibl ki iarap ban pynshai shuh shuh ia ki jinglong jong ka pyrthei shwa ba U Khrist un wan phai. Kumba ngin sa iohi, kine ki jingiathuhlypa ki urlong ha pyrshah ki khmat jong ngi, ki pynpaw ba ka jingwan U Khrist sha pyrthei ka la jan la ha jingkhang.

To ngin ia peit ha ki 10 tylli ki dak ka jingiathuhlypa ka Baibl ha ka lynti bah sha Bneng, bad eksamin ia ki jingkylli kiba ki nongleit jingleit mynta ki lah ban kylli katba ki pule ia ki.

Dak Ba Nyngkong ___ ka kordit! Ka jingtriem, ka jinglyngngoh!
Palat ia ka khat khyndai spah snem mynshwa U Jisu U la ai ki jingiathuhlypa jong ka jingim kaba iadei ha kata ka por kaba sawa kum kaba ioh na ka kot khubor:

"Kin don ruh ki dak ha ka sngi, ha u bnai, bad ha ki khlur, bad ha ka khyndew ka jingjynjar jong ki jaitbynriew, ki da sngewlyngngoh namar ka jingkyrhuh ka duriaw bad ki jingat phyllung. Ki briew ki da iap ler da kaba sheptieng bad da kaba ap lyngngoh ia kita kiei kiei ruh ki ban sa jia thred ha ka pyrthei; naba yn pynkhih ia ki bor jong ki bneng. YNDA KUMTA TE KIN IOHI IA U KHUN U BRIEW BA U DA WAN ha u lyoh da ka bor bad ka burom bakhraw. Te haba kine kiei kiei ruh ki sdang ban jia long, to khmied bad to mied ia la ki khlieh, naba ka jinglaitim jong phi ka la jan." Lukas 21:25-28.

KA JINGIASHEM

Ym don shuh ka jingiathuh kaba kham shai ia ka jinglong ka pyrthei mynta ban ia kane: "ki briew ki da iapler da kaba sheptieng bad ap lyngngoh ia kiei kiei kiba jia long ha ka pyrthei." Ki atiar ialethma ki lah ban pynjot ia kane ka pyrthei baroh kawei.

Kan long kumno lada ki nongpyntriem kin ioh ia u bom bad pynbthei ia u?

U Jisu U ai ia ngi ka nongrim ia ka jingkyrmen ha ki por kiba jynjar. Ki jingeh kiba don mynta kiba pynkordit bad pynlyngngoh ia ka pyrthei ki nang pynthikna shuh shuh ia ki jingshisha ba ka jingwan U Khrist ka "la hajan." Ki briew mynta ki iam sngewsih ha ka jingkut lad, "peit kumno ka pyrthei ka la long!" Hynrei kiba pule ia ki jingiathuhlypa ka Baibl ki lah ban pyrta da ka sur bakmen, "khmih UEI UNE Uba dang wan sha ka pyrthei jong ngi.

Dak Ba Ar ___ Ki Jingjynjar ka pyrthei

Kumno ki jingjynjar ba shu long hi ki iadei bad ki jingjia jong ki sngi khatduh?

"Ki JINGKHYNNIUH JUMAI kiba jur kin long bad ha shibun ki jaka, ki NEMSNI EW bad ki JINGIAPTHEM ruh bad kin long ruh kiei kiei kiba shyrkhei bad ki dak bakhraw na bneng. . . Ynda phin iohi ba la jia kine kiei kiei ruh, to phin tip ba ka hima U Blei ka lajan." Lukas 21:11,31.

Pyrkhat shi khyllipmat shaphang ka nemsniew. Ki dur jong ki khyannah bad ki kpoh kiba at ki paw ha ki kot khubor. Hato kam long kaba sngew phylla ba ka pyrthei kaba lah ban phah ia ki briew sha u bnai KAM LAH ban ai bam ia ki briew jong ka baroh? U Jisu U la tip ba ki nemsniew kin wan, ba ka jinglong khwan lalot u briew kan nang jur sha bajan kut ki por.

Hynrei kumno shaphang u jumai? Kat kum ka World

Almanac jong u 1999, ha kawei ka spah snem hadien kawei

pat jong ka juk Khristan la don ka jingjia ki jumai bakhraw: ha ka 18 spah 6 tylli ki jumai bakhraw, 19 spah - 7, ha ka 20 spah palat 100 tylli. Kumta ka sakhi ka pyni ba ki jingkhynniuh jumai ki la nang bun katba nang poi sha ki sngi jong ngi.

Kitei ki dak jingkhein ki pynskhem ia ki jingiathuhlypa U Jisu. Ki nemsniew bad ki

jingkhynniuh jumai ki la kot shaduh ka jingsawa bajam ___ "Ka hima U Blei ka la jan!" Hato ka spah snem kaba 21 kan nang pynbun shuh ki jumai bakhraw, lane ka jingwan jong u Syiem ki syiem?

Dak Ba Lai ___ Ka Jinglum Spah

Kaei ka jingmut jong ka jingtuid ka spah sha ki kti ki khyndiat ngut katba kiba kham bun pat ki nang hap ha ka jingkyrduh?

KA JINGIASHEM

"Phi la kynshew ia ki jingkyshew ha ki sngi khatduh." Jakob 5:3.

Nalor baroh ka jingialeh ban pyniaid bad ka jingiohi jngai ia ka ioh ka kot ha pyrthei, kiba riewspah ki nang riewspah shuh shuh bad ki baduk ki nang kyrduh. Ka jingroi ka spah ka hajar ka dei kawei pat ka dak kaba pyni ia ngi ba "ka jingwan U Trai ka la jan." (dkhot 8).

Dak Ba Saw ___ Ka jingbysuk bymhun u paidbah. Balei ka jingbym don jingsuk jinghun hapdeng ki nongtrei ka la nang kiew palat?

"Ha khmih, kata ka bainong jong kita ki nongtrei kiba la ot ia ki lyngkha jong phi, ka kyang-kyrpad: te kita ki jingkyang jong kita kiba la ot ia ki ka la leit bsut sha ki shkor U Trai ki paid. To iai shah slem ruh ma phi, to pyneh skhem ia la ki dohnud naba kata ka jingwan U Trai ka la jan.: Jakob 5:4,8.

Hadien ba la dep iathuhlypa ia ka jingkynton spah kaba ym lah ban ianujor bad kano kano ka por kum ha ki sngi jong ngi, u Jakob u la iohi lypa ia ka jingiakhiih u paidbah kaba mih na ka jingbymhun shuh u nongtrei. Ka jingsngew iapyrshah hapdeng kiba don bad ki bym don ka dang iai long bad nang khraw. Sa kawei ka dak ba "ka jingwan U Trai ka la jan."

Dak Ba San ___ ka jinglong babha ka la troin. Balei ba ka akor babha ha ka imlang sahlng ka la imat pra lyngkhot lyngkhai?

"Hynrei to tip ia kane, ba ha ki sngi kiba khatduh kin wan ki por bashitom. Namar ki briew kin long kiba ieit tang ia lade, kiba ieit sbai, kiba kren sarong, kiba khraw, kiba kren sniew, ki bym kohnguh ia la ki kmie ki kpa, ki bymsgewnguh, ki bymkhuid, kiba khlem ieit ia la ka kynja, kiba khlem map, kiba kren siat, ki bymsuidniew, kiba runar, ki bym ieit ia ka babha, ki nongdie lok, kiba hangamei, kiba leh meng, kiba ieit ia ka jingsngewbha khamtam ban ia kaba ki ieit ia U Blei; kiba don ka dur ka jingriewblei, hynrei kiba len ia ka bor jong ka; na kine ruh to phai noh. . . Hynrei ki briew basniew bad ki nongshukor kin nangsniw nang sniew, ki da shukor bad shah shukor." II Timothi 3:1-5,13.

Don hi uno uno uba lah ban iathuh kaba kham shai kham biang ia ka jinglong ka pyrthei jong ngi? Pynphai ia ka kamara shondur sha kano kano ka liang te phin iohi ia ka dur jong ka jingsarong namar ka spah. Phin iohi ia ki kam leh jubor bad lehbein ia ki khynnah. Phin iohi ia ki dur ki bym lahniew shuh ia ki samla kibym lah synshar, ki khynnah dang 13, 14 snem kiba ia pyniap bad pyndkoh khlem pyrkhath. Kine ki jingiohi babun jait bun rukom ki ia pyrta jam ba ka jingwan U Jisu ka la ha jan.

KA JINGIASHEM

Dak Ba Hynriew ___ Ka jingphriang ki kynhun niam.
Balei ba ngi iohi ka jingroi kynsan ki kynhun niam?

"Naba ki Khrist lamler bad ki nongiathuhlypa kin mih bad kin pyni ia ki dak bakhraw bad ki jingphylla kat ban shukor lada lah, wat ia kiba la jied." Mathaios 24:24.

Kine ki jingong ki iathuhlypa ba sha ki por kiba kut kin don ki dak bad ki jingphylla, ki jingpynpaw balamler kiba palat ia ka bor briew. Ki nongleh byrtong bad ki nongai ksuid kin paw wat ha ki Telebishon. Ki briew jong ka kynhun New Age ki la phriang kylleng, ki die ia ki jingleh jadu bad pyni ia ki mynsiem kiba la iap. Ki dak khyllah bad ki jingphylla ki la roi kynsan. Kine baroh ki la nang pynshai shuh shuh kumba la iathuhlypa da U Jisu, nga la poi ha ki por ba ka jingwan U Khun u briew ka la ha jingkhang (dkhot 27).

Dak Ba Hynniew ___ Ka pyrthei kaba la kyndit
Kaei ka jingmut jong kane ka jingkyndit ka pyrthei ha Africa, ha Middle East, Eastern Europe, bad ki jait bynriew jong ka Far East.

"AI KI JAIT BYNRIEW KIN PYNKHIH IA LADE; . . . To suh ia ka rashi, naba ka jingot ka la ih. . . naba ka jingbymman jong ki ka la bun! Ki paidbah, ki paidbah ha ka them ka jingpynkut! Naba ka SNGI U TRAI KA LA JAN ha ka them ka jingpynkut!" Joel 3:12-14.

Ha kine ki por ki ri ha Asia bad Africa, ha Eastern Europe, ka Soviet Union ba mynshwa, bad ki ri ha Middle East, ngi iohi ia ka jingkyndit ki jait bynriew barit bad bakhraw ha kylleng la kylleng kaba ym pat la ju don ha ka histori," namar ba ka sngi U Trai ka la jan."

Dak Ba Phra ___ Ka jingthmu ia ka jingsuk bad ka jingpynkhreh ia ka thma.

Ngi ia im ha ka pyrthei kaba khyllah. Baroh ngi ia mynjur ba ngi dei ban ai lad ia ka jingsuk. Ngi kren ia ka jingsuk; hynrei ngi pun ia ka jingiashun, katto katne da ki spah snem, sa pluh ha ki jingialeh pyrshah bapaw. U Mikah bad U Joel ki la iathuhlypa ba ha kata ka por ba ki jaitbynriew ki ia kren ba ki kwah jingsuk (Mikah 4:1-3), hynrei ka jingbym shaniah ia la ki para marjan ka la pynlong ia ki ban pynkhreh ia ka thma (Joel 3:9-13).

La slem bah ka Baibl ka la pynpaw ia ka jingleh ki jait bynriew ha kine ki sngi ___ ka jingsuk ___ ka thma, hynrei ka jingsuk kan synshar ha khyndew tang ynda U Jisu Un wan.

Dak Ba Khyndai ___ Ka jingroi ha ki sngi mynta
Balei hadien ynda ka histori ka la iaid da ki bun spah snem ka leit ka wan bad ka iakren ia khana ka la pyniajan lang ia ka pyrthei haduh katta katta?

"HADUH KA POR JONG KA BAKUT KEIN; bun ki long ki ban phet shane shatai, bad ka jingtip kan roi." Daniel 12:4.

U Daniel u kdew hangne ba ka jingtip ia ki jingiathuhlypa jong u kan "roi", lane "tad haduh ka por jong ka bakut." Hynrei ki jingiathuhlypa jong u ki imat kdew beit sha ka juk komputer kaba ai jingpyntip ha kine ki por. Ki jait jingtip baroh ki la roi stet kum ka leilieh ha kine ki khyndiat snem. Ladon kham bun ki jingkylla ha ki 50snem ba la dep ban ia ki ar hajar snem kiba mynshwa.

"BUN KIN IA LEIT SHANE SHATAI ban pynroi ia ka jingtip." Shwa u 1850, ki briew ki leit shane shatai da ki kulai bad kali kulai, la jan kumba ki ju leh naduh ba sdang ki por. Mynta ki briew ki leit kham stet ban ia ka jingiaid ka jingsawa.

Ka jingroi ha ka leit ka wan bad ha ki jingshem thymmai kaba la dap la shlei ia ka pyrthei ki nang sakhi shuh shuh ba ngi im "ha ki sngi khatduh."

Dak Ba Shiphew ___ Ka Gospel Sha Ka Pyrthei Baroh.
U Jisu U iathuhlypa shwa ba un wan ia ka gospel yn ialap sha ka pyrthei baroh:

"Te ia kane ka gospel jong ka hima yn ialap ha ka pyrthei baroh, ia ka ban long ka jingphla ha ki kynja bynriew baroh; ynda kumta kein kan jia ka bakut." Mathaios 24:14.

Da ki bun phew snem la jan shiteng shiliang na ka pyrthei la shu khang khyrdep sha lyndet ka pyrda nar, la shu khang lad ia kiba shong hangta ban iohsngew ia ka khubor babha. Hynrei tang ha kawei ka miet ka Eastern Europe ka la lait bran na ki tyrsim nar jong ka Kommunist. Ia ka kynroh jong ka Berlin la pynkyllon kram, bad ka hima Soviet bakhlain ka la pra lyngkhot lyngkhai. Kynsan shiteng na ka pyrthei ka la plie ia ki jingkhong jong ka ia ka gospel.

Ka gospel da shisha ka la leit sha "kylleng ka pyrthei" kumba kam pat ju la leit mynshwa. Lyngba uta u satellite ia ka khubor ka jingpynim la ialap la jan sha man la ka jait bynriew. Ngi ia im ha ki sngi kiba U Jisu U la kren mynba u la pynbna: "Te ia kane ka gospel jong ka hima yn ialap sha ka pyrthei baroh ia ka ban long ka jingphla ha ki kynja bynriew baroh; ynda kumta kein kan jia kaba kut." Mathaios 24:14.

2. LANO U JISU UN WAN PHAI?

Hadien ba u la iathuh ia ki jingjia kiba iathuh ia ka jinglong jong ka por shwa ka jingwan arsien jong U, U Jisu U pynkut ia ka jingkren da kaba ong,

"Shisha nga ong ha phi, kane ka pateng bynriew kan ym leit noh, tad ynda la pyndep noh ia kine kiei kiei baroh." Mathaios 24:34.

Ka jingpynkut ka long kaba paw shai ___ ka pateng bynriew kaba la pyni da kine ki dak jong ki jingiathuhlypa, kin sa iohi ia U Jisu ba U wan phai sha ka pyrthei ha ka sien ba ar. Kan ym slem shuh ba un sa sar noh ia ka pop bad jingjynjar bad pynieng ia la ka hima, U Jisu U

maham, "Ym don ba tip . . . ia ka sngi lymne ka por" (dkhot 36).

Te U Jisu U la bteng:

"Naba kumta, phi ruh to long kiba la klo; naba ha ka por kaba phim mut U wan U Khun u briew." Mathaios 24:44.

3. U JISU, U JINGKYRMEN BA TANG MA U HA KA PYRTHEI

U Khrist U long ka jingkyrmen babha tam bad bakhatduh jong ka pyrthei namar dei tang ma U Uba lah ban ialeh ia kata kaba pynjot kaba long ___ ka pop. U Jisu U la iap ha Kalbari ban pynlong kaba lah ban pynrem ia ka bymman bad ban pyllait ia kito baroh kiba pdiang ia ka jingpynim ba la tyrwa.

"Jar uba iai leh ia ka pop u long na u Soitan; naba uta u Soitan u la ju leh pop naduh kaba mynnyngkong. Ia kane khnang la pynpaw ia U Khun U Blei ba Un ioh pynjot noh ia ki jingleh uta u Soitan." I Ioannis 3:8.

U Nongpynim jong ngi U la thaw ka lad na kane ka pyrthei kaba la jot la pra jong ngi da kaba kheinduh ia la ka jong ka doh ka snam. Bad uta U juh U Jisu, Uban sa pynkhiah ha kawei ka sngi ia ki jingpang baroh da kaba pynjot ia ka pop, U tyrwa mynta hi ban pyndam noh ia ka jingpynrem ka pop na ka jingim jong phi. Phim donkam ban ap ia ka jingwan arsien ban ioh jinglait na ka jingpynrem, bad na ka jingkluslai bad ki jingleh bapynduh. U Jisu U long Uba klo; ban ai ha phi ia ka jingsuk ha kane hi ka khyllipmat.

Ha kawei na ki jingiaseng ialap kawei ka thei samla ka sngew ha la ka mynsiem ba la pynkhih ia ka da ka khubor ka gospel ba la ai hangta. Katba ka shah shkor ia ka jingiathuh ia ka jingwan shen U Nongpynim, baroh ki lyngkhot lyngkhai ki la sdang ban iadait ha la ki jaka. Ka jingialap kaba sngewdei. Ka la sngewthuh ba ka la wad shitom ia ka jingieit, ka jingsuk, bad jingkmn sha ki jaka ki bym dei. U dei U Jisu Uba don ia kitei baroh ba ka wad.

Ha ka sngi ka ba bud, ynda u nongialap bad u paralok jong u ki leit jngoh ia ka, ka la iathuh ia ki jingiashem bakthang jong ka jingim ba la pait la pra jong ka. Ka la ngam shaduh sha trai ha ka jingdih kiad, bad ka la die ialade ban ioh pisa ban im. Ynda ka la dep iathuh ia ki jingeh jong ka, ka la iam. "Phi la kren shisha ia nga hi hynnin ka miet."

Hynrei kata ka sur kren kaba la kren ha ka dohnud jong ka ka dei ka sur kren jong U Blei. Bad U kren ha ka da ka bajem jai. Ka la rai kut ban bred lut ha ki kjat U Jisu. Te ka khot ia U Jisu ban wan ha ka jingim jong ka kum U Nongpynim bad U Trai, bad pynskhem ia lade ha ka jingkyrmen ia ka jingwan shen jong U.

Ha ki taiew kiba bud, ka sdang ban shem ba ki jingtieng ba bun jait jong ka bad ka jingbysngewthikna, kiba la shait pynngop ha ka jingdih, mynta ka la ioh lait, ka la pynlut por

KA JINGIASHEM

ban ia kren bad U Jisu. U sdang ban pyllait ia ka na ka jingpynbor kaba la pynjot ia ka jingim jong ka.

Ka la leh shibun kiei kiei kiba pynlehrain ia ka. Hynrei ka jingaiei bad ka jingmap U Jisu ki kham khlain ban ia ka jinglehrain jong ka. Ka jingiakynduh u nongtuh halor ka diengphna ka la ai jingtngen ia ka. Ha ki kynta ba khatduh bad bakhlem jingkyrmen u phai sha U Nongshah shitom Bahok hajan jong u bad pan, "Ko Jisu, sngewbha kynmaw ia nga ynda me poi ha ka hima jong me." (Lukas 23:42)

Mar kumta hi U Jisu U la jubab da kaba kular ia uta u nongtuh ia ka jaka shong bad u ha ka paradais (dkhot 43). Uta u juh U Jisu Uba la tyrwa sngewsynei ia ka jingmap ha u nongtuh uba la jan iap, mynta U tyrwa ha phi ia ka jingpynim, ka jingmap kaba pura bad ka jingsuk ha ka jingmut. To shem ia kata na ka bynta ia lade mynta ka sngi.

Phi ruh phi lah ban duwai lem bad u nongtuh uba la jan iap: "Ko Jisu, to kynmaw ia nga ynda me poi ha ka hima jong me." Bad U Jisu un jubab, "ngan wan pat, bad phin don lem bad nga ha paradais."

Ka Bor Ba Maian Ha Ka Jingim Jong Nga

Ha u 1929 U Frank Morris u la kiew ha ka jhad kaba leit sha Switzerland. U la khmih lynti ia kata ka jingiaid duriaw la kham slem. Hynrei ka la kylla pynban sha ka jingiakynduh ba sngewsih. U nongpeit uba la buh ban peit ia u u set ia u Frank man ka miet hapoh ka kamra jong u. Haden ka jingbam step ba kyrkieh u Frank u lah ban kilan met khyndiat, hynrei u sngewbieit ba la shu ialam ia u sawdong ka madan halor ka jhad, kum ia u mrad ba shu teh. Nangta uta uba peit ia u u leit buh ia u ha ka shuki. Man ba u ia kynduh ia ki lok kiba khot ban ia id kai, uta u nongpeit u khang, u ong ba u dei ban ap bad peit ia u.

U Frank u la long u rangbah briew, lem bad ka jingkwah tip ba judon ha man la u briew. Hynrei u dei ruh uba matlah. Uta u nong peit ia u u pyrkhath ba um lah ban sumar ia lade. U leh ia u Frank kum ia i jingsong iba hap ban ring ban pajut shane shatai.

Ha Switzerland ka jingim u Frank ka la kylla bak. Katba u dang don hangta u iohsngew shaphang ki ksew kiba la hikai ban ialam ia kiba matlah. Kumta u wan rah ia uwei u uba la pynkyrteng u Buddy ha America, u Frank u la seng ia ka Seng Seeing Eye (ka khmat ba iohi) mynta kane ka seng ka la don ha kylleng ka pyrthei.

Mynta bad u Buddy hajan jong u, u Frank u lah ban leit shano shano ruh, ha kano kano ka por, badno badno ruh. U la sngew laitluid khatduh. Shisien ha kawei ka jingiapyni nuksa, ha ka kynhun ki nongai riport ha ka jingiaiaid sha shiliang kaba bun briew bad ki kali, ha ka nongbah New York, u Buddy u ialam ia la u kynrad da kaba sian bad biang na kawei ka surok sha kawei pat katba ki kloki dang ia id. Namar ba u la shaniah ia u Buddy, u Frank u leit da kaba suk. Wat kita ki nongai riport ki shem jingeh shibun; uwei na ki u da hap ban shim da ka taxi ban lait sha shiliang.

Ha ki sla ki ban bud ngin ia pule shaphang U Mynsiem Bakhuid, U Nongialam uba kwah ia ngi ban buh ia la ka jingim ha ki kti jong U. Ngi baroh ngi long kiba matlah da kajuh ka jinglong briew, ka juh ka jingmatlah ia kaei kaba donkam katta katta. Ka jingim ka ia id lait na ngi ha ka jingstet kaba palat haduh ba ngi shem ialade ba ngi shu pyniaryngkat ne ia bud ha ka jaka ba ngin shu ia id beit. Pynban, ngi dang artatien ban shaniah tylli ia la ka jingim ha une u Nongialam. Hynrei ka jingshem kaba ap ia iwei pa iwei na ngi ha kane: ngin sa shem ia ka jinglaitluid ba shisha bad ia ka bor da kaba shaniah ha U Mynsiem Bakhuid ban ialam ia ngi lyngba ka jingim.

1. U NONGMIH KHMAT JONG U JISU KHRIST HA PYRTHEI

Haba U Khrist Un sa leit kiew noh sha bneng, U la kular ia ki synran jong u ia ka jingai bakordor tam:

"Hynrei nga iathuh ia kaba shisha ha phi, ka myntoi ia phi ba nga nga leit noh: namar lada nga ngam leit noh, Uta U Nongpyntngen un ym wan ha phi; hynrei lada nga leit noh, ngan phah ia u ha phi. Ynda u la wan ma u, U Mynsiem ka jingshisha kein, un ialam ia phi sha

ka jingshisha baroh; namar un ym kren na lade, hynrei ia kiei kiei ruh katba un iohsngrew un kren, bad un pynpaw ha phi ia kiei kiei ruh ki ban sa wan. Un pyndon burom ia nga, naba un shim na ka jong nga, bad un pynpaw ha phi." Ioannis 16:7,13,14.

Ha ka jingpynbeit ba kynja blei, U Jisu donkam ban leit phai sha bneng kum u nongmih khmat jong ngi ha khmat ka khet bneng ba un paw na ka bynta jong ngi ha khmat ka burom U Blei." (Heb. 9:24). Katba U Trai ba la sahnarphna u mih khmat na ka bynta jong ngi ha bneng, ngi ruh ngi don ia U Mynsiem Bakhuid kum U Nongsylla bad U Nongialam hangne ha pyrthei. U dei u Nongmih bujli ia U Jisu.

Katba u dang don ha pyrthei ha ka met briew jong u, bad um lah ban don kylleng la kylleng. Hynrei U Mynsiem Bakhuid um don kum kata ka jingkut lad; U lah ban trei kum u nongsylla bad u nong ialam sha ki ba bun ki briew bad ha kiba bun ki jaka ha kajuh ka por. U Khrist U pynbiang ia ki jingdonkam jong ngi lyngba U Mynsiem Bakhuid.

2. U MYNSIEM BAKHUID U DEI UEI?

Ki ba bun na ngi ngi lah ban pyniadei bad U Blei U Kpa lada ngi mut ba u long U kpa uba ri uba pynsan pynneh uba bha tam uba ngi la ju ithuh. Bad ngi lah ban mut dur ia U Jisu U Khun namar ba U la im hapdeng jong ngi kum u briew. Hynrei U Mynsiem Bakhuid U long uba kham eh ban mut dur bad pyniadei. Ngim don ei ei u para briew ban ia nujor. Hynrei ka Baibl, ka ai ki jingpyntip kiba thikna shaphang U Mynsiem Bakhuid.

Ka dur: U Jisu U kren ia U Mynsiem Bakhuid kum ba uba don ka met ka phad, u dkhot jong ka jinglong Blei, lem bad U Blei U Kpa bad U Blei U Khun:

"To khie da leit noh ma phi, to pynlong synran ia ki bynrrew baroh, da pynbaptis ia ki ha ka kyrteng ka jong U Kpa; bad ka jong U Khun bad ka jong U Mynsiem Bakhuid." Mathaios 28:19.

U Mynsiem U don ruh la ki jinglong: Kum ka Jingmut (Rom 8:27); ka Jingstad (I Korinth 2:10); ka Jingsngewieit ia ngi (Rom 15:30); ka Jingsngewsih haba ngi leh pop (Eph. 4:30); ka Jingtbit ban hikai ia ngi (Nehemiaiah 9:20); bad ka Bor ban ialam ia ngi.

Ka jingiadon kti ha ka jingpynlong. U Mynsiem Bakhuid u iashim bynta ha kaba pynlong ia ka pyrthei ryngkat U Kpa bad U Khun.

"Ha kaba mynnyngkong U Blei u la thaw ia ka bneng bad ia ka khyndew. . . Te U Mynsiem U Blei u da khih halor ki um." Jen. 1:1,2.

3. KI KAM JONG U MYNSIEM BAKHUID

KA JINGIASHEM

(1) U pynkylla ia ka dohnud briew. Ha ka jingiakynduh bad u Nikodimos, U Jisu U shon jur ia ka kam jong U Mynsiem Bakhuid ha kaba pynkylla ia ka dohnud briew:

"Shisha nga ong ha me, lynda kha pat ia u briew na ka um bad na U Mynsiem, um lah ban leit hapoh ka hima U Blei." Ioannis 3:5.

"Ban "kha na U Mynsiem" ka mut ba U Mynsiem u iarap ia ngi ban don ka jingsdang thymmai. Ka kham palat ban ia kaba maramot ia ka akor katto katne. U Mynsiem u pynkylla ia ngi napoh sha jrong, U pyndep ia ka jingkular: "ngan ai ha phi ia ka dohnud bathymmai." Esekiel 36:26.

(2) U pynlong ia ngi ban sngrewthuh ia ki jingleh bakla bad u ai ia ka jingkwah ia ka hok:

"Te ynda U la wan ma u, un pynkynduh ia ka pyrthei shaphang ka pop, bad shaphang ka hok, bad shaphang ka jingbisha de." Ioannis 16:8.

Haba phi iohsngew iano iano uba phai noh na ka jingimthala sha U Blei bad u la long u lok ne ka lok baiaineh uba iarap kyrshan ia ki khun, kynmaw ba kawei pa kawei ka jingjam sha ka jingim babha ka wan na ka jingmih ka jingtrei jong U Mynsiem Bakhuid.

(3) U ialam ia ngi ha ka jingim Khristan. U Khrist U kren ha ngi beit lyngba "ka jingpasiaw" jong U Mynsiem.

"Ki shkor jong me kin iohsngew ia ka ktien hadien jong me, ka da ong, kane ka long ka lynti, to iaid phi ha ka; haba phi phai sha kamon ne sha kadiang." Isaiah 30:21.

Lyngba ka Telebishon jong ngi ka wallam ia ki dur khmat ki briew bad ki jaka ba jngai shapoh ki ing jong ngi. U Mynsiem Bakhuid u trei kam syriem khyndiat kum ka Telebishon jong, U da wallam ia ka jingdonlem jong U Khrist na bneng sha pyrthei, u da pynlong jan ia U haba ngi dopnkam eh ia U. (Ioannis 14:15-20).

(4) U iarap ha ki jingduwai jong ngi.

"Kumjuh de U Mynsiem ruh u iarap lem ia ka jinglot jong ngi; namar ia kaei ngin duwai kat ka ban dei biang ngim ytip shuh; hynrei shisha uta U Mynsiem hi U kyrpad na ka bynta jong ngi ha ki jingud hir hir ki bym lah ong." Rom 8:26,27.

Haba ngi ialeh ban wad ia ki ktien, U Mynsiem U iarap na ka bynta jong ngi. Haba ngi duh jingkyrmen ngi lah tang ban shu ud ha U Blei, U Mynsiem U pynsngew ia ki jingiam batlot jong ngi sha ki jingduwai ba khlain bor ha khmat ka khet U Blei ha kaba U Jisu U dang trei mynta.

(5) U iarap ha kaba pynsan ia ka jingim jinglong Khristan bashisha. U Mynsiem u pynlong ia ki briew ki bymsei soh ha ka liang ba kynja mynsiem, kum u dieng uba pynmih baroh ki jait soh:

KA JINGIASHEM

"Hynrei u soh jong U Mynsiem u long ka jingieit, ka jingkmn, ka jingsuk, ka jingshahslem, jingleh sbun, ka jingbha, ka jingiaineh, ka jingjemnud, ka bor halor lade." Galatia 5:22,23.

Kaba don ia u soh jong U Mynsiem ka pyni ba ia ngi la krap ha u dieng wain uba shisha, U Jisu (Ioannis 15:5). U Jisu U lah ban im ka jingim kaba kyrhai lyngba jong ngi da ka bor jong U Mynsiem.

(6) U Pynkhreh ia ngi kum ki nongphla. U Jisu U kular: **"Hynrei phin ioh pdiang ia ka bor, ynda la wan U Mynsiem Bakhuid ha phi; bad phin long ki nongphla ia nga ha Jerusalem, bad ha Judia, bad ha Samaria, bad haduh bakut ka pyrthei." Ki Kam. 1:8.**

Baroh kiba mon lah ban pynlong ia ki ki nongphla da U Mynsiem. Ngil lah ban ym don ia ki jubab baroh, hynrei U Mynsiem U lah ban ai ia ngi ka jingiathuhkhana ban iathuh kaban pynkhih ia ki dohnud bad jingmut. Ki apostol ki shem jingeh ban kren shwa ka Pentecos, hynrei hadien ba U Mynsiem U la wan ki pynbna ia U Khrist da kata ka bor kaba "la pynkylla khongpong ia ka pyrthei." Ki Kam. 17:6.

4. KI JINGAI JONG U MYNSIEM

Ki jingthoh ki pynlong ka jingiapher hapdeng ki jingai U Blei ia U Mynsiem Bakhuid sha uwei pa uwei u bangeit na ka bynta ka jingim Khristan ka bajop, bad ki jingai ba bun jait jong U Mynsiem ia ki bangeit na ka bynta ka jingtrei babha ha ki bun rukom.

"Namar kata u ong: mynba u la kiew sha jrong, u la ialam mraw ia ka jinglong mraw, bad u la ai ki jingai ha ki briew. . . bad u la thung ia kiwei ban long ki apostol; ia kiwei ki nongiathuhlypa; bad ia kiwei ki nongiathuhkhana; bad ia kiwei ki nongsharai bad ki nonghikai; ia kaban pynjanai ia ki riewkhuid, ia ka jingtrei ka jingshakri tien Blei, ia ka ban tei ia ka met U Khrist." Ephesos 4:8,11,12.

Uwei u Khristan um iohpdiang baroh ki jingai, katto katne ki lah ban don kham bun ki jingai ban ia kiwei; U Mynsiem u dang sam ha uwei pa uwei, kat kumba u sngewbha hi." I Kor. 12:11). U Mynsiem u pyntbit ia uwei pa uwei u bangeit na ka bynta kata ka kam ha ka jingthmu U Blei. U Blei U tip lano bad hangno ban ai ia kita ki jingai kaban long ka jingkyrkhu ia ki briew bad ia ka balang jong U.

La shem sa kiwei pat ki jingai bakynja mynsiem I Korinth 12:8-10 kaba kynthup ia kine: ka jingstad, ka jingtip, ka jingngeit, ka jingpynkhiah, ka jingiathuhlypa. Kaba kren ia ki jait ktien ki bapher, bad ka jingpynkylla ktien (dkhot 8-10).

U Paul u kyntu ia ngi ban kwah eh ia ki jingai bakham khraw, nangta u ong shuh, "bad mynta ngan pyni ha phi ia ka lad babha tam." (I Kor. 12:31). Ka lynnong jong ka jingieit (I Korinth 13) kaba bud ia kane ka dkhot kaba ban jur ba "ka lad ka ba bhatam" ka dei ka lad ne lynti jong ka jingieit. Bad ka jingieit ka dei u soh jong U Mynsiem.

KA JINGIASHEM

Ka jingkitkhia jong ngi ka dei ban wad ia u soh jong U Mynsiem bad shah ia U Mynsiem ban sam ia ki jingai jong u ha ngi "kat kumba u sngewbha." (I Kor. 12:11).

5. KA JINGDAP BIANG U MYNSIEM HA KA SNGI PENTEKOST

Ha ka sngi Pentekost, ia U Mynsiem la theh buk khlem tyngkai, te la pyndep ia ka kular U Jisu: **"Hynrei phin ioh pdiang ia ka bor, ynda la wan U Mynsiem Bakhuid ha phi; bad phin long ki nongphla ia nga. . . haduh ka bakut ka pyrthei."** Ki Kam. 1:8.

Ha ka sngi Pentekost U Mynsiem u la pynlah ia ki apostol ban rah ia ka gospel da kaba shai ha ki ktien ba ki briew ki kren na man la ki jait bynriew hapoh ka bneng." Ki Kam. 2:3-6.

Ki katto katne ki nongpule Baibl ki ianujor ia ka jingwan U Mynsiem bad ka jinghap u slap ha kaba sdang ka synrai bad sha bajan kut ka pyrem ha ri Palestain (Joel 2:23). Ka jingtheh ia U Mynsiem ha ka sngi Pentekost ka la long kum "u slap nyngkong" jong ka synrai uba pynlong ia u symbai ban mih na khyndew bad ai jingbam ia ka balang Khristan ha kaba sdang jong ka.

6. U SLAP KHATDUH - U MYNSIEM

Ka jingiathuhlypa ka Baibl ka ong ba ka sngi kan wan ba ia U Mynsiem U Blei yn theh buk kum u lapbah ha ka balang, ban pynshait bor ia ki dkhot jong ka Balang ban leit phla (Joel 2:28,29). Da ki bun spah snem ki la iaid lait mynta bad ka jingiathuhkhana ka jingpynim ka la phriang halor ki bynta babun jong ka pyrthei. Mynta ka la dei ka por ia "u slap khatduh" ban hap ban pynih ia u kew, khnang ba un long uba la kloj ban ot ban lum.

Katba ka histori ka nang iaid sha ka bakut shwa ka jingwan arsien U Khrist, U Blei un pynkhreh ia uwei pa uwei ubangeit naduh la ka mynsiem ia ka bneng lyngba ka jingtheh buk ia U Mynsiem jong U. Hato phi iohmad mynta ia "u slap uba shwa" uta uba pynkhreh ia ka balang na ka bynta "u slap khatduh" jong U Mynsiem? Phi im ne em ka jingim kaba dap da U Mynsiem? Haba la pynshait bor ia phi da U Mynsiem, phin shah ne em ia U Blei ban pyndonkam ia phi ha kaba leit rah ia ka khubor ka jingieit baphylla jong u bad ia ka jingwan shen jong U?

7. KI JINGDAWA BAN IOHPDIANG IA U MYNSIEM BAKHUID

Ha ka sngi Pentekost U Mynsiem Bakhuid u pynkhih ia kito kiba la iohsngew ia ka gospel ban pyrta, "Ah Para, kumno ngin leh? (Ki Kam. 2:37).

"Te u Petros u la iathuh ha ki, 'To phin kylla ka bamut, bad yn pynbaptis ia phi uwei pa uwei ha ka kyrteing U Jisu Khrist ia kaban ioh map ki pop; bad phin ioh diang ia ka jingai U Mynsiem Bakhuid!'" Ki Kam. 2:38.

Ka jingkylla ka bamut __ kaba iehnoh ia ka jingim bapop bad phai sha U Khrist __ ka dei ka jingdawa ban ioh pdiang ia ka jingai U Mynsiem Bakhuid. Ban theh ia U Mynsiem ha ngi, ngi dei nyngkong ban kylla ka bamut bad aiti ia la ka jingim ha U Khrist. U Jisu ruh U iai ban ia ka jingmon ban bud bad kohnguh ia U kum ka jingdawa ia ka jingioh pdiang ia U Mynsiem Bakhuid (Ioan. 14:15-17).

8. KA JINGIM KABA DAP DA U MYNSIEM

Shwa ba un mih noh na ka pyrthei, U Jisu U la phah ia ki nongbud jong U:

"Wat mih noh na Jerusalem, hynrei ban ap ia ka jingai na U Kpa ba la kular . . . U Ioannis u pynbaptis da ka um hynrei yn pynbaptis ia phi da U MYNSIEM BAKHUID sakhyndiat sngi naduh mynta." Ki Kam. 1:4,5.

Man ka teng ki jingthoh ki pyni ba ia U Khristan "dei ban pyndap da U Mynsiem Bakhuid" (Ki Kam. 2:4; 4:31; 6:3; 6:5; 7:55; 9:17; 13:9; 13:52; 19:6). U Mynsiem Bakhuid u pynlong ia ka jingim U Khristan kaba urlong bad ka baitynnad namar ka jingim kaba dap da U Mynsiem ka pyndep ia ki jingthmu U Khrist na ka bynta jong ngi.

Katba dang iathuh ia ka jingim Khristan kaba dap da U Mynsiem, u Paul u la duwai ia kane ka jingduwai na ka bynta ki bangeit baroh.

"Ba un ai ha phi, katba kum kata ka jingkyngrei spah ka burom jong u, ba yn pynkhlain ia phi bad ka bor da U Mynsiem jong u ha u briew ba shapoh; ba U Khrist un shong da ka jingngeit ha ki dohnud jong phi; . . . Te ha uta uba lah ban leh kham tam eh nalor baroh ba ngi pan lane ba ngi pyrkhath, katba kum kata ka bor kaba trei ha ngi." Eph. 3:16,17,20.

Kum u Frank Morris bad u ksew jong u, u Buddy uba ialam ia u, ngi lah, bad U Mynsiem Bakhuid Uba ialam ia ngi, ban leh khamtam ban ia kaba ngi ju leh mynshwa. Da ki jingkwah kiba thymmai bad ka jingtbit kaba thymmai, ia ngi la pynlah ban iaid shaphrang da ka jingshaniah baskhem ha ka jaka ba ngin shu ialeh bad ki jingeh jong ka jingim.

Ia kane ka jingiashem kaba dap da u mynsiem dei ban pynthymmai man ka sngi lyngba ka jingpule Baibl bad ka jingduwai. Ka jingduwai ka ri ia ngi hajan U Khrist, bad kaba pule ia ka ktien U Blei ka iarap ia ngi ban iai phai sha ka jingiarap jong u. Ki pynpra noh ia ki diengpyngkiang badon hapdeng jong ngi bad U Khrist kiba lah ban khang lad ia u ban theh ia ka jingai bakor jong U Mynsiem. Dei kumta ba ngi san bad buh bujli ia ki jingmliem basniew da ki jingmlien kiba bha.

Ki Nong Rom 8 ka iathuh shaphang ka jingim kaba dap da U Mynsiem. Pule ia kane ka lynnong haba don por, bad peit thuh katno sien u Paul u kdew sha u "Mynsiem" kum ka bor kaba kyrshan ia ka jingim Khristan.

Phi la pynlong ia ka jingshem baphylla jong ka jingim ba dap da U Mynsiem? Hato phi sngewthuh ia ka jingdon lem U Mynsiem ha ka jingim jong phi? Hato phi la

KA JINGIASHEM

ioh mad ia ka bor ba ai jingim jong U? To plie ia la ka jingim ha kata ka bor bakhrawtam jong ka jingpynlong.

U Nongpynim Uba Iai Don Barobor

Mynba uwei u khynnah uba kyrteng u Peter u la jah hapoh ka 'lawphlang ha kawei ka miet badum tliw tliw, U Blei u la khot ia u da ka kyrteng: "Peter!" Ynda kata ka sur kren ka la khot biang, u Peter u la sangeh ha ka lynti ba u iaaid, u peit sha khyndew, bad u shem ba sa tang shisien jam u lait na kaba hap shapoh ka jaka tih maw shun kaba la ieh noh la slem.

Hato kan ym long kaba phylla lada iwei pa iwei na ngi ngi lah ban iohsngew ia ka jingkhoh U Blei ia ngi da ka kyrteng? Hato kan ym long kaba khraw lada u la long jan haduh katta kum u Lok __ lada ngi lah ban iashong kai bad ia kren ia kylli shaphang ki jingialeh bad ki jingphohsniew jong ngi?

1. KA JINGIOH RUNG BA KHLEM PUD SHA U JISU

Phi ngeit ne phim ngeit, ngi lah ban wan kham jan sha U Jisu mynta ban ia kaba ngi lah lada u don hangne kum u briew ba lah ban iohi. Ban don ia U Khrist ha ka jinglong doh ha shnong jong ngi ka long kaba phylla da shisha, hynrei pyrkhath ia u paidbyllien uban wan tur ban iohi kham jan. Pyrkhath ia ka jingdawa ha ka por. Ngin leh bha lada lah ban ioh wat tang khyndiat minit ban iakren markhmat ha ka jingim baroh shi lynter.

U Khrist U kwah ban ioh ia ka jingiadei ba marwei bad iwei pa iwei na ngi. Kata ka dei kawei ka daw ba U leit noh na kane ka pyrthei ban trei ia ka kam bakyrpang ha beng ka ban ai lad ia u ban wan kham jan sha iwei pa iwei na ngi man ka sngi. Namar ba ia U Jisu ym shym la set kut tang ha kawei ka jaka kumba u la long mynba u dang iaaid ha sla khyndew, lyngba U Mynsiem Bakhuid U long hajan mynta ban ialam ia ka jingim jong uwei pa uwei uba mon sngewbha.

Kaei ka jingkular bapynshlur U Jisu U ai shwa ba un leit kiew sha bneng?

"Ngan long lem bad phi ha la ka sngi, haduh bawai noh ka pyrthei." Mathaios 28:20.

U Khrist U dang leh aiu ha bneng kaba pynlong ia u ban long lem bad phi barobor?

"Namar kata haba ngi don U RANGBAH LYNGDOH Bakhraw uba la leit lyngba ia ki bneng, U Jisu. U Khun U Blei to ngin ia batkshem ia la ka jingphla. Namar ngim don u Rambah Lyngdoh u bym lah ban iasngew lem bad ki jingtlot jong ngi; hynrei ia uba la pynshoi ha kiei kiei baroh syriem ia ngi hynrei khlem pop. Namar kata to ngin iawan hajan da ka jingshlur ha ka khet ka jingaiei, ba ngin ioh pdiang ia ka jingisnei, bad ba ngin ioh shem ka jingaiei ia kaban iarap ia ngi ha ka por ba donkam." Hebrew 4:14-16.

Peit thuh ia ka jingthikna ban don ia U Jisu kum u nongmihkhmat jong ngi ha bneng: "La pynshoi ia u ha kiei kiei baroh syriem ia

ngi." "Uba sngewlem ia ki jingtlot jong ngi." "Uba iarap ia ngi ha ki por badonkam." Bad U Jisu kum U Rangbah Lyngdoh jong ngi ym shym la ot noh ia ngi na ka bneng ka bajngai; U Khrist U lah ban ialam ia ngi haduh ha khmat U Blei. Ym sngewphylla ba la kyntu ia ngi ban "wan sha ka khet ka jingaiei da ka jingshlur."

Ka jaka aiu U Jisu U bat ha bneng?

"Hynrei Une, haba u la lah ainguh tang kawei ka jingknia namar ki pop, junom u la shong ha ka kti kamon U Blei." Hebrew 10:12.

U Khrist u baim __ uta uba sngewthuh __ u long u nongmihkhmat jong ngi marwei ha ka khet" ha ka kti kamon jong U Blei."

Kumno ka jingim U Jisu ka pynkhreh ia u ban long u lyngdoh jong ngi?

"Namar kata ka la dei ban pynlong ia u uba syriem ia la ki para ha kiei kiei baroh, ba un ioh long u Rangbah Lyngdoh baisnei bad ia uba lah ban shaniah ha kiei kiei kiba dei sha U Blei, ba un pynlong ka kuna namar ki pop u paidlang. Namar ha kaba ma u hi u la shah haba la pynshoi ia u, u lah kein ban iarap ia kita ia kiba la pynshoi." Hebrew 2:17,18.

U "hynmen" jong ngi uba la iashim bynta ha ka jinglong briew bad ia uba la pynshoi kum ma ngi, u long mynta u Rangbah Lyngdoh jong ngi ha ka kti kamon jong U Kpa. "La pynlong syriem" ia ngi, u tip aiu ngi la iaid lyngba. U la shah thngan, shah sliang, la shah pynshoi, bad uba la lut ka bor. Uba la sngewdonkam ia ka jingsngewlem bad jingsngewthuh.

Hynrei nalor baroh, U Jisu U long uba la tbit ban long u Rangbah Lyngdoh jong ngi namar ba u la iap ban "pynlong ka jingpyniasuk" na ka bynta ki pop jong ngi. U la siew ia ka dor ki pop jong ngi da kaba iap ha ka jaka jong ngi. Kane ka dei ka khubor babha, ka gospel ia u bynriew baroh ha ka pyrthei satlak bad lyngba ki por baroh.

Uwei na ki nongialam jong ki skul jong ngi u iasam lem ia kane ka jingiashem: "Mynba ka khun khatduh jong ngi ka dang lai snem, ka la shah tylliat ia ka shynriahti ha ka shuki khylliap, haduh ba la pait ka shyieng. Katba ngi ialam pynkloi ia i sha u doctor, ka jinglynniar jong i namar ba pang eh ka la kad ia ka dohnud jong ngi. Kata ka jingjia ka la ktah ia ka khun kaba dang san snem karta ha ka rukom kaba kyrpang. Ngan ym klet ia ki ktien jong ka hadien ba la dep sumar u doctor ia ka para jong i. Ka kren ia iam artat, 'Oh, Papa, nga kwah ba kan jin da la dei ka shynriahti jong nga'!"

Ynda baroh u khun bynriew la khniot iap da ka pop bad la rai pynrem ban iap junom, U Jisu U la ong, "Oh, Pa, nga kwah ba kan jin da la dei ia nga." Bad U Kpa U la ai ia ka jingkwah U Jisu ha ka diengphna. U Nongpynim jong ngi U la mad ia kawei pa kawei ka kordit kaba ngi la shah __ bad kham palat!

2. KA GOSPEL HA KA TESTAMENT BARIM

Haba ki Israel ki la iasieh dara ha trai u lum Sinai, U Blei U la

phah ia u Moses ban thaw ia ka jaka kyntang kaba lah ban rah ba kin ioh mane "kat ba kum ka nuksa ba la pyni ha u (Moses) halor u lum" (Eksodos 25:40). Lajan san spah snem hadien, ka templ u syiem Solomon ba la thaw da ki maw ka la shim ia ka jaka jong ka tabernakl. Bad ia kane ka templ la tei ha kajuha ka dur thik kum ka tabernakl.

Haba U Blei U la ai ha u Moses ia ki jingbthah ban tei ia ka jaka kyntang, ka jingthmu aiu u don ha ka jingmut?

**"Bad to kin thaw ia ka jaka kyntang ia nga; ba ngan ioh shongneh hapdeng jong phi."
Eksodos 25:8.**

Ka pop ka la pynlong ia ka jingiakhlad basngewsih hapdeng u khun bynriew bad U Nongthaw jong ki. Ka jaka kyntang ka dei ka lad ka lynti ba U Blei U pyni kumno U lah ban shong biang hapdeng jong ngi. Ka jaka kyntang, bad hadien ka templ, ka la kylla long ka pdeng jong ka jingmane blei ha ka Testament Barim. Man ka step bad ka janmiet ki paidbah kin ialum lang sawdong ka jaka kyntang ban ia kynduh bad U Blei ha ki jingduwai (Lukas 1:9,10), ki dawa ia ki kular jong U Blei: "ngan ia kynduh bad phi" (Eksodos 30:6).

Ka Testament Barim ka hikai ia ka juh ka gospel ka jingpynim kumba hikai ka Testament Bathymmai. Baroh ar ki pynpaw ia U Jisu u baiap na ka bynta jong ngi bad uba trei kum u Rangbah Lyngdoh jong ngi ha ka jaka kyntang ha bneng.

3. IA KA JINGTREI U JISU NA KA BYNTA JONG NGI LA PYNPAW HA KA JAKA KYNTANG

Ka jaka kyntang bad ki jingshakri jong ka ki pynpaw ia kaei ba U Jisu U dang trei mynta ha ka templ ha bneng, bad ia kaei kaba u dang leh mynta ha khyndew ban pynbha bad ialam ia iwei pa iwei na ngi man ka sngi.

Kumba ia ka jaka kyntang ha pyrthei la bud nuksa katba kum ka templ ha bneng, ka phalang ia ka jaka ha bneng ha kaba U Jisu U trei mynta. Eksodos 25-40, ki iathuh ia ki niam ki rukom jong ka jaka kyntang ha ri khlaw. Ka jingiathuh lyngkot shaphang ka jaka kyntang bad ki tiar badon ha ka ki paw ha ka Testament Bathymmai.

"Mynta wat kata ka jutang ka banyngkong ruh ka la don ki niam ki rukom ka jingmane blei, bad ka ing kyntang, kaba na kane ka pyrthei. . . Kata kaba nyngkong, ha kaba la don kata ka diengpynieng sharak, bad kata ka miej bad kita ki pu pyni; ia kaba la khot ka jaka kyntang. Sha lyndet ka jingkah kaba ar, ka tabernakl ia kaba la khot ka jaka kyntang tam; kaba don ki pliang ksiar ba thang iwbihi, bad ka synduk ka jutang ia kaba la suid baroh sawdong da ka ksiar, ha kaba la don u khiew ksiar uba don kata ka manna, bad uta u diengduh u Aaron uba la phuh, bad kita ki maw lyngkniap jong ka jutang ha kiba U Blei U la thoh ia ki shiphew hukum (Deut. 1:1-5). Halor jong ka ki kherub ka burom ki kah ia ka jingtap-isnei; shaphang kita ngim lah mynta ban kren ha la ka bynta bynta." Hebrew 9:1-5.

KA JINGIASHEM

Ka jaka kyntang ka don ar kamra, ka jaka kyntang bad ka jaka kyntang tam. Ka phyllaw ka don ha khmat ka jaka kyntang. Ha kata ka phyllaw la buh ia ka duwan rnong ha kaba ki lyngdoh ki knia ia ki jingknia, bad ka dabor ha kaba ki sait.

Ki jingknia kiba la knia halor ka duwan rnong ki iengpharshi ia U Jisu, uba da ka jingiap jong U halor ka diengphna U la kylla long "u khun langbrot jong U Blei, uba kit ia ki pop jong ka pyrthei!" (Ioannis 1:29). Haba u nongpop uba la kylla ka bamut u la wan sha ka duwan lem bad ka jingknia bad u phla ia la ki pop, u ioh ka jingmap bad jingpynkhuid lyngba ka snam U Jisu (Ioannis 1:9).

Ha ka kamra banyngkong, ne ka jaka kyntang, ka diengpynieng sharak ka iai aijingshai khlem sangeh, ka iengpharshi ia U Jisu kum "U Jingshai bym julip jong ka pyrthei." (Ioannis 8:12). Ka miej jong u kpu bakyntang ka iengpharshi ia ka jingpyndap pynbiang jong U ia ka jingthngan ka met bad ka mynsiem kum u kpu ka jingim uba iai don (Ioannis 6:35). Ka duwan ksiar bathang jingiwbih ka iengpharshi ia ka jingtrei ka jingduwai U Jisu na ka bynta jong ngi ha khmat ka burom U Blei (Jingpynpaw 8:3,4).

Ka kamra ka baar, ne ka jaka kyntang tam, ka kynthup ia ka synduk ka jutang. Ka iengpharshi ia ka khet U Blei. Ka jingtap jong ka jingpyniasuk ne ka jingtap isnei, ka iengpharshi ia ka jingiasaid U Khrist, U Rangbah Lyngdoh jong ngi uba dang iasaid na ka bynta u khun bynriew bapop, kiba la pynkhein ia ka ain bakhuid U Blei. Ia ki artylli ki mawlyngkniap ha kiba U Blei U la thoh ia ki 10 hukum la buh hapoh ka jingtap isnei. Ki kherub ksiar ka burom kiba pyiar la ki thapniang halor ka jingtap isnei ki don ha ki ar ki tduh ka synduk. Ka burom U Blei ka paw hapdeng kine ki ar ki kherub kaba long ka pharshi ia ka burom jong U Blei hi. Ka pyrda bakah ia ka jaka kyntang na ka jingiohi ki paidbah katba ki lyngdoh ki dang trei na ka bynta jong ki ha ka phyllaw. Ka pyrda kaba ar pat ka don ha khmat ka jaka kyntang tam kaba kah ia kata ka kamra kaba hapoh.

Mynba U Jisu U la iap ha ka diengphna, la jia aiu ia kata ka jingkah?

"Ha khmih ruh ka jingkah ka temple ka la kad ar bynta, naduh na jrong haduh ha tbian." Mathaios 27:51.

Ia ka jaka kyntang tam la thad ryngkhang ynda la iap U Jisu. Hadien ka jingiap U Jisu ym don jingkah shuh hapdeng U Blei Bakhuid bad uba ngeit shisha; U Jisu U Rangbah Lyngdoh jong ngi U ialam ia ngi sha khmat U Blei syndon (Heb. 10:19-22). Ngilah ban wan ha ka kamra jong ka khet bneng namar ba U Jisu U Rangbah Lyngdoh jong ngi U don ha ka kti kamon U Blei. U Jisu U pynlah ia ngi ban wan ha khmat U Blei ___ Sha ka dohnud baieit U Blei. Kumta "to ngin ia wan hajan."

4. KA JINGPYNPAW IA U KHRIST UBA IAP BAN PYNIM IA NGI

Kumba ka jaka kyntang ha khyndew ka long ka nuksa barit jong ka temple ha bneng ha kaba U Jisu U shakri mynta na ka bynta jong ngi, ki jinglehniam ha ka jaka kyntang ha pyrthei ki long kum "ka kopy ne syrngiew jong kita kiba ha bneng" (Heb. 8:5). Hynrei ka don ruh ka jingiapher bakhrav; ki lyngdoh kiba shakri ha khyndew kim lah ban map ia ki pop, hynrei ha ka diengphna U Jisu U "la paw tang shisien ia baroh ha ka bakut jong ki yrta ban pyndam noh ia ki pop da kaba knia ia lade (Heb. 9:26).

Ka kitab Lebitikos ka iathuh bniah ia ki jinglehniam ba la leh ha ka jaka kyntang. Ia kita ki jingleh niam la pynia bynta ha ki ar bynta: kiba man ka sngi bad kiba shisien shisnem. (Guide 13 ka iathuh ia kiba shisien shi snem.)

Ha ki jingleh niam ba man la ka sngi, ki lyngdoh ki knia ia ki jingknia na ka bynta u briew shimet bad na ka bynta ki paidbah ruh. Haba u briew u leh pop, un wallam ia u mrad uba tlem kum ka jingknia namar ka pop, "u buh ia la ki kti halor ka khlieh jong uta u jingknia bad pyniap ia u ha ka jaka ka jingknia" (Lebitikos 4:29). Ia ka ryngkang jong u nongpop la dei ban pynkynriah sha uta uba khlem pop da kaba phla ia ka pop bad buh ia la ki kti. Kane ka pyni pharshi ia kaba U Khrist U la leh kumno u shim ia ki pop jong ka Kalbari; Uta uba khlem pop u la kylla long "ka pop na ka bynta jong ngi" (II Korinth 5:21). Ia uta u mrad la pyniap bad ia ka snam jong u la pynmih namar ba ka kdew sha ka kuna ba hakhlieh tam ba U Khrist u la siew halor ka diengphna.

5. BALEI DA KA SNAM?

"Khlem kaba pynmih snam ym don jingmap (Heb. 9:22). Kaei kaba la jia ha ka jaka kyntang jong ka Testament Barim ka kdew sha khmat sha ki kam ba khraw bapynim jong U Khrist. Haba U la iap na ka bynta ki pop jong ngi, u la leit rung sha ki jaka kyntang "tang shisien leit da la ka jong ka snam, haba u la ioh ia ka jingsiewspah bymjukut na ka bynta jong ngi (dkhot 12). Haba ia ka snam U Jisu la pynmih na ka bynta ki pop jong ngi, "ia ka jingkah jong ka templ la kad na khlieh sha trai" (Mathaios 27:51). Haden ka jingknia U Jisu ia lade halor ka diengphna ka jingknia da ki mrad ym donkam shuh.

Haba U Jisu U la pynjaw ia la ka snam na ka diengphna, u la aiti ia la ka jingim bajanai bad bakohnguh kum u nongmih bujli na ka bynta ka jingrem jong ngi. Haba ia U Kpa bad U Khun la pynkhlad da ka pop ha Kalbari, U Kpa ula phai noh ha ka kordit bad U Khun u la iap da ka jingpaitdohnud. U Blei U Khun U la jam sha ka histori ban shim ha lade ia ka jingmih bapura jong ka pop bad ban pyni rukom haduh katno ka shyrkhei ka jingleh bymdei. U lah nangta ban map ia ki nongpop khlem da pynrit dor ia ka pop. U Khrist U la pynlong "ka jingiasuk da ka snam jong u ba la pynmih halor ka diengphna" (Kolosai 1:20).

6. KA JINGPYNPAW IA U JISU UBA IM BAN PYLLAIT IA NGI

Kaei ka kam ba man la ka sngi jong U Jisu ha ka templ bneng?

KA JINGIASHEM

"Namar kata U lah ruh ban pynim janai ia kita kiba wan ha U Blei da U, haba U im hala ka rta ia kaban iasaid na ka bynta jong ki." Heb. 7:25.

U Jisu U "im" mynta ban tyrwa ia ka snam jong U, ia ka jingknia jong U na ka bynta jong ngi. Mynta U trei minot ban pynim ia uwei pa uwei u briew na ka pop ba shyrkhei. Ki don kito kiba pyrkhata bakla ba, kum U Nongiasaid jong ngi, U Jisu U don ha bneng U da kyrpad rit ia U Kpa U bym da mon eh ban map ia ngi. Ha ka jingshisha, U dei U Blei Uba pdiang da kaba kmen ia ka jingkheinduh jong U Khun na ka bynta jong ngi.

Kum U Rangbah Lyngdoh jong ngi ha bneng, U Khrist ruh U iasaid bad u khun bynriew. U trei ban iarap ia ka jingleh bymsalia u briew ban peit biang ia ka jingaiei, ban iarap ia ki nongpop ba la duh jingkyrmen ban bat ia ka jingkyrmen ka gospel, bad ban iarap ia ki bangeit ban shem ia ka spah ha ka ktien U Blei bad ia ka bor ha ka jingduwai. U Jisu u pynwandur ia ki jingim jong ngi ha ka jingiadei bad ki hukum U Blei bad U iarap ia ngi ban tei ia ka jinglong kaba lah ban ieng ia ki jingtynjuh jong ka por.

U Blei U la aiti ia la ka jingim na ka bynta ki briew baroh kiba la ju im ha kane ka pyrthei. Bad mynta, kum U Rangbah Lyngdoh ne U Ksiang, "U iai im" ban ialam ia ki briew ban pdiang ia ka jingiap jong u na ka bynta ki pop jong ki. Wat la u la pyniasuk ha lade ia ka pyrthei ba la kyllon baroh kawei halor ka diengphna, Um lah ban pynim ia ngi lymda ngi pdiang ia ka jingaiei jong u. Ki briew kin ym jah duh tang namar ba ki long ki nongpop, hynrei namar ba ki kyntait ban pdiang ia ka jingmap ba U Jisu U tyrwa.

Ka pop ka la pynduh ia ka jingiadei bajan ba u Adam bad ka Im ki la don bad U Blei. Hynrei U Jisu, kum U Khun Langbrot jong U Blei, U la iap ban pyllait ia u khun bynriew baroh na ka pop bad ban pynioh pat ia ka jingialong lok kaba la duh noh. Phi la shem ne em ia U kum U Rangbah Lyngdoh jong phi, Uta uba iai im ban ri ia kata ka jingiadei kaba jan bad bakhlain?

Ka jingiap bakheinduh U Khrist ka long kaba tang ma ka marwei. Ka jingtrei U Khrist ha bneng ka bym lah ban ianujor badno badno ruh. Tang U Khrist Uba lah ban pynlong kaba lah ia U Mynsiem bakynja blei ba un shong da shisha ha ki dohnud jong ngi. U da pynsuda ia lade khnang ba un ioh pynlong ia ngi ki badap. U don hok ban ioh ka jingaiti kaba ia syriem kum kata na ngi. To ngin pdiang janai ia U kum U Nongpynim bad U Kynrad ka jingim jong ngi.

KA JINGIASHEM

Na U Nongpop Ba La Rem Sha U Riewkhuid Ba la Ioh Map

Ym don dak kti. Ym shym la shem kano kano ka atiar. Ymdon mano mano ba la iohi ia u nongpyniap ba u rung sha ka ophis u doctor. Ym don ba iohsngew wat ia ka jingbthei ka suloi ruh. Hynrei la iohi ia u doctor ba u la kyrthat hadien ka shuki jong u. La don san tylli ki dak kuli ba la paw ha ka sopti jong u.

Ka i kum ka jingleh bymman kaba la pynkhreh. Nyngkong ki pulit ruh kim shem kano kano ka dak. Hynrei hadien ki iohi ia u sainar uba rit uba pyniasoh sha u jingbat let ha ka miej u doctor. Uta u sainar u ialam sha kawei ka kor hapoh ka miej. Uta u jingbat let, ki shem, ba la buhrieh ia ka microphone ba u doctor u pyndonkam ban ring ia ka jingiakren jong u bad ki nongpang.

Kita ki nongwad ki la sngap na kata ka kor bad ki la sngewphylla, ki la sngap ia ka jingiathuh shaphang kata ka kam pyniap briew. U briew uba kyrteu u Anthony u la rung hapoh ophis bad la sdang ban ia kren dom bad u doctor. La iohsngew ia ka jingriew ka jingsiat. Kata ka kor ka la kut noh da ka jingud ba sngewshyrkhei jong u doctor, uba la iap artat ha madan.

La dep ring lut ia ki jingiakren bad ka jingsiat. Uta u nongpyniap u la pyrkhath ba ki kam bymman jong u la pynrieh junom. U la leh sumar bha ban ym pynsah ei ei. Hynrei ka kata ka kor ka la iathuh ia kaei kaba la jia.

Ha kane ka guide ngin ia pule shaphang ka jingbishar khatduh U Blei haba yn bishar ia ki briew katba kum ki jingleh jong ki kumba la thoh ha ki kitab (Jingpynpaw 20:12). Ia kito kibym pat lapdiang ia U Khrist kum u Nongpynim jong ki, kan long ka khubor basngewsih; hynrei ka jingbishar ka dei ka khubor babha ia kito kiba la shem jaka rieh ha U Khrist.

1. KUMNO PHIN IENG HA KA JINGBISHAR KHLEM TIENG

Mano ban bishar ia ka pyrthei?

"Namar U Kpa um bishar iano iano ruh, hynrei U la ai ia ka jingbishar baroh ha U Khun." Ioannis 5:22.

Kumno ka diengphna ka pynkhreh ia U Khrist ban long u nongbishar jong ngi?

"Ia Uba la buh paw U Blei ban long ka jingpyniasuk da ka jingngeit ha ka snam jong u, ban pynpaw ia ka hok jong U, na ka bynta kaba map ia kita ki pop ba la leh mynshwa ha ka jingiaishah ka jong U Blei; . . . ba un long uba hok, bad uba pynksan ruh ia uta uba don ka jingngeit ha U Jisu." ___ Ioannis 3:25,26.

Ka jingiap U Khrist kum u nongmih bujli jong ngi ka pynlah ia u ban leh kum u Nongbishar bahok bad u nongpynksan basbun uba lah ban map ia u nongpop ba la kylla ka bamut. Haba ki jingthaw

kiba peit ngor ki kylli, "Kumno u nongbishar u bym shah shiliang u lah ban pynbna ia u nongleh palat ba um kit pop? U Khrist U lah ban jubab da kaba kdew sha ki sohkhliang ha ki kti jong U. U la shah ia ka jingpynshitom hok namar ki pop jong ngi ha ka met jong U hi.

Ki Kitab ka bneng ki sumar kyndong ia ki jingthoh jong ka jingim uwei pa uwei u briew, bad ia kine ki jingthoh la pyndonkam ha ka jingbishar (Jingpynpaw 20:12). Kata ka dei ka khubor basniew ia kito kiba mutdur ba ia ki pop barieh bad ia ki kam runar jong ki kin ym wan phai kum ba wan ki ksuid. Hynrei don ka khubor babha da shisha ia kito baroh kiba la pdiang naduh la ka mynsiem ia U Khrist kum U Nongiasaid ha bneng. "Ka snam U Jisu . . . ka pynkhuid ia ngi na ki pop baroh." (I Ioannis 1:7).

U Jisu U tyrwa aiu ban ia kylliang bad ka jingim bapop jong ngi?

"U Blei u la pynlong ia U (Khrist) uba khlem pop ka pop na ka bynta jong ngi, khnang ba yn pynlong ia ngi ka hok U Blei ha U." II Korinth 5:21.

Ia ka jingim bapop jong ngi la iakylliang bad ka jingim bajanai bad bahok jong U Khrist. Namar ka jingim bakhlem pop bad jingiap U Jisu, U Blei U lah ban map ia ngi bad pdiang ia ngi kum kiba ym ju leh pop.

Kaei kaba pynlong ia U Jisu ba U dei Uba dei hok ban long U Nongiasaid jong ngi?

2. U KHRIST U LA WAN HA KA IA BABIANG

Ia U Jisu la pynsleh ha ka jingpynbaptis jong U da U Mynsiem Bakhuid:

"U Jisu te ynda la pynbaptis ia u, u la kiew noh kumne kumne na ka um: ha khmih ruh, la plie ia ki bneng ia u, bad u la iohi ia U Mynsiem U Blei ba u da hiar kum ka paro, ba u da wan shong ruh ha u. Ha khmih ruh ka ktien na ki bneng ka da ong, "Une u long U Khun jong nga uba ieit ha uba nga sngewbha eh." Mathaios 3:16,17.

Hadien ka jingpynsleh ia U Khrist da U Mynsiem Bakhuid ha ka jingpynbaptis jong u ki synran ki pyntip:

"Ngi la shem ia U Messiah (U Khrist)." Ioannis 1:41.

Ki synran ki la tip ba ka ktien Hebrew "Messaiah" bad ka ktien Grik "Christ" ki mut "Uba la sleh." U Lukas u synran jong U Jisu, u la buh jingkynmaw ia ka por ba la pynsleh ia U Messaiah kum ka snem kaba 15 jong u Tiberius Kaisar (Lukas 3:1). Ha ngi kato ka dei ka snem 27 H.K.

Palat ia ka 500 snem shwa ba U Jisu un wan, u nongiathuhlypa Daniel u la kren lypa ba ia U Jisu yn sa pynsleh kum u Messaiah ha u 27. H. K.

"Naduh ka jingmih noh ka hukum ban tei bad ban pynthymmai ia ka Jerusalem bad uta uba la sleh, . . . kan long hynniew taiew; bad hynriew phew artaiew." Daniel 9:25.

Khein lang ia ki hynniew taiew bad ki hynriew phew ar taiew baroh ka long hynriewphew khyndai taiew lane 483 sngi ($7 \times 69 = 483$ sngi). Ia ki por jingiathuhlypa jong ka Baibl, shi sngi ka long shi snem (Ezekiel 4:6; JINGKHEIN 14:34), kumta ki 483 sngi ka long 483 snem. U Daniel u la iathuhlypa ba ka hukum kan mih ban tei bad pynthymmai ia ka Jerusalem, bad ka la jia thik hadien 483 snem ba la mih kata ka hukum, u Messaiah ruh u la paw.

Hato U Jisu u la paw kum u Messaiah ha ka por ba la buh?

U syiem Artaxerxes u la pynmih ka hukum ban tei biang ia ka Jerusalem ha 457 S.K. (Esra 7:7-26). Ka 483 snem, ka kut noh ha u 27 H.K. ($457 \text{ S. K.} + \text{H. K. } 27 = 484$). Kata ka hukum ka la mih ha u snem 457 bad ia U Khrist la pynsleh ha u snem 27, la pynlong ia ki baroh ar, shiteng shiteng snem, kumta ka por kaba beit ka dei 483 snem.)

Ha kata hi ka por ba la buh, ha H. K. 27, U Jisu U la mih bad pynbna ia ka khubor: "La pyndep ia ka ia" (Markos 1:15). Ka jingpyndep ia kane ka jingiathuhlypa jong ka Baibl ka long kaba iphylla ka da pynskhem ba U Jisu nong Nazareth U long da shisha U Messaiah, U Blei ha ka doh.

Slem katno U Jisu un pynskhem ia ka jingkular?

"Bad shitaiew un pynlong ia ka jutang baskhem bad ki babun" Daniel 9:27, bynta banyngkong.

Haba ngi pyndonkam ia ka shi sngi-shi snem, kane ka taiew ka dei 7 snem. Kumta 7 snem H.K. 27 haduh 34 S.K. U Jisu Un pyndep la ka kular ba U la pynlong ha u Adam bad ka Im hadien ba ki la leh pop. U Blei U la kular ban pynim ia u bynriew na ka pop lyngba ka jingiap U Jisu U ban iap na ka bynta ka pop (Jen. 3:15).

Jai aiu hpdeng kane ka 70 taiew?

"Bad hamar kaba shiteng jong kata ka taiew yn pynduh noh ia kata ka jingknia bad ia kata ka jingainguh bam. . . . Daniel 9:27 (bynta padeng)

Ia U Jisu la sahnarphna ha 31 H.K., "hpdeng jong ka taiew." Ha ka por ka jingiap U Khrist, U Blei U la kad ia ka jingkah jong ka templ. . . arliang na khlieh sha tbian." (Mathaios 27:51). Ia U Jingknia satang ban pyniap (u pharshi ia U Jisu "U Khun langbrot jong U Blei") uba lait noh na ka kti jong u lyngdoh. Kata ka long ka dak ba U Blei Um kwah shuh ia u khun bynriew ban knia da ki mrad. Ka la pyndep shisha thik ia ka ktien U Blei, U Jisu U la pynkut noh ia ka jingknia. Naduh ka jingiap U Khrist ki briew kim donkam shuh ban knia bad ki lyngdoh ba kynja briew, hynrei lyngba U Messaiah U Khunlangbrot jong U Blei bad U Rangbah Lyngdoh jong ngi.

3. LA PYNTHIKNA IA KA JINGMAP IA KI POP

Kat kum ka jingiathuhlypa u Daniel, balei U Jisu U iap?

"Ia uta uba lasleh yn ot noh hynrei ym na ka bynta ia lade." Daniel 9:26.

Ia U Jisu la "ot noh" ha ka jingiap jong u halor ka diengphna. U la iap "hynrei ym ia lade." Ym ban siew ia ka kuna namar ka pop la jong, hynrei ban siew ia ka ram jong ka pop jong ka pyrthei baroh kawei.

Kumno ngin tip ba U Blei u la map ia ki pop jong ngi baroh?

"Kata ka long ka hok U Blei kaba da ka jingngeit ha U Jisu Khrist ia kita baroh bad ha kita baroh kat ki bangeit; namar ym don shuh ka jingiapher; namar baroh ki la leh pop, bad ki la duh lehnohei ia ka burom U Blei. . . Ia kiba la pynksan ei da ka jingaiei jong u da kata ka jingsiewspah kaba ha U Khrist Jisu. . . lyngba ka jingngeit ha ka snam jong U." Rom 3:22-25.

Ki mat ba kongsan ha kine ki dkhot ki long: "Baroh ngi la leh pop," hynrei namar "ka jingaiei" U Blei, "la pynksan" ia baroh kiba don ka jingngeit ha ka bor pynkhuid jong "ka snam" U Khrist. Ynda la pynksan ia ngi, U Blei U pynbna ba ngim kit pop shuh, U la weng noh ia ki pop ba mynshwa jong ngi. Bad U Blei U pynbna ba ngi long ki bahok; "Ka hok na U Blei ka wan lyngba ka jingngeit ha U Jisu Khrist."

Baroh na ngi kiba la duh bor namar ka jingialeh ban long uba bha, ban kot ha ka jingthew jong ngi, ngi lah ban shem ka jingjahthait kaba shisha ha ka jingpdang U Khrist da ka jingaiei. U la kular, "To wan ha nga, phi baroh kiba thait bad bakhia ka jingkit, te ngan pynjem ia phi." Mathaios 11:28. Baroh na ngi kiba la ban khia da ka pop ha ki por ba la dep, bad da ka jingsngew bym biang bad balehrain, ngi lah ban shem jingsuk ha U Khrist.

4. KA POR BAN SDANG IA KA JINGBISHAR

Ha ka lynnong kaba 8 u Daniel, u angel u la pyni ia u nongiathuhlypa ia ka jingiohi bakhrav ter shi ter jong ka lawei. U Daniel u la iohi (1) u langbrot, (2) u lang sohmoh, bad (3) na kawei ka reng jong u langsohmoh, sa kawei ka reng ka barit bad ka la nangsang nangkhraw ha ka bor" (Dan. 9:8,9); ki dak ba ieng pharshi (1) Medo-Persia, (2) Greece, bad (3) Rome (Dan. 8:1-12,20-26).

Kaei ka bynta ka basaw jong ka jingiathuhlypa?

"Slem katno kan long kata ka jingithupaw shaphang kata ka jingainguh thang kaba barobor, . . .? Bad u la ong ha nga, Haduh ar hajar lai spah sngi; ynda kumta ia kata ka jaka kyntang yn pynkhuid noh." Dan. 8:13,14.

U Daniel u la iapler shwa ba u angel un ioh lad ban pynshai ia ka 2300 sngi shi bynta na kata ka jingithuhlypa, bad ka lynnong kaba 8 ka kut noh khlem ka jingbatai. Hynrei u angel u la paw biang bad u la sdang:

"Bad u la hikai ia nga, bad u la kren bad nga, bad u la ong, 'Ko Daniel, nga la wan noh ia ka ban pynlong ia me uba nang ha ka jingsngewthuh.'

"To sngewthuh ia kata ka jingithuhpaw: Hynniewphew taiew la pynkut halor ki briew jong me bad halor kata ka nongbah bakhuid jong me; ia ka ban pyndep ia ka jingpalat bad ban pynwai noh ia ka pop., bad ban pynlong ka jingpyniasuk na ka bynta ka jingbymhok." Daniel 9:22-24.

Ki 2300 sngi ki long da shisha ki 2300 snem, kawei pa kawei ka sngi ka ieng na ka bynta ka shi snem (Esekiel 4:6). Hynniew phew taiew, lane 490 snem, ka dei ka bynta kaba nyngkong jong kane ka por bajlan jong ka 2300 snem. Kine ki por baroh ar ki sdang na ka 457 S.K. mynba ka Persia ka pynmih ia ka hukum "ban pynthymmai bad ban tei pat ia ka Jerusalem." Khate noh 490 snem na ka 2300 snem, sah sa 1,810. Kheinlang noh ia u 1810 snem bad u H.K. 34, mynba la kutnoh u 490 snem, ka pynpoi ia ngi sha u 1844 H.K.

5. IA KA JAKA KYNTANG HA BNENG LA PYNKHUID __ KA JINGBISHAR KA LA SDANG

U angel u la iathuh ia u Daniel ba ha u 1844, ha ka bakut jong ka 2300 snem, ia "ka jaka kyntang yn pynkhuid" (Dan. 8:14). Hynrei kata ka mut aiu? Naduh 70 H.K. mynba ki Roman ki la pynjot ia ka temple ha Jerusalem, ki briew jong U Blei kim don temple shuh ha khyndew. Kumta kata ka jaka kyntang ka ban pynkhuid, kan sdang ha u 1844, ka la dei ban long ka jakakyntang ha bneng kaba ka temple ha khyndew ka dei ka nuksa.

Mynta, ka mut aiu kata kaba pynkhuid ia ka jaka kyntang ha bneng? Ki Israel mynhyndai ki khot ia ka sngi ban pynkhuid ia ka jaka kyntang ka pyrthei Yom Kippur, ka Sngi Ka Jingpyniasuk. Ka la long da shisha ka sngi jong ka jingbishar.

Kumba ngi la shem ha ka Guide 12, ka jingtrei U Khrist na ka bynta jong ngi ha ka jaka kyntang ka don ar bynta: (1) Ki jingknia ba man la ka sngi ka dei ka kam jong ki lyngdoh ha ka kamra kaba nyngkong jong ka jaka kyntang, ka Jaka Bakhuid. (2) Ka jingknia ba shisien shi snem ka jingtrei jong u Rambah

Lyngdoh ha ka kamra ka baar, Ka Jaka Kyntang tam (Lebitikos 16).

Ha ka jaka kyntang ha khyndew, haba ki briew ki phla ia la ki pop man ka sngi, ia ka snam jong ki mrad ba la pyniap la synreit ha ka dong jong ka duwan, nangta la leit rah sha ka jaka Bakhuid (Lebitikos 4 bad 6). Kumta, ha ka pharshi, man ka sngi ia ki pop ba la phla la wallam sha ka jaka kyntang bad la ieh hangta.

Nangta man ka snem ha ka Sngi ka Jingpyniasuk, ia ka jaka kyntang la pynkhuid na kita ki pop baroh kiba la phla ha uta u snem (Lebitikos 16). Ban leh ia kata ka jingpynkhuid, U Rangbah Lyngdoh u pynlong ia ka jingknia kaba kyrpang da u blang uba la pynkyntang. U leit rah ia ka snam uta u mrad shapoh ka Jaka Kyntang tam bad u la synreit ia kata ka snam bapynkhuid ha shwa ka jingtap isnei ban pyni ba ka snam U Jisu, U Nongsiewspah Uban sa wan, un sa siew ia ka kuna jong ka pop. Nangta U Rangbah lyngdoh ha ka jinglong pharshi u weng noh ia kita ki pop ba la phla na ka jaka kyntang bad u buh ia ki halor ka khlieh jong uwei pat u blang, ia uba la leit ialam sha ka rikhlaw ban iap hangta (Lebitikos 16:20-22).

Kane ka jinglehniam ha ka Sngi ka Jingpyniasuk kaba shisien shisnem ka pynkhuid ia ka jaka kyntang na ka pop. Ki briew ki niew ia ka kum ka sngi ka jingbishar namar kito kiba kyntait ban phla ia la ki pop la niew ia ki kum ki bymhok bad la "ot noh ia ki napdeng u paidlang U Blei." (Lebi. 23:29).

Ia kata kaba u Rangbah Lyngdoh u la leh kum ka pharshi shisien shi snem, U Jisu U leh tang shisien kum U Rangbah Lygdoh jong ki (Heb. 9:6-12). Ha ka sngi bishar bakhrav u weng na ka jaka kyntang ia ki pop ba la phla jong kitao baroh kba la pdiang ia u kum U Nongpynim jong ki. Lada ngi la phla ia la ki pop, un pyndam noh ia ki junom ha kata ka por (Ki Kam 3:19). Kata ka jingtrei ka dei ka kam jong ka jingbishar kaba U Jisu U la sdang ha u 1844.

Ha u 1844 mynba ka por jong ka jingbishar ka la sdang ha bneng, ia ka khubor jong ka jingbishar la sdang ban ialap ha ka pyrthei satlak (Jingpynpaw 14:6,7). Ka JINGSHEM Guide ka babud kan iathuh shaphang kane ka khubor.

6. KABA IAKYNDUH IA KA JINGTHOH KA JINGIM JONG PHI HA KA JINGBISHAR

Naduh u 1844 U Khirst, kum U Nongbishar U dang tohkit U dang iit ia ki jingthoh jong uwei pa uwei u briew uba la ju im ban pynskhem uno uban ioh lait im ynda U Jisu Un wan. Kum u Nongbishar jong ngi, U Jisu U "pyndam noh" ia ki pop jong ki bahok baroh na ki kitab ka bneng (Ki Kam 3:19).

Ynda ka kyrteng jong phi ka wan ha ka jingbishar, kan long ka basuk ban iakynduh ia ka jingthoh jingkynmaw ka jingim jong phi __ Lada phi la pdiang ia U Jisu kum U Nongmihbujli jong phi. Bad ka jingbishar ia ki bahok ka la dep, U Jisu Un sa wan phai sha pyrthei ban ai nong ia ki (Jingpynpaw 22:12,14).

Phi la kloie ia U Jisu ban wan? Lane dang don ei ei ba phi dang buhrieh na U? Phi don ne em ka jingiadei kaba hok bad bapaw shynna bad Uta Uba kular:

KA JINGIASHEM

"Lada ngi phla ia ki pop jong ngi, U long Uba iaineh bad uba hok ban map ia ki pop jong ngi bad ban pynkhuid ia ngi na ka bymhok baroh." 1 Ioannis 1:9.

Ka jingphla ka mut ngi ia mynjur ban ia kynduh ia ki pop jong ngi, pdiang ia ka jingmap U Blei, bad phla ba ngi donkam ia ka bor bad jingaiei jong U.

Katba dang wan jngoh ia ka byndi ha Potsdam, u syiem Fredrick William I u la sngap ia ki jingkyrpad ia ka jingmap. Baroh ki koidi ki la smai ba ki dei ki nongbishar ba sngewpyrshah kiba pynsmai lamler ia ki sakhi, lane ki riwsaid ki bymsuidniew ia ka hok kiba kit khlieh ia ka jingshah set byndi jong ki. Na kawei ka kamra sha kawei pat la iai iathuh ia kajuh ka jingleh bymdei ia kiba sah hangta.

Hynrei ha kawei ka kamra uta u koidi um don ei ei ban ong. U la lyngngoh, u Fredrick u kren danda "Nga tharai phi ruh phi long u bahok."

"Em Ko Syiem Kynrad," la phai ktien uta u briew, "Nga la leh palat bad nga la dei hok ban shah pynshitom kumne."

U syiem u la phai sha u nongap byndi bad u la kren jam, "wan bad pyllait noh kloie ia une u runar, shwa ba un pynsniew ia kine ki bahok kiba bun."

Kumno ngi pynkhreh ia ka jingbishar? Kumno ngi pynkhreh ia ka jingwan U Jisu? Tang da kaba phla hok ia ka jingshisha: Nga da dei hok ban ioh ia ka jingpynshitom ka jingiap na ka bynta ki pop jong nga, hynrei Uwei pat u la shim ia ka jaka jong nga bad u la ai ha nga ia ka jingmap kaba phylla.

Pynlong noh ia ka jingaiti mynta hi te kat kaba jia ruh, phin ri ia ka jingiadei jong phi bad U Khrist Uba hok bad uba shisha ha ka dohnud.

Ka Jingbuhrieh Jong Ka Jingduwai Ba la Jubab

U Anatoli Levitin, u nongthoh kot bad u nongthoh histori, u la pynlut la bun snem ha Siberian Gulag ha kaba ka jingkyrpad ha U Blei imat ka la kylla thah ha khyndew. Hynrei u la wan phai u briew uba bit ha ka mynsiem. "Ka kambah bakhraw tam ka dei ka jingduwai," u la thoh. "Nga donkam tang ban phai sha U Blei ha ka jingmut bad mar kumta hi nga sngew ia ka bor kaba wan tuid ha nga nangno re nangno, ha ka mynsiem jong nga, ha ka met jong nga baroh kawei. Ka dei kaei? Nangta Nangno kum ma nga, u riew tymmen u bym long ei ei, ngan ioh ia kane ka bor kaba pynthymmai bad pynim ia nga, kaba kyntiew ia nga sha neng ka pyrthei? Ka wan na bar jong nga __ bad ym don bor ha pyrthei kaba lah ban ialeh pyrshah bad ka."

Ha kane ka Guide ngin ia peit kumno ka jingduwai ka lah ban iarap ia ngi ban tei ka jingiadei ba kham khlain bad U Blei bad ka jingim Khristan bashait bakhlain.

1. KA JINGIAKREN BAD U BLEI

Da kumno ngi lah ban thikna ba U Blei U sngew haba ngi duwai?

"Te phin khot kyrpad ia nga, bad phin ioh leit ban duwai ha nga, nga ruh ngan shah shkor ia phi. Bad phin wad ia nga bad phin shem ia nga, haba phin wad ia nga da ka dohnud baroh." Jeremiah 29:12,13.

Kaei ka jingsngew skhem U Jisu U la ai ba un sngew bad jubab ia ki jingduwai jong ngi?

"Nga ruh nga ong ha phi, to pan te yn sa ai ha phi; to wad, phin sa shem ruh; to tied, te yn sa plie ia phi. Naba baroh uba pan u pdiang; bad jar uba wad, u shem; bad ia uta uba tied yn plie." Lukas 11:9.

Ka jingduwai ka dei ka jingiakren na baroh arliang. Dei ia kata ba U Jisu U kular:

"Ha khmih, nga ieng ha ka jingkhang bad nga tied; lada uno uno ruh un iohsngew ia ka ktien jong nga bad un plie ia kata ka jingkhang, ngan wan rung hapoh ha u bad ngan ia khawai miet lem bad u, bad ma u lem bad nga." Jingpynpaw 3:20.

Kumno ka long kaba lah ban iashongkai bad don ka jingiabam miet basngewtynnad da ka jingiakren bad U Khrist? Nyngkong da kaba iathuh lut ha u ia kaba don ha ka dohnud ha ka jingduwai. Kaba ar, da kaba sngap bha. Katba ngi pynleit jingmut ha ki jingduwai, U Blei U lah ban kren beit ha ngi. Bad katba ngi pule ia ka ktien U Blei da kaba aiti, U Blei un kren ha ngi lyngba ki sla jong ka Baibl.

Ka jingduwai ka lah ban long ka rukom im ia u Khristan.

"TO DUWAI KHLEM DA PUD, ha kiei kiei baroh to phin ainguh; namar kane kein ka long ka mon U Blei ha U Khrist Jisu sha phi." I Thessaloni 5:16-18.

Kumno ngin "duwai khlem da pud"? Hato ngi dei ban iai dem khohsiew barobor lane iai spel khlem sangeh ia ki ktien jong ka jingiaroh ne ki jingkyrpad? Da shisha em. Hynrei ngi dei ban im hajan U Jisu ba ngin sngewlaitluid ban kren ha u ha kano kano ka por, ha kano kano ka jaka. "Hapdeng ka surok bah, hapdeng ka jingbun kam, ngi lah ban phah ia ki jingkyrpad jong ngi sha U Blei bad kyrpad ia ka jingialam ba kynja blei. . . Ngi donkam ban plie ia ka jingkhong ka dohnud jong ngi barobor bad ka jingkhong ba U Jisu un wan bad shong kum u nongwan kai bakynja bneng ha ka mynsiem." Ki Mawjam Sha U Khrist, p. 99.

Kawei na ki lad babha tam ban don kum kane ka jingiadei bajan ka dei ban puson katba ngi duwai.

"Ai ba ka jingpyrkhat jong nga kan long kaba dianghun ha U; ngan leh kmen ha U Trai." Salm 104:34.

Haba phi dwai, wat kyrkieh ban pan ia ki jingdonkam jong phi. Da ap. Sngap. Lada pyrkhat ne puson kan jin da la kham pynbha ia ka jingiadei jong phi bad U Blei.

"To wan hajan ia U Blei, te un wan hajan ia phi." Jakob 4:8.

Katba ngi nang wan kham jan sha U Jisu, katta ruh ngin nang kham lah ban sngew ia ka jingdon lem jong U. Kumta to ri ia ka jingialong jan bad U Jisu, bad wat khuslai shaphang ka bakren da ki ktien ki ba dei. Shu kren hok bad da kaba shai. Ia kren ia kiei kiei baroh. U la iaid lyngba ka kordit bad ka jingiap hi khnang ban ioh long u lok bajan jong phi.

2. KUMNO BAN DUWAI

Haba ngi iaduwai, ngi lah ban kwah ban buh ia ka mat jong ka jingduwai U Trai, ka jingduwai ba long nuksa ba U Jisu U la hikai ia ki synran jong u namar ba ki la kyrpad ia u; "To hikai ia ngi ban duwai."

"Ko kpa jong ngi uba ha bneng, long bakhuid ka kyrheng jong me, wan ka hima jong me, long ka mon jong me ha ka khyndew kumba ha bneng. To ai ha ngi mynta ka jingbam jong ngi kaba ha la ka sngi ka sngi. To map ruh ia ngi ia ki ryngkang jong ngi, kumba ngi ruh ngi map ia kiba lehsniew ia ngi. To wat ialam ia ngi sha ka jingpynshoi ruh, hynrei sumar ia ngi na ka basniew. Naba jong me long ka hima, bad ka bor, bad ka burom ruh, ha la karta: Amen." __ Mathaios 6:9-13.

Kat kum ka nuksa ba U Jisu U la ai ha ka jingduwai jong U, ngi dei ban wan ha U Blei kum U Kpa ba ha bneng jong ngi. Pan ba ia ka mon jong u yn leh ha ka jingim jong ngi kumba ia ka mon jong u la leh ha ka bneng baroh. Ngi wad ia u na ka bynta ka jingdon kam ka met, ia ka jingmap, bad ka jingmap ia ki jingsngew jingpyrkhat. Kynmaw ba ka jinglah jong ngi ban ialeh pyrshah ia ka pop ka wan na U Blei. Ka jingduwai U Khrist ka pynkut da ki ktien ka jingiaroh.

Ha kawei pat ka por U Jisu U bthah ia ki synran jong U ban duwai ha U Kpa "ha ka kyrteng jong nga" (Ioannis 16:23). Kata ka long ban duwai ha ka jingiadei bad ki jinghikai U Jisu. Na kata ka daw ki Khristan ki ju pynkut ia ki jingduwai jong ki da kine ki ktien: "Ha ka kyrteng U Jisu, Amen." Amen ka dei ka ktien Hebrew kaba mut "ai ba kan long kumta."

Wat la ka jingduwai U Trai ka ai jingmut shaphang ia kaei ban duwai bad kumno ban pynlong ia ka jingduwai, ka jingiakren bad U Blei ka bha eh kum kata kaba mih na dohnud u briew.

Ngi lah ban duwai ia kaei kaei. U Blei U khot ia ngi ban duwai shaphang ka jingmap ia ki pop jong ngi (I Ioannis 1:9), ban pynkhrav ia ka jingngeit (Markos 9:24), ia ki jingdonkam ka jingim (Mathaios 6:11), ka jingpynkoit na ki jingpang (Jakob 5:15), bad ia ka jingtheh ia U Mynsiem (Sekhariah 10:1). U Jisu u ong ba ngi lah ban buh ha u ia ki jingkluslai bad ki jingdonkam jong ngi baroh; ym don kaei kaei ruh kaba rit than ban wallam ha u ha ka jingduwai.

"Da kaba bred ha u ia ki jingkluslai jong phi baroh, naba u sumar sukher ma u shaphang jong phi." I Petros 5:7.

U Nongpynim jong ngi u sngewtynnad ia iwei pa iwei i bynta ka jingim jong ngi. Ia ka dohnud jong U la pynkmen haba ki dohnud jong ngi ki wan sha u da ka jingngeit bad jinggeit.

3. JINGDUWAI BA MARWEI

Kiba bun na ngi ngi don kiei kiei kiba ngim smat ban iathuh lem ia ki lok bajan. Te U Blei U khot ia ngi ban buh noh ia ki jingkit bakhia ha ki jingduwai bamarwei: tang u briew bad U Blei. Ym dei ba u donkam kano kano ka jingpyntip. U Badonbor baroh u tip ia ki barieh jong ngi, ka jingsheptieng, bad ki jingthmu barieh jong ngi, bad ia ki jingsngewpyrshah ba la tip kham bha ban ia kaba ngi ngi tip ia lade. Ngi donkam ban plie ia la ki dohnud ha Uta u ba tip bha bad uba ieit ia ngi na bymjukut. Ka jingpynkoit kan sdang ynda U Jisu U la ktah ia ki jingmong jong ngi.

Haba ngi duwai, U Jisu U Rangbah Lyngdoh jong ngi, U don hajan ban iarap ia ngi:

"Namar ngim don u Rangbah Lyngdoh u bym lah ban ia sngewlem bad ki jingtlot jong ngi; hynrei ia uba la pynshoi ha kiei kiei baroh syriem ia ngi, hynrei khlem pop. Namar kata te to ngin iawan hajan da ka jingshlur ha ka khet ka jingaiei, ba ngin ioh pdiang ia ka jingisnei, bad ba ngin ioh shem ka jingaiei ia ka ban iarap ia ngi ha ka por ba donkam." Heb. 4:15,16.

Hato phi sngew bukhoh, sngewpang, sngew pop? Buh lut ia ki ha khmat U Trai. Te un sa pyndap ia ki jingdonkam jong ngi baroh. Donkam ban don da ka jaka ba kyrpang ia ka jingduwai marwei?

"Hynrei me, haba me duwai, to leit rung sha la ka pulit, bad haba me la khang ia la ka jingkhang to kyrpad ia U Kpa jong me uba ha ka barieh; te u kpa jong me uba iohi ha ka barieh un ai nong ha me ha ka bapaw." Mathaios 6:6.

Nalor kaba duwai kaba iaaid ha surok, haba dang trei ha ka kam lane haba dang ia kmen ha ba iasyllok lang, uwei pa uwei u Khristan u dei ban don ka por ba u pynkyrpang man ka sngi ban duwai bad pule Baibl. Buh ia ka por ba phin ia kynduh bad U Blei ha ba ka jingmut ka shai bha bad ka lah ban pynleit jingmut kham bha.

4. KA JINGDUWAI PAIDBAH

Kaba iasoh lang bad kiwei ha ka jingduwai ka pynlong ka jingteh kaba kyrpang bad kaba khot de ia ka bor U Blei ha ka rukom kaba kyrpang.

"Naba ha kaba don arngut ne lai ngut kiba iaseng ha ka kyrteng jong nga, hangta nga don hapdeng jong ki." Mathaios 18:20.

Kawei na kiei kiei ki bakhraw tam ba ngi lah ban leh kum ka longing ka dei ban don ka jingiaduwai shi ing. Pyni ia ki khun jong phi ba lah ban leit rah ia ki jingdonkam jong ngi beit sha U Blei. Kin shad kmen shaphang U Blei haba ki iohi ba U jubab ia ki jingduwai ha ka rukom kaba iadei bad ka jingim. Pynlong ia ka jingduwai shi ing ka por ba sngewtynnad bakmen bad ba iadon bynta.

5. DON HYNNIEW TYLLI KIBA RIEH IA KA JINGDUWAI BA LA JUBAB

Haba u Moses u la duwai, ka duriaw Basaw ka la kad. Haba u Elijah u la duwai, ka ding ka la wan na bneng. Haba u Daniel u la duwai, u angel u la set ia ka shyntur jong ki sing ba thngan. Ka Baibl ka pynpaw ha ngi da ki jingjia kiba bun jong ki jingduwai ba la jubab. Bad ka pyni ia ka jingduwai kum ka lad ban ioh ia ka bor bakhraw U Blei. U Jisu U kular:

"Lada phin pan ia kaei kaei ruh na nga ha ka kyrteng jong nga, ia kata ngan leh kein." Ioannis 14:14.

Pynban ki don ki jingduwai kiba imat leit khlem shah shkor. Balei? Hangne don hynniew tylli ki jinghikai kiban iarap ia phi ban duwai kham shithem:

(1) Ialong jan bad U Khrist.

"Lada phin iaineh ha nga, bad ki ktien jong nga ki iai neh ha phi, ia kaei kaei ruh ba phi mon, phin pan, te kan long ia phi." Ioannis 15:7.

Ynda ngi pynlong ka jingiadei bad U Blei ka kamram badei ban leh nyngkong, ngi ia kren bad U, ngin long kiba shah shkor bad kiba ap khmih ia ka jubab ia ki jingduwai jong ngi, lym kumta ki lah ban long kiba khlem shah shkor.

(2) Iai shaniah ha U Blei.

"Bad ia kiei kiei baroh kat kiba phin pan ha ka jingduwai da kaba ngeit phin pdiang." Mathaios 21:22.

Ban ngeit, ne don jingngeit, ka mut ba ngi da ap khmih shisha ia U Kpa jong ngi uba ha bneng ban pyndap ia ka jingdonkam jong ngi. Lada pynwit ia phi da kaba ym don jingngeit kynmaw ba U Nongpynim u leh ia ki kambah na ka bynta u briew uba kyrpad ha ka jingkut lad:

"Nga ngeit, ah Trai; to iarap ia ka jingbymngeit jong nga." Markos 9:24.

To pynleit jingmut ha kaba pyndonkam ia ka jingngeit ba ngi don; wat khuslai ia ka jingngeit kaba phim don.

(3) Pyndem jai jai ha ka mon U Blei.

"Te kane ka long kata ka jingsngewshaniah kaba ngi don ha U, ba, lada ngi pan ia kaei kaei ruh, katba kum ka mon jong U, U sngew ia ngi." I Ioannis 5:14.

Kynmaw ba U Blei U kwah ban hikai ia ngi, bad ruh ban ai de ha ngi ia kiei kiei, lyngba ka jingduwai. Teng teng U ong, "Em;" Teng teng U pynphai ia ngi sha kawei pat ka liang. Ka jingduwai ka dei ka lad ban iakren bad ban tip ia ka mon U Blei. Ngii dei ban long kiba kloii ban sngewthuh ia ka jubab U Blei bad shim jinghikai nangta. Kaba thoh ia ki jingkyrpad kiba thikna bad ia kaei kaba la jia kat kum ka jingmih ka long ka jingiarap bakhraw.

U Mynsiem Bakhuid un iarap ia phi ban don ha ka jaka kaba dei: "U Mynsiem U iasaid na ka bynta ki riewkhuid ha ka jingiadei bad ka mon U Blei." (Rom 8:27). Kynmaw ba ka mon jong ngi kan ia iaid ryngkat bad ka jong U Blei lada ngi lah ban iohi kumba U U iohi.

(4) Ap ia U Blei da kaba iaishah.

"Nga la ap shah slem ia U Trai; te u la dem ha nga, bad u la iohsngew ia ka jingkyang jong nga." Salm 40:1.

Ka mat bakongsan hangne ka dei ban iai peit sha U Blei, iai phai sha ka jingpynshai jong U. Wat pan na U Blei ia ka jingkyrshan ha kawei ka minit nangta pyrshang ban pynngop ia ki jingjynjar jong phi ha kaba wad jingsngewbha pat de hadien. Ap da kaba iaishah slem ha U Trai; ngi donkam katta katta ia kata ka jingpynbeit.

(5) Wat snoh ha kano kano ka pop.

"Lada nga niew ia ka jingbymhok ha la ka dohnud, U Trai un ym sngew." Salm 66:18.

Ki pop kiba ngi iai snoh ki pyndkut ia ka jingiadei bad U Blei, ha ka jingim u briew; ka pop barobor ka pyniakhlad ia u nongpop na U Blei (Isaiah 59:2). Phim lah ban bat da kawei ka kti ha ka pop, da kawei pat ban kner sha ka jingiarap bakynja blei. Phla kum ia kata ka pop bad kylla ka bamut naduh la ka dohnud te phin lait na kata ka jingeh. Lada ngim mon ban aiti ia lade ha U Blei ba un pyllait ia ngi na ka jingsniew, ki ktien bad ki kam, ki jingduwai jong ngi kin ym long ei ei.

"Phi pan, te phim ioh pdiang, naba phi pan bym dei, khnang ba phin ioh pylut kein ha kita ki jingkwah brai jong phi." Jakob 4:3.

U Blei Un ym ong "haoid" ia ki jingduwai khwan myntoi. Shah shkor ia ki hukum U Blei, Ka mon jong U, te un shah shkor ia ki jingkyrpad jong phi.

"Uta uba phai noh ia la ka shkor na kaba iohsngew ia ka hukum, wat ka jingduwai jong uta ka long ka jingijli." Proberb 28:9.

(6) Dei ban sngew ba ngi donkam ia U Blei.

U Blei u jubab ia kito kiba pan ia ka jingdonlem bad ia ka bor jong u ha ka jingim jong ki.

"Suk kita kiba thngan bad kiba sliang ia ka hok, naba yn pyndap ia ki." Mathaios 5:6.

(7) Iai ialeh ha ka jingduwai.

U Jisu U pyni nuksa ia ka jingdonkam ban iai ialeh ha ki jingkyrpad da kaba iathuh shaphang ka riew kynthei kaba iai wan sha u nongbishar bad ki jingkyrpad jong ka. Khatduh uta u nongbishar u la ong ha ka jingdom, namar ba kane ka riew kynthei kan iai pynsalia ia nga, ngan sa peit ba ka dei ban ioh ia ka hok." Nangta U Jisu u pynkut: "Ha sngew, kaei ba uta u nongbishar bymhok u ong! U Blei te un ym bishar hok ia kita kiba la jied jong U, kiba lynniar kyrpad ha u mynsngi bad mynmiet, bad u shah slem na ka bynta jong ki?" Lukas 18:5-7.

Iakren bad U Blei ia ki jingdonkam, ki jingkyrmen, bad ki jingkwah jong phi baroh. Pan ia ki jingkyrkhu ba phi donkam. Iai wad bad shah shkor, haduh ba phin da sngewthuh na ka jubab jong U Blei.

6. KI ANGEL KI SHAKRI IA KI JINGDONKAM JONG KITO KIBA DUWAI

U nongrwai Salm u shadkmen ba lymba ka jingtrei jong ki angel U Trai ia ki jingduwai jong u la jubab:

"Nga la wad ia U Trai, bad u la phai ktien ia nga; U la pyllait ia nga na ki jingsheptieng jong nga baroh. . . . U angel U Trai u ker sawdong ia kita kiba sheptieng ia u bad u pyllait ia ki." Salm 34:4-7.

Haba ngi duwai, U Blei U phah ia ki angel ban jubab ia ki jingduwai jong ngi (Heb 1:14). Uwei pa uwei u Khristan u don u angel:

"To sumar ba phin ym ibein ia iwei na kine ki barit; naba nga

ong ha phi, ba ki angel jong ki ha bneng ki iohi ha la ka sngi ia ka khmat U Kpa jong nga uba ha bneng." Mathaios 18:10.

Namar ki jingduwai jong ngi:

"To phin ia kmen noh ha U Trai ha la ka sngi: Te nga ong pat, To iakmen. To ai ba ka jingiaishah jong phi kan paw ha ki briew baroh. U Trai u la jan. Wat khuslai ia kiei kiei ruh; hynrei ha kaei kaei baroh da ka jingduwai bad ka jingkyrpad lem bad ka jingainguh, to phin pyntip ia ki jingpan jong phi sha U Blei. Te kata ka jingsuk U Blei, kaba palat ia ka jingshemphang baroh, kan ri jai jai kein ia ki dohnud jong phi bad ia ki jingmut jong phi ha U Khrist Jisu." Philippi 4:5-7.

7. KA RUKOM IM U KHRISTAN

Ka Baibl ka iathuh ia ka rukom im Khristan kaba pher. Katba kum ki Ephesos 4:22-24, U Khristan u dei ban "buh noh" ia ka rukom im ka barim kaba wan na ka "jingkwah ka jingshukor," bad ba yn pynthymmai ia phi ha ka mynsiem ka jingmut jong phi; bad baphin kup ia u briew ubathymmai, ia uba la pynlong ha ka. Ephesos 4:22-24. Ha kane ka jingthoh bad ha ka Guide 6 ngi shem ba ha ka jingkha thymmai ia ngi la thaw thymmai ban long ki briew kiba pher ha U Khrist.

Kane ka Guide bad ki hynriew tylli ki ban dang bud, ki pynpaw ia ka rukom im Khristan; ki pynpaw ia ka barieh jong ka jingim Khristan kaba suk. Kin iarap ia phi ban tei ka jingiadei kaba kham khlain bad U Khrist, ka ban pynmih ia ka rukom im khristan kaba pher. Kumta to pynneh ia la ki khmat ha U Jisu mynta te phin long shi bynta na kata ka jingkhawai ynda ka jingsuk U Khrist kan synshar khlem nong iakop shuh.

Ka Jingbuhrieh Jong Ka Jingkmen

Ha u 1943, ka kynhun shipai Japan ka la hukum da ki spah ngut ki nong American bad European "ki nongshun ka jaitbynriew" sha ka kut ban ap da ki nong sharai bad ki atiar ban siat ia uno uno uba pyrshang ban phet na China's Shantung Province. Ki hap ban shah shitom bun bun bnai ka jingpynthait, ka jingsngew lehnohei, ka jingkhapngiah, bad ka jingtieng.

Ka jingiapher jingmut, jingdom, ka jingiakajia kaw kaw ki la nangbun. Hynrei ia uwei u briew la iathuh da ki ba la shah set hangta, "khlem artatien u dei u briew uba la kwah da baroh, uba la burom eh bad la ieit eh hapoh ka kut baroh" ___ U Eric Liddall, u mishonary na Scotland.

Kawei ka kynthei dakaid ha Russia ka pynkynmaw hadien, ba dei tang u Liddell uba la kloie ban iarap khlem dawa ei ei na ka. Haba ka wan nyngkong sha ka jaka sah jong ka, u la iarap pynshna almari ia ka. Uwei pat u briew u kynmaw, "u don ka rukom pyndanda ne pynrkhie jai jai ban pynjem ia ka jingbitar."

Ha kawei ka jingialang ba la iadom jong kita kiba shah set, baroh baroh ki la dawa ba dei ban don mano mano ban leh ei ei ia ka jingbymshongkhop ki khynnah samla kiba hap ha ka jingshitom. U Liddell u la wan da ka jingshembuit. U pynbeit da ka jingialehkai, shna jingshna, bad ki klass ia ki khynnah rit bad u da pynlut por janmiet bad ki.

U Liddell u la ioh nam bad burom ha ka 1924 Olympic, u ioh da ka khusnam kshar ha ka jingiaphet thong ba 400 mitar. Hynrei ha kata ka kut ba khapngiah briew u la pynpaw ia lade kum u nongjop ha ka jingiaphet Khristan, u da ioh ia ka jingiaroh jong kiba long riwpyrthei. Kaei kein kaba la pynlong ia u u briew uba kyrpang haduh katta katta? Phin jin da la lah ban shem ia ka barieh jong u ha ka por bam man ka step. Kata ka dei ka por mynba u iaied kynjing jar jar lyngba ki briew kiba dang iohthiah, u shong ha ka miej, bad pynmeh da i sharak barit ban iohi ia ka ban thoh bad ia ka Baibl. U Eric Liddell u wad jingaiei bad bor man ka sngi ha ka spah jong ka ktien U Blei.

1. KA NONGIALAM IA KA JINGIM KHRISTAN

Ia ka Baibl la thoh kum ka kitab nongialam ia ka rukom Khristan. Ka dap da ki jingiathuhkhana ia ki briew kiba shisha kum ma ngi kiba iakynduh ia ki juh ki jingiakop kiba ngi ia kynduh man ka sngi. Ban tip ia ki briew jong ka Baibl ___ ki jingkmen bad ki jingsngewsih jong ki, ki jingeh bad ki bok ki lad ba ki don ___ ka iarap ia ngi ban long ki Khristan kiba la rangbah bha.

U Dabid u nongrwai Salm u pyni ia ka jingshaniah ha ka Ktien U Blei man ka sngi da kaba ianujor ia ka bad ka jingshai:

KA JINGIASHEM

"Ka ktien jong me ka long ka sharak ia ki kjat jong nga bad ka jingshai ia ka lynti jong nga." Salm 119:105.

Ka jingpynshai ba ngi ioh man ka sngi na ka Baibl ka pynshai ia ka jait jingim kaba kumno ba ngi dei ban don ha ka jingsan ba kynja mynsiem. Nalor baroh, ka Baibl ka pynpaw ha ngi ia U Jisu, U Jingshai jong ka pyrthei. Ka jingim ka don jingmut tang haba U Jisu u tyngshain ha ka.

2. KA JINGIALONG LOK KABA PYNKYLLA

U Khrist U kwah ba ka Baibl kan long kaba shisha kum ka shithi ba phi ioh na i lok bajan eh.

"Nga khot ia phi ki lok, namar ia kiei kiei baroh kiba nga la iohsngew na U Kpa jong nga, nga la pyntip ha phi." Ioannis 15:15.

U Jisu U kwah ia kaba bha tam na ka bynta jong ngi. Ka ktien jong u ka ialam ia ngi sha ka jylli kaba hapoh jong U Blei: Kito kiba u shaniah bad kiba u sneng u kraw da lade.

"Nga la iathuh ha phi ia kine kiei kiei, khnang ba ha nga phin ioh ka jingsuk." Ioannis 16:33.

Khnang ba ngin ioh mad ia kane ka jingsuk, kata ka jingiadei baskhem bad U Jisu, ngi donkam ban pule ia ki shithi ba u phah sha ngi. Ka Baibl ka dei kum kata: Ka shithi na bneng. Wat leit ieh ia kito ki shithi khlem pule. Ka khubor ba pynkylla ba phi donkam ka don ha ka Ktien.

Hangne ka don kawei ka jingphla shaphang ka jingtah jong ka Baibl: "Nga donkam jingiarap, bad nga la shem ia ka ha U Jisu. Ia ki jingduna baroh la pyndap, ia ka jingthngan ka mynsiem jong nga la pyndap; ka Baibl ha nga ka dei ka jingpynpaw ia U Jisu. Nga ngeit ha U Jisu namar ha nga U long U Nongpynim bakynja blei. Nga ngeit ia ka Baibl namar ba nga la shem ia ka sur kren U Blei ia ka mynsiem jong nga." The Ministry of Healing, p. 461.

3. KI JINGIALAM BAN IM HA KA BAIBL BAD KI SHIPHEW HUKUM

Ka jingpeit lyngkot ha ki 10 hukum kan iarap ia ngi ban sngewthuh balei ba ma ki bad ka Baibl ki long ka nongrim kiba donkam eh ia ka jingim babha.

Ki hukum ki hap ha ki ar bynta. Ki saw tylli kiba nyngkong ki pynshai ia ka jingiadei jong ngi bad U Blei, bad ki hynriew kiba khatduh ki pyni ia ka jingiadei bad ki para briew. La shem ia ki ha ki Eksodos 20:3-17. Ki ar tylli ki hukum kaba nyngkong ki iathuh lyngkot ia ka jingiadei jong ngi bad U Blei bad ia ka jingmane ia U.

- I. "Men ym ioh kiwei kiwei ki blei nador jong nga."
- II. "Men ym thaw bleithaw ia lade, men ym dem men ym shakri ia ki. . . ."
Ka hukum balai bad basaw ka pyni ia ka jingiadei jong ngi bad ka kyrteng U Blei ia ka sngi bakyntang jong U.
- III. "Men ym ong thala ia ka kyrteng U TRAI Uba U Blei jong me. . . ."
- IV. "Kynmaw ia ka sngi Sabbaton da kaba sumar khuid ia ka. Hynriew sngi men trei bad leh ia ka kam jong me baroh, hynrei ka sngi ka bahynniew ka long ka Sabbaton ia U TRAI Uba U Blei jong me. . . ."
Ka hukum ba 5 bad 7 ka iada ia ka jingbha ka longing.
- V. "Burom ia la u kpa bad ia la ka kmie. . . ."
- VII. "Men ym klim."
Ki hukum 6, 8, 9 bad 10 ki iada na kaba pynsnew ia ka jingiadei ha ka imlang sahlang.
- VI. "Men ym pyniap."
- VIII. "Men ym tuh."
- IX. "Men ym sakhi lamler ia la u para marjan jong me.
- X. "Men ym ikwah ia ka ing u para marjan jong me. Men ym ikwah ia ka tnga u para marjan jong me. . . lymne ia kaei kaei kaba dei ka jong u para marjan jong me."

Ki shiphew hukum ki pynpaw ia ka jingiadei jong ngi sha U Blei bad sha ki para briew. Ki long ki dak jong ka rukom im U Khristan.

4. KABA U JISU U LA ONG SHAPHANG KI SHIPHEW HUKUM

Ha kawei ka sngi katba U Jisu U dang hikai ia uwei u samla uba shithrem uba wan mareh sha u bad kylli, "Ko Nonghikai, kaba bha aiu nga dei ban leh ba ngan ioh ia ka jingim bymjukut?" (Mathaios 19:16). U Khrist u iohi ba u ialeh bad ki jingeh jong ka spah bad u ai jingmut ia u ba un die noh ia ka jingdon jong u bad sumar ia ki hukum." (dkhot 17).

Uta u samla u pyrshang ban pynphai sharud ia ka jingpyni jong U Khrist ia ki jingeh jong u da kaba kylli kano ka hukum u mut. U Jisu U iathuh katto katne na ki 10 hukum (dkhot 18,19).

Khatduh uta "u nongsynshar samla bariewspah" u la phai noh da kaba sngewsih (dkhot 20-22). U lah ban ia mynjur tang ha ka jingpyrkhat ia ki hukum, hynrei um lah ban kohnguh ia ka mynsiem jong ka hukum da kaba iehnoh ia ka jingim ba khwan myntoi jong u.

Ki 10 hukum ki pyni ha ngi ia ki pud hapoh ka jingiadei kaba bha, bad U Blei bad ki para briew ruh, ka lah ban san. U Jisu U kdew sha ka jingkohnguh kum ka lynti sha ka jingkmn bashisha:

"Lada phin sumar ia ki hukum jong nga, phin ioh iaineh ha kata ka jingieit jong nga; kumba nga kein nga la sumar ia ki hukum U Kpa jong nga, bad nga la iaineh ha ka jingieit jong U. NGA LA IATHUH IA PHI IA KANE ba ka jingkmn jong nga kan ioh long ha phi bad ba KA JINGKMN JONG PHI KAN LONG KABA DAP." Ioannis 15:10,11.

5. KA JINGIALAM SHA KA JINGIM BASUK

Ka kitab u Eklesiastes ka dei ka jingai jingkhein jong ka jingwad u Solomon ia ka jingsuk. U la buh jingkyrmaw ia ka jingwad jong u ia ka jingsuk ha ka spah pyrthei: ki ing pakidulan, ki kpersoh wain basei soh, ki kper ba itynnad, bad ki kper soh bathiang. U pynbun da ki shakri shakor. U la shem ia lade uba la kersawdong da kiei kiei ki jong kane ka pyrthei kiba u briew u lah ban kwah. Hynrei ka jingsuk ka kiar na u, bad u la thoh:

"Ynda kumta nga la jngoh ia ka kam baroh ba ki kti jong nga ki la leh, bad ia ka jingtrei ba nga la trei shitom; te ha khmih, baroh ka long kaba thala bad kaba beh ia ka lyer, bad ym shyem la don ka jingmyntoi hapoh ka sngi." Eklesiastes 2:11.

U Solomon u la phai nangta sha kaba wad ia ki jingsngewbha jong ka pyrthei ba u kyrmen ban shem jingsuk. La ialam bakla ia u da ka wain, ki kynthei, bad ki jingrwai. Ka jingpynkut jong u:

"Ka jingthala jong ki jingthala, ong u nongiathuhkhana; baroh ka long kaba thala!" Eklesiastes 12:8.

U Solomon u la mad shisien bad u la iohi ba U Trai U long uba bha. Katba u ianujor ia ka jingim bamynshwa jong ka jingkohnguh ia U Blei bad ka jingiabeh kulmar ia ka jingsuk ha kiei kiei ki jong ka pop, ka jingshem jong u ka long:

"Kane ka long ka jingkyllum; ia baroh la iohsngew: Sheptieng ia U Blei, bad sumar ia ki hukum jong u; namar kane baroh ka long ka kamram u briew." Eklesiastes 12:13.

U Solomon u la sngew ba u lah ban shem ia ka jingsuk lyngba ka surok ba lyngkot ha ka jingim riewkhlaw. Sha ba jan kut ki sngi ka jingim um banse ban phla ba u la bakla. Ban pyllait ia kiwei na kita kijuh ki jingbakla u la thoh:

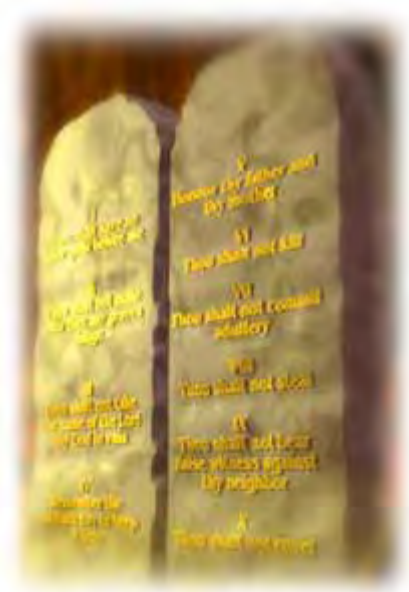
"Uta uba sumar ia ka ain, suk uta kein." Proverb 29:18.

6. KI SHIPHEW HUKUM KI NONGIALAM BADONKAM EH KA TESTAMENT BATHYMMAI

Ha ka Testament Bathymmai, U Jakob u phla:

"Namar jar uban sumar biang ia ka hukum baroh kawei, un jynthut tang ha iwei, u la jia long uba rem noh na ki baroh. Namar uta uba ong wat klim, u la ong ruh wat pyniap. Te lada men ym klim, pynban me pyniap, me la jia long kein u nong palat ia ka hukum. Kumta to kren phi, bad kumta to leh phi, kum ia ki ban sa bishar da ka hukum ka jingpyllaitluid." Jakob 2:10-12.

U Charles Spurgeon, u nongialap bakhraw jong ka Balang Baptist ha kane ka spah snem kaba la leit noh u pynbna: "Ka ain

U Blei ka dei ka ain bakyntang: kaba khuid, ba kynja bneng, bajanai. . . kam dei kaba bun than, kam dei ruh kaba khyndiat than, hynrei ka bymlah ban ia nujor bad kaei kaei ruh bad ka jinglong bajanai jong ka ka long ka sakhi ba ka dei ka ain U Blei."

U John Wesley, uwei na ki nongseng ia ka Balang Methodist, u la thoh ia kane shaphang ka jinglong ba iaineh jong ka ain: "Ka jinglong babha ki shiphew hukum. . . U Khrist um shym la weng noh. . . Iwei pa iwei i bynta jong kane ka ain i dei ban iaisah halor u khun bynriew ha ki arta baroh." __ Sermon, vol. 1, pp 221,222.

U Billy Graham, u nongialap uba ka pyrthei ka la burom eh, u niew burom bha ia ki 10 hukum ba u la thoh ruh ia kawei ka kot shaphang ka jingdonkam jong ki ha ki Khristan.

7. KA BOR BAN KOHNGUH

Ka Baibl bad ki 10 hukum ki dei ki nongialam ki bym kylla, kiba donkam eh, bad kiba janai sha ka jingim basuk. Pynban ki dohnud ki dang don ha ka jingialeh. Kawei ka briew ka pynpaw kumne: "nga ngeit ki 10 hukum ki dang dawa ia ka jingkohnguh, nga sngewthikna ba kaba sumar ia ki kan ialam sha ka jingsuk. Nga la pyrshang ia ka babha tam jong nga ban sumar ia ki, hynrei ngam lah ban leh ia kata. Bad nga la sdang ban ngeit ba ym don mano mano ba lah."

Ka jingthmu ne ka jingpynnoh jong u briew ka doh ka dei ban pyrshang ban im ka jingim kaba kohnguh ia ki hukum U Blei. Hynrei ha kaba jubab kum ia kata ka jingpyrshang, man ka teng napoh ka dohnud baiong jong u briew ka wan ka jubab ba sngew lehohei, "Ngam lah ban kohnguh! Balei? Namar:

"Naba kata ka jingiai mut brai ka jong kata ka doh ka long ka jingshun ia U Blei; namar kam pynhapoh ia lade ia ka hukum U Blei, lymne shisha kam lah kein." Rom 8:7.

Kaei ka jingthmu jong ki shiphew hukum?

"Namar da ka hukum la long ka jingtip ia ka pop." Rom 3:20.

Ka kam jong ka ain ka long ban ialam ia ngi sha ka jingsngewthuh ba ngi long ki nongpop kiba la jah bad ngi donkam ia U Nongpynim:

"Kumta kata ka hukum ka la long ka nonghikai jong ngi ban ialam ia ngi sha U Khrist, khnang ba yn pynksan ia ngi da ka jingngeit" Galatia 3:24.

U Jisu u long ka jubab! Shisien ba ngi la dem rit ha ki kjat U Jisu ha ka jinglong ba khlem jingkyrmen, da ka jingngeit ngi lah ban iohjingmap ia ki pop bad ia ka bor na u ban kohnguh ia ki hukum.

8. KA JINGKOHNGUH BAIET IA KI 10 HUKUM

Jisu U iathuh ia ngi ba ka jingkohnguh ka mih na ka jingieit:

KA JINGIASHEM

"Lada phi ieit ia nga, sumar ia ki hukum jong nga." Ioannis 14:15.

Lada ngi ieit ia U Blei, ngin kohnguh ia ki saw tylli ki hukum kiba nyngkong kiba iathuh ia ka jingiadei jong ngi bad U Blei; bad lada ngi ieit ia ki briew, ngin kohnguh ia ki hynriew kiba iathuh ia ka jingiadei bad ki para briew.

U briew uba iuhroit ia ki shiphew hukum u leh pop.

"Uwei uwei baroh uba iaileh ia ka pop, u iaileh ruh ia ka jingpalat hukum, te ka pop ka long ka jingpalat hukum." I Ioannis 3:4.

Hynrei ainguh ia U Blei, ngi don u Nongpynim uba la wan sha kane ka pyrthei bad iap, la pynmih pat ia u, bad mynta u im na ka bynta kawei ka jingthmu:

"Bad phi tip ba la pynpaw ia u khnang ba un da ioh kit noh ia ki pop jong ngi; bad ka pop kam don ha U." (dkhot 5)

U Nongpynim jong ngi U map bad u weng ia ka jinglong pop jong ngi (I Ioannis 1:9.) Nangta u kular ban ai ia ngi ka jingieit jong u ban ieit ___ ka dawai bakhraw ban ialeh pyrshah ia ka jingim bakhwan bad bapop:

"Haba ia ka jingieit U Blei la theh iar noh buk buk ha ki dohnud jong ngi da U Mynsiem Bakhuid, ia uba la ai noh ha ngi." Rom 5:5.

Ngim don kata ka bor ha lade hi ban sumar ia ka ain U Blei. Ia ka jingieit U Blei "Ia theh noh. . . ha ki dohnud jong ngi" ka dei tang kata ka jingkyrmen jong ngi.

9. KA JINGAIEI U BLEI BAD KA JINGKOHNGUH IA KA AIN

Ka jingpynim ka dei ka jingai. Ngim lah ban kamai ia ka. Ngi lah tang ban shu pdiang ia ka da ka jingngeit. Ngi iohpdiang ia ka jingpynksan (Ia iasuk bad U Blei) kum ka jingai, tang lyngba ka jingngeit namar ka jingaiei U Blei.

"Namar da ka jingaiei la pynim ia phi, da ka jingngeit kein; kata ruh ym na phi hi; ka long ka jingai U Blei __ ym da ki jingleh, ba uno uno ruh un ym ioh ban sngewsarong." Ephesos 2:8.

Ngim lah ban sumar ia ki hukum da ka jingpyrshang la jong ___ ka bor la jong. Ngim lah ruh ban ioh jingpynim da kaba sumar ia ki 10 hukum. Hynrei haba ngi wan sha U Jisu da ka jingngeit bad kaba pyndem lut ha U, ia ngi la pynim, ka jingieit jong u ka pyndap ia ki dohnud jong ngi. Kum ka jingmih na kane ka jingaiei blei bad ka jingpdiang, ngi kwah ban bud ia u bad

KA JINGIASHEM

kohnguh ia u da ka bor ka jingieit jong u ha ki dohnud jong ngi. (Rom 5:5).

U Paul u ban jur ia ka jingbym larkam jong ka jingpyrshang briew bad u kdew ba ngim long hapoh ka hukum kum ka lad ban ioh jingpynim, hynrei "hapoh ka jingaiei."

"Kumno te? Ngin iai leh pop, naba ngim long hapoh ka hukum, hynrei hapoh ka jingaiei? Em, ym kumta." Rom 6:15.

Balei? Namar ia ka dohnud ba la pynkhih da ka jingieit ka pynmih ia ka jingim jong ka jingkohnguh baieit! (Rom 13:10). Ban ieit ia U Khrist ka long ban kohnguh ia U:

"Uta uba don ki hukum jong nga bad ba sumar ia ki, uta u long uba ieit ia nga." Ioannis 14:21.

U Eric Liddell u pyni ba wat ka jaka bad ka jingjia basniew tam, uba ngeit uba la pyniasoh bad ka bor U Blei U lah ban im ka jingim ba kohnguh bad basngewhun. U Liddell u pynpaw ia ka jingaiei ba ktah ia kiwei ha ka por kaba eh bad ba tieng. Ka jingiadei baieit jong u bad U Khrist ka pynshait bor ia u da U Mynsiem Bakhuid, bad pynlah ia u ban leh ia ki jingdawa bahok jong ka hukum." (Rom 8:1-4). Ka jingiadei baieit bad U Nongpynim uba la sahnar bad uba la mih pat ka lah ban pynmih kum kata ka jait jingim.

Hato phi la shem ia kata kaba rieh? Ka jingieit U Jisu ia phi ka pynlong ia U ban ai ia la ka jingim na ka bynta ki pop jong phi. U tyrwa ban pynshait bor ia ki jingiadei jong phi baroh bad ka jingieit jong U bad ban pyntbit ia phi da kiei kiei baroh kiba bha ban leh ia ka mon jong u" (Heb. 13:21). Kaei ka jubab jong phi?

Ka Jingjahthait Bakynja Bneng

Dang tang khyndiat por mynshwa ki don kiba iathuhlypa ba shen ngin sa don ka por kaba laitluid na ka kam kaba kham bun kaba ngim tip kumno ngin leh ia ka. Ki don ki daw ki babha ia kito ki jingiathuhlypa. Ha ki sor bah jong ka pyrthei ki kor Komputers ki la leh ia ki kam kiba ki briew ki trei da ki bnai, ki pyndep tang da ki sekhon. Bad ki briew nar (Rabot) ki la sdang ban trei ia ki kam ba eh ha ki karkhana ki baheh.

Hadien ba ki Komputer ki la iaid sawdong bad ki kor ki bor kiba leh hi ki la pyniaid, ngi la nang kham sngew duh mynsiem shuh ban ia mynnor. Ki briew kim don por shuh mynta. Ki long ing ruh kim ia don por shuh. Shi tnga shi lok ruh ki shem jingeh ban ia beh por bad ki khynnah, kham duna shuh iwei ia iwei pat.

Kumno ngin pynsuki katban ioh ia kren ia khana pat?

1. KA DAWAI IA KA RUKOM IM KA BA TAN

U Jisu U sngewthuh ia ki jingeh jong ki longing ha ka jingshitom bad u kwah ia ngi ban sngewthuh ba ka jingjahthait ba kynja mynsiem ka dei shi bynta na ka jingim babha:

"To wan ha nga, phi baroh kiba thait bad bakhia ka jingkit, te ngan pynjem ia phi. . . . To hikai ruh na nga, naba nga uba lui lui bad uba rit ruh ha ka dohnud: te phin shem kaba jah thait ha ki mynsiem jong phi." Mathaios 11:28,29.

Ka Baibl ka ai jingmut ba ngi iohmad ia kane ka jingjahthait ha ki ar rukom: kaba wan sha U Khrist ha ki ar rukom, kaba man ka sngi, bad man ka taiew.

2. KA JINGIASOH BA MAN LA KA SNGI BAD U JISU

Ki paidbah ki ia jam ki iapyrta ba U Jisu un sngap ia ki. Pynban U Khrist U iakren bad ki briew da ka mynsiem kaba suk bad bajai jai. Kumno? U pynlut por man ka sngi ha kaba iasyllok bad U Kpa uba ha bneng. U shaniah ha U Kpa khlem da pud ia ka bor ban ia kynduh ia ki jingiakop ka jingim. (Ioannis 6:57).

Lada ngin im ka jingim kaba jar jar kaba iaid beit kumba U im, ngi dei ban shaniah ha U Jisu khlem da pud ___ ai ba ka Ktien bad U Mynsiem jong U Un pyndap ia ngi bad pynwandur ia ngi. Ka rukom babha tam ban iakynduh bad ki bor kiba thang ia ngi shimet bad kiba pynjot pynpra ia ka longing ka dei da kaba kham pynlut por bad U Jisu. U ong ia ngi:

"To iaineh ha nga bad ma nga ha phi. Kumba ka tnat kam lah ban seisoh na lade hi, lymda ka iai neh ha u dieng sohwaing; kumta ma phi ruh, lymda phi iaineh ha nga . . . . Naba khlem ma nga phim lah leh ei ei ruh em." Ioannis 15:4,5.

KA JINGIASHEM

DISCOVER
online

Kawei na ki jingdonkam bakhraw tam ki por jong ngi ka dei ia ki bried ban pyniasoh ia ka bor bried batlot bad ka bor blei da kaba don ka jingiadei baman la ka sngi bad U Khrist. Kawei ka mat badonkam ba dei ban ban jur shaphang ka jingiadei bad U Khrist ka dei ia ka kam kaba u la leh halor ka diengphna. Ka jingjahthait kaba shisha bad ka jingsngewskhem kaba thikna, ka lah ban don namar ka kam bakhraw kaba U Jisu U la leh mynba u la pyrta ia iap: "La pyndep" (Ioannis 19:30). Ban ong da kumwei, ka kam ka jingsiewspah jong u ia ngi ka la dep.

"Hynrei mynta tang shisien la pynpaw ia u ha kaba kut ki ia, ia ka ban pyndam noh ia ka pop da ka ba knia ia lade." Hebrew 9:26.

Mynba U Jisu U la iap, U la "pyndam noh ia ka pop." Dei na kata ka daw ba la ong ba u bangeit uba la phla ia la ki pop u lah ban "jahthait" ha ka kam ba la pyndep jong U Khrist. Ia ngi la pdiang.

Ka pop jong ngi ka sah shadien ka jingiaidwir jong ngi mynta. U Jisu U la pynjem ia ki jingeh ka pop jong ngi da kaba iap tang shisien na ka bynta ia baroh ha ka diengphna. U Jisu U la pyrta, "La pyndep," kumta la pynskhem ia ka kular jong U "ngan ai ia phi ka jingjahthait kum ka jingshisha ba la pynskhem. U Khrist U la pyndep janai ia ka kam jong ka jingsiewspah ia ngi ha Kalbari (Titos 2:14), nangta u la shongthait ha jingtep ha ka Sabbaton, bad U la mih pat na ka jingtep ha ka step Robibar kum u Nongjop halor ka pop bad ka jingiap. U Khristan um lah ban don ka jingsngewskhem kaba kham khraw nalor kaba shaniah ha ka jingtrei ba la pyndep jong U Khrist.

"To ngin iawan hajan da ka dohnud bashisha ha KA JINGSGEW SKHEM BHA KA JINGNGEIT, . . . To ngin ia bat skhem ia kata ka jingphla ka jingkyrmen jong ngi ba kan ym khiih shuh namar ia uba lah ban shaniah kein long uta uba la kular." Heb. 10:22,23.

Namar "uta uba la kular u long uba lah ban shaniah," ngi lah ban leit rung sha ka jingjahthait ka jingpynim kaba U Jisu U la kular. Ka jingsngewskhem, ka jingsuk, bad ka jingjahthait kaba ngi la iohmad ha U Jisu man ka sngi ka dei ka jingmih ym na kaei kaba ngi leh, hynrei na kaei kaba U la leh ha ka diengphna.

Ngi lah ban jahthait ha U Khrist namar ba ia ka jingpynim jong ngi la pynskhem. Kata ka jingsngew skhem ka pynkhih ia ngi ban pynlut por bad U Khrist man ka sngi, da kaba bam ia ka Ktien jong U bad ring mynsiem na ka lyer bakhuid jong ka bneng lyngba ka jingduwai. Ka jingiakynduh bad U Jisu ka iarap ia ngi ban pynkylla ia ka jingim bajynjar sha ka jingim kaba jai jai bad kaba don jingthmu.

3. KA JINGIASOH BAD U JISU MAN KA TAIEW

Hadien ba U Khrist U la dep pynlong ia ka pyrthei ha ki hynriew sngi (Kolosai 1:16-17), U la ai ia ka Sabbaton ka jingjahthait. Ka

KA JINGIASHEM

dei ka lad ba shisien shi taiew ia ngi ban pynskhem ia ka jingiadei jong ngi bad U.

"U Blei U la iohi ba kiei kiei kiba u la thaw, bad ki la long ki babha eh. Bad kaba la janmiet ka la long bad ka step ka la long __ ka sngi kaba hynriew. Kumta la pyndep noh ia ki bneng bad ia ka pyrthei, bad ia ki kynhun bah baroh jong ki.

"Te ha ka bahynniew ka sngi U Blei U la pyndep noh ia la ka kam ia kaba u la lah pynlong; bad ha ka bahynniew ka sngi u la shong sngi na ka kam jong U baroh ia kaba U la lah pynlong. Bad U Blei U la kyrkhu ia kata ka sngi ka bahynniew, bad u la kyntang khuid ia ka: naba ha kata ka sngi u la shong sngi na ka kam jong u baroh ia kaba U Blei u la lah pynlong bad thaw." Jenesis 1:31-2:3.

Hadien ba U Nongthaw jong ki, U Jisu U "la shong sngi" ha ka Sabbaton kaba nyngkong lem bad u Adam bad ka Im, kumta U "la kyrkhu" ia ka sngi Sabbaton bad pynlong ia ka "ka ba kyntang." U Blei U la pynskhem ia ka taiew kaba 7 sngi, ym ia ka jingmyntoi jong U, hynrei na ka bynta jong u Adam bad ka Im bad ia ngi kiba mynta. Namar ba u kit khia katta katta ia ki briew kiba U la thaw, U la thmu ba man ka hynniew sngi lymba ka jingim jong ki ki dei ban pynkyntang ha ka ba wad ia ka jingdon jong U. Kawei pa kawei ka Sabbaton, kumba U la khot ia ka, ka dei ban long ka jingshongthait ia ka met bad ia ka mynsiem. Ka jingwan rung ka pop sha ka pyrthei jong ngi ka nang pynlong ia ka jingshongthait ka Sabbaton kaba kham donkam. Uta U juh U Nongpynim Uba la kular ia u Adam bad ka Im ia ka "jingjahthait," hadien kumba arhajar snem u la ai ia ka hukum ha u Moses halor u lum Sinai (I Korinth 10:1-4). U Jisu U la jied ban buh ia ka Sabbaton ka jingshongthait hapdeng ki 10 hukum. Ka hukum ka basaw ka ong:

"KYNMAW IA KA SNGI SABBATON BAN RAKHE KHUID IA KA. Hynriew sngi men trei bad men leh ia ka kam jong me baroh. Hynrei ka sngi ka bahynniew ka long ka Sabbaton ia U Trai Uba U Blei jong me: ha kata men ym leh kaei kaei ruh ka kam, ma me lymne u khun jong me, lymne ka khun jong me, lymne u mraw jong me, lymne ka mraw jong me, lymne ka jingri jong me, lymne u nongwei uba hapoh ka phalor jong me: Naba ha ki hynriew sngi U Trai U la thaw ia ka bneng bad ia ka khyndew, ia ka duriaw ruh, bad ia baroh katba don ha ki, U la shong sngi ruh ha kata ka sngi ka bahynniew; namar kata U Trai U la kyrkhu ia ka sngi Sabbaton bad u la pynkyntang khuid ia ka ruh." Eksodos 20:8-11.

U Blei U la pynskhem ia ka Sabbaton kum ka sngi ban "kynmaw" ia U Trai "Uba la thaw ia ki bneng bad ka khyndew." Ka jingshongthait ka Sabbaton man ka taiew ka pyniasoh ia ngi bad U Nongthaw Uba la kyrkhu ia kane ka sngi bad buh kyrpang ia ka.

Mynba U Jisu U dang don ha pyrthei, Um ju pep ban kyrshan ia ka jingiatylli jong U bad U Kpa. U la myntoi na ka jingjahthait jong ka Sabbaton da kaba leit mane Blei ha kata ka sngi, kumba u Lukas u iathuh ia ngi:

"U la wan ruh sha Nazareth ha kaba la pynsan pynrangbah ia U; te u la leit rung kumba U ju leh, ha ka sngi Sabbaton ha ka synnagog, bad U la ieng joit ban pule." Lukas 4:16.

KA JINGIASHEM

Lada U Jisu Uba long u briew bad U Blei U donkam ban shongthait ha khmat U Kpa jong u ha ka sngi Sabbaton, ma ngi ki briew lei lei ngi donkam kham palat. Haba U Jisu U la sar sharud ia kita ki ain briew ba ki Jiw ki la pynsnoh ha ka Sabbaton (Mathaios 12:1-12), U la kdew ba U Blei U la thaw ia ka ban pynmyntoi ia ki briew:

"U la ong ruh ha ki, ia ka Sabbaton la thaw na ka bynta u briew, ym ia u briew na ka bynta ka Sabbaton. Kumta te u Khun u briew u long U Trai jong ka Sabbaton." Markos 2:27,28.

U Jisu U la nangpyni shynna ia ka jingdonkam ka Sabbaton wat ha ka jingiap jong u. U la iap "ha ka sngi Pynkhreh, bad kan sa sdang ka Sabbaton" (Lukas 23:54). Ha kata ka khyllipmat U la pynbna, "La pyndep," kata ka long, ka jingwan jong u sha ka pyrthei bad shah iap kum u nongmih bujli na ka bynta ka jait bynriew ka la dep (Ioan. 19:30; 4:34; 5:30). Nangta ban pyndon burom ia kata ka kam kaba u la pyndep hok, U Jisu U la shongthait ha jingtep ha ka Sabbaton.

Kumba U Khrist U la pyndep ia ka kam ka jingpynlong ha ka sngi ka bahynriew bad shongthait ha ka sngi ka bahynniew, kumta ruh da kaba iap halor ka diengphna U la pyndep ia ka kam ka jingsiew spah ha ka sngi ka bahynriew nangta shongthait ha ka sngi ka bahynniew.

Ha ka step Robibar, U Jisu U la mihpat na jingtep; U Nongpynim uba jop (Lukas 24:1-7). U la dep phah lypa ia ki synran ban sumar ia ka Sabbaton hadien ka jingmih pat jong U. Haba kren ia ka jingpynjot ia ka Jerusalem, kaba la jia la jan sawpew snem hadien ka jingiap jong U U hukum ia ki:

"Duwai ba ka jingphet iap noh jong phi kan ym long myntlang lane ha ka Sabbaton." Mathaios 24:20.

U Nongpynim jong ngi u la kwah ia ki synran jong U bad ia kito kiba ki la khring ban iai sumar ia ka Sabbaton kumba u la pyni nuksa ia ki (Ioan. 15:15,16. U la kwah eh ia ki ban iohmad ia ka jingjahthait ka jingpynim bad ia ka jingshongthait ka Sabbaton. Kim shym la pynsngewsih ia U. Ki synran ki la rakhe ia ka Sabbaton hadien ka jingiap U Khrist (peit Lukas 23:54-56; Ki Kam 13:14; 16:13; 17:2; 18:1-4).

U apostol Ioannis baieit u la iai ri ia ka jingiadei ba man ka taiew bad U Khrist ha ka Sabbaton. Ha ka shithi jong u u la thoh bun snem hadien, "Ha ka sngi U Trai nga la long ha U Mynsiem" (Jingpynpaw 1:10). Kat kum U Jisu, "Ka sngi U Trai" ka dei ka Sabbaton, "naba U Khun u briew u long U Trai ka Sabbaton" (Mathaios 12:8).

Ha ka Sabbaton ngi pyndonburom ia ki artylli ki jingleh bakhraw jong U Trai na ka bynta jong ngi: U pynlong ia ngi bad U pynim ia ngi. Kane ka jingiakynduh Sabbaton kan iai long haduh ha bneng:

"Namar kumba ki bneng bathymmai bad ka khyndew bathymmai, ia kiba ngan thaw, kin iai sah ha khmat jong nga, ong U Trai, kumta ruh u symbai jong phi bad ka nam jong phi

kan iaisah. Te kan jia ruh ba na uwei u naithymmai haduh uwei pat bad na kawei ka Sabbaton haduh kawei pat, ka doh baroh kan wan ban mane ha khmat jong nga, ong U Trai." Isaiah 66:22,23.

4. KI JINGMYNTOI KA JINGSHONGTHAIT SABBATON

Ki brierw mynta ki por ki iaiuh bein iwei halor iwei ha ka jingim lamwir jong ki. Ki longing ki la jot la pra hapoh kine ki jingeh kiba ban khia. Hynrei U Blei U ai ia ka Sabbaton kum ka lad bakham bha ban im ia ka jingim bakham bha.

To ngin iapeit ia ki katto katne ki jingmyntoi ka jingshongthait ka Sabbaton:

(1) Ka Sabbaton ka dei ka jingkynmaw ia ka jingpynlong, bad ha kaba rakhe khuid ia ka, ngi pynieng ia u mot jingkynmaw ia U Nongthaw jong ngi. Ki kynta bakyntang jong ka ki pynioh ia ka lad bakordor ban iakynduh bad ka tynrai jong ngi ha ka pyrthei ba la thaw da U Blei. Mynno ka sien khatduh ba phi, ne ka ing jong phi phi da ai por shisha ha ki jingitynnad ba jar jar jong ka lynti khlaw ne ka wah ba tuid ha ki maw? Ka Sabbaton ka ai por ia ngi ban ia don lem bad U Jisu ban iohi ia ki jingphylla ba U la thaw na ka bynta jong ngi.

(2) Ha ka Sabbaton ngi iohmad ia ka jingkmn ka jingmane bad ka jingiasyllok bad ki para Khristan. Ka don ka jingmyntoi ha kaba iaroh ia U Blei bad kiwei kum ka kynhun mane Blei. Ka Sabbaton ka ai ha ngi ia ka por bakyrpang ban ia kynduh lang kum ka balang ban ia pynshongshit iwei ia iwei pat.

(3) Ka Sabbaton ka pynioh lad ban leh ia ki kam basbun bad ki jingpyrkhat babha. Hato la don ki marjan kiba pang ha kata ka taiew mynba phim don por ban leit jngoh? Mynba ka paralok ka la donkam ia ka jingshah shkor basngewlem hadien ba la khlad noh u tnga jong ka? Hato ka jingbun kam jong ka jingim ba man ka sngi ka pynduh lad ia ka jingshah shkor ba ieit jong phi? U Jisu U ai jingmut: "Ka long ka babit ban leh bha ha ka Sabbaton." Mathaios 12:12.

(4) Ka Sabbaton ka dei ka sngi ban pynskhem ia ka longing. Haba U Khrist U la hukum, "Ha (ka Sabbaton) men ym leh kaei kaei ka kam" (Eksodos 20:10). U la ai ka jingbthah babha tam ia ki kpa kiba trei than bad ia ki kmie ki bapang.

Ka Sabbaton ka long ka dak pynsangeh kaba khraw ia ki longing. Wat shah shuh ba kiei kiei kiba kyrkieh eh kin pynkhapngiah ia kiei kiei kiba don kam tam. Ka Sabbaton ka dei kawei ka sngi ha kaba ngi lah ban buh sharud ia ka jingban ba khia bad shim noh da ka jingduwai, ia ka jingtrei da kaba rkhe, ia ka jingbunkam da kaba jah thait jar jar. Ka jingshongthait Sabbaton ka ai lad ia ka long ing baroh kawei ban pyniasoh bad U Khrist bad ka bor ba kynja mynsiem jong U.

(5) Ka Sabbaton ka dei ka por kaba U Jisu U don hajan. Kawei pa kawei ka jingiadei ka dawa ia ka por, bad ka jingiadei jong ngi bad U Khrist ka dawa kumjuh. Kaba aiti ia kata ka sngi baroh kawei ha U Khrist man ka taiew ka dei ka rukom babha ban ri ia ka jingiadei lok jong ngi bad U

kaba thymmai bad bashitthem. Ka Sabbaton ka pynioh por ban pule Baibl, bad ia duwai, bad ban shu don marwei tang bad U Jisu ha ka jaka ba jar jar, bad sngap.

U Jisu "U la kyrkhu ia ka sngi ka bahynniew bad u la pynkyntang khuid ia ka" lem bad ka kular ia ka jingdonlem jong U (Jen. 2:3). Phi lah ban sngewthuh balei ba ka long kaba donkam ban rakhe ia ka sngi Sabbaton, ka sngi bahynniew jong ka taiew kum ka Sabbaton, namar ba ka dei ka sngi ba U Khrist U la buh kyrpang ha ka jingpynlong ban ia kren ia syllok bad ngi ha ka rukom kaba kyrpang.

Mynba U Jisu U la thaw ia ka Sabbaton ka imat kum ba U pyrkhath ia ka pateng jong ngi ha ka jingmut jong U. Ka dei kata kaba ngi donkam eh ha ka pyrthei kaba dap ba shlei da ki jingjynjar bad jingpang: Ka sngi kaba la pyndkut na kiei kiei baroh. Ka sngi ban mane ia U Blei, ban pynleit jingmut ia ki kam U Blei, ha ka jingiadei, ha ka jaka jong kiei kiei.

5. KA JINGIOH MAD LYPA IA KA JINGJAHTHAIT KA BNENG

Ngi lah ban iathuh kyllum ia ki jingmyntoi jong kaba pyniasoh bad U Jisu lyngba ka jingiakynduh ba man la ka sngi bad kaba shisien shi taiew ha kawei ka ktien__ shongthait. Ka ktien Sabbaton ka wan na ka ktien Hebrew kaba mut "shongthait", kumta kam long kaba sngew phylla ba ki Jingthoh ki khot ia ka sngi kaba 7 ka Sabbaton ka jingshongthait" Lebitikos 23:3.

"U Blei U la kren shaphang ka sngi ka bahynniew ha kine ki ktien: "Bad U Blei U la shong Sngi noh ha ka sngi ka bahynniew na ki kam jong U Baroh' . . . . NAMAR KATA KA DANG SAH KA JINGSHONGTHAIT KA SABBATON IA U PAIDLANG U BLEI; . . . To ngin iaiminot ban leit bsut sha kata ka jingjahthait." Hebrew 4:4-11.

Kaba ioh mad ia "ka jingjahthait ka Sabbaton" ka ai ha ngi ia ka jingioh mad lypa ia kata ka jingkmn kaba ngin sa iakynduh ha ka jingjahthait jong ka bneng. Kata ka jingshongthait kam dei kaba shu shong khlem trei, ka kdew sha ka jingsngewskhem, ka jingsuk bad jingman bha kaba long ka tynrai jong ka jingim bakyrhai. Ia kane ka jingjahthait bakynja mynsiem lah ban sngewnguh tang lyngba ka jingiashem. Ka jingphla jong kito kiba la iohmad ia ka jingjahthait ka jingpynim bad ka jingshongthait ka Sabbaton ka long kaba shi tyllup ka bneng bad ka khyndew: "Lada phi leit rung sha ka jingjahthait jong U Jisu lyngba ka jingiadei ba man la ka sngi bad man ka taiew bad U, phin sa shem ia ka jingkmn bakhraw tam ka jingim."

Phin nym kwah ban ainguh ia U Jisu ia ka jingai jong ka jingjahthait jong U? Phi kwah ban ainguh ia U na ka bynta ka jingkular ia ka jingjahthait ka jingpynim man ka sngi ban ia kynduh ia ki jingkop ka jingim, bad ia ka kular ka jingshongthait ka Sabbaton man ka taiew ban pynskhem ia ka jingiadei jong phi bad U? Lada phim pat ju leh kumta, hato phin pdiang ia ka jingpynim ba U tyrwa? Phi kwah ban iathuh ia U ba phi kwah ban sumar ia ka Sabbaton jong U man ka taiew? Hato phi kwah ban ong, "Hoid Trai! Nga kwah ban wad jingsngewbha ha ka sngi ba Me la pynskhem." Balei ba phim aiti noh ia lade mynta hi?

KA JINGIASHEM

(Phi lah ban lyngngoh: Mano ba la pynkylla ia ka Sabbaton na ka sngi Saitjain, ka sngi bahynniew jong ka taiew, sha ka Robibar, ka sngi nyngkong ka taiew? Mynno la leh ia kane? U Blei U ai bor ne em? Ia kine ki jingkylli yn sa jubab ha ka Guide 21.)

Ka Jingsan Lyngba Ka Jingiasam

U Larry u dang kmen ia ka jingiakren ba sngewtynnad, ka jingdihsha bad u khaw sdieh ha ing u Mr. Komori mynba ki nongwan kai ki sdang ban sei ia ki Baibl jong ki. Baroh ki la shu ia peit sha u da ka jingkhmih lynti. "Phi lah ban ai ia ka jingpule ha ngi mynta?" la kylli u Mr. Komori.

U Larry u la kyndit hangta. Um shym pyrkhata ba kane ka jingiakynduh kam dei tang ka jingia shongkai sngewbha. Te mynta um sngew nang ban pyrkhata kaei un ong.

Ha ka jingshisha u Larry u la hikai bun tylli ki Baibl klas ha Khristian English ka skul ha Japan ha kaba u trei. Hynrei ki long baroh kiba la pynkhreh bha. U lah ban ai jinghikai da kaba suk. Hynrei ban shu iakren shaphang U Blei kumto. . . kata ka long kaba pher.

U Larry u la iohsngew baroh ki jingiathuhkhana Baibl naduh dang khyannah. Hynrei kim shon jingmut ei ei ruh ha u kum u briew. U la leh shibun kiei kiei kiba u tip ki long ki bym dei ha khmat U Blei. Kumno un kren ha ki briew shaphang U Blei Uba ma u hi da lade um da tip bha?

Mynta u dang shong ha ka shuki bad la ker sawdong ia u da ki briew kiba khmih lynti, kata ka jingjia ka la jan pynkyllon ia u. Ha kata ka khyllipmat jong ka jingtieng, ka dkhot ka la wan ha ka jingmut jong u shaphang U Mynsiem Bakhuid uba ai ktien ia ngi ban phla (Lukas 12:12). U la duwai kut lad ban ioh jingiarap bad u kynmaw ia ka jingiathuh shaphang u khun sarong awria.

Katba u iathuh haduh katno U Blei U ieit wat ia kito kiba sakma jngai na u, u Larry u shem ia lade ba u kren beit na la ka dohnud. Ki ktien jong u ki ngam ha ki jingmut ki nongsngap. U iasam ia ka jingieit U Blei. Te kata ka dei ka sien nyngkong ha ka jingim jong u ba u la sngewtuh haduh katno U Blei U ieit ia u.

Ha kata ka miet u Larry u dem khohsiew harud jingthiah bad aiti ia la ka jingim ha U Blei uba la long uba shisha. Mynta kata ka la long ka jingshisha kaba la tylllep ia u.

1. U JISU U PYNSHLUR IA NGI BAN NANGSAN DA KABA IASAM

Ki synran ki la pynlut lai snem shiteng ban shim jinghikai na ki ktien bad ki jingleh U Jisu bad khatduh ka jingiap bad ka jingmihpat jong U. Shwa ba U Jisu Un leit phai noh sha bneng, u la hukum ia ki synran ban long ki nongmih khmat jong U:

"PHIN SA IOH PDIANG IA KA BOR ynda la wan U Mynsiem Bakhuid ha phi; te PHIN long KI NONGPHLA JONG NGA. . . . shaduh ki bakut ka pyrthei." Ki Kam 1:8.

Ynda ki nongbud U Khrist ki la aiti ia la ki dohnud ha u khlem tyngkai ha ka sngi Pentekost, U Khrist uba la mih pat u la pynkylla ia ki jingim jong ki da ka bor U Mynsiem. Ki la kylla long ki

KA JINGIASHEM

nongphla, ym tang ia ka jingmihpat U Khrist bad ia ka jingleit kiew jong U sha bneng, hynrei ia ka bor ka jingmihpat jong U kaba la pynkylla ia ki jingim jong ki:
Kum ki Khristan ngi ruh ngi long ki nongphla ia ka jingmihpat U Jisu namar ba ngi la iohmad ia ka bor bapynthymmai ha ka jingim jong U.

"Hynrei U Blei, ba u long uba kynrei ha ka jingisnei, namar ka jingieit bakhraw jong U da kaba U la ieit ia ngi, U la pynim ia ngi lem bad U Khrist, wat haba ngi la long kiba iap da ka jingryngkang __ ka dei da ka jingaiei ba la pynim ia phi. U BLEI U LA PYNIM IA NGI LEM BAD U KHRIST . . . BA UN IOH PYNI HA KI ARTA KI BAN wan ia kata ka jingkyngrei eh ka jingaiei jong U ha ki jingleh sbun sha ngi ha U Khrist Jisu." Eph. 2:4-7.

Ia ngi la pynlong im lem bad U Khrist, khnang ba ngin ioh "pynpaw ia ka jingkyngrei ka jingaiei jong U." Bad u la phah ia ngi ban leit rah ia ka khubor babha sha ka pyrthei baroh, nangta u kular ban leit lem bad ngi katba ngi dang leh ia kata (Mathaios 28:19-20).

U H.M.S. Richards, u nongseng ia ka Voice of Prophecy radio, shisien u la phla: "Nga la iohi ia ka jingkylla ha ki dohnud ki briew kiba la iohsngew ia ka gospel U Khrist. Nga la poi sha ki ri ha kaba ia ka kyrteng U Blei bad ka jong U Khrist ym pat la ju tip tad haduh ba ka Balang jong U ka la leit rah ia ka gospel hangta. Nga la iohi ia kine ki briew ba ki la kylla na ka jingim jakhlia sha ka jingim bakhuid, na ka jingpang sha ka jingkoit, na ka jingtieng ia ki mynsiem bymman sha ka jingkmien ha ka jingim Khristan. Nga la iohi ia ka jingkylla ha ka kyrdan jong ki kynthei. Nga la iohi ia ki ing Khristan bashisha ba ki la mih na ka jingdum ki nongmane bleithaw. Ha kawei pa kawei ka ri ba nga la leit jngoh nga la iohi ia ki jingim ba la pynkylla. Nga tip ba ka 'gospel U Khrist. . . ka long ka bor U Blei ia ka ban pynim' (Rom 1:16). Nga tip ba haba ka balang ka ialap ia ka khubor ka gospel, ki jingkylla ki jia ha ki dohnud ki briew, ha ki ing bad ki paw ha ki jingim jong kito kiba jubab ia ka jingkyntu jong ka."

U Blei U la ai ha ngi ki briew batlot ka bynta kaba kyrpang ban leh ha kane ka kam bakhraw, namar kaba iasam ka dei ka bynta badonkam eh jong ka jingroi. Khnang ba ka jingngeit jong ngi kan iai sah kaba koit bakhiah, dei ban kren shaphang jong ka. Kumba u Larry u la shem ha ka rukom kaba phylla, kaba iasam ia ka jingngeit ka iarap ia ngi ban iohmad kham phylla bad ka pynlong ia ngi ban roi ban san.

2. NGI IATHUH LEM SHAPHANG U KHRIST DA KA RUKOM BA NGI IM

Uwei u samla uba la san ha ka ing kaba lehbein shisien u peit thuh: "Nga khmih ha ki kmie ki kpa kiba da ka nuksa jong ki ki la ai ha nga ia ka dur bakyllain jong U Blei: Ngam ju don ka nuksa jongno jongno kiba da ieit shisha ia nga." Ki briew sawdong jong ngi ki donkam eh ia u briew uban ai ia ka dur bashisha jong U Blei. Ki donkam ia u briew uban pyni nuksa ia ki jinglong babha jong U Blei. Ka jingiathuhkhana ba donbor tam ka dei bunsien da ka rukom ba ngi im. Shwa ba u briew un niewkor haduh katno phi tip, ki dei ban tip haduh katno phi niewkor. U Petros u kyntu ia ngi:

KA JINGIASHEM

"Da kaba iai bat ia ka jinglong jingim jong phi kaba bha hapteng ki Jentil; ba . . . ki lah na kita ki jingleh babha jong phi, ia kiba ki iohi, ban pyndon burom ia U Blei. . . . Naba U Khrist ruh u la shah na ka bynta jong ngi, da kaba iehnoh ia ka rukom ia ngi, khnang ba ngin ioh bud ha kita ki jingjam jong u." I Petros 2:12,21.

Kumba U Khrist U la shah shitom na ka bynta jong ngi ha Kalbari, ngi don ka nuksa jong ka jingieit ba kheinduh. Kata ka jingieit ka dei ban mih ha ngi kum ka jingleh ieit ia kiwei, ka lah ban long ka bor bakhlain ban khring ia ki bym neit sha ki ksangkti jong U Khrist.

3. NGI IATHUH SHAPHANG U KHRIST NAMAR KA RUKOM BA NGI PYRKHAT

Mynba u Soitan u la ap thap ia U Jisu ha ka rikhlaw lem bad ki jingpynshoi jong u sha ka bam, ka jingsarong, bad sha ka jingleh meng, U Jisu U la ialeh bad u da kaba u pyndonkam ia ki Jingthoh (Mathaios 4:4,7,10). U Khrist U long Uba la pynkhreh namar ba u la pyndep ia ka jingmut jong u da ki jingshisha ka Baibl. Ka dei hangta ba la jop ne rem ha ka jingialeh __ ha ka jingmut jong ngi.

"Naba kumba u briew u pyrkhat ha ka dohnud, kumta ruh u long." Proberb 23:7.

Ki Khristan kiba iaisan ki pyrkhat ia ka bneng. Ki pynleit jingmut ha ki jinglong babha kiba ki ialeh ban tei.

"To phin ia kmen noh ha U Trai ha la ka sngi: . . . wat khuslai ia kaei kaei ruh; hynrei ha kaei kaei baroh da ka jingduwai bad ka jingkyrpad lem bad ka jingainguh, to phin pyntip ia ki jingpan jong phi sha U Blei. Te kata ka jingsuk U Blei, kaba palat ia ka jingshemphang baroh, kan ri jai jai ia ki dohnud jong phi bad ia ki jingmut jong phi ha U Khrist Jisu. Ha kaba wai noh ko parabangeit, kiei kiei kiba SHISHA, kiei kiei kiba donburom, kiei kiei KIBA HOK, kiei kiei ki BAKHUID, kiei kiei ki BAITYNNAD, kiei kiei ki BADEI IAROH __ lada don kano kano ka jingbha, bad lada don kano ka jingiaroh, to phin iapyrkhat ia kine kiei kiei ruh." Philippi 4:4-9.

Kaei ngi buh ha ka jingmut jong ngi kata ka pynlong ia ka jingiapher. Ia ka synrum ba don hapoh, dei ban bret shabar. Haba ri ia ka ktien U Blei hapoh ka dohnud, ka jingim riewblei ka tyngshain shabar.

4. NGI PYNPAW IA U KHRIST DA KA RUKOM BA NGI PEIT

Kum ki nongmih khmat jong U Khrist, ki Khristan ki dei ban long kiba don akor ha ka riam ka beit, da kaba kiar na kano kano ka jingleh palat.

"Lada kino kino ruh ki bymkohnguh ia ka Ktien U Blei, ynda ioh pynngeit ia ki ruh khlem kata ka ktien, da kata ka jinglong jingim

jong kita ki kynthei, haba kin da khmih ia kata ka jinglong jingim basngur jong phi. Kiba ka jingpynibha jong ki to ai ba kan ym long kata kaba shabar, ka jong kaba thain shniuh, bad kaba deng ia ki jingdeng ksiar ne rupa lane kaba kup ia ki jain baremdor. Hynrei to ai ba kan long uta u briew ba la rieh jong ka dohnud ha ka jingpynibha ka bymsep ka jong ka mynsiem bajemnud bad bajar jar, kaba long ha khmat U Blei kaba kordor eh. Namar kumta ki la ju pyni bha ia lade da kaba pynkohnguh ia lade ha ki tnga la ki jong hi." I Petros 3:1-5.

Kaba long synlar ha ka riam ka beit ka la ju long barobor ka dak jong u Khristan uba shisha uba pynsyriem ia U Khrist. Yn khring ia kiwei sha ngi kum ki Khristan ym da ka jingkren jong ngi shaphang ka riam ka beit, hynrei da jinglong ba ka jingim jong ngi ka pynpaw shaphang U Jisu.

5. NGI IATHUH SHAPHANG U KHRIST DA KA JINGLEH BA NGI LEH

U nongthoh History, u Edward Gibbon u iathuh ia ngi ba mynba U Galerius u la lute ia ka kut jong ki Persia, ka plasnieh kaba phyrnai kaba dap da ki maw kordor ka la hap ha ki kti u shipai nonglute. Une u briew u la buh sumar bha ia kata ka pla, hynrei u bret noh ia kita ki mawkordor.

Ki briew kiba snoh tang ha ki jingpynkyndeh kiba ha sla ba ka pyrthei ka tyrwa __ katba ia U Jisu ki kyntait, u mawlyngnai bakordor __ ki don ha ka jinglong kaba kham sniew ban ia u shipai nonglute. Kam dei tang ka spah kaba syntuid na ki kti jong ngi, hynrei ka jingim bymjukut. Kumta ka Jingthoh ka maham ia ngi:

"Phi wat ieit ia ka pyrthei, lymne ia kita kiei kiei kiba ha kata ka pyrthei. Lada uno uno ruh u ieit ia ka pyrthei, kata ka jingieit U Kpa kam don shuh ha u. Naba baroh kaba ha kata ka pyrthei __ ka jingkwah brai jong ka doh, ka jingkwah brai jong ka khmat, bad ka jingsarong thala shaphang ka jingim, kam long na U Kpa, hynrei na kata ka pyrthei ka long. Bad kata ka pyrthei ka iaide jah noh, bad kata ka jingkwah brai jong ka: hynrei uta uba leh ia ka mon U Blei u iaisah bymjukut." I Ioannis 2:15-17.

U Soitan u la ialeh ban tahrong ksiar ia ki pop bashyrkhei kiba pynjot ia ka jingim bad ia ki jingmlen basniew tam. Ia ka jingdih kiad la pyni paidbah tang da ki samla babha briew, kiba trei shitom, bad da ki briew kiba suk bakmen. Ngim ju iohi ia uba la pynsniew da ka jingdihkiad ba un paw ha ka jingpyni ba u briew ula mih na ka dukan die kiad bad ka pla jot ha ka kti.

Ngidei ban sumar bha ha kaba iasyllok ne ialok iajan bad kito kiba ialam ban pynduh ia ki nongrim ka jingngeit Khristan (II Korinth 6:14). Hoid U Khrist U kwah ia ngi ban leit sha ki lok kibym long Khristan. Ki jingiadei marwei ki dei ki lad da kaba ngi iasam ia ka jingngeit bad kiwei. To da peit bha ioh ki lok jong phi ki ring ia phi sha ka rukom im ka barim.

Kaei kaei kaba ngi shim sha ka jingim jong ngi, ki jingsngewbha bapynbyrnia ba ngi jied, ka don ka jingktah ia ka jingim bakynja mynsiem jong ngi. Ngidei ban long adkar, aiu ngi bsa ia ka jingmut jong ngi.

"Ngan ym buh ei ei kaba thala ha khmat jong nga." Salm 101:3.

Lada ngi bsa ia ki mynsiem jong ngi da kaei kaei kaba bha eh, ka basniew kan ym lah ban ring ia ngi sha ka jingjot. Da kaba iai ri ia ka kyrdan jingim kaba kham jrong ha kiei kiei kiba rung ha ka ing jong ngi bad ha ka jingmut jong ngi, u Soitan un ym lah ban pynpoh ia ngi. U Khristan U don bun kiei kiei ki ban pynkmen ia u ban ia kiwei ki briew.

"Ha khmat jong me ka jingdap ka jingkmen ka don; ha ka kti kamon jong me ki don ki jingsngewbha junom junom." Salm 16:11.

6. NGI PYNPAW IA U KHRIST DA KA RUKOM BA NGI AI

Katba u dang pynbaptis ia uwei uba dang shu ngeit thymmai, u Pastor H.M.S. Richards u iohi ba uta u briew u don ka pla peisa jong u ha ka pla. Te u Richards u kylli lada u klet ban ieh ia kata ka pla peisa ha ka kamra plijain. "Ka pla jong nga bad nga ngin iashah pynbaptis lang," la jubab uta u briew. U la ioh bat ia ka mynsiem Khristan kaba shisha__ kaba ai ban iarap ia kiwei. Ki Khristan ki san da kaba ai, bad dei na kata ka daw ba U Jisu hi u la ong: 'Ka kham suk ban ai ban ia kaba pdiang" (Ki Kam 20:35).

Kaei kaba ngi ai ban pyniaid shaphrang ia ka hima U Blei ka neh ka dor ba bymjukut jong ka.

"Wat kynshew ki spah ia lade ha ka khyndew, ha kaba bam ka khniang bad ka sarang, bad sha kaba ki nongtuh ki pynpei, ki tuh ruh. Hynrei PHIN KYNSHEW KI SPAH IA LADE HA BNENG. . . . Naba ha kaba long ka spah jong phi, hangta ruh kan long ka dohnud jong phi." Mathaios 6:19-21.

Katba phi ai, kynmaw: "Ka khyndew ka long ka jong U Trai, bad ki jingdap jong ka. (Salm 24:1), kynthup ia ka ksiar bad ka rupa (Haggai 2:8). Ngii lade ruh ngi long ki jong U Blei, namar ba U la thaw ia ngi bad U la pyllait ia ngi na ka pop da kaba siew ia ka ram jong ka pop da ka snam jong U. (I Korinth 6:19-20). Kiei kiei baroh ba ngi don ki dei ki jong U Blei, namar ba dei ma U Uba ai ia ngi ka sap ban ioh spah." (Deuteronomi 8:18).

Haduh katno U Trai jong ngi Uba la sahnarphna bad Uba la mih pat U la khot ia ngi ban ia don bynta bad U ha kaba ialap ia ka gospel sha kiwei?

"U briew un lute ia U Blei ne em? Pynban phi la lute ia nga. Hynrei phi ong, ha kaba kumno ngi la lute ia Me? Ha ka bashiphew bad ki jinganguh kein. . . . Wallam ia kaba shiphew baroh sha ka ing jingkyshew, khnang ban long ka jingbam ha ka ing jong nga, bad to tynjuh ia nga te ha kane, ong U Trai ki pait, la ngan plie ne em ia ki jingkhang jong ka bneng ha phi, bad theh noh buk ha phi ia ki jingkyrkhu, katban ym ngiam jaka shuh." Malakhi 3:8-10.

KA JINGIASHEM

Kawei na ki shiphew jong ka "jingioh nong" jong ngi (Deuteronomi 14:22; Jen. 28:22). Ia u nongrep ne u nongkhaii ka jingioh nong ka dei ka jingmyntoi hadien ba la dep khate ia ki jinglut jingsep. Ia u nongtrei ophis ne shakri sorkar ka dei ka tulop jong u shibnai shibnai. Ki nongrim jong kaba siew ia kawei na ki shiphew ka dei ka jinghikai ia ka jinglong babha namar ba ka ia ngat lang bad ka jinglong jingim. Haba ngim siew ia kawei na ki shiphew ngi la "lute" ia U Blei. Kawei na ki shiphew ka dei ka jong U Blei bad dei ban pyndonkam ia ka ha kaba kyrshan ia ka kam U Khrist (I Korinth 9:14), bad pyndep ia ka kam ha khyndew khang ba un wan phai (Math. 24:14).

Mynba U Jisu U la wan shong hapdeng jong ngi, U pyni jingmynjur ia kaba siew ia kawei na ki shiphew ha ka Testament Bathymmai (Math. 23:23).

Katno ngi dei ban ai sha ki jingkyshew. Ka jingai ia ki jingkyshew ka dei ka jingrai jong u briew shimet. Uwei pa uwei u "dei ban ai katba u la rai ha ka dohnud jong u hi katno un ai." (II Korinth 9:5-7). Phim lah ban ai palat ia kaba U Blei U ai.

"To ai, te yn sa ai ha phi ruh; ia ka jingthew ka babha, ba la tynnian bad ba la kyrih, bad ba la shlei de, kin thep ha ka pla jong phi: naba da ka juh ka jingthew da kaba phi thew, yn thew pat ha phi." Lukas 6:38.

Shisien u H.M.S. Richards u la iathuh ia ka jingiakynduh jong u:

"Uwei u nongkhalai uba la ia khalai lynter jingim u la wan sha ka jingiaseng jong nga ha Los Angeles, bad ngan ym klet lano lano ruh ia ka por ba nga iakren bad u marwei shadien jong ka ing jingiaseng. U sei shi song ka peisa na ka pla jong u, 500 dollar, bad ai ia ki sha nga baroh, u da ong, "kane ka dei kawei na ki shiphew ka sien nyngkong ba nga siew."

"Uta u briew um dei uba koit bakhiah, bad um shym trei kano kano kawei pat ka kam hynrei u shu ia khalai la 30 ne 40 snem, kumta nga ong, kumno phin im?"

" U jubab, 'nga dang don satang 5 ne 6 dollar, hynrei kine kiwei ki dei ki jong U Blei.'

"Nangta nga kylli, 'Phin leh kumno?"

"Ngam tip,' u la jubab, 'hynrei nga tip ba nga dei ban siew ia kawei na ki shiphew sha U Blei, te un ri ma u ia nga.'

Bad U Blei U sumar shisha ia u. Ka jingkylla ka bamut jong uta u briew ka la long kaba shisha. U da pynkyntang shisha ia lade bad u la long uba basuk bakmen ha ka jingim Khristan jong u. "Bad U Blei U pynbiang ia u haduh ka sngi ka jingiap jong u." U Blei U khlem kular ba ki bangeit kiba iaineh kin riwspah. Hynrei ngi don ka jingshaniah ba U Nongthaw jong ngi Un pyndap ia ki jingdonkam ka jingim.

U Khrist Ula ai ia kiei kiei baroh na ka bynta jong ngi. To ngin ai ia ki dohnud jong ngi baroh sha U mynta. To ngin iasam ia U Khrist bad kiwei ki briew da ka rukom im ba ngi im, pyrkhath, peit, trei, bad ai. Balei ngim wad ia ka jingkmn jong kaba iasam lem ia U Khrist bad ki lok ki jor kumta ngin nang san ha ka jingaiei jong U?

Ka Rukom Im Bakoit Bakhiah

Ki nongiit bniah kiba mynta ki la ialeh shitom ban da thoh ia kata ka jingshisha kaba ka Baibl ka la pynskhem: ba ki briew ki long kiba iathain lang kum kawei. Ia kaei kaba ngi ju pyniakhlad kum ka met, ka bor pyrkhath, bad ka bynta ba kynja mynsiem jong u briew ki long da 'shisha ki bym lah ban pyniakhlad bad ki iathain lang. Ka jinglong bakynja mynsiem ka don ka jingktah halor ka jinglong ka met, bad ka met ia ka mynsiem. Ngilong u briew uba shitylli.

Ki riewstad saian ki la shem ha ka jingiit bniah jong ki ba u briew uba kmen uba rkhe u pynmih ki jingkylla kiba lah ban da thew ha ka bor iada jong ka met. Phi lah ban iarap ia ka met jong phi ban ialeh pyrshah ia ki jingpang kham bha da kaba ialeh ban long uba suk bakmen.' Kine ki jingiit ki pyni haduh katno ka jingmut bad ka met ki iatrei lang.

Da ki bun hajar snem mynshwa ka ktien U Blei ka la kdew ia kane ka jingiasoh ba kyrshan ia ka jingim hapdeng ka jingmut bad ka met kaba dang shu pdiang dang shen sha ka jinghikai ka koit ka khiah.

"Ka dohnud ka bakmen ka long kum ka dawai ka babha; hynrei ka mynsiem kaba lwet ka pyntyrrkhong ia ki shyieng." Proverb 17:22.

Kat kum u Apostol Ioannis, ka don ka jingiadei kaba jan haduh katno ka met bad ka jingmut sha ka jinglong ba kynja mynsiem jong ngi?

"Ko hep baieit, nga duwai ba ha kiei kiei baroh men roi bad men khiah khran, kat kumba ka roi ka mynsiem jong me." 3 Ioannis 2.

U Nongthaw jong ngi U kwah ia ngi ban don "ka met bakoit bakhiah." Ka ktien jong U Blei ka long kum ka um pohliaw jong ka jingkoit jingkhiah, kumjuh ruh ia ka jingim bymjukut.

Namar ba ka jingkhiah jong ka bor pyrkhath bad ka mynsiem ka iaaid lang, u Paul u kren ia kane ka jingkyntu:

"Namar kata lada phi bam ne lada phi dih, ne lada phi leh ei ei ruh, to leh phi ia kiei kiei baroh ia kaban pyndon burom ia U Blei." I Korinth 10:31.

Ka gospel ka kynthup ia ka jingpynthymmai ia ka met bad ia ka mynsiem. Ka rukom im bakoit bakhiah ka iarap ia ngi ban long ki Khristan bashait bakhlain bad bakmen.

Hangne ki don phra tylli ki nongrim kiba ngi dei ban bud lada ngi kwah ban im ka jingim bakham koit kham khlain bad bapynmih jingmyntoi:

1. KA LYER KHUID

Ka lyer bakhuid bad thymmai ka long kaba donkam ia ka jingkoit jingkhiah. Mynsngi ne mynmiet haba iohthiah, ka jingrung bad jingmih ka lyer bakhuid ha ki ing ba ngi sah bad ha ki ophis ba ngi trei ki pynthikna ia ka oxygen (ka lyer khuid) ban don ha ka snam sha man la ki bynta jong ka met. Kaba ring bad pynhiar mynsiem bha ha ka por step da kaba iaid kai ka dei ka rukom babha eh ban pynioh oxygen ia ka met jong ngi.

Kata ka pyni ba ka lyer ba ngi ring mynsiem ka long kaba donkam shibun. Sumar ban ym ring mynsiem ia ka tdem ka jynjaw ne ka lyer kaba kit ia ki khniang jingpang na ki jaka kiba rieh. Ka tdem ka pyntngit bad pynjakhlia ia ka lyer bad ka dei kawei na ki nongpyniap ka bakhraw mynta ki por. Ka jingiit bniah jong ki saiantis ka la pynskhem ia ka jingiadei hapdeng u duma bad ka jingpang bam pong, ka kansar ki tor, bad ka jingpang klongsnam. Ka jingshah khum ka met ha ka bih nicotine badon ha u sikret ka pynlong ia ka dihsikret kawei na ki jingmlien ba eh tam ban kein noh. Kat u snem 2020 ka jingdih sikret kan pyniap 12 millian shi snem lada kane ka jingdih ka iai bteng.

2. KA JINGSHAI SNGI

"Ki jingmyntoi jong ka jingshai sngi ki don shibun: "1. Khatsan haduh laiphew minut ban shong ne ieng ha ka jingshai sngi lada ha ka por mynstep ne janmiet ka iarap ia ka met ban shna Vitamin D, ka jingbam badonkam ia ka met lane ban shna ia ki cell baim ha ka sniehdoh. Ka Vitamin D ka iarap ia ka snam ban pynmih calcium bad ka phosphorus kiba tei bad pynbha ia ki shyieng.

"2. Ka jingshai sngi ka trei kum ka detol ne ka dawai kaba pyniap ia ki khniang jingpang.

"3. Ka sngi ka ai ia ka bor da kaba ki jingthung baroh ki lah ban pynkylla ia ka carbon dioxide bad ka um sha ka kynja shini. Khlem kane ka jingpynmih ki mrad bad ki briew kin shu iap thngan.

"4. Ka jingshai sngi ka iarap ruh ia u briew ban pyniadei bad ka jingtrei miet bad pynsting ia ka jingkhuslai kaba iadei bad ki sngi ki badum haba ka tlang ka la wan.

Ka kyntien jingmaham: Ka jingshai sngi ka lah ruh ban pynma: Kaba pynshah sngi slem than kan thang ia ka snieh doh, kan pynkhrav ia ka lad ban ioh ia ka jingpang kansar ka snieh doh, bad pynkloi ia ka jinglong tymmen, pynsniew ia ki khmat, bad pynlong ia ka jingpang khmat (cataracts)." Ia kine ki ktien ba la shim kylliang baroh la shim na ka Look and Live: A Guide to Health, ka lynnong ia ki rangbah, ka kwartar banyngkong 1993, Nampa, Idaho: Pacific Press Publishing Association). Shibun na kine ki jingthoh ha kane ka Guide kaba ym shym la pyni ruh la shim na kajuh ka jingthoh.

3. KA JINGJAHTHAI

Ka met ka dei ban jahthait khnang ba kan ioh lad ban maramot ia lade. Ngii dei ban ioh por ban ialeh kai leh sngewbha ban pyllait ia ka jingsngew syier namar ka jingkit khlieh ia ka kam bad ka

longing. Khlem ka jingjahthait, ki brierw ki iakynduh ia ka jingtieng jingkyiuh bad ka jingbym sngewthikna, sngewdom. Kum kita ki jingsngew ki lah ban ialam sha ka jingpang kaban pynbor ia ngi ban thiah bad jah thait, ka jingjahthait ka bamut ka jingdonkam. Ym lah ban buh bujli da kawei pat na ka bynta ka jingiohthiah mynmiet.

Kaba pynkhlain biang ia ka bor ba kynja mynsiem man ka sngi ka long kaba donkam ia ka jingkoit jingkhiah ka met. Ka jingpuson ba man ka sngi jong u Khristan, kaba pule ia ka Baibl, bad duwai kan pynkhiah ia ka met bad ia ka mynsiem. Ngi donkam ban sangeh na ka jingtrei ruh, ka jingshongthait ba shisien shi taiew bad ki shuti kut snem.

4. KA JINGKILAN

Ka jingkilan ka long kaba donkam eh ia ka jingkoit ka met:

"1. Ka jingkilan ka iarap ban pynbiang ia ka jingiaid ryntih ka snam.

"2. Kaba kilan ka pynlong ia ka snam ban tuid sha ki bynta ka met baroh kawei, bad kata ka pynsyaid ia ki kti ki kjat.

"3. Ka jingkilan ka pyllait ia ka jingring jingtan ka met bad ki jingsngew ki jingpyrkhat, kata ka iarap ban sngewkham bha ia ka jingim. Ka kilan ka long kum ka dawai babha ia ka khuslai bad ka sngewsih.

"4. Ka jingkilan ka pynmih ia ka bor electric ha ka jabieng bad ki thied jabieng. Ka iarap ban kyntiew ia ka koit ka khiah bad ka pynkhih ia ka bor iada jong ka met. Haba ia ka met la ri da ka jingkilan ka badei, ka jingmut ka lah ban pyrkhat bha bad jylliew.

"5. Ka lah ban iarap ia ka rong jong ka snieh doh bad ri ha ka jinglong baitynnad.

"6. Ha ka jingkilan ka pynlong ia phi uba kham khlain, bad haba khlem leh kumta ka bor met bad por pyrkhat ki thait ki lwait.

"7. Ka iarap ia ka jabieng ban pynmih ia ka kynja jingsngew ba biang bad ba nangsana ha ka longbrierw man brierw bad pynkhrav ruh ia ka mynsiem iaishah slem."

Lada phim pat ju kilan, sdang noh mynta suki bad nang pynbun katba phi nang ioh bor bad lah ruh ban shah. Ka lah ruh ban long khambha ban da ia kren shwa bad u doctor shwa ban sdang. Ka thong jong phi ka long ban leh da ki jingkilan kaba iajan bad kaba shu ia id shi mail ha ka 15 minit haduh saw ne san sien ha ka shitaiew.

5. KA UM

Namar ba ka um ka long kaba donkam ia iwei pa iwei i bynta ha ka met, ngi dei ban dih shibun ka um.

"1. Ha ka jingkhia ka met ka don 70 na ka 100 ka um. . . .

"2. Ka met ka dawa ban don 6-8 klas ka um ha ka shi sngi ban pynlah ia ka ban trei kam ha ki bynta baroh jong ka met. Katto katne na kita ki jingtrei kam ka met ki long ka jingiaid bha ka snam sha ki bynta ka met baroh kawei, kaba bred noh ia kaba dei ban bred, kaba leit rah ia ka jingbam sha ka jaka bad kaba tylliat ia ka jingbam. . . .

"3. U riew paidbah u don 15 haduh 40 billion tylli ki bynta ha ka

jabieng jong u. Iwei pa iwei na kito ki bynta ki long 70 haduh 85 na ka 100 da ka um. Da kaba dih um bha ban pynbiang ia ka jingdonkam kine ki bynta ka iarap ban ri ia phi uba kyndit bynriew bad ban pakhang ia ka khuslai ka sngewsih bad ka domriang.

"4. Ym dei tang ka um ba phi dih kaba donkam. Kaba sum da ka um kaba pynggad man ka sngi ne plie da ka umkor ban hap kumba hap u slap, kata ka rukom sum ka pynbha ia ka jingiaid ka snam ha ka met baroh kawei, kumta ka pynshait bor ia ka met bad ia ka jingmut. Kaba sum ka pynkhuid ia ka tngit na ka snieh doh bad pynhiar ia ka jingkhuid met."

6. KA JINGBAM KABA DEI

Ha ka jingpynlong U Blei U la bthah ia u Adam bad ka Im ban bam ka jingbam kaba da ki soh ot, ki symbai, bad ki soh (Jen. 1:29). Hadien ba u Adam bad ka Im ki la leh pop, la ai sa ia ki jhur ha ka jingbam u briew (Jen. 3:18). Hadien ka jingshlei Um, U Nongthaw u la ai sa ia ka doh jong ki jingthaw ki bakhuid. (Jen. 7:2-3; 9:1-6).

Ka doh jong ki mrad ka don khlein bad ka kholesterol, kaba pynkhray ia ka jingma ban don high blood preshor, kem pang kynsan, pang klong snam, ka kansar, jingpangshini, bad kiwei ki jingpang. Ha kine ki por ki doctor ki ong ia kito kiba bam doh ba kin bam tang ia ka doh kaba la shet bha bad ka dohkha bad ban bam tang teng khat.

Namar ba kito kiba bam da u jhur ki kham koit kham khlain bad kham im slem ruh, kiba bun ki riwstad ha ka liang ka bam ka dih ki pynshlur ia ngi ban pyrkhata ban phai biang sha ka jingbam ba U Blei U la ai ia u Adam bad ka Im ha kaba nyngkong.

Lada phi kwah ban sdang da ka jingbam jhur, pynthikna shwa ba phi sngewthuh kumno ban pynbeit ban ioh ia ka jingbam kaba biang (Balance diet) khlem ka doh. Bam san ne hynriew sien shi sngi da kiba bun jait ki soh, ki sohot, ki kynja symbai, bad ki shana ba bun jait bad ki jhur. Ki jhur jyrngam bad ki bastem, ryngkat bad ki soh jew, sohniamtra, ki long kiba donkam eh. Pyndon kam da u ata, bad pyndonkam da u khawsaw ha ka jaka u balieh. Dei ban buh bujli ia ka khlein mrad ba ju bam (kum ka makhon, ka malai) da ka khlein jhur. Kitei ki jingbam ba la ong haneng ki la biang khlem ka doh lada phi pyndonkam bad ki jingmih na ka dud.

Kito kiba jied ban bam doh kum ka shibynta na ka jingbam jong ki, ki dei ban bam tang ia ka doh jong ki mrad ba ka Baibl ka kdew kum ki mrad "bakhuid", kiba bit ia ki briew ban bam. Mynba U Blei U la shah ia ki briew ban bam ia ka doh ki mrad hadien ka jingshlei um (Jenesis 7:2,3; Lebitikos 11:47). U da iathuh kino ki mrad bakhuid bad kino ki bymkhuid bad bymbit ban bam.

Pule Lebitikos 11 bad Deuteronomi 14 ia ka ki sim bad ki mrad, bad ki dohkha ba U Blei U la pyntip ba ym dei ban bam. Kat kum kine ki lynnong, ki mrad bakhuid kat kum kine ki lynnong, ki mrad bakhuid ki dei kiba pait khnap bad kiba ktha arsien ia ka jingbam. Ki dohkha bakhuid ki dei ban don ki snep bad ki shnet. Ia ki kynja sim ba bam lalot la adong ba ym bit bam.

Hapdeng ki mrad bym khuid, ka sniang khamtam la pynrem (Deut. 14:8). La shem na ki babun ki met briew kiba la eksamin kiba dap da ki wieh. Ia kine ki wieh barit la pynpoi sha ka met ki briew da kaba ki bam ia ka doh jong ki mrad kiba don wieh. Ka jingiit bniah jong ki saiantis kaba mynta ki la nang pynpaw shuh shuh balei U Blei U pynbna ba kine ki mrad ki long ki bym khuid. Kawei na ki daw ka dei namar badon ka jingpang, kum kita ki wieh (trichina) ha ka dohsniang. Kawei pat kadaw ka lah ban long ka jingpynjot bashyrkhei jong ka khlein ha ka kor tylliat jingbam jong ka met briew.

7. KIAR NA KIEI KIEI KIBA PYNMYNSAW

Ka jingmaham aiu ka Baibl ka ai shaphang ka dih kiad?

"Ka wain ka long ka nongrkhie bein bad ka kiad ka long ka nongiamai; bad uba bakla da ki um long uba stad." Proverb 20:1.

"Lymne kiba tuh, lymne kiba kwah lalot, lymne ki babuaid, lymne kiba kren bein, lymne kiba khwan tam eh kin ym ioh kein ia ka hima U Blei." I Korinth 6:10.

Ka kiad ka ktah ia kine ki bynta jong ka met:

"1. Ia ka bor iada jong ka met ___ ka kiad ka pynduna ia ki bynta basaw kiba pynkhlain ia ka met ban ialeh pyrshah ia ki khniang jingpang, kumta la nang pynkhray ia ka jingma ban ioh pang pneumonia, ka T.B., ka jingpang u dohnud, bad ki kansar ba bun jait.

"2. Ka jingtrei kam u klong snam ___ kaba dih ia ka kiad wat tang shisien ne arsien shi sngi, ka pynkhray ia ka jingma ban hap khun, kha iap, bad kaba kha khlem dap bnai.

"3. Ka jingiaid jong ka snam ___ kaba dih kiad ka pynkhray ia ka jingma jong ka pang klong snam, ka pynduna ia ka shini ha ka snam, bad ka pynkiew ia ka khlein ha ka snam bad ka pynduna ka jingtuid ka snam, kumta ka shitom ia ka snam ban tuid sha ki bynta ka met baroh.

"4. Ka kor tylliat jingbam ___ ka kiad ka pyndait buid ia ka kpoh, da kata la pynlong ia ka jingmih snam ha ki snier. . . . Ka jingmlien dih kiad ka pynmih ia ka jingma jong kaba bun khlein ha u dohnud, kaba pynkhuid bad kaba pynpyut ia u dohnud."

Ka kiad ka kitkhlieh ia ki ba bun ki jingpyniap hi ia lade, ki aksiden kali, kaba lehbein ia ki khynnah, bad ka jingiashoh iamai ha ing hasem.

8. KABA SHANIAH HA KA BOR BLEI

Ia u briew uba la bud dien da ka jingtieng bad ka jingsngew kit pop un shem jingeh ban ioh jingmyntoi na kine ki jingleh jingkilan kiba ngi dang shu dep iathuh. Hynrei kito kiba don ka jingngeit ha U Blei kin iohmad ia ka jingkmn jingsngewbha ha kaba kut:

"To iaroh ia U TRAI, ko mynsiem jong nga, bad wat klet ia ki jinglehbha jong U baroh; uba map ia ki jingleh bymman jong pha baroh; uba pynim ia ka jingim jong pha na ka jingjot." Salm 103:2-4.

KA JINGIASHEM

U Dabid Larson, u dei u nongbthah u nongaibuit ia ka National Institute of Mental Health ha United States, u la iit bniah shibun ha ka jingiadei hapdeng ka niam bad ka jingkoit jingkhiah. Kata ka jingiit bniah jong u ka la pyni ia ka jingiasoh ba beit hapdeng ka jingaiti u Khristan bad ka koit ka khiah. U la lyngngoh ban shem: ba kito kiba leit jingiaseng ki im kham slem ban ia kito kiba khlem leit. Ki nongleit jingiaseng ki don tang khyndiat kiba ioh heart attack (kem pang kyndit) kaba pyneh ia ki thied snam, bad ka high blood preshor (B.P.) bad kiwei kiwei ki jingpang. Kito kiba don jingngeit ha U Blei ki im ka jingim kaba pynmih jingmyntoi namar ba ym shym la khniot eh ia ki da ki jingklusai ba bunjait, ban shah khum ha ka dih kiad, ban shah set kum uba leh shi leh, lane uba ngat ha ka jingshong kurim ka bym don jingsuk. Kaba shaniah ha ka bor Blei ka dei ka nongrim ba kongsan jong ka jingim basuk bakmen bad bakoit bakhiah.

La iit bniah ia ki 50,000 ngut ki Seventh-day Adventists ha California, haduh 30 snem. Ka jingmih ka pyni ba ki shynrang Adventist ki im 8.9 snem palat bad ki kynthei 7.5 snem palat ban ia ki riew paidbah nongshong shnong. Kine ki nong iit bniah ki la shem ia kajuh ka jingmih na ki Adventist ha Holland, Norway, bad Poland. Ki nong iit bniah ki iathuh ia ka daw jong ka jingim slem ki Adventist namar ka jingbud jong ki ia phra tylli ki jinghikai ia ka koit ka khiah kumba la iathuh lyngkot ha kane ka Guide. Kito kiba bud ia kine ki jinghikai ym tang ba ki im kham slem, hynrei ka jingim kaba kham bha shibun.

Kaba pyniadei ia ki ain jong ka Baibl sha ka jingim jong ngi ka pyni shisha ia ka jingiapher ha kiei kiei baroh ki kam bashisha, ka da pynpaw ia ka sakhi kaba biang ba ka jingngeit Khristan ka dei kaba bha tam bad kaba sngewshong nia eh ha ka pyrthei baroh kawei. Ka pynkylla ia ki jingim ki briew __ ka jingpyrkhat jong ki bad ki jingleh jong ki __ bad ka pynlong ia ka rukom im kaba thymmai.

Namar ka jingiadei kaba jan hapdeng ka jingmut, ka met, bad ka mynsiem, ki Khristan kiba im da ka ktien U Blei kin kwah ban bud ia ka rukom im kaba koit bakhiah katba ki pynkhreh ia ka jingwan arsien U Jisu (I Ioannis 3:1-3). U Khrist U kwah ia ngi ym tang ba ngin long kiba la kloil ban iashem bad U ynda un wan, U kwah ruh ia ngi ban pynbha ia ka jingim kaba mynta. Ngi lah ban iatrei lem bad u da kaba bud ia ki jinghikai bashong tyndrai jong ka jingkoit jingkhiah.

U Jisu U la kular ban pyllait ia ngi na kawei pa kawei ka jingmlien ba pynjot pynsniew da "ka bor jong U kaba trei ha ngi" (Eph. 3:20). Lada phi pyrshang ban jop ia ka jingmlien basniew jongno jongno kum kaba dihsikret dih kiad, ka jingkut jingmut babha tam jong phi bunsien ka kylla long kum u tyllai shyiap. Hynrei da kaba pdiang ia ka bor U Blei "kaba trei hapoh jong phi." U Blei U lah ban ai bor ia phi ban jop. Ka ktien U Blei ka kular: "Nga lah ban leh ia kiei kiei baroh lyngba U Khrist uba pynshait bor ia nga." (Philippi 4:13).

Kaba Leit Rung Sha Ka Jingim Khristan

Hangne ka don ka shithi kaba pynkyndeh mynsiem na uwei na ki nongmihkhmat ka Skul Baibl ha Africa:

"San snem mynshwa nga la iohpdiang ia ka jingkyrpad na ka Voice of Prophecy ban leit jngoh ia uwei u koidi uba la long u nongpule ia ka Baibl lyngba ka Voice of Prophecy skul. Nga la pyni ia kata ka jingkyrpad sha ki nongpyniaid ia ka byndi kiba la ai bor mon sngewbha ia nga. Namar ba uta u nongpule u don ka jingthrang kaba shisha ban pule ia ka Baibl, nga la leit jngoh ia u man ka por.

"Hadien hynriew bnai naduh ba nga la wan peit nyngkong ia u, u la kyrpad ban ioh jingpynbaptis bad ban iasoh bad ka Balang. Kita ki nongpyniaid ia ka byndi ki la mynjur bad ki la pynioh jaka ban ioh pynbaptis hapoh byndi hi. U rangbah jong ka byndi bad kiwei ki koidi ki la wan ban sakhi ia kawei na ki jingpynbaptis kaba nga la ju pynlong.

"Ym slem hadien kane, la pyllait noh ia uta u para jong ngi na byndi, wat lada u dang dei shuh ban sah hangta kat kum ka rai. Ynda nga la kylli balei? La iathuh ia nga ba ka jingim jong u ka la kylla bak lbak, bad u la long kum uta u nongphla na ka bynta U Nongpynim jong u bad ia ka niam jong u ba ym lah shuh ban pyrkhata ia u kum u koidi, lymne ban leh ia u kum uta. Une u briew u la leit phai sha la ing bad u long mynta u nongialam ha kawei na ki kynhun ka ba heh."

1. KAEI KA JINGMUT JONG KA JINGPYNBAPTIS?

Haba une u koidi u la kylla Khristan bad ka jingim jong u ruh ka la kylla shisha, balei ba ka long kaba donkam ia u ban shah pynbaptis? Ha ka jingiakren bad u Nicodemus, u nongsynshar jong ki Jiw uba la wan ia kynduh bad U Jisu mynmiet, U Jisu U la pynshai kdar ia ka jingdonkam bad ia ka jingmut jong ka jingpynbaptis.

"Shisha shisha nga ong ha me, lymda kha pat ia u briew um lah ban iohi ia ka hima U Blei. . . lymda kha pat ia u na ka um bad na U Mynsiem. . . ." Ioannis 3:3,5.

Te kat kum U Jisu dei ban kha pat ia ngi "na ka um bad na U Mynsiem." Kaba kha na U Mynsiem ka mut kaba leit rung sha ka jingim kaba thymmai da kaba ia id lyngba ka jingkylla ka jingmut bad ka dohnud. Namar kaba leit rung sha ka hima U Blei ka ia ia id lang bad ka jingim kaba thymmai, ym tang ka ba shu maramot ia kato kaba la rim, la khot ia ka ka jingkha thymmai. Kaba kha na ka um ka long ka dak ba paw habar ia ka jingkylla kaba la jia hapoh. U nongmih khmat jong ngi u la pynbaptis ia uta u koidi kum ka jingithuh ia ka jingaiti jong u ha U Khrist bad kum ka dak ka jingpynkylla ba U Mynsiem Bakhuid u la sdang ha ka jingim jong u.

2. BALEI BA NGA DEI BAN SHAH IA KA JINGPYNBAPTIS?

Ka jingpynim jong ngi ka tyllun sawdong ki lai tylli ki kam bakhraw jong U Khrist:

"U Khrist U la iap namar ki pop jong ngi katba kum ki Jingthoh, . . . la tep ia U, . . . la pynmih pat ia U ha ka sngi balai katba kum ki Jingthoh." I Korinth 15:3,4.

U Khrist u la pynlong ia ka jingpynim kaba lah ban ioh lyngba ka jingiap, ka jingtep, bad ka Jingmih pat jong U.

"Phim ju tip ba kat kiba na ngi ia kiba la ioh pynbaptis ia U Khrist Jisu, la pynbaptis ia ngi kein ia kata ka jingiap jong U? Namar kata kein la btep lem ia ngi bad u da ka jingpynbaptis ia kata ka jingiap jong U, ba kat kumba la pynmih pat ia U Khrist na ki baiap da ka burom U Kpa, kumta ba ngi ruh ngin iaiaid ha ka jingthymmai ka jingim." Rom 6:3,4.

U Khrist U la iap na ka bynta ki pop jong ngi, la tep ia U, bad u la mih na ka jingtep ban ai ia ngi ka jingim bathymmai jong ka hok. Da kaba shah pynbaptis ngi ia shim bynta ha ka jingiap, jingtep, bad jingmihpat U Jisu. Ka jingpynbaptis ka mut ba ngi la iap ia ka pop bad U Khrist, nangta ngi mih ban im ka jingim bathymmai ha U Khrist. Ka jingiap bad jingmihpat U Khrist ka la long ka jingiap bad jingmihpat jong ngi. U Blei U lah ban pynlong ia ngi ki baiap ia ka pop, kumba la sah narphna ia ngi. U lah ban pynlong ia ngi ki baim ia kiei kiei ki jong U Mynsiem la kumba la pynmihpat ia ngi na ki baiap.

Ki kam ba kynja met jong ka jingpynbaptis ki ieng pharshi ia ki kyndon ha ka jingkylla ka bamut. Nyngkong ia ngi la pynngam ha ka um, da kaba tep kum ba leh ia u ba la iap ha jingtep bad ban da ka khyndew. Kane ka ong ngi mon ban iap lem bad U Khrist bad tep noh ia ka rukom im barim jong ngi. Ka jingpynbaptis ka dei kaba tep khatduh ia ka jingim ba la synshar da ka pop. Nangta ia ngi la khyllie na ka um da uba pynbaptis ia ngi, kumba la pynmihpat na ka jingtep. Kata kumba ong ngi la long ki "jingthaw bathymmai," ba la ailut sha ka "jingim bathymmai" ba U Blei U ai ia ngi.

Tang ka jingpynbaptis da kaba pynngam ka ba lah ban pyni rukom thik ia ka jingmut bashisha jong ka jingpynbaptis __ ka jingiap, ka jingtep, bad ka jingkha pat. Ka jingpynbaptis da kaba synreit kam pyni rukom kaba biang ia ka jingkha thymmai.

Ka mut aiu shisha ban iap lem bad U Khrist?

"Ba ngi da tip ia kane, ba la sah narphna lem bad U ia u briew batymmen jong ngi, ba ynda ioh pynjot ia ka met ka jong ka pop, khnang ba ngin ym long mraw shuh ha kata ka pop." Rom 6:6.

Ka jingpynbaptis ka pynpaw habar ia kaba u briew u dei ban leh hapoh jong u: aiti lut ha U Khrist ia kiei kiei baroh. Lada ngi dang bat ia kaei kaei na U Blei, te ngin iai long "ki mraw jong

ka pop." Haba ngi la aiti lut ha U Khrist ia ki jingkwah bapop jong ngi "la pynduh noh," bad ka jingpynkylla ka sdang.

Mano ba kit khlieh ia ka jingkylla kaba lajia?

"La sah narphna ia nga lem bad U Khrist pynban nga im; hynrei ym ma nga shuh, U Khrist kein u im ha nga: bad kata kaba nga im mynta ha ka doh, nga im da ka jingngeit kaba ha U Khun jong U Blei, uba la ieit ia nga bad, uba la aiti noh ia lade na ka bynta jong nga." Galatia 2:20.

Haba la pyniadei bad ka jingsahnarphna ia U Khrist lyngba ka jingpynbaptis, nga la khot ia ka bor bakhrav sha ka jingim jong nga ___ 'U Khrist U im hapoh jong nga."

Khnang ba phi lah ban buhti janai ia la ka jingim ha ki kti U Khrist, nyngkong khmih ia U Khrist ba u iap halor ka diengphna. Wat khmih ha ka pop kaba byrngem ia phi, wat peit ia ki pop ba la dep bad iam sngewsih; peit sha U Jisu. Da kaba peit sha ka jingiap baisnei bad bashlur U Jisu ka Kalbari, phi lah ban pynpaw ia ka jingiatylli bad U. "Da ka bor jong ka diengphna nga dawa ba nga la iap ia ka jinglong barim bad nga phai sha U Blei. Nga ieng bad U Khrist. Naduh mynta ngan im da ka jingngeit ha U Khun U Blei, uba la ieit ia nga bad uba la aiti ia lade na ka bynta jong nga."

Haba ngi shim na ka bor jong ka jingiap bad jingmihpat U Khrist ngi iohi kham bun shuh shuh ia ka jinglong babha jong U ba ka la shim ia ka jaka jong ki jingmlien barim jong ngi.

"Kumta lada uei uei ruh u don ha U Khrist, u long u jingthaw bathymmai; kiei kiei ruh ki barim ki la duh noh ha khmih kiei kiei baroh ki la jia long kiba thymmai" II Korinth 5:17.

Lyngba ka jingpynbaptis ngi pynpaw ia ka jingkwah jong ngi ban iasnoh kti bad U Jisu bad im ka jingim bathymmai bad bakham bha "ha U Khrist." U Jisu U trei ha ngi ia kata kaba ngin ym lah ban leh na ka bynta ia lade. Ngi mih na um "u jingthaw bathymmai;" U ai ha ngi ia ka bor ban im ka jingim "bathymmai."

3. BALEI BA LA PYNBAPTIS IA U JISU?

Ha ka sngi Pentekost, u Petros u la ong ia kito kiba wad ban ioh lait na ka jingpynrem ka pop ban "kylla ka bamut bad shah ba yn pynbaptis" ia ki khnang ba U Khrist U lah ban map ia "ki pop jong phi" (Ki Kam. 2:38). Kumba U Jisu um ju leh kawei ruh ka pop, balei ba U shah ba yn pynbaptis ia u?

"Ynda kumta U Jisu U la wan na Galilaia sha wah Jordan ha u Ioannis, ba yn ioh pynbaptis da u. . . naba kumne kein ka long kaba dei ia ngi ban pyndep ia ka hok baroh." Mathaios 3:13,15.

U Jisu U long Uba khlem pop. Um donkam ban kylla ka bamut na kano kano ka pop. U shah pynbaptis ia kawei pat ka daw: "ban pyndep ia ka hok baroh." Da kaba shah ia ka jingpynbaptis U Jisu U

la ieh ia ka nuksa babha ia ngi kiba long ki briew batlot bad bapop. U Khrist um ju phah ia ki nongbud jong u ban leit shano shano ruh sha kaba u um leit. Kumta haba la pynbaptis ia u bangeit da kaba pyngngam, ki ia bud ia kata kaba u kynrad U la shah.

Namar ba U Khrist U la iap na ka bynta ki pop jong ngi, u lah ruh ban ai ha ngi ia ka hok jong U.

"Namar ia uta u bym shym la tip ia ka pop, u la pynlong ka pop na ka bynta jong ngi, khnang ba yn pynlong ia ngi ka hok U Blei ha U." II Korinth 5:21.

Haba la pynkylla ha khmat U Blei na ki nongpop sha ki riewkhuid, ngi nang san ha kata ka "hok", te kumta ngi im ka jingim bathymmai ha U Khrist.

4. BALEI BA DEI BAN PYNGGAM IA NGA?

Ia U Khrist la pyngngam ha ka jingpynbaptis jong U; ia U ym shym la synreit da ka um. U Ioannis u pynbaptis ia u ha ka wah Jordan "namar ba la don shibun ka um" (Ioannis 3:23). Haba U Jisu U shah pynbaptis, u la leit hiar shapoh um, bad tang shu dep pynbaptis (pyngngam, Greek), U la kiew noh kumne kumne na ka um." (Mathaios 3:16).

Haba ngi sngewthuh ia ka jingmut bashisha jong ka jingpynbaptis, ngim don jingeh ban ithuh ia ka jinglong bashong tynrai bad bym lah ban bakla jong ka rukom pynbaptis.

Ha ka por ba U John Wesley u leit sha America ha ka 1737, ki rangbah balang, 34 ngut ki la bishar ia u halor ka jingkyntoh bakhyllah "ba um treh ban pynbaptis ia U khun rit u Mr. Parker, lait tang da kaba pyngngam." Ka long kaba paw shynna ba u kpa jong ki Methodist u pynbaptis ia kiba la kylla ka bamut da kaba pyngngam.

U John Calvin u nongpynthymmai niam u la sdang: "Ka long kaba thikna ba ka jingleh jong ka Balang kaba nyngkong ka dei da kaba pyngngam." Institute of the Christian Religion, Bk. 4, chp. 15, Sec. 19.

Ka history jong ka balang ba nyngkong ka kren shai ba ka jingpynbaptis ka mut ban pyngngam. U Dean Stanley, jong ka church of England u la thoh: "Ha ki 13 spah snem, banyngkong, ka rukom pynbaptis kaba la long shi tyllup ka pyrthei ka dei kata kaba ngi pule ha ka Testament Bathymmai, bad kaba dei ruh ka jingmut bashisha jong ka ktien "pynbaptis" ba kito kiba la shah pynbaptis la pyngngam, la tep, hapoh um." Christian Institution, p. 21.

La shem ruh ia ki jaka pynbaptis da kaba pyngngam ha ki babun ki balang ia kiba la tei hapdeng ka sawspah bad khatsaw spah snem ha Europe bad Asia, ki balang kum ka Cathedral ha Pisa, Italy, bad St. John's ka ingmane bakhraw tam ha Rome.

Kam shym la long tad haduh ka Council of Ravenna (ka dorbar niam jong ka Ravenna) ha ka basdang jong ka 15 spah snem ba ka Balang Katholik ka la sdang ban pynbaptis da kaba synreit

kum kaba ia ryngkat dor bad kaba da pynngam. Ha kaba ia kren ia ki jinglehniam jong ka balang, ngim dei ban bud ia ka jinghikai u briew, hynrei ia kaba hikai da U Khrist bad da ki apostol.

Kiba bun ki Khristan kiba shida ki ri ia ka rukom pateng la pateng, ka jingpynbaptis ia ki khunlung, kaba aiti ia ki khynnah naduh basdang ka dei ka kam ba bha. Hynrei ka Baibl ka kren shai ba dei ban da hikai shwa ia ka lynti ka jingpynim shwa ban pynbaptis (Mathaios 28:19,20), ba u briew u dei ban ngeit ha U Jisu shwa ban pynbaptis ia u. (Ki Kam 8:35-38), bad ba u dei ban kylla ka bamut na ki pop bad ioh map shwa ban shah pynbaptis (Ki Kam 2:38). I khunlung im lah ban ngeit, kylla ka bamut, lane phla, kiba dei ban jia shwa ka jingpynbaptis.

5. BALEI BA KA LONG KABA DONKAM BAN SHAH PYNBAPTIS?

Kat kum U Jisu, ka jingpynbaptis ka long kaba donkam ia kito kiba kwah ban rung sha bneng:

"Lynda kha pat ia u briew na ka um bad na U Mynsiem, um lah ban leit hapoh ka hima ki bneng." Ioannis 3:5.

U Jisu U pynpher tang ia kawei ka jingjia. Ia u nongtuh halor ka diengphna ia uba "la kha na U Mynsiem," wat ka long ka bym lah ia u ban iehnoh ia ka diengphna bad shah pynbaptis ha ka um kum ka dak jong ka jingkylla ka dohnud. U Jisu U la kular ia u ba un long lem bad u ha ka hima (Lukas 23:42,43). Ia une u nongtuh, ban kha na ka um bad na u Mynsiem ka ieng ia ka snam jong U Jisu kaba la pynmih ban sait ia u na ka pop jong u. U Augustine u peit thuh, "Ka don kawei ka jingjia ka jingkylla ka bamut ha ka jingthiah iap ba la buh jingkyrmaw, ka jong u nongtuh halor ka diengphna, ba ym dei ban duh jingkyrmen; bad tang uwei, ba ym dei ban don mano mano uban shu tharai."

U Jisu hi lade u ai ia kane ka jingmaham:

"Te uta uba ngeit bad ioh pynbaptis yn pynim; hynrei ia uta u bym ngeit yn pynrem." Markos 16:16.

Da kaba iap ha ka jaka jong ngi ha Kalbari, U Jisu U la pynpaw paidbah ia ka jingieit jong U ia ngi. Ngi donkam ban jubab paidbah ruh khlem sngewlehrain ban phla ia ka jingaiti jong ngi ha U Khrist lyngba ka jingpynbaptis. Phi la sdang ia ka jingim bathymmai ha U Khrist? Phi la shim ia ka jingpynbaptis? Lada ym pat shah, balei phim pynkhreh ban

shah ha kine ki khyndiat por ki ban wan?

6. KA JINGPYNBAPTIS KA DEI TANG KA JINGSDANG

Ka jingpynbaptis ka ieng pharshi ia ka jingaiti jong ngi sha ka jingim Khristan. Hynrei ka jingaiti jong ngi ha ka jingpynbaptis kam neh baroh shi lynter jingim.

Haba kha ia u khynnah, ngi lah ban ia khawai ia leh kmen. Ynda la dep ka sngi kha bad ka jingshongshit ka la

jah, u khunlung u dawa ban ai bam ban pynsum man ka sngi bad ka jingkit khia ba man ka sngi ia ka jingmanbha jong u. Ka long kumjuh ruh ia ka jiingpynbaptis. U Paul u la ong ia ka jingiashem jong u, "Nga iap man ka sngi (I Kor. 15:31). Da kaba phai noh man ka sngi na ka jingkhwan lade, ngin nang ioh bor shuh shuh ban syriem ia U Jisu.

Ka jinglehniam ka jingpynbaptis, kum ka jinglehniam shongkurim, la thmu ba kan long ka jingpyniadei ka jingiadei kaba phylla bad kaba nang san ka la sdang. Khnang ba ngin iaisan, ngi donkam ban aiti ialade ha U Khrist man la ka sngi, ka jingpdiang ia ka jingim bathymmai lyngba ka jingduwai bad ka jingpule ia ka Baibl.

7. KA DAW IA KA JINGSHADKMEN

Ka jingpynbaptis ka don ka daw ia ka jingkmen bakhraw namar kito kiba la buh ia la ka jingngeit ha U Khrist ki don ka jingshaniah baskhem ia ka jingim bymjukut. "Jar uba ngeit bad ioh pynbaptis un ioh lait im." (Markos 16:16). Haba la pynbaptis ia ngi, ngi iaaid ha ka lynti kaba nang kiew kaba ialam ia ngi sha ka jingkmen ba bymjukut.

U Khrist U la kular ia ka jingai bakordor jong U Mynsiem Bakhuid ia kito kiba shah pynbaptis (Ki Kam 2:38). Lem bad U Mynsiem ki wan ruh "ki soh jong U Mynsiem" ___ "ka jingieit," kaba pyndap ia ka jingim da ka "jingiaishah, ka jingsbun, ka jingiaineh, ka jingjemnud, bad ka bor halor lade" (Galatia 5:22,23).

Kaba khot ia U Jisu ban shong hapoh jong ngi da U Mynsiem Bakhuid ka ai ia ka jingsngewthikna kaba skhem. "Naba U Mynsiem hi u iaphla. . . ba ngi long ki khun U Blei" (Rom 8:15,16).

Kane ka jingiadei baskhem bad U Blei ka wallam ha ngi shibun ki jingmyntoi, hynrei kam bah jamin ba ka jingim kan lait na ki jingeh. Ha ka jingshisha, u nongshun un pyrshang bunsien ban wallam ia ki jingeh jingjynjar ha kito kiba la aiti ia lade ha U Khrist. La katta ruh, haba ngi don ha ka kti U Blei ngi lah ban tip ba un pyndonkam ia kaei kaei kaba la jia ha ngi, kaba bha bad basniew, ban hikai ia ngi bad iarap ia ngi ban san (Rom 8:28).

Kawei ka briew ka la rai ban aiti ia la ka jingim ha U Khrist bad shah pynbaptis, wat la u tnga jong ka u byrngem ban pyllait noh ia ka. Um kwah ei ei ruh ia kane ka jingngeit thymmai jong ka, hynrei ka snoh ha U Jisu bad ialeh ban long ka tnga ba kham bha bad baieit kham bha ia la u lok. Katto katne por u tnga jong ka u pyneh ha kiei kiei kiba ha ing. Hynrei khatduh ka la lah ban khring ia u da ka jingia pyni kaba um lah ban jubab: Ka jingim ba la kylla jong ka. Une u briew u la aiti ia la ka jingim ha U Khrist bad ma u ruh u la shah pynbaptis.

Da kaba iaibat skhem ha U Khrist lyngba ki jingiashem baroh kan pynlong ia ngi ki atiar badonbor ha ka kti jong U. ngi lah ban aiti ia la ka jingim ha U khlem tyngkai namar ba u la dep aiti khatduh ia lade sha ngi mynba u la siew ia ka kuna ki pop jong ngi halor ka diengphna. Katno ka long ka bok bakhraw ia ngi ban ai ia ka jingieit bad jingkohnguh jong ngi ha U ha khmat ki paidbah! Lada phim pat shym la leh kumta, balei phim aiti ia la ka jingim ha U Khrist mynta hi. Kyrpad ia u ban pynlong ia ka jingim bathymmai ha phi da U Mynsiem Bakhuid, nangta shah pynbaptis ha U Jisu.

Ka Jingsan Lyngba Ka Jingiasyllok

Ha kaba sdang jong u 1960s, u Brother Andrew, uba dei na ri Holland, u la wanrah buhrieh shi synduk ki Baibl ha ka VW jong u lyngba ki pud jong ka Romania bad u la iaaid lait ia ki shipai Kommunist. U la poi ha kawei ka hotel bad u sdang ban duwai ba U Blei un ialam ia u sha ka kynhun Khristan ka badei ___ ki ban pyndonkam hok ia kita ki Baibl.

Ha kaba kut jong ka taiew u Andrew u leit ha u nongtrei jong kata ka hotel bad kylli hangno u lah ban shem ia ka ingmane.

Uta u nongtrei u la peit lyngngoh ha u bad jubab, "Ngim don bun kum kita. Nalor kata ruh phim lah ban sngewthuh ia ka ktien jong ki."

"Phim ju tip?" la phai ktien u Andrew, "ki Khristan ki kren ka ktien kaba sngewthuh shityllup ka pyrthei."

"Oh, kaei kata?"

"La khot ia ka, ka Agape."

Uta u nongtrei um pat la ju iohsngew ia kata, hynrei u Andrew u pynshisha ia u, "Ka dei ka jait ktien kaba sngewtynnad ha pyrthei."

U Andrew u la lah ban shem katto katne ki kynhun balang ha kata ka jaka bad u la lah ruh ban ia pynbeit ban ia kynduh bad u president bad u secretary jong kawei ka niam. Sniew bok, wat la u Andrew bad kine ki briew ki nang bun tylli ki ktien jong ki nong Europe, ki shem ba kim don kaba ki lah ban iasngewthuh. Kumta ki iashong bad ia peit iwei ia iwei pat. U Andrew u la iaaid bun mail ki surok bama bad kata ka jingkit bakordor, hynrei ym i don lad ban tip lada kine ki briew ki dei ki para Khristan kiba shisha ne ki briew sorkar.

Katduh khatwai u la iohi ia ka Baibl Romania ha ka miej hapoh ophis. U Andrew u la sei na pla jong u ia ka Baibl Dutch. U plie sha I Korinth 16:20 bad rah ia ka Baibl, u da dew ia ka kyrteng jong ka kitab, kaba ki lah ban ithuh. Mar kumta hi ki khmat jong ki la shai. Ki la wad klooi bad shem ia ka juh ka lynnong bad ka dkhot ha ka Baibl Romania bad pule: "Ki para baroh hangne ki ai khublei ia phi. To ia khublei iwei ia iwei pat da ka jingiadoh bakhuid."

Kita ki briew ki la pynphai ia ki khmat sngewbha sha u Andrew. Nangta uwei na ki u wad na ka Baibl bad shem Proverb 25:25. U Andrew ruh u la lap ia kata ka dkhot bad u la pule: "Kum ki um khriat ia ka mynsiem basliang, kumta long ki khubor babha na ka ri bajngai."

Kita ki briew ki la iapynlut shiteng kynta ha kaba iakren bad iasam lem ___ tang lyngba ki ktien jong ki Jingthoh Bakhuid. Ki dap da ka jingkmén bakhraw ha kane ka jingiasyllok kaba la iaíd lyngba ia ki rukom bad ki pud ki sam ki da iarkhie haduh ba ki ummat ki la mih na ki khmat jong ki.

U Andrew u la tip ba u la shem ia la ki para. Haba u pyni ia ki ia ka jingkit jong u ___ Ki Baibl, ia kita ki nong Romania la tyllep da ka jingkmén bym lah ong shuh bad ki la shu kdup ia u bunsien bunsien.

Ha kata ka janmíet ha Hotel, uta u nongtrei u wan sha u Andrew bad ong, "Nga la wad na ka dictionary ia ka ktien 'Agape'. Ymdon ktien kum kata. Kata ka dei ka ktien Greek ia ka "jingieit."

U Andrew u la jubab, "ka dei kata. Nga kren ia kata baroh shiteng sngi."

Phi la shem ia kata ka ktien basngewtynnad? Ha kane ka Guide phin sa tip kumno U Blei U lah ban wallam ia ngi baroh sha ka jylli bakhraw ka jingieit jong U.

1. IA KA BALANG LA PYNLONG NA KA BYNTA KA JINGIASYLLOK

U Jisu U la seng ia ka balang khnang ban pynioh ia ka jingdawa ba long tynrai jong u briew ban pynsan pynrangbah bad ban kyrshan. Baroh ngi don ki jingdonkam. Bad dei ia kata ba la seng ia ka balang. Ka dei ka jaka ba ngi wan ban iasyllok bad iarap iwei ia iwei pat. Ki Jingthoh ki pynpaw ia ka balang badonbor jong ki Apostol kaba la khot ia ki briew shynrang bad kynthéi sha ka jingiasyllok bakmen kaba la pyniar shaduh U Badonbor baroh.

"Ia kata kaba ngi la iohi bad la iohsngew ngi iathuh shai ha phi, ba ma phi ruh phin ioh ka jingiasyllok de ka jong ngi ka long lem bad U Kpa bad U Khun jong U, U Jisu Khrist. Te ia kine kiei kiei ruh ngi thoh ha phi, ba ka jingkmén jong ngi kan ioh long kaba la dap. I Ioannis 1:3,4.

Ka kynhun ki dohnud ba la tehsong da ka jingiadei bad U Jisu bad para ma ki ruh, ki iohmad ia ka "jingkmén" kaba dap shoin! Baroh ki iakren ia ka juh ka ktien, ka kyntien ka jingieit.

Ki Khristan ki ia long shi bynta jong ka longing kaba la pyniar. Ki ialong shi para shynrang bad kynthéi ha U Khrist naduh ba ki la ia don ka mynsiem long kur. Katba nang iar ka jingiatylli ka jingngeit, katta ruh ka nang khlain ka jingkhum hapdeng ki Khristan.

Ki dkhot jong ki balang ba la seng da ki Apostol U Jisu ruh la khum lang ia ki da ka juh ka jingngeit, ka jingieit jong ki ia U Blei, bad ka jingkwah jong ki ban shakri ia U bad ban iasam ia ka jingaiei jong U sha ka pyrthei. Kane ka jingiasyllok ba la tehsong ka dei kawei na ki daw ba kane ka kynhun barit bakhlem bor bad ba la pynshitom bein ka la pynkylla ia ka pyrthei da khongpong.

2. KA BALANG BA U KHRIST U LA SENG

Hato U Khrist U don shisha ka balang, lane kane ka seng niam baroh kawei ka dei tang ka jingthaw buit jong u briew? U Jisu U jubab:

KA JINGIASHEM

"Halor une u mawsiang nga tei ia ka balang jong nga; te ki khyrdop ka dujok kin ym lah ia ka." Mathaios 16:18.

U Jisu U long U mawsiang baskhem, U Mawdong, ka balang jong U. Ka kynhun aiu kaba la seng ia ki bynta jong ka nongrim?

"Ba la tei ia phi halor ka nongrim ki Apostol bad ki nongiathuhlypa, U Jisu Khrist hi u da long U Mawdong ba hakhlieh." Ephesos 2:20.

Aiu U Trai U la leh mynba la ialap ia ka gospel?

"Bad U Trai U la nang pynlang shuh shuh man ka sngi sha ka balang ia kito kiba dei ban pynim." Ki Kam 2:47.

Mynba U Jisu U la seng ia ka balang, u la kular ba "ki khyrdop ka dujok kin ym lah ia ka" (Math. 16:18), bad ka balang Khristan ka dang iaishah. Ka la don ki nongshun bakhlain bor __ na ki patsha Roman shaduh ki nongsynshar leh mon ka Kommunist __ hynrei ka snam jong ki martyr ka nang pynlong pynban ia ka ban nang khlain shuh shuh. Haba la thang im ia uwei U Khristan ha ka lawar ding lane bret sha ki sing, la nang mih da kiwei ban shim ia ka jaka jong ki. Ki nonglen blei ki la ialeh katba lah ban pynjot ia ka balang Khristan. Hynrei ka jingshisha Khristan ka ialeh kham shitrhem ban ia kaba la dep ha ka juk saian.

Kawei na ki jingiakop bakhraw tam jong ka balang ka wan shen hadien ba la pdiang ia ka kum kawei na ki niam jong ka hima Rome. Ka balang ka la kylla riewspah __ bad ka la kylla sniew bad jakhlia. Ka la i kum kaba la iap ha ki por jong ki AYRTA BADUM. Hynrei U Trai barobor U pynsah khyndiat ki riewshlur kiba iaineh kiba ha ki por ba tan ba eh ki tyngshain phyrnai kum ki khlur ha ka miet dum bnai.

U Paul u ianujor ia ka jingiadei U Khrist bad ka balang bad ka jingiadei jong u tnga uba jai jai bad uba iada ia la ka tnga. Ephesos 5:23-25. Ka balang ka dei ka longing, kaba iwei pa iwei i dkhot i don ka jingiadei bad kiwei ki dkhot jong ka bad kiba iarap ban tei ia kata ka longing. Eph. 2:19.

U Paul u pyniasyriem ruh ia ka balang bad ka met ka ba im, bad U Khrist hi kum U Khlieh jong ka. (Kolossai 1:18).

Haba ngi shah pynbaptis, ngi phla ia la ka jingngeit ha U Khrist bad ngi kylla long ki dkhot jong "ka met," ka balang.

"Namar da uwei U Mynsiem la pynbaptis ia ngi baroh ia ka ban long kawei ka met." (I Kor. 12:13).

Ka kitab Jingpynpaw ka ringdur ia U Khrist uba la miapat ba u dang iaid hapdeng ki balang, u pyni ia ka jingsumar sukher jong U ia ki (Jingpynpaw 1:20, 12, 13.) U Khrist um ju ieh noh ia la ki jong ki briew.

3. KA BALANG BAD KI JINGTHMU

Kaba leit jingiaseng ka dei kaba kyrshan ia ka jingim U Khristan. Ngi donkam ia ka jingkyrshan jong kiwei ban ri pynim ia la ka jingngeit bad ban nangsans.

Ka balang ruh ka leh lai tylli ki bynta kiba donkam"

(1) Ka balang ka iada ia ka jingshisha.

Kum ka "rijied bad ka nongrim jong ka jingshisha" (I Timothi 3:15), ka balang ka kyrshan bad iada ia ka jingshisha U Blei ha khmat ka pyrthei. Ngi donkam ia ka jingstad ba la sei lang jong ki para bangeit ban iarap pynphai sha ki jingshisha bakongsan ka Jingthoh.

(2) Ka balang ka long ka nuksa ia kaei ba ka jingaiei U Blei ka lah ban leh ia ki nongpop. Ki jingkylla kiba U Khrist U la pynlong ha ki jingim ki bangeit ki ai ka jingiaroh bajam ia U Blei Uba la khot ia ngi "sha ka jingshai baphylla jong U" (I Petros 2:9).

(3) Ki briew jong U Blei ki long ki sakhi sha ka pyrthei kaba donkam. Shwa ba un leit phai sha bneng, U Jisu U la kular ia ki synran jong U:

"Hynrei phin ioh diang ia ka bor, ynda la wan U Mynsiem Bakhuid ha phi; bad phin long ki nongphla ia nga ha Jerusalem, bad ha Judia baroh bad ha Samaria, bad haduh bakut ka pyrthei." Ki Kam. 1:8.

Ka long ka bok bakhraw ia ka balang ban leit rah ia ka khubor jong ka jingieit baphylla U Blei sha satlak ka pyrthei.

4. LA PYNBEIT RYNTIH BAN LONG KHLAIN

Ka balang kaba U Khrist U la seng ka don ka jingpynbeit ryntih kaba thikna. U briew u lah ban don hapoh ne shabar jong ka jinglong dkhot jong ka. (Mathaios 18:15-18). Ka balang U Blei ka thung ia ki nongialam bad ka don ruh ka ophis kmie ha ka pyrthei bad ki jaka mane blei ha ki bun ki jaka (Ki Kam 8:14; 14:23; 15:2; I Timothi 3:1-13). Haba pynbaptis ia ki, ki bangeit ki bud ia ka kynhun kaba la pynbeit ryntih (Ki Kam 2:41 bad 47).

Ka balang ka don na ka bynta ka jingiapynshlur iwei ia iwei pat.

"Bad to ngin ia pyrkhath ban ia pynkhih paralok ia ka jingiaieit bad ia ka jingleh babha; khlem da iehnoh ia ka jingiaseng lang jong ngi hi, kumba long ka rukom kiwei hynrei to da iakyntu paralok hi; bad kata khamtam, katba phi iohi ia kata ka sngi ka la nang jan." Heb. 10:24,25.

Kane ka dei kata ka kynhun bakoit bakhiah ka dei ban leh, haba shu kren lyngkot. Ki dkhot jong ka ki iatei iwei ia iwei pat ha ka jingngeit, ki ia pynshlur iwei ia iwei. U Blei U pynbeit ryntih ia ka

balang jong U ban pynkhlain ia la ki jong ki briew bad ban shakri ia ka pyrthei. Ngi lah ban leh shibun shah da kaba iatrei lang ban ia kaba u briew shimet u lah. Shim tang kawei ka nuksa: Ka Balang Seventh-day Adventist. Ngi trei ia ka kam ai dawai bad sumar ia ki bapang ha satlak ka pyrthei __ naduh ki kali sumar nongpang haduh ki klinik ha ki dew lynnong ba sha kyndong eh jong ka South Pacific. Ki skul hikai ki la pynmih da ki phew hajar ki samla sha ka jingtip ia ka jingim bakham bha ha U Khrist __ na Loma Linda University, kaba la long ka nongprat lynti ha kaba buh bujli ia u klong snam jong u briew sha uwei pat, shaduh ki mishon skul barit eh kiba phriang kylleng ki bynta pdeng ka ri Africa. Ngi trei ruh ia ka kam iarap kaba ngi khot ADRA (Adventist Disaster and Relief Agency). Ki balang ki iarap ban ai jain bad jingbam ia ki baduk bad kiba khlem ing ha ki hajar ki Community Service Centres. Bad ki bangeit Adventist ki iasam ia ka khubor ka jingpynim ha palat 200 tylli ki ri. Tang ka kynhun kaba la aiti lut bad ba la pynbeit ryntih bha kaba lah ban don ka jingktah ia ka pyrthei baroh kawei.

U Khrist bad ki apostol ki ianujor ia ka balang bad ka met, bad kdew ba ki bynta baroh jong ka met ki long kiba donkam (I Korinth 12:21-28). Ki bynta ka met baroh kim long kumjuh, pynban baroh ki long kiba donkam bad baroh ki dei ban iatrei lang ha ka jingiatylli. Ka khmat kaba la pyniakhlad na ka met kam lah shuh ban iohi. Ka kti kaba la shah ot kam long kam shuh. Lada ngi long ka khmat, ka kti, ne tang ka shynriah kti, ngim lah shuh ban trei kam bha na ka bynta U Khrist da lade. Lada ngi dei ki dkhot jong ka balang, ngi iatylli lang kum ka kynhun, ka pynshait bor ia ngi kum ki Khristan.

5. KA JINGKMEN JONG KA JINGMANE

Hapoh bajylliew jong ka dohnud briew dem ka jingthrang ban mane ia U Blei, bad kata ka jingkwah kan iap stai noh lynda ailad ia ka ba kan pynpaw ia lade. Kumno u nongrwai Salm u sngewbha ban leit sha ka jaka mane blei?

"Nga shadkmen bad kito kiba ong ha nga, ia ngin ia leit sha ing jong U Trai." Salm 122:1.

Ka bynta aiu ka jingrwai jingkynud ka don ha ka jingiamane lang?

"To mane ia U Trai da ka jingkmn; to wan ha khmat jong U da ki jingrwai bakmen." Salm 100:2.

Ka Baibl ka iathuh ba ka jingai ia ki jingkynshew ka long ka bynta jong ka jingmane blei.

"Wallam ia ka jingainguh bad wan sha ka phyllaw jong U. To mane ia U Trai ha ka jingitynnad ka jingkhuid jong U." Salm 96:8-9.

Ka jingduwai ka long ka jingmane.

"Ale, to ngin iamane bad dem ngon; to ngin iadem khohsiew ha khmat U Trai Nongthaw jong ngi: Salm 95:6.

Ka jingpule Baibl bad kaba ialap ki long ka pdeng jong ka jingmane blei ha ka Testament Bathymmai. Ka sdang naduh ka jingialap u Petros ha ka sngi Pentekost, ba la shem ha ki Kam 2, bad na duh ki por jong ki nong pynthymmai Protestant shaduh ki sngi jong ngi, kawei pa kawei ka jingkhie im bathymmai la pynshong nongrim ia ka ha ka jingialap Baibl. Balei? Namar ba ka ktien U Blei ka long ka baim bad kaba trei. Ka kham nep ban ia ka waitlam arliang syrti." Heb. 4:12,13.

6. KAEI KA BADEI BAD KA BALANG?

Katto katne ki kren pyrshah ba ka balang ka dap da ki briew ki bymjanai. Kaei ba u Henry Ward Beecher u la ong ka long kaba shisha: "Ka balang kam dei ka baranda bahalor ban pyni pyrthei ia ki Khristan bapaw khmat, hynrei ka dei ka skul ban hikai ia ki bym janai."

Namar ba ym don iwei ruh na ngi ki bajanai, ka balang ruh kan ym long kaba janai. Ha kawei na ki pharshi jong U U Jisu U pynkynmaw ia ngi ba ki niut ki ia mih hapdeng ki kew (Mathaios 13:24-30).

Haba ngi pule ia ki shithi U Paul ha ka Testament Bathymmai, ngi shem ba ka balang jong ki apostol ruh ki don ki jingduna ki bajur. Hynrei ngim dei ban klet ba ki jingbakla jong ki paidbah kim lah ban pynduh ne pynwit ia u mawdong bakhraw jong ka balang __ U Jisu Khrist hi. Kumta ha ki balang ki bym janai ngi dei ban iai khmih barobor sha U Nongpynim uba shakri ia ngi. Wat la ka don ki jingduna, ka balang ka dei ka jong U, kumta pynneh ia la ki khmat ha U Khrist.

"U Khrist U IEIT IA KA BALANG BAD U AITI IALADE NA KA BYNTA JONG KA ban pynlong ia ka kaba khuid, ha ba u la sait ia ka da ka um, da ka ktien, ba un ioh pynieng ia ka ha khmat ha lade hi, ka baling kaba don burom, ka bymdon kaba thohbria lane kaba sti lane kaei kaei kaba kum kita hynrei ba kan ioh long kaba khuid bad ka bakhlem jingduna." Ephesos 5:25-27.

Ka balang ka long kaba donkam katta katta ha U Jisu haduh ba "U la aiti ialade na ka bynta jong ka" mynba u la iap na ka bynta jong ngi bad na ka bynta ka balang kum ka kynhun. Kumta ka jinglong dkhot balang ka dei ban long kaba donkam ha phi. Phi long u dkhot jong ka met U Khrist?

7. KABA WAD IA KA BALANG

Katno tylli ki jingngeit bashisha U Jisu U don ha pyrthei?

"Don kawei ka met bad kawei ka mynsiem. . . Uwei U Trai, KAEI KA JINGNGEIT, kawei ka jingpynbaptis." Ephesos 4:4,5.

Naduh ba U Khrist U don tang "kawei ka jingngeit," kumno ngin ithuh ka dei kano ma? U Jisu U ai ha ngi ia u shabi:

"Lada uno uno ruh u mon ban leh ia ka mon jong u, un ioh shemphang shaphang kata ka jinghikai, lada ka long na U Blei, lane nga nga kren na lade." Ioannis 7:17; 8:31,32.

KA JINGIASHEM

Haba ngi la aiti ban leh ia ka mon U Blei, un iarap ia ngi ban iohi lada ka jinghikai ka long na U Blei ne ka dei tang ka khana pateng jong u briew. U shabi uba plie haba wad ia ka balang ka dei da kaba eksamin ia ka jingniewkor jong ka bad ia ka jingkohnguh jong ka ia ka ktien U Blei. Ia ka jingiasyllok bashisha la tei ia ka halor ki Jingthoh, ym dei sawdong u nongialam shongshit niam ne ka jinghikai.

To iai wad ia ki jingshem ha kine ki Guide, ia id ha ka jingshai kumba U Blei U pynpaw ia ka ha phi na ka Baibl, te un pynshai ia ka mon jong U ha phi. U Khristan uba iai san u long u briew uba plie ia la ka jingmut bad dohnud ban pdiang ia ka jingshisha katba U Blei U pynpaw ia ka na ka Ktien jong U.

Ki Bun Pait Ki Lah Ne Em Ban Bakla?

Ha ka Guide 16 ngi la shem ba kaba iohmad ia ka jingjahthait ka Sabbaton ka long ka dawai kaba donkam ban ialeh pyrshah ia ki jingban khia ka khuslai (stress). Namar ba U Blei U sngewthuh ia ki jingdonkam jong ngi, U la pynskhem ia kawei pa kawei ka sngi ka bahynniew na ka bynta ka jingjahthait jong ngi ia ka met bad ban pynthymmai ia ka mynsiem. Hadien ba u la pynlong ia ka pyrthei ha ki hynriew sngi, U la shongthait ha ka sngi ka ba hynniew, u "la kyrkhu" bad pynkyntang khuid ia ka." Jenesis 2:1-3.

Mynba U Blei U la ai ia ki shiphew hukum ha ki briew jong U, ki Israel, U la buh ia kata ka hukum ban rakhe ia ka sngi ka ba hynniew, ka Sabbaton hapdeng ka ain jong U (Eksodos 20:8-11). Katba kum kane ka hukum, ka Sabbaton ka dei ka jingkyntaw ia ka bor bapynlong jong U Blei, ka sngi ba dei ban sangeh trei bad pyrkhath shaphang ki jingitynnad bad ki jingphylla ki kam jong U, ka sngi ban shongthait bad ban wan hajan U Nongthaw jong ngi, ka sngi ban iit bniah kham jylliew ia ka jingiadei jong ngi bad U.

Ha ki sngi ba U Jisu U la im kum u briew ha khyndew, ma u ruh u sumar ia ka Sabbaton (Lukas 4:16) bad U la pynskhem ia ka sngi kaba pynmyntoi ia ki Khristan (Markos 2:27,28). Ki don bun ki dkhot ha ki Kam ki Apostol ki pynshai kdar ba ki synran U Khrist ki ia mane ha ka Sabbaton hadien ka jingmihpat jong U (Ki Kam 13:14; 16:13; 17:2; 18:1-4,11).

1. KA JINGKYLLI BA PYNSHAIONG

Kane ka pynpoi ia ngi sha ka subjek kaba kiba bun ki shem jingeh. Ka pyrthei Khristan la katto katne por ka la rakhe artylli ki sngi ki bapher. Ha kawei ka liang, ki babun ki Khristan ki rakhe ia ka Robibar da ka mynsiem basngur, ki ngeit ba ka dei ka jingkyntaw ia ka jingmihpat U Khrist. Ha kawei pat ka liang, don ka kynhun bakhraw ki Khristan, kiba shida mynsiem, ki ngeit ba ka Baibl ka pyndonburom tang ia ka sngi ba hynniew kum ka Sabbaton bad ym don hangno hangno ruh bapynshisha ia ka jinglong bakyntang ka Robibar.

Hato ka don jingiapher shisha kano ka sngi ngi rakhe kum ka Sabbaton? Kum ki briew kiba shida bad ba kut jingmut naduh la ka mynsiem ba kwah ban tip ia ka jingshisha, barobor ngi dei ban kylli ia lade: "Kaei kaba U Jisu U niewkor? U Jisu U kwah aiu ia nga ban leh?"

Ban poi sha ka jingrai kut shaphang kane, donkam ban pynshai katto katne tylli ki jingshisha: Mano bapynkylla ia ka Sabbaton na ka Sngi Saitjain, ka sngi bahynniew jong ka taiew, sha ka Robibar, ka sngi nyngkong jong ka taiew? Hato ka Baibl ka ai bor kum ia kata ka jingleh? Lada kumta, U Blei, U Khrist, ne ki Apostol kiba pynlong ia kata ka jingkylla? Ngin sdang da kaba khmih ia ki daw baroh kiba lah ban long.

2. DEI NE EM U BLEI UBA PYNKYLLA IA KA SNGI?

Hato ka don kano kano ka jingpynbna na U Blei kaba pynkylla ia ka

Sabbaton na ka sngi ka bahynniew sha ka banyngkong jong ka taiew?

Kiba bun ki Khristan ki pdiang ia ki 10 hukum kum ki nongialam bashisha da kaba ngi dei ban im. Ki dei tang ma ki ka khubor kaba U Blei U la thoh da lade na ka bynta u khun bynriew. Ki long kiba donkam katta katta, la thoh ruh ha ki maw da ki shympriahkti jong U Blei hi. (Eksodos 31:18).

Ha ka hukum ka basaw U Blei U la bthah ia ngi:

"Kynmaw ia ka sngi Sabbaton ban rakhe khuid ia ka. Hynriew sngi men trei bad leh ia ka kam jong me baroh, hynrei ka sngi ka ba hynniew ka long ka Sabbaton ia U Trai Uba U Blei jong me. Ha ka men ym leh kaei kaei ruh ka kam. . . . Naba ha ki hynriew sngi U Trai U la thaw ia ka bneng bad ia ka khyndew, ia ka duriaw, bad ia baroh badon ha ki, hynrei u la shong sngi ha ka sngi ka ba hynniew. Namar kata U la kyrkhu ia ka sngi Sabbaton bad U la pynkyntang khuid ia ka." Eksodos 20:8-11.

Mynba U Blei U la ai ia ki shiphew hukum ha ki briew jong U, U la pynpaw shai ruh ba ym dei ban don uno u briew uban pynkylla ne pynbeit ia kata ka jinghikai bakyntang ba la mih na ka rmiang shyntur jong u.

"PHIN YM PYNTAM ei ei ruh ha kata ka ktien ia kaba nga la hukum ia phi, lymne pynduna na ka, ba phin ioh sumar ia ki hukum U Trai Uba U Blei ia kiba nga la hukum ia phi." Deuteronomi 4:2.

U Blei da lade hi U la kular ba Un ym pynkylla ia ki hukum jong U;

"Ia la ka jutang NGAN YM PYNKHEIN lymne kylla ia kata kaba la mih noh na ka rmiang shyntur jong nga. Salm 89:34.

Ka Baibl ka la kren shai ba U Blei U khlem pynkylla ia ka Sabbaton na ka ba hynniew sha ka sngi banyngkong jong ka taiew.

3. HATO U JISU U PYNKYLLA IA KA SABBATON?

Kat kum U Jisu, kim dei kita kiba lah ban pynkylla:

"Wat mut ba nga la wan ia ka ban pyndam noh ia ka hukum lymne ia ki nongiathuhlypa; ngam shym la wan ia ka ban pyndam noh, hynrei ia ka ban pynskhem. Naba shisha nga ong ha phi, haban da leit noh ka bneng bad ka khyndew, kat iwei i dak rit lane iwei iba khun khyndiat eh na ka hukum kin ym leit noh, tad ynda yn pyndep baroh." Mathaios 5:17,18.

Ha ka Guide 16, ngi shem ba ka long ka rukom U Jisu ban mane ia U Blei ha ka synagog ha ka sngi Sabbaton (Lukas 4:16). Ngi la shem ruh ba U Jisu U la kwah ia ki synran jong u ban iai rakhe ia ka sngi Sabbaton bad iohpdian ia ka jingkmien ka jingkohnguh (Math. 24:20).

Ka long kaba shai na ki jinghikai bad ki nuksa U Jisu ba ngi donkam ban shongthait ha ka Sabbaton, bad pynlut por bad U Blei.

4. KI APOSTOL KI PYNKYLLA NE EM IA KA SABBATON?

U Jakob u nongialam banyngkong jong ka balang Khristan banyngkong, u la thoh kune shaphang ki 10 hukum:

"Namar jar uban sumar biang ia ka hukum baroh kawei; hynrei un jynthut tang ha iwei, u la jia long uba rem noh na ki baroh. Namar uta uba ong, wat klim, u la ong ruh wat pyniap. Te lada men ym klim, pynban me pyniap, me la jia long kein u nongpalat ia ka hukum. Jakob 2:10,11.

U Lukas, u doctor bad u ebanjelist ha ka balang ka banyngkong, u thoh.

"Ha ka sngi Sabbaton ngi la ialeit shabar ka shnong harud ka wah ha kaba ngi la tharai ba ka don ka jaka duwai; bad ynda ngi la iashong, ngi la kren ha ki kynthei kiba la wan iaseng." Ki Kam 16:13.

Ka Testament Bathymmai ha Ki Kam Ki Apostol ka kren 84 sien mynba la rakhe ia ka Sabbaton da ki nongbud jong U Khrist, baroh na ki palat ia ka 14 snem hadien ka jingmihpat U Jisu. Artylli ki Sabbaton ha Antiok (Ki Kam. 13:14, 42, 44); kawei ha Philippi (Ki Kam 16:13); lai tylli ha Thessaloni (Ki Kam 17:2,3); 78 tylli ki Sabbaton ha Korinth (Ki Kam 18:4,11).

U Ioannis uba khatduh na ki khatar ki apostol ban iap, u la sumar ia ka Sabbaton. U la thoh kumne:

"Nga la long ha U Mynsiem ha ka sngi U Trai." Jingpynpaw 1:10.

Kat kum U Jisu, ka sngi U Trai ka dei ka Sabbaton:

"Naba U Khun u briew u long U Trai ka Sabbaton." Mathaios 12:8.

Kaba wad ia ka sabut na ki Jingthoh ka pynpaw ba ki Apostol ki khlem pynkylla ia ka sngi shongthait U Blei na kaba hynniew sha ka sngi nyngkong jong ka taiew. Ka Testament Bathymmai ka kren tang phra sien ia ka sngi nyngkong ka taiew. Ym don kawei ruh na kita ba la kren ia ka kum ka sngi kyntang, lymne ai jingmut ba dei ban buh kyrpang ia ka kum ka sngi mane blei. Ka jingeksamin ba bniah ia ki phra tylli ki dkhot kiba kren ia ka sngi nyngkong jong ka taiew ki kdew ia kine ki jingjia:

- (1) Ki kynthei ki la wan sha ka jingtep ha ka sngi nyngkong ka taiew (Mathaios 28:1).
- (2) "Ynda la kut ka Sabbaton" ki kynthei ki la thied ia ki jingiwbi, ba kin ioh wan ban pynsleh ia U Jisu (Markos 16:1,2).
- (3) U Jisu U la mihpaw nyngkong eh ha ka Mari Magdalin dang step ha ka sngi nyngkong ka taiew (Markos 16:9).
- (4) Ki nongbud U Jisu ki la sdang ban leh ia ki kam jong ki hynriew sngi ha ka sngi nyngkong jong ka taiew (Lukas 24:1).
- (5) Ka Mari ka la leit sha ka jingtep U Jisu bad ka la shem ba ka jingtep ka thylli ha ka sngi nyngkong jong ka taiew. (Ioannis 20:1).
- (6) Ki synran ki iadon lang "namar ba sheptieng ia ki Jiw" (Ym dei ban iaseng) ha ka sngi nyngkong ka taiew (Ioannis 20:19).

(7) U Paul u kylli ia ki dkhot balang ban khein ia ki jingdon jong ki ha ka sngi nyngkong ka taiew, bad "ban buhkyrpang ia ka peisa" na ka bynta ki ba kyrduh ha Jerusalem (I Korinth 16:1,2). Ka jingong ka khlem kren ei ei ia ka jingiaseng niam.

(8) Ha ki Kam 20:7 u Lukas u kren shaphang ka jingialap u Paul ha ka sngi nyngkong ka taiew ha ka jingiaseng ai khublei. Da shisha u Paul u ialap man ka sngi, bad u apostol u kdiah kpu man ka sngi (Ki Kam 2:46).

Ym don kawei ruh na kine ki Jingthoh ba ai jingmut ba ki apostol ki la thmu ban pynkylla ia ka jingrakhe ia ka Sabbaton ka sngi ka ba hynniew. Ki Apostol ki khlem ong ei ei ia ka jingpynkylla ia ka Sabbaton ka sngi ba hynniew sha ka sngi nyngkong ka taiew. La shai kdar ba ym don sakhi ia ka jingpynkylla ia ka Sabbaton ne ka sngi Saitjain, ka sngi ka ba hynniew ka taiew sha ka Robibar, ka sngi nyngkong ka taiew. Ka jingpynkylla ka la wan hadien ki sngi jong U Jisu bad ki Apostol, kumta ngi dei ban phai sha ka histori ban iohi mynno bad kumno ka jingkylla la wan jia.

5. NANGNO KA ROBIBAR KA WAN?

Ki Apostol ki la maham ia ngi da kaba shai ba katto katne ki Khristan kin syntuid na ki jinghikai jong ka Testament Bathymmai: "Kumta to long kiba peit ngor!" (Ki Kam 20:29-31). Bad kata ka dei kaba la jia thik. Ki nong thoh histori kiba lah ban shaniah ki da iathuh shai kumno ki Khristan ki sdang ban ia id sakma na ka jingsngur ki apostol. Ki khana pateng bad ki jinghikai kiba u Paul, u Petros, bad kiwei ki nongseng ia ka balang Khristan kim ju ai lad ia ka jingpartuh ki jinghikai bakla shapoh ka balang.

Ka jingpynkylla na ka jingrakhe ia ka Sabbaton sha ka jingrakhe Robibar ka la jia hadien ynda la dep thoh ia ka Testament Bathymmai bad ki Apostol ki la iap lut baroh. Ka histori ka buh jingkyngmaw ba ki Khristan ki la bujli na kaba mane bad shongthait ha ka sngi ba hynniew sha ka sngi ba nyngkong ka taiew. Hynrei ki bangeit ki khlem sangeh kynsan kaba rakhe ia ka Sabbaton ka sngi ba hynniew bad sdang kynsan ban sumar ia ka Robibar kum ka sngi U Trai. Ka jingrakhe Robibar kaba nyngkong eh kaba thikna da ki Khristan ka la jia ha Italy, ha pdeng jong ka spah snem ka baar hadien U Khrist. Bun snem hadien kata ki babun ki Khristan ki iai rakhe baroh ar ki sngi, katba kiwei pat ki iai rakhe tang ia ka Sabbaton.

Ha u March 7, H.K. 321, U Konstantine bakhraw u pynmih ia ka hukum Robibar kaba nyngkong, kaba pynbor ia ki brieve baroh, lait tang ki nongrep ha ka hima Rome ban shong thait ha ka Robibar. Kane, bad kiwei ki san tylli ki hukum ba la pynmih da u Konstantine shaphang ka Robibar, ka la long ka nonglam lynti ia kiwei ki hukum Robibar naduh kata ka por haduh mynta. Ha ka spah snem ka basaw ka dorbar Laodikaia ka khlem khang ia ki Khristan ban sangeh trei ha ka Sabbaton, bad ka pynbor pat ia ki ban pyndonburom ia ka Robibar da

kaba sangeh trei ha kata ka sngi.

Ka histori ka pynpaw ba kaba mane blei ha ka Robibar ka dei ka dustur briew. Ka Baibl ka khlem aibor ban pynduh noh ia ka Sabbaton ka sngi ba hynniew jong ka hukum ka basaw. U Nongiathuhlypa Daniel u la kren lypa ba ha ka ia Khristan ka bor ba shukor kan pyrshang ban pynkylla ia ka hukum U Blei (Daniel 7:25).

6. MANO BA PYNLONG IA KANE KA JINGKYLLA?

Mano ba pynkynriah ia ka Sabbaton na ka sngi ka ba hynniew sha ka sngi banyngkong jong ka taiew? Ka Balang Katholik ka kam ba dei ma ka ba la leh ia kane. Ha ka jingpyrshang ban pyllait ia ka hima Rome na kaba hap lyngkhot lyngkhai, ki nongialam jong ka balang ki la pyniajan bad pyrshang ban pynkylla ia ka sngi mane Blei na ka Sngi Saitjain sha ka sngi Robibar.

Ka kot Katekis jong ka balang Roman Katholik ka ong kumne:

"Kylli: Kano kaba dei ka sngi Sabbaton?"

"Jubab: Ka sngi Saitjain ka dei ka sngi Sabbaton.

"Kylli: Balei ngi rakhe ia ka Robibar ha ka jaka ka Saitjain?"

"Jubab: Ngi rakhe ia ka Robibar ha ka jaka ka Saitjain namar ba ka Balang Katholik ka la pynkylla na ka Saitjain sha ka Robibar."

Peter Geiermann, *The Convert's Catechism of Catholic Doctrine* (1957 edition, p. 50).

Ka balang Katholik ka pyntip da ka jingsngew sarong ba ki dei ki nongialam ba kynja briew kiba la pynkylla ia kane.

"Ia ka sngi bakhuid, ka Sabbaton la pynkylla na ka Saitjain sha ka Robibar. . . . ym na kano kano ka jingbthah ba la shem ha ki jingthoh, hynrei da ka bor jong ka balang. . . . Kito kiba pyrkhata ba ki Jingthoh ki dei ka iktiar ba tang ma ka hi, ki dei da kaba shong nia ban long Seventh-day Adventist bad rakhe ia ka sngi saitjain kum ka sngi bakyntang" __ Cardinal Maida, Archbishop of Detroit, Saint Catherine Catholic Church Sentinel, Algonac, Michigan, May 21, 1995.

7. AIU KI KATTO KATNE KI BALANG PROTESTAN KI ONG?

Ki jingtip ba la ai da ka jingmynjur lang ki iathuh lyngkot ia ki jingngeit jong ki babun ki balang, ki Protestant ki iamynjur ba ka Baibl kam ai bor ei ei ruh em ia ka jingrakhe Robibar.

U martin Luther, u nongseng ia ka balang Lutheran, u la thoh ha ka Augsburg Confession, Article 28, paragraph 9:

"Ki (Roman Katholik) ong ia ka jingpynkylla ia ka Sabbaton sha ka Robibar, ka sngi U Trai, marpyrshah ia ki shiphew hukum (10 hukum), . . . ym don shuh kawei pat ka nuksa ia kaba la kham kren sarong ban ia ka jingpynkylla ia ka sngi Sabbaton. Khraw, ki ong ka bor bad ka iktiar jong ka Balang, naduh ba ka la pynduh noh ia kawei na ki shiphew hukum."

U Theologian ka Balang Methodist, u Amos Binney bad u Daniel Steele u peit thuh:

"Ka long kaba shisha, ki peit thuh:

Ka long kaba shisha ba ym don hukum ia ka jingpynbaptis khunlung. . . lymne don hukum ei ei

ruh ban sumar khuid ia ka sngi nyngkong ka taiew." Theological Compend, (New York: Methodist Book Concern, 1902), pp 180,181.

Dr. N. Summerbell, historian jong ki synran U Khrist ne Christian Church, u la thoh: "Ka balang Roman ka la phaidien bak . . . ka la pynkylla bak ia ka hukum ka basaw da kaba pyndam noh ia ka Sabbaton ka ktien U Blei, bad buh bujli da ka Robibar kum ka sngi shuti." A True History of The Christian and The Christian Church, pp 417, 418.

8. KAEI KA JINGMIH BASHISHA?

Kane ka la pynpoi ia ngi markhmat bad ka jingkylli:

Balei ba ki ba bun ki Khristan ki rakhe ia ka Robibar khlem ka jingaibor Ka Baibl? Kaba kham donkam, ia kano ka sngi nga dei ban sumar? Hato ngan bud ia kito kiba ong, "Ngam tharai kan don jingpher ei ei kano ka sngi nga rakhe lada nga rakhe kawei na ki hynniew?" Lane, ngan niew kum ka sngi badonkam ba U Jisu U Nongthaw jong ngi, u pynskhem mynba U la thaw ia ka pyrthei jong ngi, bad ia ka sngi ba U Blei U la kdew ha ki 10 hukum: "Ka sngi ka ba hynniew ka long ka Sabbaton.?"

Hangne ngi leh ia kaei kaba palat ban ia kaba paw habar kum ka jingrakhe, hynrei kano kata ka sngi kaba iadei thik bad ka Baibl. Ka jingmih kaba kongsan ka dei ka jingkohnguh ia U Jisu. U Nongthaw jong ngi U la buh kyrpang ia ka Sabbaton kum ka sngi "bakyntang" kum ka por ia ngi bad ia ka longing jong ngi ban don hajan jong U na ka bynta ka bor bad ka jingpynthymmai. Iano ngan kohnguh? Hato ngan kohnguh ia U Khrist, U Khun jong U Blei, lane ia ka khana pateng ia kata ka sngi kaba nga sumar kum ka sngi kyntang? Ka jingjied ka long kaba shai: ka jinghikai ki briew lane ia ka Ktien jong U Blei. Ia ka jingbuh bujli u briew lane ia ka hukum U Blei.

U nongiathuhlypa Daniel u ai ka jingmaham ia kito kiba "pyrshang ban pynkylla ia ki por bad ia ki hukum." Daniel 7:25. U Blei U dang khot ia ki briew jong u sha ka jingkohnguh. U khot ia ki ban sumar ia ka Sabbaton kum ka dak jong ka jingkohnguh bad jingieit ia U.

U Jisu U la ong, Lada phi ieit ia nga, phin kohnguh ia kaba nga hukum ia phi (Ioannis 14:15). Bad u kular ia ka jingkmien kaba dap ia kito kiba ieit ia u katban kohnguh ia ki hukum jong u (Ioannis 15:9-11). Ngi don u Nongpynim baphylla. U thrang eh ia ngi ban iohmad ia ka jingieit jong u ha ka jingjanai jong ka. Ka dohnud ba kohnguh mon sngewbha ka plie wang ia ka jingkhang ia kata ka jingieit.

Ha kper Gethsemane U Khrist U la pyndem lut ha ka mon U Kpa __ wat la ka diengphna ka ieng ha khmat jong U bad ki pop jong ka pyrthei ki la khniot jubor ia ka jingim jong U. Katba U pyrta ia U Blei, "To shim ia kane ka khuri na nga," U la iai sah uba aiti lut ha ka jingkyrpad, bad u ong, "pynban ym ia kaba nga mon, hynrei ia ka mon jong me" (Markos 14:36).

KA JINGIASHEM

U Khrist U thrang ia ngi ban iohmad ia ka jingpyndep jong kata ka jingim ba la aiti lut ba ka wallam. Bad u kwah ruh ia ngi ban ioh mad ia ka jingkmen ka jingjahthait jong ka Sabbaton. U kwah ia ngi ban shaniah ha U katba ngi kmen ban kohnguh ia ki hukum jong U baroh, ba yn ioh pyndep ia ka kular U Jisu bad ka jingkmen jong U kan long ha phi bad ka jingkmen jong phi kan long ka badap (Ioan. 15:11).

Hato U Blei U Long Uba Hok (Just)

La pyniap ia u khynnah hapoh sor da ki kuli ba her ruma na ka jingsiat ki dakaid katba u dang khreh kot ha ka miej jong ka ing.

Kawei ka kmie badang khynnah ha rudnong ka shem ba i khun jong ka i la ioh AIDS na ka jingai snam kaba ia bit jingpang.

Kine ki jingjia basngewsih ki la iai mih kawei hadien kawei ha ka pyrthei jong ngi. Bad ngi thrang katta katta ban ioh ka jubab ia kita baroh. U Blei U don shaei ha ka pyrthei badap da ka jingjynjar bad jingiap? U nongrwai Salm u iathuh skhem ia ngi ba "ka khyndew ka dap da ki jinglehisnei U Trai" (Salm 33:5).

Te lada kata ka long kaba shisha, Balei ba um pynkut noh ia kane ka jingjynjar bad jingiap? Ka 20 lynnong ka kitab Jingpynpaw ka pyni kumno bad lano U Blei Un pynkut noh ia ka pop bad jingjynjar.

1. IA KA SHIHAJAR SNEM LA PLIE

Ka Jingpynpaw 20 ka kren ia ka 1000 snem ka por kaba bud ia ka jingwan arsien U Khrist. Ki jingjia kiba jia sawdong kane ka 1000 snem ki dei ki jingleh bakhatduh jong ka jingialeh hapdeng U Khrist bad u Soitan kaba la iaaid naduh ba ka pop ka la rung sha ka pyrthei.

Kane ka jingialeh ka la sdang ha bneng mynba u Lusiphar u la bishni ia U Khrist, u la pynkhih ia ka thma bad ki angel bakhuid, la beh noh ia u bad u la phet sha kane ka pyrthei jong ngi. Kata ka jingialeh ka la iai bteng ha khyndew ha kper Eden, nangta lymba ki spah snem haduh kan da poi ha ka mat kaba ha khlieh eh kaba nyingkong jong ka mynba u Soitan u la pynbor ia ki briew ban sahnarphna ia U Khrist. (Phi lah ban peit biang ia kane ka jingiathuh basngewsih ha ka Guide 3.)

Kane ka jingialeh kan poi sha ka mat bakhatduh kaba ha khlieh tam ha kaba kut ka 1000 snem ynda haba ia ka pyrthei bapop jong ngi yn pynkhuid bad buh hapoh ka jingsynshar U Khrist. Ka Jingpynpaw 20 ka pyni ia ngi ba ia ka 1000 snem la sdang bad pynkut da ki ar ki jingmihpat.

Iano U Blei U pynmih pat na ki ba iap ha ka jingmihpat ka banyngkong kaba jia ha ka basdang jong ka 1000 snem?

"U basuk bad u bakhuid long kita kiba don ka bynta ha kata ka jingmihpat ka banyngkong: halor kine kata ka jingiap ka baar, kam don bor shuh; hynrei kin long ki lymbdoh jong U Blei bad jong U Khrist bad kin iasynshar lem bad U shihajar snem." Jingpynpaw 20:6.

KA JINGIASHEM

Iano yn pynmih pat ha ka jingmihpat ka baar ha ka bakut jong ka shi hajar snem?

**"Kiba sah na kita ki baiap kim shym la im pat tad ynda la kut kata ka shihajar snem."
Jingpynpaw 20:5.**

Kita "kiba sah na kita ki baiap" lah ban pyniadei tang bad ki bymman kiba la iap, namar ia ki bahok, ki "basuk bad ki bakhuid," la pynmih pat ha kaba sdang jong ka 1000 snem.

Kumta ia ka 1000 snem la buh dak da ki artylli ki jingmihpat: ka jingmihpat jong ki bahok ha kaba sdang jong ka, bad ka jingmihpat ki bymman ha ka bakut jong ka.

2. LA PYNMIHPAT HA KA JINGWAN U KHRIST

Ka jingmihpat banyngkong, ka jong ki bahok, ka jia ha ka jingwan arsien U Khrist.

"Naba U Trai hi un wan hiar na bneng bad ka jingrisa . . . ka turoi U Blei: bad KITA KI BAIAP HA U KHRIST KIN IA MIHPAT shwa. Hadien kata, MA NGI KIBA DANG IM ia kiba la pynsah YN RONG NOH IA NGI LEM BAD KI ha ki lyoh BAN IASHEM BAD U TRAI HA SUIN BNENG: te kumta ngin iai long junom junom lem bad U Trai." __ I Thessaloni 4:16,17.

Ynda U Jisu Un wan pat sha kane ka pyrthei, u pynmihpat ia ki "baiap ha U Khrist" bad un ialam ia ki bad ki bahok kiba dangim, sha bneng. Namar ba ki bymman ki dang aisnoh ha ki pop jong ki, kim lah ban im ha khmat ka burom U Blei, kumta ia ki la pynjot noh ha ka jingwan arsien U Khrist (Lukas 17:26-30). (Phi lah ban pule biang ia ka Guide 8 ki jingjia ha ka jingwan phai U Jisu.)

3. IA U SOITAN LA KHUM HA PYRTHEI SHIHAJAR SNEM

Ynda la sdang ka 1000 snem, ki bahok baroh ki la leit lut sha bneng bad ki bymman baroh ki la iap lut. Yn jia aiu ia kane ka pyrthei hamar ka 1000 snem?

"Bad nga la iohi ia u angel ba wan hiar na bneng, uba don uta u shabi kata ka liewlong bakhlem trai bad u kynjri bakhraw ha ka kti jong u. Bad u la kem ia uta u iakjakor, ia uta u bsein bymman uba long u ksuid bad u Soitan, bad u la khum ia u shihajar snem; bad u la bret ia u sha kata ka liewlong bakhlem trai, bad u la set ia ka, bad u la shon shap ia ka halor jong u, khnang ba un ym ioh shukor shuh ia ki kynja bynriew tad ynda la pyndep ia kata ka shihajar snem." Jingpynpaw 20:1-3.

Ha ka jingwan U Jisu ia u Soitan la khum bad un sah kumta haduh 1000 snem.

Hangno yn set byndi ia u Soitan? Ha ka "liewlong ba khlem trai." Ha Jenesis 1:2 ha ka ktien Greek jong ka Testament Barim ka pyndonkam

ia ka ktien "Abyss" ban iathuh ia ka jinglong ka pyrthei ha ka por ba ym pat pynbha ia ka shwa ki sngi ka jingpynlong. Kumta ka Abyss ka dei ka pyrthei ha kaba U Blei U set ia u Soitan.

Ki Jingthoh ki ong ba ia u Soitan la khum "da u kynjri bakhraw." Hato uta u dei u kynjri shisha? Em, ka dei ka ktien pharshi, u dei u kynjri jong ki jingjia. U Soitan u kwah eh ban iai shukor ia ki briew hapoh ka 1000 snem. Hynrei um shem shuh ia kiba hok ban pynshoi, namar ba ki la don baroh ha bneng. Bad ia ki bymman ruh um ioh shuh, namar ba ki la iap lut baroh, ki iothiah baroh ha ka dewmet ka khyndew. Um lah shuh ban shukor ne pynshoi iano iano ruh, u shangmakia halor ka pyrthei kaba la jot la pra ban puson ia ki jingpaid dohnud bad jingiap jingsngewsih ba u la pynlong.

4. KI BAHOK KI IABISHAR IA KI BYMMAN

Ka shihajar snem ka long ruh ka por jong ka jingbishar. Hynrei kynmaw ba ka jingbishar ka kynthup saw kyndon:

- (1) Ka jingbishar shwa ka jingwan arsien kaba dei ka jong ki bahok.
- (2) Ka bainong jong ki bahok ha ka jingwan arsien.
- (3) Ka jingbishar ia ki bymman hamar ka 1000 snem.
- (4) Ka jingainong ia u Soitan bad ia ki bymman ha ka bakut jong kata ka por. (Phi lah ban pule biang ia ka Guide 13 kaba iathuh ia kine ki kyndon 1 bad 2 jong ka jingbishar, ka jingtohkit bad ka jingainong ia ki bahok.) Mynta ngin iapeit ia ki kyndon 3 bad 4, ka jingtohkit bad ainong ia ki bymman.

Ngi la iohi ba ia ki bahok kiba la iap kiba la pynmih pat bad ia ki bahok kiba dang im kiba la shim noh sha bneng ha ka jingwan arsien U Khrist. Ki la don ha ing ha bneng hamar ka 1000 snem. Kin ialeh aiu?

"Hato phim tip ba kita ki riwkhuid kin iabishar ia ka pyrthei? Te lada yn bishar ia kata ka pyrthei da phi, phi long ki bym bit ban bishar ia kiba rit ria? Hato phim tip ba ngin ia bishar ia ki angel, kaba katno tam lei lei ia kiei kiei kiba dei ia kane ka jingim?" I Korinth 6:2,3.

"NGA LA IOHI IA KI KHET, BAD DON KIBA SHONG HALOR JONG KI; BAD LA AI KA JINGBISHAR HA KI. . . KI LA IM BAD KI LA SYNSHAR LEM BAD U KHRIST SHIHAIJAR SNEM." Jingpynpaw 20:4.

Hamar ka 1000 snem, ki bahok kin iapeit biang ia ki kam jong ki bymman bad ki jong ki angel kiba la kyllon, kynthup ia u soitan u nongialam jong ki. Katno ka long ka ba sngewbit ia ki martyrs, ki nongjop, bad kito kiba la don ki sohkhiang na ka thma kiba la pdiang ia ka gospel ban eksamin bad sngewthuh ia ka jingbishar U Blei ia ki bymman.

Da ka jingaiei, U Blei U la ai lad ia kiba la siewspah ban ia don bynta ha kaba pynshong dor ia ka jingleh U Blei ia ki bymman. Ngi lah ban don shibun ki jingkylli kum: Balei ba i meinah jong

nga im don hangne. Ka i kumba ka dei ka briew kaba riewblei. Ynda ngi leit sha ki jingthoh bad bishar ia ki baiap "kat kum kata kaba ki la leh kum ba la thoh ha ki kitab" (dkhot 12), ngin sa iohi ia lade ba ha ki jingleh jong U baroh ia u khun bynriew, U Blei U la long U bahok bad Uba bha ia baroh. Ngin sa iohi kumno U Mynsiem Bakhuid U ai lad ia ki bunsien ban pyndem sha U Blei, bad ka jinglong hok jong kawei pa kawei ka jingrai kut ka long kaba shai.

5. IA U SOITAN LA PYLLAIT YNDA LA KUT KA SHIHAJAR SNEM

Ha ka bakut jong ka 1000 snem, ka Baibl ka pynbna:

"Nga la iohi ia ka nongbah bakhuid, ka Jerusalem bathymmai ba ka da wan hiar na u Blei na bneng ia kaba la khreh kum ka nongleit kurim ia kaba la pynibha khnang ia u tnga jong ka." Jingypaw 21:2.

Kane ka nongbah baphylla ka la long ka ing jong ngi la shihajar snem. Mynta kata ka nongbah bakhuid __ lem bad U Khrist bad ki briew baroh kiba la siewspah hapoh ka nongbah __ ka la hiar sha khyndew na bneng sha ka pyrthei jong ngi.

U Soitan u leh aiu ha ka bakut ka 1000 snem?

"Te ynda la pyndep ia kata ka shihajar snem, yn pyllait noh ia uta u Soitan na ka byndi jong u, bad un leit mih noh ban shukor ia kita ki kynja bynriew kiba ha kita ki sawdong ka pyrthei. . . . ban pyniaseng lang ia ki sha kata ka thma; ka jingkhein jong kita ka long kum u shyiap ka duriaw. Bad ki la leit kiew halor ka pyngkiang ka khyndew, bad ki la ia ker tawiar ia ka jaka shong dara kita ki riewkhuid bad ia kata ka nongbah ia kaba la ieit. Te ka ding ka la wan hiar na U Blei na bneng, bad ka la bam duh ia ki." Jingypaw 20:7-9.

Ia ki bymman la pynmihpat ha ka jingmihpat ka baar ha kaba kut ka 1000 snem (dkhot 5). Haba ki bahok ki wan hiar sha pyrthei ha ka nongbah bakhuid bad ia ki bymman la dep pynmih pat, ia u Soitan la pyllait shibit por (dkhot 3). U la ioh biang ia ki bymman ban ialam bad ia ki bahok kum ka sohpdung jong u. Khlem pynlehnohei wat shi khyllipmat ruh, mardor u la sdang ban pynbeit ryntih ia ki bymman kum ki kynhun shipai bakhrav. U Soitan u la ai hukum ban iaaid sha pyrshah ka nongbah. Katba ki bymman ki shim la ka jaka sawdong ka Jerusalem Bathymmai (dkhot 9) ki la iohi liak ia ka jingshyrkhei jong ka jingjah noh - iap junom duh.

6. KA JINGIOHI IA KA JINGBISHAR KHATDUH

Hangne, ka sien banyngkong, u khunbynriew baroh khoit u la ia kynduh markhmat. U Jisu U ialam ia ki khun ba la siewspah jong U Blei kiba hapoh kata ka nongbah. U Soitan ha khmat u paidbah byllien ki riewbymman shabar ki kynroh jong ka nongbah. Ha kata ka khyllipmat ba tan, U Blei U la pyndep ia ka kyndon kaba khatduh jong ka jingbishar bad ki bymman ki la iohpdang ia ka sngi jong ki ha ka ingbishar.

"Bad nga la iohi ia ka khet balieh bakhraw, bad ia uta uba shong halor jong ka, na khmat jong uba ka khyndew bad ka bneng ki la iaphet noh; te ia ki jaka jong ki ym shym la shem shuh. . . . Bad nga iohi ia ki baiap ki bakhraw bad barit, ba ki da ia ieng ha khmat kata ka khet, bad . . . ia ki baiap labishar katba kum ki jingleh jong ki kumba la thoh ha ki kitab." Jingypaw 20:11,12.

Katba ki byman ki ia ieng hakhmat ka khet jong ka hok, ia ka jingim jong ki la plie war ha khmat jong ki. Na ki kitab ba la thoh ha bneng, U Jisu, U Nongbishar bahok, U la pynpaw ia ka jingiathuh kaba pura jong ka jingiadei kam jong U bad ki briew kiba la kyllon shynrang, kynthei bad ki angel.

Shi tyllup ka bneng bad ka khyndew ki la shu ia peit lyngngoh da ka jingsngewshongkun. U da ieng ha khmat ka khet U Blei, U Jisu U ai ha iwei pa iwei ka jingiohi kaba biang ia ka kam ka jingsiewspah jong U. U pynpaw ba u la wan ban wad bad ban pynim ia kiba la jah. U la wan sha ka pyrthei jong ngi kum u briew, bad ula im ka jingim kaba khlem pop hapdeng ka jingialeh bad ki jingpynshoi, bad pynlong ka jingkhein duh bakhraw halor ka diengphna, bad trei kum u Lyngdoh jong ngi ha bneng. Khatduh khatwai, haba U Khrist U la jam sha khmat da kaba sngewsih bad ai ia ka rai halor kito kiba la iai kyntait ia

ka jingai-ei jong u, uwei pa uwei u briew ha ki jingthaw u phla ia ka jinglong hok bad ia ka jingdonkam jong ka jingleh pynkut iawai jong ka jingbishar blei.

"Namar ngi baroh ngin ieng ha khmat ka khet bishar ka jong U Blei. Namar la thoh: Katba nga im, ong U Trai, ka khohsiew baroh kan dem khrup ha nga, bad u thylliej baroh un phla ha U Blei." Rom. 14:10,11.

"U Khrist Jisu . . . U la jia long Uba kohnguh haduh ka jingiap __ ka jingiap ka diengphna kein. . . . Ha ka kyrteng U Jisu ka khohsiew baroh kan ioh dem khrup, ki jong kiba ha ki bneng bad ki jong kiba ha ka khyndew, . . . bad ba u thylliej baroh un ioh phla shynna ba U Jisu Khrist U long U Trai, ia ka ban pyndon burom ia U Blei Uba U Kpa." Philippi 2:5-11.

Naduh ba ka pop ka la sdng, u Soitan u la thok u la shukor ia ka jinglong U Blei, u kynnoh ia u, ba um lehhok. Hynrei mynta la jubab lut ia ki jingkynteh jong u baroh bad ki jinglyngngoh la pynshai. Mynta uwei pa uwei u jingthaw hapoh ka bneng ki iaphla ba U Jisu, U Khunlangbrot jong U Blei, U long Uba bit ban ioh ia ka jingieit bad jingmane jong ngi. Ia ki jingthmu jingpyrkhat jong U Blei baroh la pynpaw shai kdar, bad ka jinglong jong U Blei la pynksan janai.

Ym tang ia kiba la pynim, hynrei wat ki angel bymman bad u Soitan hi kumjuh un phla ba i lynti jong u ki long ki basniew, bad ki lynti jong U Blei ki long kiba hok bad bashisha. Baroh ki la iohi shai ba ka jingsniew ka jingkhwan lalot ki ialam tang sha ka jingbysuk jingbymhun bad kam myntoi ban iai im.

7. KA POP KA IAKYNDUH IA KA BAKUT JONG KA

Wat la u Soitan bad ki briew bymman ki la phla ba ki lynti jong U Blei ki long ki bahok, ki dohnud jong ki ki khlem kylla, ka jinglong jong ki ki iai long bymman. Bad hadien ba la ai ia ka rai, ki bymman:

"Ki la ia leit kiew halor ka pyngkiang ka khyndew, bad ki la iaker tawiar ia ka jaka shongdara kita ki riewkhuid bad ia kata ka nongbah ia kaba la ieit, te ka ding ka la wan hiar na U Blei na bneng bad ka la bam duh ia ki. Te ia uta u Soitan uba shukor ia ki la bred kein sha kata ka pung ka ding bad u kyndok, ha kaba ki don ruh uta u mrad khlaw bad uta u nongiathuhlypa balamler. . . . Bad ia ka jingiap bad ia ka Hades la bred noh sha kata ka pung ka ding. Kane ka long kata ka jingiap ka baar, kata ka pung ka ding kein. Te ia uta uba ym shym la shem ba la thoh ha kata ka kitab ka jingim la bred ia u sha kata ka pung ka ding." Jingpynpaw 20:9-15.

Ha ka jingbishar khatduh ka ding jong U Blei babymjukut kan pynjot ia ka pop bad ia kito kiba iai snoh mutlop ha ka. U Soitan bad ki nongbud jong u baroh kin dam noh, ka "jingiap ka baar," ka jingiap bymjukut na kaba ym don shuh ka jingmih pat. Ka jingialehpyrshah jong ki ka la ieh ia ki bymman ki bymbit ia ka jingkmn kaba shisha, te la pynjot noh ia ki lem bad u Soitan bad ki angel jong u. Kata ka ding bneng ka la pynkhuid janai ia ka pyrthei na ka jingpynsniew jong ka pop; te U Blei U la don biang ka jingthaw kaba khuid khatduh, yn ym pynsahdak shuh da ka pop. Ka jingiathuhkhana hapdeng ka jingbha bad ka jingsniew, hapdeng U Khrist bad u Soitan, khatduh ka la wai, bad U Khrist U synshar. Ka jingkah ka la hap ha ki jingialeh barim jong ka pop, bad ka mih ha ka burom jong ka pyrthei bathymmai bad ki lad ba khlem jingkut.

8. IA KA KHYNDEW LA PYNKHUID BAD LA THAW THYMMAI

Na ki dpei jong kane ka jingpynjot thiaw bad jingpynkhuid, U Blei U la pynlong ia ka pyrthei ka bathymmai:

"Bad nga la iohi ia ka bneng bathymmai bad ia ka khyndew bathymmai, namar kata ka bneng banyngkong bad ka khyndew ba nyngkong ki la leit noh. . . . Nga la iohi ia ka nongbah Bakhuid, ka Jerusalem bathymmai ba ka da wan hiar na U Blei na bneng. . . . Ha khmih ka Tabernakl U Blei ryngkat bad ki briew, bad un shong lem bad ki te ma ki kin long u paidlang jong U, bad U Blei hi Un long lem bad ki bad Un long U Blei jong ki. Te Un niad noh ia ki jingjaw ummat baroh na ki khmat jong ki; bad ka jingiap kan ym long shuh, lymne ka jingsngewsih, lymne ka jingiam, lymne ka jingpang kan ym long shuh na ba kita kiei kiei kiba mynshwa ki la leit noh. . . . Nga la pynlong ia kiei kiei baroh kiba thymmai!"
Jingpynpaw 21:1-5.

Haba la pyniohpat ia ka jingitynnad kaba nyngkong, ka pyrthei ka la kylla long ka ing jong kiba la siewspah lyngba ki yrta bymkut. Haba la lait na ka jingkhwan lalot, ka jingpang, bad ka jingjynjar, ngi don ki jingthaw ban wad ban eksamin, ki jingiadei baphylla ban pynlong, bad

KA JINGIASHEM

ka bymjukut ban shong ha kjat U Jisu ban shahshkor, ban nang, bad ban ieit. (Phi lah ban phai sha ka Guide 9 ia ka jingiathuh kaba kham bniah.)

Hangno phi thmu ban don ha kata ka sngi? Phi la rai ne em ban don lem bad U Khrist hapoh kata ka nongbah bad im junom? Lane phin don shabar kata ka nongbah khlem U Khrist bad jah duh junom?

Lada phi la buh ia la ka jingim ha ki kti U Jisu, phim donkam ban mad ia ka jingtriem bym lah ong jong kito kiba don shabar ka nongbah kiba la sngewthuh mynta ba ki la jah noh junom duh. Kam pher aiu ka jingim ka la wallam ha phi, lada phi buh ia la ka jingim ha ki kti U Jisu mynta, phi lah ban don hapoh kata ka nongbah bad U Jisu bad kiba la siewspah. Lada phim pat leh kumta, to ai ia la ka dohnud ha U Jisu mynta, te un ker sawdong ia phi da ka jingieit bad jingmap jong U. Kane ka dei ka lad ba kordor jong phi. Kane ka dei ka sngi jong ka jingpynim jong phi.

Kaei Bad Hangno Don Ka Dujok?

Ka jingsiat dumok ba khlem pyrkhath, u khynnah u leit shapoh skul bad pyniap ia ki katto katne ngut ki para klas jong u. U phoi kynsha uba la shah beh kam, u wan rung ha ka jaka kaba u ju trei mynshwa bad siat ia uba kham halor jong u. Ka kmie ka ngiat ia ka kali jong ka shapoh pung um bad ki khun rit jong ka arngut hapoh bad ki la iap jyllop.

Ha ki artylli ki dewbah la pyniap da ki bun hajar na ka daw ba iapher ka jait. Ka jingiashun kaba la neh da ki bun spah snem hapdeng ki jait ba iapher ka dei ka daw. La siat ia ki rangbah, ki kynthei, ki khynnah, bad wat ia ki khunlung, la ot, shoh bein bad bat bor.

Kaba pynshitom ia kine ki kam runar jong ki riewkhlaw da kaba pyniap kum ka kuna, wat ia ki nongpyniap dusmon la pynrem da ki babun. Ki kynhun pyrshah ia ka jingpyniap ba la rai da ka ingbishar ki iapyrshah jam, ki da khot ia ka "ka niam runar ki nong pagan." La kylli, hato, ia kine ki nongpyniap ki long kiba ym lah shuh ban siewspah?

Kaei ka rukom kaba isnei eh ban pyniap ia ki nongkam sniew? Ka shuki electric? Ki don kiba pyrkhath ba ka dei ka inject da ka lethal drok kan long kaba khlem pang ei ei ruh. Kiwei pat ki ong ba ka jingim kan kut kloj da kaba pasi.

Hynrei ha kine ki jingiatai nia baroh ia ka jingpynshitom da ka jingiap na ka bynta ki kam bymman, ka don kawei ka lad kaba khlem pat pyrkhath. Ym pat don ba ai jingmut ba ia u nongpyniap bein, uba la pynkut da kaba leh runar ia ka jingim jong uwei pat, u dei ban siew da kaba pynkordit ia ka met da kaba pynshitom haduh ka jingiap. Ym don, kum ka nuksa, uba ai jingmut ba ia kine ki nongpyniap dei ban thang suki haduh un da iap.

Hynrei kiba bun ki Khristan kiba shida ki pyrkhath ba U Kpa jong ngi uba ha bneng un leh khamsniew ban ia kata. Ia ki bymman, ki ong, dei ban pynshitom khnang ba kin siew ia ki pop ba ki la leh. Bad kaei shuh shuh, ki ia mut dur ia ka jaka pynsaja jong U Blei kum ka jaka pynkordit kaba khlem kut shuh.

Kaei ka bajia ia ki bymman? Kumno ka nusib jong ki ka iabiang bad ka jingieit bad ka hok U Blei? To ngin ia peit kumno ka Baibl ka jubab.

1. KA JINGPAITDOHNUD KHATDUH U JISU

La 6000 snem U Blei U la iai kyrpad iai khroh ia ki brierw shynrang bad kynthei:

"Katba nga im, ong U TRAI U Blei, ngam don jingsngewbha ha ka jingiap u bymman; hynrei ba uta u bymman un phai noh na ka lynti jong u bad ba un im: to phai phi na ki lynti sniew jong phi; namar balei ba phin shu iap ei, Ah phi ka ing Israel?" Esekial 33:11.

Ka diengphna ka pynpaw haduh katno U Blei U kwah ban pyllait im ia u khun bynriew. Mynba U Jisu U la pyrta halor ka diengphna, "ko Kpa, to map ia ki na ba kim tip kaei ba ki leh." U la plie wang ia la u dohnud ba pang (Lukas 23:34). Shen hadien kata U Jisu U la aiti ia la ka jingim bad, ki don kiba ngeit ba u la iap da ka jingpaitdohnud (Ioannis 19:30,34.)

Hynrei wat kane ka jingpynpaw badonbor jong ka jingieit blei, kiba bun ki briew kim phai sha U Jisu. Bad slem katba ka pop ka dang synshar ha kane ka pyrthei, kan iai pynkhray ia ka jynjar u briew. Kumta ia ka pop dei ban pynjot. Kumno U Blei U thmu ban pynkut ia ka pop?

"Ka sngi U Trai kan wan. . . ha kaba ki bneng kin leit noh bur; bad ia ki jor tynrai da kaba thang rhem kin um noh, bad ia ka khyndew bad ia kita ki jingleh badon ha ki yn thang duh." II Petros 3:10.

U Blei Un pynkut ia ka pop bad pynkhuid ia ki jingsniew baroh. Kito kiba iai snoh ha ka pop yn sa pynjot da ka ding kaba la khreh ia u Soitan, ki angel jong u bad ka pop. Katno ka jingpaid ka dohnud U Jisu haba U iohi ka ding ka bam duh ia kito kiba U la wan ban pynim.

1. HAEI BAD LANO KA DING KAN THANG

Mar pyrshah ia ki jingsngewthuh ba pawnam, U Blei Um don ka ding kaba thang mynta ha ka jaka ba khot "Dujok" ka jaka ha kaba kiba pop ki leit haba ki iap. Kata ka jingthang kan jia haba ia kane ka pyrthei yn thang da ka ding na bneng. U Blei U dang ap ia ka rai ia ki bymman ha ka jingbishar ha kaba kut ka 1000 snem (Jingpynpaw 20:9-15).

"U Trai U nang ban knieh kynthet noh ia kiba riwblei na ka jingpynshoi, bad ban rakhe ia ki bymhok ia ka sngi ka jingbishar ban pynshitom ia ki." 2 Petros 2:9.

Un pynkhuid artat ia kane ka pyrthei jong ngi da kata ka ding ba pynkhuid.

"Hynrei kita ki bneng bad kata ka khyndew kiba mynta ki long ba la rakhe ia ki da kata ka juh ka ktien, ia kiba la ri noh sha ka ding ia ka sngi bishar bad ka jingpynjot noh ia kita ki briew ki bymriewblei." II Petros 3:7.

U Blei Um ju thmu ia uno uno u briew ba un kut ka jingim jong u ha ka dujok ding. Hynrei haba ki briew ki kyntait ban khlad na u Soitan bad ki iai snoh ha ki pop jong ki, te khatduh kim lah lait na kaba pdiang ia kaba ki bet ne shah ia ka jingmih jong ka jingjied bakla jong ki.

"Ynda kumta un ong ha kita ruh sha kadiang jong u, To khie leit noh na nga, phi ia kiba la tim, sha ka ding ka bymjukut, ia kaba la buh lypa ia u Soitan bad ia ki angel jong u." Mathaios 25:41.

Kat kum U Jisu, lano ka dujok kan ing?

"Kumba ialum ia kita ki niut bad bathang ia ki ha ka ding, kumta kein kan long ha kaba wai noh kane ka pyrthei. U Khun u briew un phah noh ia ki angel jong U, bad kin ialum na ka hima jong U ia kiei kiei baroh kiba pynthut, bad ia kita kiba leh bymman, bad kin bred ia ki ha ka lawar ding; hangta kein yn long kaba lynniar bad kum dait bniat." Mathaios 13:40-42.

Ia ki niut, ki nongkam bymman, ym pat thang tad haduh ka bakut kane ka pyrthei. Shwa ban pyndep ia kata ka rai, ka bneng bad ka khyndew ka dei ban sngewthikna ba U Blei U la long Uba hok ha ka jingiadei kam jong U bad uwei pa uwei u briew. Kumba ia iathuh bniat ha ka Guide 22, ha ka jingialeh bakhraw hapdeng U Khrist bad u Soitan, u Soitan u ialeh ban pynshisha ia ki jingthaw ba ka lynti jong ka pop ka dei ka lynti ba kham bha; U Jisu U ialeh ban pynpaw ba ka lynti jong ka jingkohnguh ka dei ka lynti ka ba lam sha ka jingim ba sngewhun bad basuk.

Ha ka bakut jong ka 1000 snem, kane ka jingpynshisha kan poi ha ka bakut ha ka jingbishar ia u Soitan, ia ki angel jong u, bad ia ki bymman. Hadien ba la plie ia ki kitab kiba pynpaw ia ka bynta ba uwei pa uwei u briew u la leh ha kane ka drama bakhraw, U Blei un sa bred ia u Soitan, ia ka jingiap, bad ka jingtep ryngkat bad kito baroh kiba ia ki kyrteng jong ki "ym shym la thoh ha kitab ka jingim. . . . sha ka pung ka ding." Jingpynpaw 20:14-15). Kat kum ka dkhot kaba bud, Jingpynpaw 21:1, hadien ba U Blei u la pynkhuid ia ka khyndew na ka pop da ka ding, U pynlong ia ka "bneng bathymmai bad ia ka khyndew bathymmai."

3. SLEM KATNO KA DUJOK KAN IAI ING?

Kiba bun ki ngeit ba ka ding jong ka dujok ka neh junom, kaba mut ba yn pynkordit ia kiba don hangta junom la junom. To ngin ia peit bniat ha ki dkhot kiba iathuh ia ki jingleh U Blei ia ka pop bad ia ki nongpop.

"U da pynhiar kput ha kita ki bym ithuh ia U Blei, bad ha kita ki bymkohnguh ia ka gospel ka jong U Trai Jisu jong ngi; ki ban shah ia ka jingpynshitom ka jingpynjot bymjukut kein na khmat U Trai bad na kata ka burom ka bor jong U." II Thessaloni 1:8,9.

Sngewbha peit bniat ba ka "jingpynjot bym jukut" kam dei kaju kum ka "jingpynshitom bymjukut." Ka mut, ka jingpynjot kaba neh junom. Ka jingktah ka dei ka jingiap ba neh junom. U Petros u la kren ia ka sngi ka jingbishar bad ka jingpynjot ia ki bymriewblei." (II Petros 3:7).

Kat kum U Jisu, baroh ar la pynjot, met bad mynsiem ha ka dujok (Mathaios 10:28). Ha ka jingiathuhkhana halor u lum, U Jisu U kren shaphang ka khyrdop ka bakhim, "kaba ialam sha ka jingim," bad ia ka lynti kaba kylluud "kaba ialam sha ka jingjot" (Mathaios 7:13,14). Ha u Ioannis 3:16 U Jisu U pynshai ba U Blei "U la ai ia la U Khun ba la kha marwei," ba kito ki bangeit kin ym "jot shuh, hynrei kin ioh ka jingim bymjukut." U Jisu U pyniapher ia ki ar ki nusib: ka jingim bymjukut ne ka jingjot ym kaba shah thang junom. Ngi dei ban pynkut nia ba ka dujok khlem artatien ka don ka jingkut; ka jingmih ha ka jingiap bad jingjot jong ki bymman.

Ki jingong kiba shai lyngba ka Jingthoh ki iathuh ia ngi ba ia ki bymman yn sa pynjot. "Ia ki bymman yn ot noh" (Salm 37:28), kin "sa jot" (II Petros 2:12), "kin dam noh ha ka tdem kin dam noh" (Salm 37:20). Ka ding kan pynkylla dpei ia ki (Malakhi 4:1-3). "Ka bainong ka pop ka long ka jingiap." (Rom 6:23).

Ka jingthmu jong ka jingpynshitom bakhatduh ha ka dujok ding ka dei ban pynduh jait noh ia ka pop na ki jingthaw, ym ban pynsah ia ka junom. Kaba eh katta katta ban mutdur ba U Khrist uba la iam pangnud halor ka Jerusalem ba mutlop bad uba map ia kito kiba pyniap ia U kin lah ban pynlut ia ka bymjukut ba kin peit ia ka kordit jong kiba la tim.

Ka dujok khlem artatien ka don ka jingkut. Ha kaba kut jong ka 1000 snem, U Blei Un pynhap slap da ka ding na bneng bad pynjot ia u soitan, ki angel jong u, bad ki bymman kiba iai snoh ha la ki pop. "Ka ding" ka wan na bneng "bad ka la bam duh ia ki." (Jingpynpaw 20:9).

Kat kum U Jisu, kane ka dei ka ding ka "bym lah pynlip" (Mathaios 3:12). Ym don kor pynlip ding ba lah ban pynlip ia ka haduh kan da la pyndep ia la ka kam jong ka jingpynjot thiaw.

U Blei U la kular ba na kane ka ding kaba pynkhuid, un sa pynlong ia "ka pyrthei bathymmai." Ha kaba ia ki "jingjynjar kiba la dep yn klet noh"; bad yn ym iohsngew shuh ia ka jingiam briew ha ka." (Isaiah 65:16-19).

Katno kata kan long ka sngi kaba phylla! Kawei pa kawei ka daw ia ka jingpangnud kan leit noh. U Blei Un pyndam noh ia ki jingmong jong ka pop na ki dohnud baroh, bad ka jingsuk jong ngi kan long kaba janai.

4. "JUNOM" HA KA JINGTHOH

Ha u Mathaios 25:41 U Jisu U kren ia ka "ding bymjukut ba la pynkhreh ia u Soitan bad ia ki angel jong u." Hato ka ktien "bymjukut" hangne ka ai jingmut ba kata ka dujok kaba neh sah junom? U Judah 7 ka ong ba ka Sodom bad Gomorrah kum ka nuksa la buh ia ki ha khmat kum ka rukom maham kein da kaba ki shah ia ka jingpynshitom hok ka ding bymjukut." Ka paw shai ba kito ki nongbah ki khlem iai ing haduh mynta. Hynrei ka ding ka la long kaba bymjukut ha ka jingmut ba ka pynmih ka jingpynjot kaba neh sah haduh mynta.

Ha II Petros 2:6 sa shisien ngi pule ia ka ding bymjukut. Hynrei kane ka jingthoh ruh ka kdew shai ba U Blei "U la pynrem ia ki da ka jngpynkyllon khram, u da buh ia ki ban long ka rukom maham ia kita ki ban im bymriewblei." Kita ki bymriewblei jong ka Sodom bad Gomorrah kim don shuh ha ka jingkordit; la pynkylla dpei ia ki la slem bah. Hynrei ka ding da kaba la thang ia ki ka dei kaba "bymjukut" ha ki jingmih ba ka pynmih ___ ka jingpynjot kaba neh sah. Bymjukut ka mut ia ka jingpynshitom baneh sah, ym kaba dang iai pynshitom.

Namar ba ka kitab Jingpynpaw da ki ktien kiba shai, bad ba long pharshi ia ki katto katne ki jingong jong ka la sngewthuh bakla. Kum ka nuksa, Jingpynpaw 14:11 ka ong shaphang kiba la jah, "Ka tдем ka jingkordit jong ki ka kiew sha ki bymjukut ki bymjukut." Kane ka sawa kum ka jingshitom kaba khlem jingkut. Hynrei, to ngin ai ba ka Jingthoh hi kan pynshai ia ka Jingthoh.

Ka Eksodos 21:6 ha ka KJV ka kren ia u shakri uba shah sam thliew ia ka shkor jong u ban long ka dak ba un shakri ia u kynrad jong u "junom". Ha kane ka kynti ka "junom" kan long slem tang katba uta u shakri u dang im. U Jonah, uba sah tang lai sngi lai miet hapoh ka kpoh jong ka dohkha (Jonah 2:6). Khlem artatien lai sngi hapoh ka jingdum tliw ka lah ban i kum kaba la slem palat junom.

Kumta ngi dei ban leh sumar ban sngewthuh kumno bad mynno ka Jingthoh ka pyndonkam da ki ktien pharshi, ktien poitri. Ka tдем kaba kiew junom na ka pung ka ding ka dei ka rukom kren bashai ia ka jingpynjot ba neh junom. Ka Jingpynpaw 21:8 ka kren shai ha ngi ba kata ka pung kaba ing da ka ding bad da u kyndok ka "dei ka jingiap ka baar." Ka dujok ka don ka jingkut. Ia ki bymman la bam duh; la pynjot thiaw ia ki.

5. BALEI BA DEI BAN DON KA DUJOK?

Ha ka banyngkong U Blei U la thaw ia ka pyrthei kaba janai. Hynrei ka pop ka la wan bad ka la wallam ia ka jingjynjar, jingpyut, bad jingiap. Lada phi wan phai sha ing ha kawei ka janmiet bad shem ba la wad bad la lute ia ka bad la pynjot ruh, hato phin ieh ia ka junom kumta? Da shisha phim ieh. Phin sar bad pynkhuid ia ka jakhlia, pynkhuid ia ka na jrong shapoh, bad bred noh ia ki tiar ki tar kiba la duh la jot bym lah pynbha shuh. U Blei Un leh kumjuh. Un pynkhuid ia ka jingjot jingpra bad ka jingpyntngit da ka pop bad weng noh junom ia kita baroh, bad thaw thymmai ia ka pyrthei. Ka jingthmu jong U Blei ba U pynkhuid ia ka da ka ding ka long ban pynkhreh lynti ia ka pyrthei bajanai ba kin ioh shong kiba la siewspah ha ka.

U Blei U iakynduh ia ka jingeh bakhraw namar ka pop ym tang ba ka pynsniew ia ka pyrthei ba kynja met, ka la ktah ia ki brieve ruh. Ka pop ka la pynsniew ia ka jingiadei bad U bad ki para brieve. Ia u khun bynriew la ktah da ka jingpang pop da kaba lehbein ia ki khyannah, da ka jingpyntriem, da ki dur lyngkhuid, bad da ki hajar kiwei ki jingpang bampong ka mynsiem. U Blei U dei ban pynduh ha kawei ka sngi ia ka pop, namar ka pop ka pynjot ia ki brieve. Ka jingeh ka jong U Blei ka dei kane: Kumno Un pynduh jait ia kane ka khniang pop na ka pyrthei khlem da pynduh lut ia kito kiba ka la ktah da ka? Ka lad baphylla ba U la shem ka dei ban shim ia kine ki khniang jingpang jong ka pop ha lade hi: U la shah ia ka kansar jong ka pop ban pynjot ia U ha ka diengphna. Te kum ka jingmih:

"Lada ngi phla ia ki pop jong ngi, u long uba iaineh bad uba hok, ban map noh ia kita ki pop jong ngi bad ban pynkhuid ia ngi na ka bymhok baroh." I Ioannis 1:9.

U Blei U tyrwa ei ia ka lad ban lait na ka pop baroh. Hynrei kaba sngewsih ka long, ki ba bun ki ieit ban iaisnoh ha kata ka jingpang pop. Bad U Blei Un ym pynbor ia ki bried ban jied ia ka lynti jong ka jingim bymjukut. Kito kiba kyntait ia ka jingaiei jong U yn sa bam duh ia ki da kane ka pop. Ka daw bashisha ia ka dujok ka dei kane:

"Namar haba nga la khot phim shym la phai ktien; haba nga la kren, phim shym pynsngew; hynrei phi la leh ia kata ka basniew ha khmat jong nga, bad phi la jied ia kata kaba ngam shym la sngewbha." Isaiah 65:12.

Ki la pyndkhut ia ka jingiadei jong ki bad U Jisu da la ka jong ka jingjied, ki bymman kin sa shem ba ym don lad shuh ia ki da kumwei lait sa tang ka jingiap bymjukut.

6. KAN SHONG REM HADUH KATNO BAN JAH DUH?

Wat la ki Jingthoh ki khlem hikai ba ka ding jong ka dujok kan pynmih ia ka jingjynjar ba khlem kut, hynrei ka ai ha ngi ia ka jingiohi liak ba ka long ka jingiakynduh basngewtriem ban jah noh. Ki bymman kin duh ia ka jingim bymjukut. Ka jingsngewtriem kaba katno kan long ban sngewthuh ba ka jingkmn jong ka jingim bymjukut bad U Blei ka la syntuid na ki kti jong ki, ba kin ym ioh mad lano lano ruh ia ka jingkmn bajanai, ka jingiadei baieit lymba ki bymjukut.

Mynba U Khrist U dang shah sdien halor ka diengphna bad ki pop jong ka pyrthei kiba pyniakhlad ia U na U Kpa, U la dei ban sngew ia ka kordit jong ka jingiap bymjukut. Katba ki bymman ki peit ia ka jingiong bathylli ha ki por ban sa wan jong ki, ki iohi tang ia ka jingjot babymjukut. Ki la dei ban iap khlem ka jingkyrmen ia ka jingmih pat ka baar. Ha kajuh ka por ki iohi ruh kumno ki kyntait ia U Khrist man ka por mynba U wan tyrwa ia ka jingieit. Ha ka bakut ki la dem khrup ha la ki khohsiew bad phla ia ka jingleh hok U Blei bad ia ka jingieit jong U (Philippi

2:10,11).

Ym sngewphylla ba ki nongthoh Baibl ki kyntu jur halor jong ngi ia ka jingkhia ki jingjied jong ngi bad ia ki jingdawa U Khrist.

"Ngi te, kum ki para ba ia trei lem bad U, ngi ia kyrpad ba phin ym pdiang lehnohei ia ka jingaiei U Blei; (Namar u ong, nga la shah shkor ia me ha ka ia badiang hun, bad ha ka sngi ka jingpynim nga la wan iarap ia me: Ha khmih, mynta kein kata ka sngi ka jingpynim." II Korinth 6:1,2.

Ngam lah shuh ban pyrkhut ia ka jingsngewsih kaba kham khraw ban ia kaba u bried u la pynsep ei ia ka jingkhein duh bakordor jong U Jisu baieit da kaba jied ban jah duh. Ka jingjied kaba ngi iakynduh markhmat ka long kaba shai kdar: ka jingjot bymjukut __ ka bymjukut kaba khlem U Blei, lane ka jingialong bymjukut bad U Khrist kaba pyndep ia ka jingkwah sliang bajylliew tam ka dohnud. Ia kano phi jied na ka bynta ia lade? Balei phim jied ia ka bakut jong phi ha U Khrist mynta?

Haba U Briew U Iap, Kaei Pat Nangta?

Ngim kwah haba u khyannah u kylli nyngkong, ka mut aiu ban iap? Ngi kynran na kaba iakren shaphang jong ka ne wat kaba pyrkhath shaphang uba ngi ieit uba la jan iap. Ka jingiap ka long ka nongshun ia baroh ki briew.

Kiei ki jubab ia ki jingkylli ba eh shaphang ka jingiap? Don jingim ma hadien ka jingiap? Ngin dang ioi ne em ia kiba ieit bathoin jong ngi kiba la khlad?

1. KABA IAKYNDUH IA KA JINGIAP KHLEM TIENG

Baroh na ngi ngi ia kynduh ia ka khyllipmat, lehse hadien ba u lok ne u baieit bathoin u la khlad, ba ngi la sngew ia ka jingthylli ha poh jong ngi, kata ka jingsngew kynjah sngewtmang kaba sar ia ka mynsiem, haba ngi ioi ba ka jingim ka la kut.

Ha ka khyllipmat kaba donkam kum kata, kaba dap da ki jingsngew, nangno ngin tip ia ka jingshisha shaphang kaei kaba la jia haba ngi iap? Donbok, ba shi bynta na ka jingtrei U Khrist ha pyrthei ka la long ban pyllait ia kito kiba la shah teh mraw ha ka jingtieng jong ki ia ka jingiap (Hebrew 2:15). Bad ha ka Baibl, U Jisu U la ai ia ki khubor ba pyntngen, bad jubab-shai ia ki jingkylli jong ngi shaphang ka jingiap bad jingim ha ka lawei.

2. KUMNO U BLEI U LA THAW IA NGI

Ban shemphang na ka Baibl ia ka jingshisha shaphang ka jingiap, to ngin sdang naduh banyngkong bad peit kumno U Nongthaw U la thaw ia ngi.

"Bad U TRAI Uba U Blei U la thaw ia u briew na ka dew met ka khyndew (adamah, Hebru) bad u la pyrsad ha ki thliew khmut jong u ia ka jingpyrsad ka jingim; bad uta u briew u la long ka mynsiem baim (u briew u baim)" Jenesis 2:7.

Ha ka jingpynlong U Blei U la pynwan dur ia u Adam na "ka dewmet ka khyndew." U la don lypa ka jabieng, ka khlieh ban pyrkhath; ka snam ha ki thied snam ban tuid. Nangta U Blei U pyrsad ha ki thliew khmut ia ka "jingpyrsad ka jingim," bad u Adam u la kylla long "u briew u baim" Hebru, "ka mynsiem baim." Peit bniah bha, ka Baibl ka khlem ong u Adam u la iohpdiang ia ka mynsiem; hynrei ka ong pynban ba "u briew u la long ka mynsiem baim." Haba U Blei U la pyrsad ha u Adam, ka jingim ka la sdang ban tuid na U Blei. Ka jingpyniasohlang ia ka met bad ia ka "jingpyrsad ka jingim" ka la pynlong ia u Adam "u briew u baim," "ka mynsiem baim." Kumta ngi lah ban thoh ia kata kumne:

Dewmet ka khyndew + jingpyrsad ka jingim = ka mynsiem baim."

KA JINGIASHEM

Ka met bakhlem jingim + ka jingpyrsad na U Blei = u briew u baim.

Iwei pa iwei na ngi ngi don ka met bad ka jingmut ka ba lah ban pyrkhath. Slem katba ngi dang ring bad pynhiar mynsiem, ngin dang im bad long u briew uba im, ka mynsiem baim.

3. JIA AIU HABA U BRIEW U IAP?

Ha ka jingiap ia ki kam ka jingpynlong (Jen. 2:7), la pynkylla khongpong:

"Bad ba ka dewmet ka phai pat sha ka khyndew kumba ka la long, bad ba ka mynsiem ka phai sha U Blei Uba la ai ia ka." Eklestastes 12:7.

Ka Baibl bunsien ka pyndonkam ia ki ktien Hebru ia ka "baring mynsiem" (breath) bad "ka mynsiem" (spirit) kylliang kylliang. Haba ki briew ki iap, ka met jong ki ka kylla "dewmet" bad ka "mysiem" (ka "jingpyrsad ka jingim") ka phai sha U Blei, U tynrai jong ka.

"Katba nga im ong U Trai U BLEI, . . . ki mynsiem baroh ki long ki jong nga, . . . KA MYNSIEM KABA LEH POP KATA HI KAN IAP." Esekiel 18:3,4.

Ka mynsiem (soul) ka iap! Kam long kata ka bymiap __ ka lah ban iap. Kata ka jinglong ba iaryngkat na ka Jenesis 2:7, mynba U Blei U la thaw ia ngi, ka kylla khongpong ha ka jingiap.

**"Dewmet ka khyndew" - "ka jingpyrsad ka jingim" = Ka mynsiem baiap.
Ka met khlem jingim - ka jingpyrsad na U Blei = u briew uba iap.**

Ka jingiap ka dei kaba kut ka jingim. Ka met ka la kylla dewmet, bad ka jingim ka leit phai sha U Blei. Ngilong ka mynsiem baim ha ka jingim, hynrei ha ka jingiap tang ka met pyut, ka mynsiem baiap, u briew uba iap. Kumta ki baiap kim tip briew. Haba U Blei U shim noh ia ka jingpyrsad ka jingim ba U la ai ha ngi, ka mynsiem (soul) jong ngi ka iap noh. Hynrei kumba ngin sa iohi hadien ha kane ka lynnong, bad U Khrist ka don ka jingkyrmen.

4. HADUH KATNO U BRIEW U BAIAP U TIP?

Hadien ka jingiap ka jabieng ka pra noh; kam tip ei ei shuh ne kynmaw ei ei. Baroh ki jingsngew briew ki la kut ha ka jingiap.

"Ka jingieit jong ki, ka jingshun jong ki bad ka jingbishni ki la duh noh. . . ." Eklestastes 9:6.

Kiba iap kim don jingtip briew, kumta kim sngewthuh ei ei ia kaba jia sawdong jong ki. Kim don jingiadei ei ei shuh bad ki baim:

"Namar ki ba im ki tip ba kin sa iap, hynrei ki baiap kim tip ei ei." Eklestastes 9:5.

KA JINGIASHEM

DISCOVER
online

Ka jingiap ka long kum ka jingiohthiah ba khlem phohsniew ___ ha ka jingshisha, ka Baibl ka khot ia ka jingiap ka "jingiohthiah", 54 sien. U Jisu U la hikai ba ka jingiap ka long kum ka jingiohthiah. U la ong ha ki synran jong U:

"U Lok jong ngi u Lasaros u ioththiah; hynrei ngan sa leit ba ngan kyrsiew ia u. Ki synran jong u ki la ong, Ko Trai, lada u ioththiah, un ioththiah bha. Hynrei U Jisu U la kren shaphang ka jingiap jong u; ki te ki ia mut ba u ong shaphang kaba jahthait na kaba ioththiah. Ynda kumta U Jisu U la iathuh shynna ha ki, u Lasaros u la iap noh." Ioannis 11:11-14.

U Lasaros u la iap la saw sngi shwa ba U Jisu Un poi. Hynrei haba U Jisu U la leit sha ka jingtep jong u, U la pynshisha ba ka long ka basuk ia U Blei ban pynmih pat ia ki baiap kum ba ngi pynkyndit ia u paralok na kaba ioththiah.

Ka long ka jingtngen bakhraw ban tip ba kiba la iap jong ngi ki "ioththiah," ki da shongthait ha U Jisu. Ka thliw ka jingiap kaba ma ngi ruh ha kawei ka sngi ngin sa iaid lyngba, ka long kum ka jingiohthiah ba jar jar.

5. HATO U BLEI U KLET IA KITO KIBA IOHTHIAH HA KA JINGIAP

Ka jingiohthiah ha ka jingiap kam dei ka bakut jong ka jingiathuhkhana. Ha jingtep, U Jisu U la ong ia ka Martha, ka para jong U Lasaros;

"Nga long ka jingmih pat bad ka jingim. UTA UBA NGEIT HA NGA UN IOH IM wat la u la iap." Ioannis 11:25.

Kito kiba la iap "ha U Khrist" ki thiah ha ka jingtep ___ hynrei ki dang don ka lawei kaba phyrnai. Uta uba niew ia iwei pa iwei i shniuhkhlieh bad uba bat ia ngi ha ka lynghoh kti jong U Un ym klet ia ngi. Ngilah ban iap bad leit phai sha ka dewmet, hynrei ka jingthoh jingkyndit jong ka jingim jong ngi ka iai long kaba shai ha ka jingmut U Blei. Bad ynda U Jisu Un wan, Un sa pynkyndit ia ki bahok kiba la iap ha ka jingiohthiah jong ki, kumba U la pynkyndit ia u Lasaros.

"Ngim mon ia phi ban ym tip ko parabangeit shaphang kita kiba ioththiah ba phin ym sngewsih kum kita kiwei ki bym don ka jingkyrmen. . . . "Naba U Trai hi Un wan hiar na bneng bad ka jingrisa, da ka ktien sawa u angel rangbah, bad da ka turoi U Blei; bad kita kiba iap ha U Khrist kin ia mih pat shwa. Ynda kumta ma ngi kiba dang im ia kiba la pynsah, yn rong noh ia ngi lem bad ki ha ki lyoh, ia ka ban iashem ia U Trai ha ka suin bneng: te kumta ngin iai long junom junom lem bad U Trai. Naba kumta to phin pyntngen paralok da kine ki ktien." I Thessaloni 4:13,16-18.

Ha ka sngi ka jingmih pat, ka jingiohthiah ka jingiap kan paw kum ka jingjahthait kaba tang khyndiat por. Ki baiap kim sngewthuh ia ka jingiaid

jong ka por. Kito kiba la pdiang ia U Khrist kum U Nongpynim, yn sa pynkyndit ia ki na ka jingiohthiah da ka ktien sawa jong Uta Uba wan hiar sha pyrthei.

Ka jingkyrmen ka jingmihpat ba don u lok: ka jingkyrmen ia ka ingbneng ha kaba U Blei Un "niad noh ia ki jingjaw ummat baroh na ki khmat jong ki. Ka jingiap kan ym long shuh, lane ka jingiam lane ka jingpang" (Jingpynpaw 21:4). Kito kiba ieit ia U Blei kim donkam ban tieng ia ka jingiap. Ha lyndet ka jingiap ka don ka bymjukut ka jingim kaba suk bad U Blei. U Jisu U bat ia ki shabi ka jingiap. (Jingpynpaw 1:18). Khlem U Khrist, ka jingiap kan long ka lynti kaba kut ha ka jingklet noh, hynrei bad U Khrist ka don ka jingkyrmen baphyrnai.

6. HATO NGI LONG KI BYM IAP MYNTA?

Mynba U Blei U la thaw ia u Adam bad ka Im, la thaw ia ki kum kiba lah ban iap, kata ka mut ki lah ban iap. Lada ki la iaineh kiba kohnguh ia ka mon U Blei kin ym da la iap. Hynrei ynda ki la leh pop, ki la duh noh ia ka hok ban im. Da ka jingbymkohnguh ki la hap sha ka jingiap. Ka pop jong ki ka la ktah ia ka jait bynriew baroh kawei, bad naduh ba baroh ki la leh pop, ngi baroh ngi la long kiba iap, kiba la dei ban iap. (Rom 5:12). Bad ym don jingai dak ei ei ruh ha ka Baibl ba ka mynsiem briew ka (soul) lah ban iai im bad don ka jingtipbriew hadien ka jingiap.

Ka Baibl kam ju iathuh shisien ruh ia ka "soul" (mysiem) kum ka bym iap. Ka ktien Hebru bad Greek ia ka "soul", "spirit", bad breath (jingring ne pynhiar mynsiem ka don ha ka Baibl, 1700 sien. Hynrei ym don wat tang shisien ruh ba kdew ia ka soul, spirit, bad breath kum ka bymiap. Ia mynta hi dei tang U Blei marwei Uba don ka jingbymiap.

"Tang U Blei. . . marwei u bymiap." I Tim. 6:15,16.

Ka Jingthoh ka kren shai ba ki briew baroh mynta ki long kiba dei ban iap. (ki baiap). Hynrei ynda wan phai U Jisu, ia ka jinglong jong ngi yn pynkylla.

"Ha khmih, nga iathuh ha phi ia ka jingmaian: ngin ym iohthiah baroh, hynrei yn pynkylla ia ngi baroh shi syndon, ha kaba shi khyllipmat kein, ha ka turoi kaba khatduh. Namar ka turoi kan sawa, ynda kumta ia ki baiap yn pynmih pat ki bympyut, bad ia ngi yn pynkylla. Namar ka dei da lei lei ia kane ka bapyut ban phong ia ka bym pyut bad ia kane ka baiap ban phong ia ka bym iap." I Korinth 15:51-53.

Kum ki briew, ngi long ki baiap, ym ki bymiap. Hynrei ki Khristan ki don ka jingshaniah baskhem ba ngin sa ioh ia ka jingbymiap ynda la wan U Jisu ha ka baar sien. Ka jingthikna jong kata ka jingkular ia ka jingbymiap la pyni nuksa mynba U Jisu U la mih na ka jingtep jong U bad:

"U Khrist Jisu Uba la pynduh noh ia ka jingiap bad U la pynpaw ia ka jingim bad ia ka jingbypyut da ka gospel." II Timothy 1:10.

Ka jingiohi jong U Blei ia ka bakut jong u briew ka long kaba shai: Ka jingiap bymjukut ia kito kiba kyntait ia U Khrist bad snoh ha ki pop jong ki, lane ka jingbymiap kum ka jingai ynda U Jisu Un wan ia kito kiba la pdiang ia U kum U Trai bad U Nongpynim.

7. KABA IAKYNDUH IA KA JINGIAP JONG KIBA NGI IEIT

Ka jingtieng ka ba ngi iapyneh bad ka jingiap ka jur eh haba ka jia ha kiba ieit bathoin. Ka jingkyajah bad ka jingshah ieh marwei ka lah ban long kaba la tylllep lin. Ka lad kaba tang kata kaba lah ban iarap ia kane ka pang mynsiem ba la pynlong da kane ka jingiakhlad na ki baieit ka dei tang ka jingpyntngen ba U Khrist U ai. Kynmaw ba i baieit jong phi i iothiah, bad i baieit jong phi iba la iothiah ha U Jisu in sa mih pat "ha ka jingmihpat ka jingim" ynda U Jisu Un wan.

U Blei U la pynkhreh ia ka jingiashem pat ka baphylla. Ki khun kin sa leit phai sha la ki kmie ki kpa. Ki shilok shitnga kin sa ia kdup biang ha la ki ksangkti, ka jingpyniakhlad barunar jong ka jingiap kan sa kut shen.

"Ia ka jingiap yn sa nguid noh ha ka jingjop" (I Korinth 15:54).

Ki don kiba sngew ba ka jingpyniakhlad na ki baieit ka long kaba jur katta katta haduh ba ki da pyrshang ban iakynduh bad kiba la iap jong ki lyngba ki ejen (medium) ki nongleh byrtong, ki nongkren blei. Hynrei ka Baibl ka maham pyrshah jur ia kata ka jingpyrshang ban pynjem ia ka jingpang ka jingiap ha kane ka rukom:

"Te haba kin ong ia phi, wad ia ki nongkren blei bad ia ki nong kren byrtong, kiba pah krik krik bad kiba kren blom blom: kam dei ia u paidlang ban wad ia U Blei jong u? na ka bynta ki baim hatu kin leit wad na ki baiap?" Isaiah 8:19.

Da shisha, Balei? Ka Baibl ka pynpaw shai ba ki baiap kim tip ei ei. Ka jubab ka badei ia ka jingpang mynsiem ba la pynlong da ka jingkhlad noh u lok ne ka lok ka dei ka jingpyntngen ba tang U Khrist ba lah ban ai. Kaba pynlut por ban iakren bad U Khrist lyngba ka jingduwai ka dei ka lad babha tam eh ban jop ia ka jingsngewsih. Kynmaw barobor, ka jingtip briew kaba bud kaba wan ha kito kiba iothiah ha U Khrist kan long ka jingsawa jong ka jingwan Arsien U Khrist ban pynkyndit ia ki baiap!

8. KABA IAKYNDUH IA KA JINGIAP KHLEM TIENG

Ka jingiap ka la jan lute lut khoit ia ngi. Hynrei ia kawei kaba kam lah ban shim na ngi dei U Khrist, bad U Khrist U lah ban buh biang ia kiei kiei baroh ba ka jingiap ka la shim. Ka jingiap kan ym lah ban synshar barobor ha kane ka pyrthei. U Soitan, ki bymman, ka jingiap, bad ka jingtep kin duh "ha ka pung ka ding" kaba dei ka jingiap ka baar." Jingpynpaw 20:14.

Hangne don saw tylli ki jingai jingmut kumno ban iakynduh bad ka jingiap khlem tieng:

(1) Im ka jingim kaba shaniah ha U Khrist, te phin long kiba la pynkhreh na ka bynta ka jingiap ha kano kano ka khyllipmat.

(2) Lyngba ka bor U Mynsiem Bakhuid, long uba kohnguh ia ki hukum U Khrist, te phin long uba la pynkhreh ia ka jingim ka baar ha kaba phin ym iap shuh.

(3) Pyrkhat ia ka jingiap kum ka jingiohthiah ba lyngkot na kaba ka jingpyrta U Khrist kan pynkyndit ia phi ynda un wan pat.

(4) Iai ri ia ka jingshaniah baskhem ba U Jisu U ai ia ka ing bakynja bneng lem bad U lyngba ki bymjukut.

Ka jingshisha ka Baibl ka pyllait ia u na ka jingtieng ka jingiap namar ba ka pynpaw ia U Jisu, uta uba wat ka jingiap kam lah ban jop. Haba U Jisu U wan ha ka jingim jong ngi, U pynshlei ia ki dohnud jong ngi da ka jingsuk:

"Ka jingsuk nga ieh noh ha phi; ka jingsuk jong nga nga ai ha phi. . . wat ai ba ki dohnud jong phi kin khuslai bad wat sheptieng." Ioannis 14:27.

U Jisu U pynlong kaba lah ia ngi ban shah ia ka jingsngewsih jong ka jingduh noh ia u lok ne ka lok. U Jisu U la iaaid lyngba "ka them ka syrngiew ka jingiap;" U tip bha ia ki miet badum ba ngi iaaid lyngba.

"Namar kata haba kita ki khun ki long ki nongioh bynta na ka doh bad ka snam, ma u hi ruh da kajuh ka rukom u la shim bynta na ki juh; ba da ka jingiap un ioh pynduh noh ia uta uba don ka bor ka jingpyniap, uta u long u Soitan kein; bad ba un ioh pyllait ia kita baroh kiba sha kaba sheptieng ia ka jingiap ki la ju long baroh shi rta hapoh ka jinglong mraw." Hebrew 2:14,15.

U Dr. James Simpson, u nongpynkhiah bakhraw uba la pynmih ia ka kloraphorm, u la iohmad ia ka jingduh bashyrkhei haba u khun nyngkong jong u, u la iap. Ka jingsngewsih ka la ktah jur ia u kumba ka ktah ia kiwei ki kmie ki kpa. Hynrei u la shem ia ka lynti sha ka jingkyrmen. Halor ka jingtep uta u khun u pynieng ia u maw dak bad thoh ha u ia kine ki ktien ba U Jisu U la kren shaphang ka jingmihpat jong u: "Pynban, Nga im."

Kata ka la kren ia ka baroh. Teng teng ka jingsngewsih marwei ka lah ban i kumba ka la pyndum ngain ia ka sahit bneng teng teng; pynban U Jisu U im! Ki dohnud jong ngi ki pait; pynban U Jisu U im!

Ha U Khrist ngi don ka jingkyrmen ia ka jingim hadien ka jingiap. U long ka "jingmihpat bad ka jingim" (Ioannis 11:25), bad u kular, "Namar ba nga im, phi ruh phin im." (Ioannis 14:19). U Khrist U dei tang ma U U jingkyrmen jong ngi ia ka jingim hadien ka jingiap. Bad ynda U Khrist Un wan pat Un ai ha ngi ia ka jingbymiap. Ngin nym im shuh hapoh ka syrngiew ka jingiap, namar ngi don ka jingim bymjukut. Hato phi la shem ia kane ka jingkyrmen bakhraw kaba ngi lah ban ri ha ki khyllipmat badum tam? Lada phim pat la pdiang ia U Jisu kum U Trai bad U Nongpynim jong phi, phin pdiang noh ia u mynta hi?

Nga Lah ne Em Ban Shem Ia Ka Balang U Blei Mynta?

Bunsien U Blei U ju ai ki khubor ban pynbiang ia ki jingdonkam jong ki pateng kiba pher: Ka khubor ban iarap ia u Adam bad ka Im hadien ba ka pop ka la pynsniew ia ka pyrthei jong ki, ka khubor ia ka pyrthei shwa ka jingshlei um bashyrkhei, ki khubor ia ki Israel mynba ki Assyria bad ki nong Babilon ki la byrngem. U Jisu U la wan bad ka khubor bakyrpang ia ki sngi jong ngi. Ki lynnong 12 bad 14 jong ka Jingpynpaw ki iathuh lyngkot ia ka khubor ia ki sngi jong ngi. Ha kane ka JINGSHEM Guide bad ha ka Guide kaba bud, ngin ia peit ia kata ka khubor.

1. KA BALANG BA LA SENG DA U JISU

Ka jingim bad ki jinghikai U Jisu ki pynskhem ia ka jingiatylli ka jingngeit bad ka jingiasyllok bajan ha ka balang ki Apostol kaba U la seng. Ki Apostol ki don ka jingiadei bajan eh bad U Khrist Uba la mih pat. U Paul u mutdur ia kata ka jingialong jan bad ka jingiashong kurim:

"Namar nga la pyniateh ktien ia phi ha uwei u briew, ba ngan ioh aiti ia phi kum ka sotti ha U Khrist." II Korinth 11:2.

Kat kum u Paul, ka Balang Khristan ka long ka briew kaba khuid, ka nongleit kurim jong U Khrist, ka pharshi kaba bit ia ka balang baieit U Khrist.

Ha ka Testament Barim ia kajuha ka jingpynsyriem la pyndonkam ban batai shaphang ki Israel, u paidlang ba la jied jong U Blei. U Blei U la ong ia ki Israel: "kum ka nongleit kurim phi la ieit ia nga" (Jeremiah 2:2); nga long u tnga ia phi." (Jeremiah 3:14).

Ka kitab Jingpynpaw ruh ka kren ia ka balang kum ka briew:

"Bad la iohi ia ka dak khyllah bakhraw ha bneng; ka briew kaba la kup da ka sngi, bad u bnai hapoh ki kjat jong ka, bad halor ka khlieh jong ka ka pansngiat da ki khadar ki khlur." Jingpynpaw 12:1.

(1) **Kata ka briew ka "kup da ka sngi."** Kane ka ai jingmut ia ka balang kaba tyngshain kum ka sngi, namar ba la pynkup ia ka da ka burom ka jingdon lem jong U Khrist. U Jisu "U jingshai jong ka pyrthei" (Ioannis 8:12)., u tyngshain lyngba ki dkhot ka balang jong U, bad ma ki pat ki kylla long "ki jingshai jong ka pyrthei" (Mathaios 5:14).

(2) **Kata ka briew ka don ia "u bnai hapoh ki kjat jong ka."** U bnai u ieng pharshi ia ka jingshai jong ka gospel ba phalang ha ki niam ki rukom ba la leh da ki briew jong U Blei ha ka Testament Barim. U bnai u don "hapoh ki kjat jong ka" ka ai jingmut ba kata ka jingshai ba phalang na ka gospel ka la shim ia ka jaka jong ka da ka jingtrei jong U Khrist.

(3) **Kata ka briew ka don "ka pansngiat da ki 12 ki khlur ha ka khlieh jong ka."** Ki 12 ki khlur ki iengpharshi ia ki 12 ngut ki apostol, ki riew donburom kiba ka jingphla jong ki shaphang U Jisu ka tyngshain phyrnai haduh kine ki sngi.

Ka jingiathuh shaphang kane ka briew ka kdew shai ba u Ioannis u don ha ka jingmut jong u ia ka jingiaid lyngba na ki briew jong U Blei, ki Israel, ha ka Testament Barim sha ka Balang Khristan jong ka Testament Bathymmai ba U Jisu U la seng. Ka sngi, u bnai, bad ki khlur ki shon jur ia ka jingtrei ba ai jingshai jong ka balang Khristan ha kaba iasam ia ka khubor babha ka jingpynim.

2. KA DRAMA JONG KA JINGSHAH JOP U SOITAN

Ka jingwan rung jong kata ka briew ka la pynbeit ia ka ryndan ia ka drama bakhrav:

"Bad ka la punkhun, bad ka la kyang jam haba ka suh khun, bad haba ka pang shitom ban kha khun. Bad la iohi ia kawei pat ka dak khyllah ha bneng; bad ha khmih u iakjakor basaw uba khraw, uba don hynniew ki khlieh bad shiphew ki reng bad halor kita ki khlieh jong u hynniew ki pansngiat. Ka tdong jong u ka ring ia kaba lai ka bynta na ki khlur ka bneng, bad ka la bred noh ia ki sha ka khyndew; bad uta u iakjakor u la ieng ha khmat kata ka briew ka ban sa kha khun, khnang ba ynda ka la kha un ioh bam duh ia ita i khunlung jong ka. Te ka la kha ia u khun shynrang, uban sa synshar ia ki kynja bynriew baroh da ka dieng synshar nar; te la rong noh artet ia ita i khunlung jong ka sha U Blei, bad sha ka khet jong U." Jingpynpaw 12:2-5.

Ki don lai tylli ki dur kiba iashim bynta ha kane ka drama kiba long u shabi:

(1) Ka briew, kaba la dep pynithuh kum ka balang U Blei.

(2) U Khun ba la kha na ka briew ia uba "la rong noh sha U Blei sha ka khet jong U," bad ha kawei ka sngi "un synshar ia ki kynja bynriew baroh." Uta U dei U Jisu ia Uba la kha sha kane ka pyrthei bad ia Uba la shim noh sha ka khet U Blei bad ha kawei ka sngi Un synshar ia ki bynriew baroh.

(3) U iakjakor uba ieng pharshi ia u Soitan, u ksuid.

"Te ka thma ka la long ha bneng, U Michael bad ki angel jong u ki la ialeh pyrshah ia uta u iakjakor bad ki angel jong u ruh ki la ialeh thma. Hynrei kim shym la jop, lymne ia ka jaka jong ki ruh ym shym la shem shuh ha bneng. Te la shop noh arsut ia uta u iakjakor bakhrav, uta u bsein tymmen ia uba la khot u ksuid bad u Soitan, uba shukor ia ka pyrthei baroh kawei; la shop noh arsut ia u sha ka khyndew, bad ia kita ki angel jong u la shop noh arsut lem bad u." Jingpynpaw 12:7-9.

Ka dur ka shai shisien ba phi la sngewthuh ia ki dak. Haba u Ksuid bad ki angel jong u ki "la duh noh ia ka jaka jong ki ha bneng," la "bred noh ia ki sha khyndew." Mynba la kha ia U Jisu ha kane ka pyrthei, u soitan u la pyrshang ban pyniap ia U, U Khun shynrang, tang shu dep kha. U la rem, namar ia U Jisu la "rong noh" sha ka khet U Blei.

Nangta u soitan u la thmu skhem ban pynjot ia ka balang Khristan ba U Khrist U la seng. U Apostol Ioannis, uba la thoh ia ka kitab Jingpynpaw, u la iohi ngut-nget ia ka jingialeh bakhraw hapdeng U Khrist bad u Soitan da ka jingbitar ha khyndew. Haba kata ka jingialeh ka la poi ha ka bakut jong ka ha ka jingsahnarphna ia U Khrist, U Ioannis u iohsngew ia ka jingpyrta na bneng:

"Mynta la wan ka jingpynim bad ka bor, bad ka hima jong U Blei jong ngi, bad kata ka bor synshar Uta U Khrist jong U: naba la shop noh arsut ia uta u nong mudui ia ki para bangeit jong ngi, uba shait mudui ia ki ha khmat U Blei jong ngi mynsngi bad mynmiet, la bred noh ia u." Jingpynpaw 12:10 (Ianujor Ioannis 12:31 bad Lukas 10:18).

U Jisu U la ioh ka jingjop halor u Soitan ha ka diengphna. Nangta u la pynskhem ia ka jingthikna ka lad ka "jingpynim" bad pynioh ia ka "bor" ban ia pyneh ia ka buit sianti u Soitan. "Ia ka hima U Blei" la pynskhem, bad ia ka "iktiar" U Nongpynim ban long U Rangbah Lyngdoh bad U Syiem jong ngi la pynskhem.

"Mynta la wan ka jingpynim". "Ka jingkha ia U Khrist, U Nongpynim ka pyrthei, ka la jia (dkhot 5). Hapdeng ki jingpynshoi ba jur jong u Soitan, U Jisu U la im ka jingim kaba khlem pop,. U la iap bad U la mih pat U Nongjop halor ka pop bad ka jingiap (dkhot 10). Ia u Soitan la pynrem junom (dkhot 7-9). Ia ka diengphna la pynkhraw ha ka bor ba dap biang jong ka.

Ka jingpynbna, "mynta la wan ka jingpynim," la pynkmen ym tang ia u Ioannis hynrei ia ki jingthaw baroh kawei:

"Naba kumta to ia kmen, ko ki bneng, bad phi kiba shong ha ki, kordit ia kata ka khyndew bad ia ka duriaw! Naba uta u ksuid u la leit hiar ha phi, uba don ka jingbitar bakhraw, naba u la tip ba u don tang khyndiat por." Jingpynpaw 12:12.

Ka bneng baroh kawei ka la ia kmen lang ia ka jingjop U Jisu. U Khrist U la pynduh noh ia kano kano ka jingdawa ba u Soitan u dawa, bad u Soitan uba la shah jop u la duh noh junom ia ki jingdawa jong u ha kane ka pyrthei jong ngi.

3. KA BALANG KHRISTAN HA KA JINGIALEH BAD U SOITAN

Shwa ba U Jisu Un leit kiew sha bneng U la seng ia ka balang Khristan (kaba la ieng pharshi da ka briew). Ka jingiap jong U ha ka diengphna ka la ai ia ka balang Khristan ia ka bor ban pynrem ia u Soitan.

"Ki la jop noh ma ki ia u namar kata ka snam jong Uta U Khunlangbrot bad namar kata ka ktien ka jingphla jong ki; te kim shym la leit ia ka jingim jong ki jin haduh ka jingiap." Jingpynpaw 12:11.

KA JINGIASHEM

U Khrist mynta U la lah ban ai ia ka bor jong U, U soh ka jingjop jong U, ha ka balang jong U. U Jisu U la jop pynkut thiaw halor u Soitan ha ka diengphna, bad mynta u iai jop halor u Soitan lyngba ka balang. Lai tylli ki jinglong kiba buh dak ia ka jingjopthiaw ka balang ha ki spah snem kiba la leit jong ka juk Khristan:

(1) "Ki la jop ia u (Soitan) da ka snam Uta U

Khunlangbrot." Ia U Jisu la rong noh sha ka khet U Blei

kumta U lah ban pynlong ia ka snam jong U kaba trei kam ha

ki jingim ki nongbud jong U. U lah ban pynkhuid ia ki jingthoh jingkyrmaw ki pop jong ngi, bad pynim ia ngi da ka snam jong U. (I Ioannis 1:7), bad ai bor ia ngi ban im ka jingim Khristan bakoit bakhiah man ka sngi.

(2) "Kim shym la leit ia la ka jingim haduh ba kim khein ia ka jingiap." "Ka snam U

Khunlangbrot" ka pynlong ia ki kiba kloie ban iap na ka bynta ka kam U Khrist; kim "kynran na ka jingiap." U Blei U la shah ia ka jingjynjar bakhraw, kumta kine ki Khristan martyr ruh ki mon ban shah shitom bad iap. Wat ki khynnah ruh ki mon ban shah ia ka jingiap ha kaba khatduh. La iathuh ia kawei ka kmie Khristan kaba la shah bred sha ki sing ha ka jaka khmih kai ki Rom hyndai namar ba ka la ai ia ka jingkohnguh syiem ha U Khrist bad ym ha u Kaiser. Ka khun samla rit jong ka, ha ka jaka ba kan kynran dien na kata ka jingtriem, la wan pynban da ka jingrhem ha ka mynsiem ban aiti ialade ha U Jisu. Katba ki sing ki kynrup ia ka kmie jong ka, ka ieng joit bad pyrta, "nga ruh nga long ka Khristan." Ki Roman ki la kem bad bred ia ka sha kita ki mrad.

(3) "Ki la jop ia u (Soitan). . . da ka ktien ka jingphla jong

ki." Ym ki ktien, hynrei ki ktien ka jingphla __ ka jingphla ki jingim jong ki, ka jingphla baim jong ki ia ka bor U Jisu bad ka gospel jong U. Ha ki por badum tam jong ka juk Khristan ka kynhun shipai Khristan __ naduh ki kpa balang banyngkong

shaduh ki Protestant nong pynthymmai niam ki la jop ia ka basniew tam ba u Soitan u la bred ha ki, tang da ka jingphla badonbor ka jingim jong ki.

Ka Jingpynpaw 12:11 ka pynpaw ia ka balang kaba jop kaba dap da ki nongjop: ki Apostol, ki martyr, ki nongpynthymmai niam, bad kiwei ki Khristan baiaineh. Ka jingbha sbun, ka jingiaineh skhem, ka jingshlur bad ka jingjop jong ki ka la sawa jam kum u pyrthat lyngba ki spah snem bad la pynkhih ia ka pyrthei.

Naduh ba u Soitan u la rem ban pynjot ia U Jisu mynba u la im ha pyrthei, mynta u la wad ban pynjot ia U Khrist Uba im hapoh ka balang jong U.

"Te mynba uta u iakjakor u la iohi ba la shop noh arsut ia u sha ka khyndew, u la beh bein ia kata ka briew kaba la kha khun shynrang. Te la ai ha kata ka briew artylli ki thapniang jong ka pukni ka bakhraw, ba kan da ioh her noh sha kata ka ri khlaw, sha kata ka jaka jong ka, ha kaba yn bsa ia ka shi ia, bad ki ia, bad ka shiteng ia, na khmat uta u bsein. Bad uta u bsein u la theh buk buk na ka shyntur jong u ia ka um kum ka wah na shadien kata ka briew khnang ba un ioh pynrong noh ia ka da kata ka wah. Hynrei kata ka khyndew ka la iarap ia kata ka briew, te kata ka khyndew ka la ang la ka shyntur, bad kala nguid noh

khoit ia kata ka wah ia kaba uta u iakjakor u la theh buk buk na ka shyntur jong u."
Jingpynpaw 12:13-16.

Kumba la iathuhlypa, hamar ki Arta Badum jong ka juk Khristan, u Soitan u la phah ia ka "wah" jong ka jingpynshitom bein "bansar" ia ka balang "lem bad ka lat lat." U soitan u kwah ban pynduh ia ka bor ktah jong U Khrist da kaba pynjot ia ka balang jong u bad u pyndonkam lut ia ki buit Soitan jong u baroh kaba u lah ban pyrkhath. Uta u iakjakor u iengpli nyngkong ia u Soitan. Hynrei kynmaw ba u Soitan u pyndonkam ia ka bor sorkar ha ka jingtrei jong u kum u iakjakor ban leh bor ia ki briew jong U Blei. U

pyndonkam ia u syiem Roman u Herod ban pyrshang pyniap ia U Jisu mynba la kha ia u. U trei lyngba ki nong ialeh pyrshah jong U Khrist, ki rangbah niam ki Jiw ban iaied syntiat, ban pynshitom ia U Nongpynim, bad khatduh ban pyniap ia u ha ka diengphna. Hynrei kaba paw kum ka jingjop u Soitan ka kylla pynban sha ka jingjop bakhrawtam jong U Khrist. U bitar ba u la shah jop ha ka diengphna, u Soitan u la pynphai ia la ka jingbitar pyrshah ia ka balang ba U Jisu U la seng. Hamar ki phew snem hadien ka jingsahnarphna ia U Khrist, la pyniap da ki hajar ki Khristan ha ki jaka ialehkai, ha ki madan shnong, ha byndi, ha ki jaka barieh.

Nyngkong la sdang ia ka jingpynshitom bein da ka sorkar. Hynrei hadien ka jingiap ki Apostol la wan ka jingkylla suki suki hapoh ka balang. Ha ka spah snem ka baar, balai, bad basaw, ki babun hapoh ka balang ki la sdang ban pynkylla ia ki jingshisha ba la hikai da U Khrist bad ki apostol jong U. Katto katne ki nongialam ba phaidien ki sdang ban pynshitom bein ia ki Khristan kiba ialeh ban bud ia ka jinghikai bakhuid jong ka Testament Bathymmai.

Ki riewstad ki pynshongdor kumba 50 millian ngut kiba iaineh ki la duh ei la ki jingim. Ha ka jingialeh ban pynngam jyllop ia ka balang bad pynjot ia ka, u Soitan u la phah ia ka "wah" jong ka jingpynshitom bein "ban sar ia ka (balang) ha ka lat lat." "Hynrei ka khyndew ka la iarap ia kata ka briew da . . . kaba nguid ia kata ka wah" ka jingpynshitom bein bad ka jinghikai lamler.

Ha ki jingpynshitom bein ki arta pdeng, ka balang kaba shisha ka la kynriah noh na ki nongialam baphaidien bad shem jaka rieh "sha ri khlaw sha ka jaka ba la pynkhreh ia ka da U Blei, ba yn ioh bsa ia ka hangta 1260 sngi" (dkhot 6). Ia kane ka jingiathuhlypa la pyndep hamar ka 1260 snem jong ka jingpynshitom naduh H.K. 538 shaduh 1798 (ha ki jingiathuhlypa ka Baibl shi sngi ka ieng ia ka shi snem, peit Esekiel 4:6).

Hamar kine ki spah snem badum, ki Khristan kiba iaineh kiba ngeit bad snoh ha ka Baibl ki la wad jaka rieh kat shaba ki lap; kum ka nuksa, ha ki them Walden jong ka Western Italy bad ki phang Mihngi jong ka France, bad ha ka balang jong ki Cells ha ka British Isles.

4. KA BALANG U BLEI HA KI SNGI JONG NGI

Kane ka la pynpoi ia ngi shaduh ki sngi jong ngi ___ sha ka balang bashisha jong U Khrist naduh 1798. Kumba lah ban khmih lynti, u iakjakor u iai bitar sah ia ki briew jong U Blei. Ka jingialeh bympaw kaba khraw ka dang iai bteng. Ha ka jingshisha, ka jingleh bor bakhraw tam jong u Soitan ia ka balang ka jia shwa ka jingwan U Jisu.

"Te uta u iakjakor u la sngew bitar lep ia kata ka briew, bad u la leit noh ban ialeh thma bad kita kiba sah na u symbai jong ka, kita kiba sumar ia ki hukum U Blei bad kiba bat ia kata ka jingphla ia U Jisu Khrist." Jingpynpaw 12:17.

Kane ka jingiathuhlypa ka kdew sha ki sngi jong ngi. U Soitan u la bitar; u ialehthma "bad ki khun jong ka briew" __ ki briew jong U Blei kiba mynta. Peit bha ia ki dak bapynithuh ithaw ia ki:

(1) Ki bangeit ha ki sngi khatduh "ki bat skhem ia ka jingphla U Jisu." Kiba snoh da ka jingiaineh skhem ha ki jinghikai bakhuid ka Ktien U Blei, ki phla ia U Jisu lyngba ka jingim Khristan badonbor.

(2) Ki Khristan jong ki sngi khatduh ki long ki briew jong ka jingiathuhlypa. Kaba pdiang ia ka jingphla U Jisu Khrist ka pynlah ia u Ioannis ban thoh ia ka kitab Jingpynpaw (Jingpynpaw 1:1-3). Ki kynhun bangeit khatduh kin ioh pdiang ia ki jingai kiba iasyriem: ka jingphla beit na U Blei lyngba ki nongrah khubor ha pyrthei. Ka jingai jong ka jingiathuhlypa jong ki ki phai sha ka jingpynpaw U Blei ia ka jingtrei bad jingthmu ba khatduh jong ki.

(3) Ia ki Khristan ha ki sngi khatduh la kdew kum kita "kiba kohnguh ia ki hukum U Blei." Ym tang ba ki iada ia ka jinglong hok bad bha ki 10 hukum, hynrei ki kohnguh de ia ki. Ka jingieit U Blei ha ka dohnud jong ki ka pynlong ia ki ban kohnguh ia U da ka ba kmen (Rom. 5:5; 13:8-10).

Ki Khristan jong ki sngi khatduh ki bud ia ka nuksa U Khrist bad ia ka balang banyngkong ha kaba kohnguh ia ki hukum U Blei. Kata ka la pynkhih bitar jur ia u iakjakor __ u ksuid. Kumta u ialeh thma bad ki symbai basah jong ka namar ba ki phla shynna ba ka jingieit ia U Blei ka pynmih ia ki synran kiba kohnguh. Kumba U Jisu U la hukum:

"Lada phi ieit ia nga, sumar ia ki hukum jong nga." Ioannis 14:15.

Ki jingim jong ki Khristan ha ki sngi khatduh ki pyni ba ka long kaba lah ban ieit ia U Blei da ka dohnud jong ngi baroh bad ia ki para briew kumba ia lade. Kat kum U Jisu, kine ki jinglong babha, ieit ia U Blei bad ieit ia ki para briew, ki kynthup ia ki 10 hukum jong U Blei (mathaios 22:35-40).

Ka basaw na kito ki hukum ka ong ia ngi ban sumar ia ka sngi Saitjain, ka sngi ba hynniew jong ka taiew, kum ka Sabbaton. Naduh ba ka jingieit ia U Jisu ka la kynthup lang ne kjit ia ki 10 hukum baroh ha ki dohnud jong ki, ki Khristan jong kine ki sngi khatduh ki long kiba sumar ia ka Sabbaton.

Ka Sabbaton ka don ha ka dohnud jong ka khubor khatduh U Blei ia ki briew jong U ha ki Jingpynpaw 12 lynnong, bad 14:6-15. Ia ka spah jong ka bneng baroh la pynbeit ba kan wan nadien ki Khristan jong ki sngi khatduh kumba la iathuh ha kine ki lynnong. U Nongpynim U baim U long U Lok ba iai don barobor jong ki, bad U Mynsiem Bakhuid U trei "ban pynshait bor ia ki da ka bor jong U Blei." Ka kular ka long kaba skhem. Kin jop ia u Soitan "da ka snam jong U Khunlangbrot bad ka ktien ka jingphla jong ki." Jingpynpaw 12:11).

KA JINGIASHEM

Hato phi kwah ban long uwei na kine ki Khristan ha ki sngi khatduh kiba sumar ia ki hukum U Blei bad kiba bat ia ki jingphla U Jisu"? Balei phim rai mynta?

Hato U Blei U Don Ka Khubor Ba Kyrpang Ia Ki Sngi Jong Ngì?

Ia u Ramon Umashankar la kha ha ing Brahmin. Ki rangbah ki la hikai ia u naduh dang rit ba u dei u blei, bad khnang ba un sngewthuh ia ka jinglong blei u dei ban kilan yoga bad puson jylliew shaphang U Blei. Hynrei kum u khynnah, u Ramon u la sdang ban mutdur lada u lah shisha mo ban shem ia U Blei lyngba ka jingmane ia ki bleithaw ba bun jait bun rukom ha temple ki Hindu.

U Ramon u la sdang ban eksamin ia ka Baibl bad ia ki jingdawa jong U Khrist. Barobor u la ju burom ia U Jisu namar ka jinglehrit jong u, hynrei mynta u Ramon u la iohsngew ba une U Jisu U kam ba U dei U Khun bamarwei jong U Blei. Bad u la iohi ba kiba bun ki Khristan ki don ka jingsuk kaba ka jingpuson jylliew da ka bun snem kam lah ban pynmih. Pynban, u Ramon u thmu skhem ban wad jingshisha ha ka niam Hindu la jong.

Hynrei u la iohi ia ka phlim shaphang ka jingim U Khrist. Ka sien nyngkong u sngewthuh ba U Jisu U la iohmad ia ka jynjar ka shitom bad jingtieng kum u briew. Mynshwa kane u ju pyrkhata ba U Jisu U pyndonkam da ka bor blei jong u ban lait na ka jingpang jong ka jingshah sahnarphna. Hynrei mynta, um lah shuh ban sngewthuh ia ka diengphna. U la sngewphylla: Kumno une U Jisu U lah ban shah kat kata ka jingiakynduh bashyrkhei __ na ka bynta ki nongpop?

Katba u Ramon u iai puson ia ka jingiap U Khrist, la tylllep lin ia u da kum kata ka jingpyni jong ka jingieit. U la rai kut ban iehnoh ia kata ka kyrdan Brahmin bad pynphai noh ia la ka jingim sha U Jisu, U Nongpynim. Haba ianujor bad ka jingieit bakheinduh jong U Khrist, u Ramon u la ong, "Kiei kiei baroh ki la shu pra lyngkhot lyngkhai."

Une u Brahmin samla u la shem ia ka jingshisha ba shongpdeng jong ka jingngeit Khristan. U Jisu, U Nongpynim jong ka pyrthei.

1. KANO KA NIAM KABA PYNIM?

U Jisu U long ka Lynti __ kaba tang kata hi __ jong ka jingpynim.

"Bad ym don ka jingpynim hano hano ha uwei pat; naba ym don kawei pat Ka Kyrteing hapoh ka bneng ia kaba la ai hapdeng ki briew, da kaba ka dei ba yn pynim ia ngi." Ki Kam. 4:12.

Ka Baibl ka hikai ba ngi long kiba la jah ha ka pop, bad ngi la dei ban siew ia ka kuna jong ka pop: Ka jingiap (Rom 6:23). Baroh ki la leh pop (Rom 3:23), kumta baroh la dei ban iap. Bad U Jisu U long Uta __ Uba tang ma U hi __ Uba lah ban pyllait ia ngi na ka jingpynrem jong ka pop. "U briew baroh uba iohi ia U Khun bad uba ngeit ha U, un ioh ka jingim bymjukut, bad ngan pynmih pat ia u ha ka sngi khatduh." Ioannis 6:40.
Ka don tang kawei ka niam kaba shisha"

"Uwei U Trai, kawei ka jingngeit, kawei ka jingpynbaptis." Ephesos 4:5.

2. HATO U BLEI U DON KA KHUBOR BAKYRPANG IA KI KHRISTAN HA KI SNGI KHATDUH?

H'oid. Ka khubor jong ki lai angel Jingpynpaw 14:6-16. Ka jingpynbna ia ki khubor ba la ai da kine ki lai angel kan kut bad ka jingwan arsien U Jisu (dkhot 14-16).

(1) Ka khubor u angel uba nyngkong.

"Bad nga la iohi ia uwei pat u angel uba her hapdeng ka bneng, uba don ka gospel bymjukut ban iathuhkhana ha kita kiba shong halor kata ka khyndew, bad ha ki kynja bynriew bad ka jait bad ha ka thylliej bad u paidlang baroh; bad u da ong, To sheptieng ia U Blei, bad to ai ka burom ha U; naba la wan ka por ka jingbishar jong U; bad to phin ia mane dem ia Uta Uba la thaw ia ka bneng bad ia ka khyndew, bad ia ka duriaw bad ia ki pukri um." Jingpynpaw 14:6,7.

Wat la ki Jingthoh ki pynpaw ia kine ki lai ki khubor da ki pharshi jong ki lai angel, ki nongrah khubor shisha ki dei ki briew jong U Blei kiba leit ialap shisha sha ka pyrthei. Kim shym ialap ia ka gospel kaba thymmai hynrei ka "gospel bymjukut" sha satlak ka pyrthei __ "Sha kawei pa kawei ka jait bynriew, ka jait, ka thylliej, bad u paidlang." Ka gospel bymjukut jong U Jisu ka dei ka juh ka khubor jong ka jingpynim kaba ki briew jong Ka Testament Barim ki la pdiang "da ka jingngeit" (Hebrew 3:16-19; 4:2; 11:1-40); ka juh ka jinghikai ka ba U Jisu da lade hi U la pynbna; ka juh ka gospel ba ki synran ki la ialap ban jop ia ka pyrthei na ka bynta U Khrist; kajuh ka gospel kaba la sawa jam lyngba ki spah snem jong ka juk Khristan.

Ka gospel U Jisu Khrist kaba pynim bad kaba suk ban sngewthuh ka la jan jah na ka balang palat ia ka shi hajar snem ha ki Arta Badum, hynrei ka Jingpynthymmai ka la pynkhie im ia ka, bad ki briew jong U Blei ki ialap ia ka sawdong ka pyrthei mynta. Une u angel uba nyngkong u pynbna ia kajuh ka khubor, hynrei la ai ia ka na ka jaka kaba thymmai __ kaba kynthup ia ka pyrthei baroh kawei __ ia ki briew ki ba im shwa ba U Jisu Un wan arsien.

Kito kiba pdiang ia kane ka khubor ki shem ia lade ba la khot ia ki ban "sheptieng ia U Blei bad ban ai ka burom ha U (pynpaw ia ka jinglong jong U)". Ki pyni ia ka pyrthei ia ka jinglong baieit U Blei, ym tang da ki ktien jong ki, hynrei da ka jingphla ka jingim jong ki. Ki ai ia ka jingpynpaw ba pynkyndeh mynsiem ia kaei ba U Blei U lah ban leh lyngba kito kiba la dap da U Mynsiem U Khrist.

Lano ia ki khubor jong kine ki lai angel yn ialap ha ka pyrthei baroh kawei? Mynno la wan ka por ka jingbishar U Blei. Ka Guide 13 ka pynshai ba U Jisu U la sdang ia ka kam ka jingbishar shwa ka jingwan arsien ha u snem 1844. Ha uta u juh u snem, 1844, U Jisu U la pynkhih

ia ki brieve ha kylleng ka pyrthei ban sdang ialap ia ka khubor jong ka Jingpynpaw 14.

Kata ka khubor ka khot ia ngi ban "mane dem ia Uta Uba la thaw ia ki bneng (bad) ia ka khyndew" (Jingpynpaw 14:7). U Blei U la phah ia ngi ban "kynmaw ia ka sngi Sabbaton da kaba sumar khuid ia ka" (Eksodos 20:8-11). Ha u 1844 mynba u Darwin u la pynmih ia ka jinghikai ba kiei kiei baroh ki long hi, U Blei U dang khot ia ki brieve ban mane dem ia U kum U Nongthaw. Ha kata kajuha ka por, kito kiba ialap ia ki khubor jong ki lai angel ki la shem ia ka Sabbaton ka sngi ka ba hynniew jong ka ktien U Blei bad ki la sdang ban sumar ia ka da kaba burom ia U Nongthaw ka bneng bad ka khyndew.

(2) Ka Khubor u Angel u Baar.

"Bad u angel u baar u la bud u da ong la kyllon, la kyllon ka Babilon, kata ka nongbah ka bakhraw, kaba la pyndih ia ki kynja bynriew baroh na ka wain ka jingkhieh bitar ka jingklimeh sih jong ka! Jingpynpaw 14:8.

U angel u baar u maham, "la kyllon ka Babilon bakhraw." Ka Jingpynpaw 17 ka batai bniah ia ka "Babilon" ba kynja mynsiem __ ka jingngeit Khristan ba phaidien __ kum ka nuti (dkhot 5). Ka long marpyrshah ia ka brieve kaba sngur jinglong jong ka Jingpynpaw 12 kaba ieng pharshi ia ka balang Khristan kaba shisha. Ka brieve kaba ieng pharshi ia ka Babilon ka dei ka brieve kaba la kyllon kaba "la pynlong ia ki kynja bynriew baroh ban dih na ka wain ka jingklimeh sih jong ka." Ka wain jong ki jinghikai lamler jong ka ki la iakhleh lang bad kine ki niam ba la khot Khristan kiba la pdiang ia ki jinghikai ba bakla jong ka. Ka khubor jong u angel u baar ka khot ia ki brieve jong U Blei ban ialeh pyrshah ia kita ki jinghikai lamler jong ka balang kaba phaidien.

Ka Babilon ka iengpli ia ki babun ki niam ba la phaidien bad ba pyniakhleh ia ki jinghikai ka Ktien U Blei bad ki rukom ki dustur ki nongmane bleithaw. Ka long kaba ma shi katdei namar ba ka kren ne hikai kyllain ban pynsniew ia ka dur jong U Blei sha kaei kaei kaba bakla: kum U Blei Uba pynhiar kput bad ba dawa palat, lane U Blei kum U Kparad uba bha palat ban pynwit ne pynsngewsih iano iano shaphang ka pop. Ka balang kaba bha kan pyni ia ki jinglong baroh jong U Blei bad pynpaw kumno ka hikai bad ka jingisnei jong U ki iasoh lang ha ka jingshisha ba U Blei U long ka jingieit.

U Blei U khot ia ki brieve ban mih noh na Babilon (Jingpynpaw 18:4), ban kyntait ia ki jinghikai kiba ym iadei bad ka Baibl, bad ban bud ia ki jinghikai U Khrist.

(3) Ka khubor U Angel u Balai.

"U angel u balai u la bud ia ki u da ong da ka ktien bajam, lada uno uno ruh u mane dem ia uta u mrad khlaw bad ia ka dur jong u, bad un pdiang ia kata ka dak halor ka shyllangmat jong u lane halor ka kti jong u, uta ruh un dih na ka wain ka jingbitar lep U Blei ia kaba la khreh khlem da pynkhleh ha kata ka khuri ka jingot shla jong u; kim ioh kaba shongthait mynsngi bad mynmiet kiba ia mane dem ia uta u mrad khlaw bad ia ka dur jong u, bad jar uba pdiang ia kata ka dak ka kyrteng jong u. Hangne ka don ka

jingiaishah jong kita ki riewkhuid, kita kiba sumar ia ki hukum U Blei bad ia ka jinggeit U Jisu." Jingpynpaw 14:9-12.

Ka khubor jong u angel u balai ka pynbynta ia ka pyrthei baroh kawei ha ki ar bynta ne ar kynhun. Ha kawei ka liang ieng ki Khristan baphaidien kiba "mane dem ia u mrad khlaw bad ia ka dur jong u bad ki pdiang ia ka dak jong u ha shyllangmat lane ha ka kti." Ha kawei pat ka liang ieng kito kiba kyntait ia ka iktiar jong u mrad khlaw, ki "riewkhuid kiba kohnguh ia ki hukum U Blei bad ba iaineh ha U Jisu."

Peit bha ia ka jingiapher hapteng ki ar kynhun kiba iapyrshah. Kito kiba pdiang ia ka dak u mrad khlaw ki dei ki nongmane ba wad ban pyniajan ia ki jinghikai ka Ktien U Blei bad ki jinghikai briew, kiba kham lah ka jingbit jingbiang para briew ban ia U Blei. Ki "riewkhuid" ki don ka jinglong ba pyniapher ia ki: "kiba iaishah slem," kiba "sumar ia ki hukum U Blei," bad ki long kiba "iaineh ha U Jisu."

Hadien ba la dep ialap ia kine ki lai khubor ha satlak ka pyrthei, U Jisu Un sa wan ban "lum" ia kiba la pynim:
"Bad nga la iohi, te ha khmih u lyoh balieh; bad halor uta u lyoh u da shong kum U Khun u briew, uba don halor ka khlieh jong u ka pansngiat ksiar, bad ha ka kti jong u ka rashi banep. Bad uwei pat u angel u la mih noh na ka ing U Blei, u da pyrta da ka ktien bajam ha uta uba shong halor uta u lyoh, To phah noh ia kata ka rashi jong me, bad to ot; naba kata ka aiom ban ot ka la wan, naba kata ka jingot ha khyndew ka la ih rkhiang. Te uta uba shong halor uta u lyoh u la buh ia kata ka rashi jong u halor kata ka khyndew; kumta la ot ia kata ka khyndew."
Jingpynpaw 14:14-16.

3. KA BALANG U KHRIST HA KI SNGI KHATDUH

Phi burom ne em ia u Khristan uba skhem bakhlain, phi sngewphylla ia ka jingaiti, ka jingiaishah, bad ia ka jinggeit jong u ne jong ka, bad thrang ia ka jingiashem bakynja mynsiem kaba kum kata? U Blei U la ai ia ka khubor bakyrpang jong U na ka bynta ki sngi jong ngi ha ka Jingpynpaw 14 namar ba ka lah ban pynmih ia ka jingiakynduh kaba kum kata.

Kumba la ia pule ha ka Guide 25, Jingpynpaw 12:17 ka kdew sha ki Khristan jong ki sngi khatduh kum "Kito kiba kohnguh ia ki hukum U Blei bad bat skhem ia ka jingphla U Jisu." Jingpynpaw 14:12 ka iathuh ia ka juh ka kynhun kum ki "riewkhuid kiba kohnguh ia ki hukum U Blei bad kiba iaineh ha U Jisu."

To ngin iathuh lyngkot ia ki jinglong jong ki Khristan ha ki sngi khatduh:

(1) Ki "bat skhem ia ka jingphla U Jisu." Wat haba u Soitan u la pynmih lut ia ka jingbitar jong u halor jong ki, "Ki iai long kiba shisha ha U Jisu." Ka jinggeit jong ki kam dei kaba ki shu thaw hi, ka dei ka jingai U Blei (Eph. 2:8). Ka balang ba khatduh jong U Blei ka iohi da kaba kham shai ia ka jinglong bashisha jong U bad da ka jingaiei lyngba ka jinggeit ki long ka jingpynkynmaw ia ka bor jong ka jingwan shong U Khrist hapoh jong ki.

KA JINGIASHEM

(2) **Ki "ri . . . ia ka jingngeit U Jisu"** (Jingpynpaw 14:12). Ka jingngeit kaba U Jisu U la don, ka jingngeit kaba u la hikai, ka jingngeit da kaba u la im, mynta ka pyndap ia ki dohnud jong ki. Ym tang ba ki don ia ka jingshisha ki "ri" ia ka jingshisha __ ki da bud ia ka. Ha ki ka niam ka dei ka jingim, ka jingngeit ka ia iaaid lang bad ki jingleh, bad ka jingngeit ka iasynrop bad ka jingkohnguh. Ki im ia "ka jingngeit U Jisu." Ki la shem ba ki jinghikai bakhraw jong ka Baibl, kaba pyniadei bad ka jingim ba man ka sngi, ka pynmih ia ka jingim Khristan kaba donbor. Ki la shem ba kine ki jingshisha bakhraw jong ka Baibl ki pynkyndit ia ka jingieit bad jingaiti ha U Khrist kaba pynhun ia kawei pa kawei ka jingthrang jong ka dohnud briew.

(3) **Ki "kohnguh ia ki hukum U Blei"** __ ki 10 hukum, ka ain babha jong U Blei. Ki kwah khamtam eh ban kohnguh ia kawei pa kawei ka jingkwah jong U Blei, ia kawei pa kawei ka hukum. Ki pyni ia ka jingieit jong ki ia U Blei bad ia ki parabriew da kaba sumar ia ki hukum baroh, kaba kynthup ia ka hukum ka basaw kaba iathuh ia ngi ban mane ia U Blei Nongthaw da kaba rakhe ia ka Sabbaton, ka sngi bahynniew jong ka taiew.

(4) **Ki iasam ia ka khubor jong ka "gospel bymjukut" sha ka pyrthei baroh** (Jingpynpaw 14:6). Ka gospel ka pynbna ba U Jisu U la iap namar ki pop jong ngi, nangta u

la mih na jingtep khnang ba ngi lah ban don ka jingiadei ba pynim bad U. Ka balang bakhatduh jong U Blei ka iai khot ia ki briew kylleng la kylleng ban mih noh na ka jingkulmar niam bad ban don ka jingiadei bad U Jisu kaba pynshong nongrim tang ha ki jingshisha jong ka Baibl.

(5) **La ialam ia ki da ka jingsngew kyrkieh namar** "ba ka por ot ka la wan, naba ka jingot ia ka khyndew ka la ih rkhiang." (Jingpynpaw 14:15), bad dang don da ki millian ki bym pat shem ia U Khrist.

(6) **Ia ki la pyndap da ka jingkitkhia ia ka kam U Blei.** Namar ka "Babilon bakhraw" ka la kyllon, ki kyrpad ia kito kiba dang sah ha ka jingkulmar niam, "To ia mih noh na ka, phi ki briew jong nga" (Jingpynpaw 18:4). Ki thrang ban iasam ia ka jingiadei baphylla bad U Khrist bad ia ka jingsuk jong ki bad ki briew baroh.

Kane baroh bad kham palat ka la pyniasoh lang ia ki dohnud jong ki millian bad ka balang Khristan jong ki sngi khatduh ia kiba la khot da ki khubor jong ki lai angel. Ka jingim bakmen ka la ialam ia ki ban iasoh lang bad u Apostol Ioannis ha kaba ai ia ka jingkhoh sngewbha sha phi:

"Ia kata kaba ngi la iohi bad ngi la iohsngew, ngi iathuh shai ha phi, ba maphi ruh phin ioh ka jingiasyllok lem bad ngi: bad kata ka jingiasyllok de ka jong ngi ka long lem bad U Kpa bad U Khun jong U U Jisu Khrist. Te ia kine kiei kiei ruh ngi thoh ha phi, ba ka jingkmn jong ngi kan ioh long ka badap." I Ioannis 1:3,4.

Lyngba U Mynsiem bad ka Balang jong U, U Jisu U khot ia phi ruh ban wan bad aiti lut baroh ha U:

"U Mynsiem bad ka nongleit kurim (ka balang) ki ong to wan!" bad ai ba uta uba iohsngew un ong 'to wan!' Jar uba sliang, ai un wan; bad jar uba mon, ai un shim ei ia ka um ka jingim. Jingpynpaw 22:17.

4. KI AR KI JINGOT

Ki khubor jong ki lai angel ki kut noh ynda U Jisu un wan phai sha pyrthei ban lum ia kiba la pynim na ki por baroh (Jingpynpaw 14:14-16). U Jisu Un lum lang ia kiba la pynim baroh bad leit lam ia ki sha ki ingshong neh ha bneng (Ioannis 14:1-3). U la pynduh noh ia ka pop baroh, ki jingpang, jingjynjar, bad jingiap. Ki riewkhuid ki sdang ia ka jingim bathymmai bad badon burom bad U lymba ki bymjukut (Jingpynpaw 21:1-4).

Ha ka jingwan arsien U Jisu un "lumlang" ia ki bymman ruh.

"Bad uwei pat u angel u la wan mih na kata ka templ kaba ha bneng uba don ma u ruh ka rashi banep. Bad uwei pat u angel u la wan mih noh na ka duwan, uba don ka bor halor ka ding; bad u la pyrta da ka jingpyrta bajam ha uta uba don kata ka rashi banep, u da ong, To phah noh ia kata ka rashi banep jong me, bad to lum ia ki rynjup u diengsoh wain kata ka khyndew; naba ki soh wain jong ki ki la ih bha. Te uta u angel u la buh ia kata ka rashi jong u ha khyndew bad u la kheit ia uta u diengsohwain jong kata ka khyndew, bad u la bred ia ki sha ka jingtylliat umsoh bakhraw jong ka jingbitar U Blei. Te ia kata ka jingtylliat umsoh la iuhroit shabar kata ka nongbah, bad ka snam ka la mih noh na kata ka jingtylliat umsoh haduh ki la kam ki kulai, jin haduh arspah mail." Jingpynpaw 14:17-20.

Kane ka dei ka por ba shyrkhei bad ba sngewsih ka por ka jingpynjot bakhatduh, ka jingjia basngewsih shisha ia U Khrist namar ba u dei ban pynjot ia kita ki bym mon ba yn pynim ia ki. U Jisu U "iaishah slem bad phi, um kwah iano iano ruh ban jot, hynrei ba baroh kin poi sha ka jingkylla ka bamut" (II Petros 3:9).

Ynda U Jisu Un wan ban lum ia ka jingot ka khyndew, ha ka jingot kaba kumno phin don? Hato phin ieng hagdeng u soh ba la ih lem bad kiba la siewspah jong ki arta baroh (Jingpynpaw 14:13-16)? Lane phin don hagdeng ki soh grape ba la ih jong ka jingbitar lep ia kiba la jah noh (dkhot 17-20)?

Ia ka jingmih la kdew shai. Ha kawei ka liang, U Jisu U ieng bad ki kti ba la kner ba la sah prek, U kyntu ia phi ban rai bad ieng lem bad "ki riewkhuid kiba kohnguh ia ki hukum U Blei bad ri ia ka jingngeit U Jisu" (dkhot 12). Ha kawei pat ka liang ki don ki jingsawa ka ktien briew kiba pynshlur ba ym donkam ban kohnguh ia ka Baibl bad ia ki hukum U Blei baroh.

U paidbhur ha ingbishar u Pilat shisien ki la iakynduh ia ka jingmih kaba iasyriem kum kata. Ha kawei ka liang la don U Jisu, uba long u briew bad U Blei bashisha. Ha kawei pat ka liang u don u Barabas, u briew uba

KA JINGIASHEM

khlem jingiarap, um lah ban iarap ialade ruh lane ia kito kiba hapteng u paidbah kiba sakhi ia kata ka jingjia ba shyrkhei. Pynban haba la kylli don bor u Pilat, "iano na kine arngut ngan pyllait ha phi?" Ka sur uta u paid byllien ka la phai kylla da ka jingdom, "U Barabas!"

"Haba kumta," la kylli u Pilat, "ngan leh kumno ia U Jisu, ia uba ki khot U Khrist?"

Da kawei ka sur u paidbhur u la pyrta, "ai ban sah narphna ia U!"

Kumta ia U Jisu Uba khlem jingduna la sahnarphna; bad ia u Barabas, u nongryngkang la pyllait luid. (Peit Mathaios 27:20-26).

Iano phin jied mynta, ia u Barabas ne ia U Jisu? Hato phin jied ban bud ia ki jinghikai briew kiba long marpyrshah ia ki hukum U Blei bad marpyrshah ia ka gospel bymjukut jong U Jisu? Lane phi kwah ban kohnguh ia ki hukum U Blei bad iaineh ha U Jisu"? Kynmaw, U dei U Jisu Uba kular ban phah ia U Mynsiem Bakhuid jong U ban pynjem ia ki jingeh bad jingkut lad jong phi, ban pynhun ia ka jingthrang ka mynsiem jong phi.